

ჯემალ ქირია

ბელეტრისტიკა

ტომი 9

დიდოზანას
თამაში

რომანი

თბილისი 2008
გამომცემლობა „საარი“

რომანი 1988 წელს დასტამბულია გამომცემლობა „ნაკადულის“ მიერ.
მისი რუსული თარგმანი შეასრულა ნელი სოლოდმა და გამოაქვეყნა
ჟურნალში „Литературная Грузия“ (8,9-10,11-12,1991).

**ხმაი მამისაი ზეცით ოხრიდეს შენ ზედა!
ნათლისღება, 89, 16**

ასე თქვა ნიკანორ ბუალავამ:

არ დამიჯერებ, ცხადია! ან რატომ უნდა დამიჯერო? მაინც
გეტყვი — ზღვაში დავიბადე-მეთქი. დიახ, დიახ!.. არ ვიცი, მა-
ნამდე ვიყავი თუ არა. მაშინ დავიბადე, როცა ჩემი მეხსიერება
დაიბადა, მე კი ყველაზე ადრე ზღვა დამამახსოვრდა. ასე მო-
მეჩვენა — ტალღა აიქოჩრა და თითქოს ამ ტალღის ქაფისაგან
გავჩნდი. გელიმება? რა თქმა უნდა, ვინმეს ეს რომ ჩემთვის
ეთქვა, მეც გამელიმებოდა, მაგრამ ასე აშკარად წარმომიდგება
ის ნუთები! თვალი გავახილე თუ არა, ვხედავ, ირგვლივ მზე და
ზღვაა. მზე ბარჩხალებს ცაზე, ზღვის ლურჯი ზედაპირი ირეკ-
ლავს, ბრჭყვიალებს. დიდი, მოქნილი დელფინი მიმაქროლებს
ნაპირისაკენ, ღონივრად მიაპობს ტალღებს, ნაკვალევზე ქაფი-
ან ჩქერალს ტოვებს. თეთრი წინწკლები იფრქვევა ჰაერში,
თეთრ წინწკლებს ნიავი იტაცებს, სახეზე მასხურებს... მოვი-
ხედე... ტალღებს მიღმა მამა დგას — დიდი ნიკანორი, კიტელი
აცვია, ოქროს სამხრეები უკეთია, კაპიტნის ქუდი ახურავს, ჩი-
ბუხს აბოლებს... ულვაშებში ჩაილიმა და ჩიბუხი ასწია — „ეჰეი!“
პასუხად მეც ხელი დაეუქნიე — „ეჰეი!“

მე და ნიკანორი უზარმაზარ ქვაზე ვსხედვართ. მე უფრო-
სი ვარ, მაგრამ თორმეტი წლის ბიჭი ჩემზე დიდი მგონია. მას-
ში ძალასა ვგრძნობ, რაც მხიბლავს და მიმორჩილებს.

ქვა ზედ წყლის პირას წამომართულა. იმოდენაა, გეგონე-
ბათ, ნაპირზე გამორიყული გემიაო, უფრო კი გიგანტის თავს
მაგონებს. ტანით ქვიშაში ჩაფლულა, ნიკაპი წყალში უდევს,
მღელვარების დროს ტალღა პირდაპირ სახეზე ასკდება, მაგ-
რამ იგი უშიშრად და შეუპოვრად იცქირება ზღვის კიდისაკენ.
მაღალი და ფართო შუბლი ზევით აუშვერია. ტალღა იმას ველა-

©**ჯემალ ქორია - დიდობანას თამაში**
საავტორო უფლებები დაცულია

ტექნიკური რედაქტორი: ირინა მარკოზაშვილი

 გამომცემლობა „საანი“

ISBN

რა სწვდება, დროსა და ქარიშხლებს დაუმჩნევია ღარები. შორიდან ვინც გახედავს, კულულები ჩამოზრდიაო, იფიქრებს... ერთხელ ნიკანორმა აიჩემა, მგავს, ჩემსავით გრძელცხვირააო და ბიჭებმა „ნიკანორის ქვა“ შეარქვეს...

— შეხედე, შეხედე ზღვას!.. გჯერა? დელფინი რომ ნაპირისაკენ მიმაქროლებდა, მწვანე სანაპირო აღმა-დაღმა ქანაობდა, შორეული გორაკებიც, ზედ ცის კიდეზე წამომართული თოვლიანი მთებიც ქანაობდა...

წამომართა. თხელი, სიფრიფანა ბიჭი იყო. გრძელცხვირა ადრე ჩანდა, ნაავადმყოფარს თავზე საპარსმა რომ გადაუარა. მერე მოკეთდა. ხორბლისფერი თმა წამოეზარდა, შუბლზე დასცვივდა. ლურჯი, უცხო თვალები აზრმა გაუცოცხლა...

— ტალღებს მიღმა დედის სახე გაკრთა, ზღვისფერი თვალები მომანათა. ოქროს თმები ჩამოშლოდა და წყლის ჭავლს მისი ბოლოები აქეთ-იქით წაელო, ატივტივებდა... შემომცინა, ხელი დამიქნია — „ეჰი!“

ზღვისაკენ გავიხედე. ფერთა ცვალებადობაში იქნებ მეც დამელანდა უჩვეულო რაიმე.

სამუდამოდ ჩამებეჭდა მეხსიერებაში:

მშვიდად, აუჩქარებლად ირხევა ფერხითი განოლილი ზღვა, დაუსრულებლად მოედინება და მაინც იქვე დგას. მსუბუქი ტალღა მოჰყვება ტალღას, თითქოს ნაპირის გაცრილ ქვიშას ეალერსებაო, უფრო შორს კი ლურჯი გადადის კვლავ ლურჯში, ლივლივებს, ფართო, კრიალა ზოლებად იშლება...

მზე თანდათან ეშვება, თანდათან მენამული ფერი ედება სივრცეს, უკვე აღარა ჭირს მზისათვის თვალის გასწორება.

ზედ ჰორიზონტზე გაკრთება თეთრი ხომალდი. მზერას ვძაბავ, იქნებ ნაპირისაკენ წამოვიდეს, მაგრამ ვიცი, ლოდინი ამაოა, თეთრი ხომალდი, როგორც ყოველთვის, მენამულ ნათებაში იძირება...

მზე სწრაფად უახლოვდება ცის კიდე, თითქოს გავარვარებული ბურთი დაგორდაო, წყალში ეშვება და მუქი სისხლისფერი ედება ზღვას, ნაპირისაკენ მოიწევს, თანდათან მკრთალდება, იშრიტება, ზედ ნაპირთან კი ვერცხლისფრად ლაპლაპებს...

— თუ დიდხანს, დიდხანს დავდგები და ზღვას თვალს არ მოვაშორებ, ისინი მოვლენ... ერთხელ მოვიდნენ კიდეც... იალქნიანი ხომალდი წამომართა ჰორიზონტზე, აუჩქარებლად გადმოლახა ლურჯი ზვირთები... უხმოდ, მსუბუქად მოცურავდა... ისეთი გამჭვირვალე იყო, თითქოს ბროლისაგან აეგოთ... კაპიტნის ბოგირზე მამა იდგა — დიდი ნიკანორი, ჩიბუხს აბოლებდა... იქვე, მოაჯირს დედა დაყრდნობოდა. პირისახე ნიავისათვის მიეშვირა, მსუბუქი ნიავი უწენავდა ოქროს თმას... მერე?.. მერე ყოველივე გაქრა!

კვლავ გაკრთა თეთრი ლაქა... იქნებ იალქანი იყო უცნობი ხომალდისა, იქნებ თეთრი ალბატროსი მიეშურებოდა თავისი გზით, იქნებ თეთრსამოსიანი ასული ამოდიოდა ზღვის სიღრმეებიდან (ამის გაფიქრებაზე გული უსაზღვრო მოლოდინისა და შიშისაგან შემეკუმშა)...

და უცებ — ნიკანორმა, დიდივით:

— ადამიანს უნდა ახსოვდეს საკუთარი არსებობის დასაწყისი, ის პირველი დღე... ხანდახან გვეჩვენება, თითქოს ვიხსენებთ რაღაც შორეულს, რაც ჩვენს დაბადებამდე იყო... და ვერაფრით გავიხსენებია ჩვენი პირველი დღე... პირველი დღე რომ გვახსოვდეს, ხომ ყველაფერი გაირკვეოდა...

ჩუმად გავყურებთ სივრცეს. თანდათან იცრიცება ფერები, რუხდება... ცაზე გამობრწყინდა პირველი ვარსკვლავი...

მზე ჩადის... ჩადის... პატარავდება... ცეცხლის პანია ხომალდს ემსგავსება... ოქროს შუქურას...

უცებ იმ ადგილას, თითქოს სანთია აანთესო, წამიერი ლურჯი, გამჭვირვალე ალი ამოვარდა, გაიელვა... ჩაქრა... ჩავიდა...

მენამული დაფიონი ცოტა ხანს კიდევე შერჩა ჰორიზონტს, წყლის ზედაპირს კი მძიმე, რუხი ფერი დაანვა...

— ეჰი! — ხელი აღმართა ნიკანორ ბუალავამ. მისი მკრთალი სილუეტი თანდათან გამქრქალდა... გაქრა...

ნანილი 1

ოჯახური პორტრეტი: ნოველები უომენტარებით

1

ჩემი სახელია ნიკანორ, გვარად ბჟალავა ვარ. საბუთებში ნიკო მინერია, მაგრამ ქუცნა ჭედიათ ოდესღაც ნიკანორი მინოდა გამოსაჯავრებლად, მე კი მომეწონა და შემრჩა ასე. ვერ გეტყვით, გვარი ვინ მაჩუქა. ძალიან მიყვარს ჩემი გვარი. ზღაპრებში რომ მზის შვილებია, იმათთვისაა მოგონილი და მე რატომ დავინუნებ. ოცდასამი წლის წინ დავიბადე ალბათ, თანაც გაზაფხულზე. რატომ გაზაფხულზე?.. ხასიათი მაქვს ისეთი, გუნება გაზაფხულის ამინდით მეცვლება. ალბათო, იმიტომ ვთქვი, არაფრის მტკიცება არ შემიძლია. ვისაც ვერ გაურკვევია, ზღვის ქაფმა დაბადა თუ მზის სხივმა, როგორ შეიძლება დარწმუნებით რაიმე თქვას. ერთხელ, მაშინ თორმეტისა ვიყავი, ჩვენმა პიონერხელმძღვანელმა ცისია დევდარიანმა „ავტობიოგრაფია“ დამანერინა. ორნაირად შემეძლო დამეწერა. ან ოთხი სიტყვა იკმარებდა: „ალბათ დავიბადე, მგონი ვარ!“ ანდა უნდა მეწერა და მეწერა. ვცხოვრობდი — ისე რა! როგორც წვიმიან, ცივ ამინდში მარტო დარჩენილი ადამიანი... ზიხარ შენთვის და თუ რამ გიკაშკაშებს და გათბობს — მხოლოდ ოცნება ლურჯ სივრცეებზე, სადაც ბროლის ხომალდით დიდი ნიკანორი მიცურავს...

ცხოვრებით მაინცდამაინც უკმაყოფილო არა ვარ. ზღვის შორეული ჰორიზონტები მიტაცებდა და ამისრულდა კიდევ. საზღვაო სასწავლებელი დავამთავრე. ერთხნობას საკაბოტაჟე გემზე დავცურავდი, ბათუმიდან ჩამოვყვებოდით და ოდესამდე რაც ნავსადგურია, თითო-ოროლა დღით მაინც შევივ-

ლიდით. ბევრი რამ ვნახე, ბევრი გავიგე და მაინც მეცოტავა. ავდექი და განცხადება დავწერე, შორს რომ გადაფრინდება, ის ფრინველი ვარ და ფრთებს ნუ დამაჭრით-მეთქი. მკითხეს, შორეულ აღმოსავლეთში თუ ნახვალო... კი-მეთქი! ჩამსვეს სა-ჰაერო ლაინერში, თითქმის ნახევარ დედამინას გადავუფრინე და ვლადივოსტოკში ამოვყავი თავი. შორი გზის შთაბეჭდილებამ მარიხის დაბადების დღე გამახსენა. ცოტა ფული მომიგროვდა ჯიბეში და ვკითხე, რა გიყიდო-მეთქი. დედამინა მიყიდევო. სასკოლო გლობუსი ვუყიდე. მარიხი ცას ენია სიხარულით. ღერძზე დაატრიალა ეს პატარა დედამინა. მერე მოფერებით დაადოხელი იმ ადგილს, სადაც წყნარი ოკეანეა და თავისებურად თარგმნა — „ჭკვიანი ოკეანე!“ მაშინ რას ვიფიქრებდი, ამ „ჭკვიანი“ ოკეანის ტალღებზე რომ მომინევდა ცურვა.

და, აი, პეტრე დიდის ყურე უკან მოვიტოვეთ, მსუბუქ ნის-ლში ჩაიძირა მწვანე გორაკებს შეფენილი ვლადივოსტოკი. მზე ახლალა ამოდიოდა. ვახტისაგან თავისუფალი ვიყავი და გემბანიდან გავყურებდი ჰორიზონტის ნათელ დაფიონს, რომლისკენაც მიეშურებოდა ჩვენი „ოხოტსკი“, ომისდროინდელი, სამი ათასი ტონა წყალწყვის საექსპედიციო ხომალდი. ყოველ ზღვას თავისებური ელფერი გადაჰკრავს. შავი ზღვა შაბიამნისფერი მინახავს, აქ კი რუხი ფერი ჭარბობს, თუმცა ადრიანი დილის ფერია იქნებ. ორი კვირა მაინც დაგვჭირდება კონცხ იუჟნიმდე და ამასობაში ეს საკითხი გაირკვევა. ახლა კი ვდგავარ გემბანზე, გავყურენ ამომავალ მზეს და უცებ მეხსიერების სანიერზე ამოტივტივდა სულ სხვა ხატი, ჩემი ბავშვობის ხანა, როცა „ნიკანორის ქვაზე“ ვიდექი და დასავლეთის ჰორი-ზონტზე დაკიდებულ მზეს გავყურებდი... უსაშველო სევდა დამეუფლა. ეს გზა აღმოსავლეთისაკენ თითქოს მაშორებდა ჩემს სიყრმეს, თითქოს ველარასოდეს დავბრუნდებოდი უკან. აქამდე მეგონა, უსიხარულო ბავშვობა მქონდა. ამ წუთს კი მივხვდი, ბავშვობაზე ძვირფასი ადამიანისათვის არაფერია და მომავალი თავგადასავლები ვერაფერს გადასწონის. მომინდა ხელში კალამი ამელო და ქალღმერთზე გამეცოცხლებინა ყოველივე, მცირე ხნით მაინც კვლავ გავმხდარიყავი თორმეტი წლის ნიკანორ ბჟალავა, რომელიც თავისი პიონერხელმძღვანელის ცისია დევდარიანის დავალებით „ავტობიოგრაფიას“ წერს...

ან რა ბიოგრაფია მქონდა მაშინ, რაზე უნდა დამეწერა? ვიფიქრე და თორმეტი წლის ცხოვრება სამ ნაკვეთად დავყავი: გაშვი-ლებამდე, გაშვილება და უკან დაბრუნება. სამივეჯერ სხვადა-სხვანაირი ადამიანი ვიყავი, თითქოს ვილაცა უჩინარი ოსტატი მოურიდებლად მძერწავდა თიხისაგან და ხან ერთ სახეს ვიღებდი, ხან მეორეს... მანამდე წყნარი და უთქმელი ბიჭი ვჩანდი, ენა მერე ამოვიდგი. თუმცა კი ზღაპრების თხზვა ადრეც მეხე-რხებოდა და ტოლები „ზღაპრის გუდას“ მეძახდნენ.

ჩვენს საბავშვო სახლს წინათ „სიხარული“ ერქვა, თუმცა დიდი ხანია არავის ახსოვს ეს მისი სახელი და უბრალოდ „საბავშვო სახლად“ ან „პრიუტად“ მოიხსენიებენ. ჩვენი ფართო ეზო და სანახები სოფლის განაპირას იყო. თვით სოფელს ოდესღაც ოყაყალეს ეძახდნენ, თურმე ლაფში იფლობოდა და იმიტომ. რევოლუციის შემდეგ ბროლიდელე შეარქვეს (დელე ჩამოედინება ასეთი და იმისი სახელი!) და სხვა ზღვისპირა სოფლებით მდიდარი და მოვლილი გახდა. ჩვენი ეზოც ავ თვალს არ დაენახვებოდა. უზარმაზარი კაკლები და ერთი ძირი მაგნო-ლია გვედგა, სიღრმეში კი სამი კორპუსი, სამი უშნო, ჟამისაგან და უხარისხო საღებავებისაგან ჩაყვითლებული ნაგებობა. კაცი ვერაფრით მიხვდებოდა, რა საჭიროებისათვის აეშენებინათ თავდაპირველად ეს კორპუსები, რადგან ვერანაირი დაწესებულება მოხერხებულად იქ ვერ მოთავსდებოდა. შუათანა, ერთსართულიანი, ბრტყელი შენობა პირველ კორპუსად იწოდებოდა. რამდენიმე ფართო ოთახში ცხრა ათეულ ბავშვს გვეძინა. აქვე, შესასვლელშივე, პანანკინტელა ოთახებში ადმინისტრაცია საქმიანობდა. ორი დანარჩენი, მეორე და მესამე კორპუსები, ნაომარი ჯარისკაცებით ამოსდგომოდნენ მარჯვნივ და მარცხნივ, თან მეორე სართულის სიმაღლიდან ისე დაჰყურებდნენ, თითქოს ზედ ნაქცევას ლამობენო... ამ შენობებში გვქონდა სასადილო, აბანო, სამეცადინო და გასართობი ოთახები... სიტყვამ მოიტანა და მე რომ იქიდან მივდიოდი, კორპუსებს უკვე ანგრევდნენ, რათა მათს ადგილას ახალი, დიდი შენობა წამოეჭიმათ...

ზღვამდე სულ ორიოდ კილომეტრი იდო. ვიპარებოდი ხოლმე, ჩუმად გადავივლიდი ბალ-ბოსტნებს, გადავახტებო-

დი ღობენუნულს და დავადგებოდი ვინრო ბილიკს, თხმელნარში რომ მიიკლაკნებოდა. ლელეზე ხიდად გადებულ თხმელის მორზე გადავირბენდი. ცოტაც და თავზევით ვერასულას მრისხანე კლდე წამოიმართებოდა, ავუქცევდი გვერდს, მწვანედ ჩაბურულ ძეძვნართან გავივლიდი. ყველამ როდი იცოდა, — ძეძვნარს მიღმა ეკვდერის ნანგრევები დაეფარა სუროს... მერე ტყე თანდათან მეჩხერდებოდა და იმ დროს, როცა გავიფიქრებდი, არ გათავდა ეს უსაშველო გზა-მეთქი, ქვიშიან ნაპირზე აღმოვჩნდებოდი... უხვად, ერთბაშად გადმოპირქვევდებოდა ლურჯი ზღვა, ნელი, უბოროტო გრუხუნით შემომეგებებოდა. ავძვრებოდი „ნიკანორის ქვაზე“ და გრილ ნიავს მივუშვერდი სახეს...

ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება, რაც იმ დროიდან მახსოვს, ზღვა და დიანოზ ვერულავა იყო...

2

დიანოზს მამა არ ახსოვდა. დედისერთა იყო და თოთხმეტი წლისას გამზრდელი დედა შეუძლოდ გაუხდა. ქვრივი ქალი დღენიადაგ ეზო-მიდამოს დაჰფუსფუსებდა, უღევს საქმეს ლევდა და თვითონაც იღეოდა. მისი ავადმყოფობისა აქამდე არავის გაეგონა და სკოლიდან დაბრუნებულმა ბიჭმა ლოგინში მწოლიარე რომ დაინახა, ელდა ეცა. ქვრივმა დაამშვიდა, ნუ გეშინია, შვილო, მანყინა, ალბათ, რამემ. გაიქეცი, დედა გენაცვალოს, ანთიმოზა ფერშალს უხმე, იქნებ სასიკეთო რამე მიჩნოსო. სოფლის ამბულატორიამდე ბარე სამი კილომეტრი იქნებოდა. დიანოზი კი არ გაიქცა, გაფრინდა. ქოშინით მივარდა და შეეხვენა, ანთიმოზა ბიძია, დედა მყავს ცუდად და წამომყევით. ანთიმოზას არაფერი უკითხავს. იქვე, ეზოში, შეკაზმული ჯორი ება. აიღო საექიმო აბგა, შეჯდა ჯორზე და წამოჩაქჩაქდა. დიანოზი ფეხდაფეხ მოჰყვა. უჭირდა, მაგრამ სხვა რა გზა ჰქონდა. ანთიმოზა ფერშალს ბიჭისაკენ არ მოუხედავს, წელგამართული მიიჩნეოდა თავის ჯორზე. ბოლოს ვერულავების სახლამდე მიაღწიეს. ფერშალი ავადმყოფთან

შევიდა, ბიჭი გარეთ დარჩა, კიბეზე ჩამოჯდა, თან იმას ფიქრობდა, ჯიბეში ცხრა მანეთი რომ მაქვს, ამას ანთიმოზა არ გამომართმევს, მაგრამ მიქსტურების საფასურად თუ მეყოფაო. გამოვიდა ანთიმოზა ფერშალი, ისიც საფეხურზე ჩამოჯდა და რეცეპტი გამოწერა.

— ა, ბიჭო, გაიქეცი აფთიაქში, ეს ფხვნილი მოიტანე, სამჯერ დაალევიდე დღეში!

— ანთიმოზა ბიძია, აგე ფული! — გაუბედავად შესთავაზა დიანოზმა.

— რა არის, ბიჭო, ეს?

დიანოზი განითლდა, თავი გაიმტყუნა, აკი ვფიქრობდი, არ გამომართმევსო.

— ამას თხუთმეტი მანეთი უნდა, ბიძია! — აუღელვებლად თქვა ანთიმოზა ფერშალმა და ზურგით ზედა საფეხურს მიეყრდნო.

— მეზობლებში ვისესხებ სადმე! — წამოიძახა შემცბარმა დიანოზმა და მოკურცხლა. ორი საათი ირბინა ორლობეში აღმა-დაღმა. ვინ არ შეანუხა, ვის არ მიუკაკუნა! მანეთ-მანეთ მოაქურა, თან იმას წუხდა, ანთიმოზა ფერშალი ამასობაში თავის გზას დაადგებოდაო.

მივიდა შინ და ხედავს, სოფლის დასტაქარი იმავე საფეხურზე ზის გაუნძრევლად და მზეს მიფიცხებია.

— მოიტანე? — დაკუჭული მანეთიანები გამოართვა. თითზე დაინერწყვა, გადათვალა და გულის ჯიბეში ჩაიდო. მოაჯდა ჯორს და წააჩაქჩაქა.

იმ ადგილას ეზო დამრეცად ეშვებოდა. დაღმართზე ჯორს თავი დაბლა მიჰქონდა, ყმანვილ დიანოზს კი მოეჩვენა, ჯორს რცხვენია თავისი პატრონისა და თავდახრილი იმიტომ მიდისო.

ქვრივი უმიქსტუროდაც გადაურჩა იმ ავადმყოფობას, ოღონდ შიში შერჩა სიკვდილისა. აქამდე არც უფიქრია, თვითონაც ოდესმე რომ მოკვდებოდა. მისი აზრი და გონება შვილით იყო დაკავებული და სიკვდილზე ფიქრისათვის სად ეცალა. ახლა კი შეშინდა. იმას კი არ უფრთხოდა, მე არ ვიქნები ამქვეყნად და რა მეშველებო, იმისი ეშინოდა, არ ვიქნები და ჩემს შვილს რა ეშველებო. ამიტომ აჩქარდა, დაფაცურდა,

მიდგა-მოდგა და დიანოზს სკოლის დამთავრება ძლივს აცალა, მორცხვი პატარძალი დაუსვა შინ.

ვითომც უყვარდა ჩვიდმეტი წლის ეთერ-ქალი? ძნელია ამისი თქმა. მარილიანი ქალი კი იყო ის დალოცვილი, ტუჩ-კბილი ჰქონდა, თვალს ვერ მოსწყვეტდი. დიანოზს კი იმ ასაკამდე მივლნია, ქვეყანა რომ მოსწონთ და ასეთი გოგო სისხლს როგორ ვერ აუჩქროლებდა. ლოგინში თავშეყრა იყო მათი სიყვარული, დღისით კი, სინათლეზე, დაუბრებულელებით თვალს არიდებდნენ ერთმანეთს. მერე და მერე, როცა ახალგაზრდული ჟინი და ნვა მოიკლებდა, გონება განათდებოდა ალბათ და სალაპარაკოც გაჩნდებოდა, მოსაფერებელი სიტყვებიც გამოიძებნებოდა და საჩხუბარიც. მაგრამ ცხოვრება ჩვენს თარგზე არ ჭრის, იმას თავისი თარგი და ზომა აქვს. პატარძალი ჩამრგვალდა, ჩაპუტკუნდა, პირისახე ჭორფლით დაენიწკლა... მალე — მალე კი არა, თავის დროზე — გახარებულ ბებიას პატარა ანგელოზი ჩაუგორა კალთაში და მეორე დღეს მსოფლიომ მოიცალა ამ მიყრუებული კუთხისთვისაც — ომის ქარაშოტი ამოვარდა.

ოთხი წლის ჯოჯოხეთი თავის მხრებზე გადაიტანა დიანოზ ვერულავამ, ცეცხლი და ტყვია გამოიარა, ფეხით მოვლო გაპარტახებული ევროპა და იმედს შინიდან მოსული სამკუთხა ბართები თუ უნერგავდა, ჯერ ცოლის მოწაფური ხელით დაწერილი, მერე დედის აკანკალებული, ოკრობოკრო ჩიქორთულით, საიდანაც აზრის გამოტანა შეუძლებელი იყო... ბოლო წერილს დედის ცრემლის კვალი აჩნდა, ეთერ-ქალის სითბო და სიმხურვალე კი არ იგრძნობოდა და არც არავის ჩაუხატავს პატარა ანგელოზის ბუნჩულა ხელი, დახე რამოდენა გოგო გაგეზარდაო.

ომის ბოლოს, პრალაში, თეთრად დაპენტილი ვაშლის ქვეშ დიანოზი ნალმს გადააწყდა. სიკვდილს ძლივს გამოსტაცეს. იმდენჯერ გაჭრეს და შეკერეს, ნაწილი არ დარჩა თავისი. ომი კარგა ხნის მომთავრებული იყო, ქვეყანა ჭრილობას იშუმებდა და დიანოზი შინისაკენ გამოეშურა. საბარგო ვაგონით იარა ათი დღე. გზა ისე გაიწელა, თითქოს არასოდეს აპირებდა დასრულებას. ყოველი საათი ამ გზისა, ყოველი წუთი აბერებდა, თმაში ჭაღარას მატებდა და როცა სოფლის განაპირას „პალ-

ტარატონკას“ ძარიდან ჩამოხტა, თავის ასაკზე ათი წლით უფროსი ჩანდა.

იქნებ არც არსებობს წინათგრძნობა! ვინ არის ამის დამდგენი, მაგრამ დიანოზ ვერულავა მიაბიჯებდა სოფლის შარაზე. სიხარულის მაგიერ გულში აგური ედო და ძლივძლივობით ეზიდებოდა.

ჭიშკარს რომ უახლოვდებოდა, უკვე იცოდა, მოხუცი დედა ვერ გამოეგებებოდა. ეზოში შესვლისთანავე მიხვდა, უარესი ჭირდა, ეზოს ზედ კიბემდე მწვანე, ღალანა ბალახი მოსდებოდა, ბილიკი წაეშალა.

მუხლები დაუძაბუნდა დიანოზს, კიბემდე ძლივს მიაღწია, საფეხურზე ჩამოჯდა.

გულხელი დაიკრიფა და სივრცეს მიაშტერდა.

ჭიშკარმა გაიჭრიალა. კარის მეზობელი გამოჩნდა, სონია, ერთი ბაჯბაჯა, მსხვილი ქალი. ძნელი საცნობი გამხდარიყო, ხორცი ისე შემოედნო ომსა და გაჭირვებას. ხელჯოხს ეყრდნობოდა და ფეხები ჩოჩვით მოჰქონდა. დიანოზი ჩაეგება და სონია ვიშვივით შეეხმინა:

— გულს ნუ გაიტეხ, დიანოზ, აგერა ვართ, შენი მეზობლები!

ხელები შემოჰხვია ქალს, მხარზე შუბლი მიადო და, თუმცა ჯერაც არაფერი იცოდა, უბედური ამბის მოლოდინისაგან, იმის შიშისაგან, რასაც ახლა შეიტყობდა, აქვითინდა.

სონიაც აქვითქვითდა, ცრემლად დაიღვარა, თან კაცის დამშვიდებას ცდილობდა.

— დანყნარდი, დიანოზ, კაცი ხარ და ყველაფერს უნდა გაუძლო!

შერცხვა დიანოზს ცრემლისა, ქალს ხელი უშვა, ფშლუკუნით შებრუნდა, კვლავ კიბის საფეხურზე ჩამოჯდა.

სონია ჯოხს ჩამოეყრდნო, თან მანდილის ბოლოთი ცრემლს ინმენდდა.

— ნუ მიწყენ, დიანოზ, გამიხმეს ენა, რალა მე უნდა გითხრა სათქმელი! ერთმანეთს შევაბერდით მე და დედაშენი. სიკვდილის წინ რაც დამიბარა, უნდა გადმოგცე. შენ თვითონ იცი, რასაც იზამ. დედაშენი იმას ტიროდა, ჩემი ბრალია მე მოვგვარე ჩემს დიანოზს ის გველის წინილიო...

დიანოზს გული ერთი ციციქნა გაუხდა... ეთერ-ქალი!.. რაც ომის ჯოჯოხეთში გადაეშვა, დღემუდამ ეთერ-ქალზე ფიქრობდა. ჯარისკაცის სანგარში, თოვლსა და ჭყაპში, ჭუჭყსა და ტილიანობაში. ერთადერთი სუფთა, წმინდა, ნანატრი ეთერ-ქალი იყო. ისევ და ისევ იხსენებდა ყმანვილი მეუღლის სალუქ ტანს, ისევ და ისევ ადნებოდა მის ბაგე-კბილს და იცოდა დიანოზმა, სხვა ქალი არასოდეს მოენატრებოდა. ამ წარმოსახვას, გახსენებას, ოცნებას, მიუწვდომლობის თეთრი ნისლი გადაეფინა და შიშმა შეიპყრო დიანოზის გული, მძიმე ტვირთად დაანვა. შიში ბედნიერების დაკარგვისა და მომავალში კვლავ პოვნის სიხარული ერთმანეთს გადაენნა და ამ გორგალს აქამდე თან დაატარებდა. ახლა კი, თავის მიტოვებულ კარ-მიდამოში უცხოდ მოსულს გულის კარი გადაეკეტა. ისმენდა და არა სჯეროდა... „გველის წინილიო!..“ — ვერა, ეს სიტყვები ვერ ჩააღწევდა დიანოზის გულამდე...

— დიდთოვლობა მოვიდა იმ დანყველილ ზამთარს...

გზები გადაიკეტა, სოფელი ქვეყანას მოწყდა. შორიშორ მიმოფანტულ სახლებში სიცოცხლე ძლივს ბუჩუტავდა. მოწყენილობა... დარდი... ლოდინი... გაუთავებელი ლოდინი... უსამველოდ გაჭიანურებული ზამთარი... ეთერ-ქალი გახდა, ლოყები ჩაუცვივდა, თვალეხი საცრისოდენა გაუხდა და შიგ საშიში ნაპერწკლები ხტუნავდა. აკვანს გადაყრდნობილს მზერა უშტერდებოდა. ვინ იცის, რა დარდი ხრავდა? სად მიჰქროდა მისი ფიქრი? ჩვილი ავინყდებოდა და პატარა ელიკო ტირილისაგან იჭაჭებოდა, სანამ დედამთილი შეახსენებდა: „ჰე, ქალო, მოკვდა ბავშვი!“

ერთხელ, მოულოდნელად, „ვილისი“ ამოგუგუნდა. ახალგაზრდა ოფიცრები ისხდნენ, მხიარული და ჯანმრთელი ბიჭები. სამხედრო ნაწილი ახლოს იდგა, ხვალ ფრონტზე გზავნიდნენ და გულის გადასაყოლებლად ამოისეირნეს. სად იყო მამაკაცი, სტუმარს ღირსეულად რომ დახვედროდა, მასპინძლობა გაენია. ეთერ-ქალი გამოეგება, ჭიშკარი გაუღო. დედამთილს ცოტა არაყი შემორჩენოდა. იმ ბიჭებს კი შავი პური და კონსერვები წამოეღოთ. დასხდნენ და იქეიფეს, სიმღერა და ცეკვა-თამაში გამართეს. მასპინძლის სადღეგრძელო და-

ლიეს, ომში წასული ჯარისკაცისა... ერთი შავგვრემანი ბიჭი ერია იმათში, თვალეხიდან ცეცხლსა ყრიდა, ისე ცეკვავდა, სახლი ირწეოდა, ისე მღეროდა, სირინოზის ნამონაფარიო... ეთერ-ქალი თითქოს შეიცვალა, გამოცოცხლდა, პირისახე უცინოდა, გაბედა და შავგვრემანს მოხდენილად ეცეკვა კიდევ. საბრალო დედამთილს უხაროდა, ჩემმა რძალმა პირი აქეთ მოაბრუნაო. გვიანობამდე შერჩნენ სტუმრები, მაღლიერების ნიშნად ხელები დაუკოცნეს მოხუცებულს, სამთუმნიანები ჩაუნყვეს აკვანში ელიკოს და ისიც „ღუ-ღუ-ო!“-ბუნჩულა ხელებით უცაცუნებდა... ჭიშკრამდე გავაცილებ სტუმრებსო, ეთერ-ქალმა... გააცილა და გააცილა... უკან აღარ მობრუნებულა...

„მოიტაცეს?.. მოკლეს?..“ — იმედის სხივი გაკრთა დიანოზის გულში, მაგრამ უმალ ჩაქრა.

ფოსტასთან ჩაუვლიათ თურმე, დიანოზის სახელზე სამკუთხა ბარათი ჩაუგდიათ ყუთში, მეორე დღესვე მოარბენინა ფოსტალიონმა.

სონიამ ჯიბიდან დაჭმუჭნილი ბარათი ამოაძვრინა.

— საბრალო დედაშენმა დამაბარა, დიანოზს დაახვედრეო!

ხელი აუკანკალდა დიანოზს, ძლივს გახსნა გაცრეცილი ქალაღი, მასში სამად-სამი სიტყვა ეწერა:

„მაპატიე, მაპატიე, დიანოზ!“

აპატია დიანოზმა მოღალატე ცოლს, ყოველივე შეუნდო. თავი აიღო, მშრალი თვალეხით შეხედა სონიას და ყრუდ ჰკითხა:

— ჩემი ელიკო?

— ორი დღე ტიროდა, გაოსდა ტირილით!

— მოკვდა?

— ოჰ, რას ამბობ, სიკვდილს როგორ დავანებებდით! დედის ძუძუს იყო მიჩვეული და თავიდან გაუჭირდა. დედაშენიც ლოგინად ჩავარდა. რა გვექნა, ბავშვი საავადმყოფოში წავიყვანეთ! იქ უკეთ უვლიდნენ... დედაშენი ვერ იქნა, ვერ მოკეთდა... კარგად იცი, რა დროც იყო! ვიფიქრეთ, დროებით საბავშვო სახლს მივაბარებთ, ბებია მოკეთდება და გამოიყვანსო... შერჩა და შერჩა, ეჰ!

— შერჩა და შერჩა, ეჰ! — თავისთვის გაიმეორა დიანოზმა.

მართლა ასე მოხდა ყოველივე?.. ზამთრის გრძელ საღამოებში შემოვიდოდა დიანოზი, თუნუქის ღუმელს მიუჯდებოდა. ყველანი დიდ ოთახში ვიკრიბებოდით, სანოლებზე ჩამოვსხდებოდით. დიდ-პატარას დიანოზის სიახლოვეს უნდოდა ყოფნა და ზედახორას ვმართავდით. ტოლივით გვექცეოდა. თავის სადარდებელს გადაგვიშლიდა, ჩვენსას მოისმენდა. დაფარული არაფერი გვექონდა. ერთმანეთისა ისეთი წვრილმანები ვიცოდით, ერთი ოჯახის შვილებმაც რომ არ იციან. სხვათა მონაყოლს მერე გავიხსენებ, დიანოზისა კი... ის უღვევი ტკივილი სიცოცხლის ბოლომდე მიიტანა დიანოზმა...

— ძია!

დიანოზ ვერულავა ცივ ოთახში დგას. ფანჯრის შუშა ყინვას მოუქარგავს. ბუხარში ცეცხლი სულს ღაფავს, ოთახს ვერ ათბობს და პატარები დანითლებულ ხელებზე იორთქლებენ. ყველას ერთნაირად უსიხარულო, თაღბი ტანისამოსი აცვია. ზოგს ცხვირზე წვინტილი შეხმობია, შემცივნებულნი ქშუტუნებენ.

— ძია! — ეს ელაში ბავშვი. ალბათ, გოგონაა, თუმცა შარვალი აცვია, ისიც ზომაზე დიდი, და მუხლებზე ჩამოსჩაჩვია. დიანოზი მისკენ იხრება.

— ძია, ამიყვანე რა!

კაცს ბავშვი აჰყავს, გოგონა კისერზე შემოეჭდობა და დიანოზს თვალი ეწვის.

— ძია, მეც რა, მეც! — სახელოზე მეორე ბავშვი ექაჩება. დიანოზს ისიც აჰყავს.

— მეც რა, მეც ამიყვანე! — ბავშვები შემოეხვევიან, ერთმანეთს ასწრებენ.

დიანოზი დაბნეულია, არ იცის რომელ ერთს მოეფეროს.

შემოდის აღმზრდელი. „აბა, აბა!“ — თვალეებს დაუბრიალებს, დაუცაცხანებს პატარებს, იფრენს. დიანოზი ჯიბიდან ცხვირსახოცს ამოიღებს, ცხვირს ხმაურით იხოცავს, არ სურს გაამჟღავნოს, რა სანყალი გული აქვს.

— ჩემი აი, ამოდენა იყო! — ჩვილის ზომას უჩვენებს, ის კი ავიწყდება, წლები რომ გავიდა და მისი ელი უკვე ნამოიზრდებოდა.

მამისეულ სახლში არ შებრუნებულა დიანოზ ვერულავა. ის ღამე მეზობელთან ათია, დილით გუდა-ნაბადი აიკრა. ხასხასა მდელი, ადამიანის ნაკვალევი რომ წარეშალა, მწვანე შხამად მოეჩვენა და გულს ურევდა. ამიტომაც არ უვაჭრია, ჩაღის ფასად გაყიდა ეზო-კარი. ხელში რკინის ჯოხი აიღო, რკინის ქალამნები ჩაიცვა და ელიკოს კვალს დაადგა, პანანინა ელისა... თითქოს რა უნდა ყოფილიყო ამაზე იოლი. ადამიანს ნაკვალევეზე ხომ ქალაღების მთელი ასხმულა მიჰყვება. კარდაკარ იარა დიანოზ ვერულავამ, იმ დანესებულებების კარს უკაკუნებდა, ხან რომ „პრიუტს“ უწოდებენ, ხან „უპატრონოთა სახლს“, ხან ოფიციალურ „საბავშვო სახლს“.

— ძია, შენ ჩემი მამიკო ალ ხალ?

— ძია, შენ ჩემს წასაკვანად მოხვედი?

— საჩუქალი ალ მომიტანე?

— იცი, მე კალგი ვალ!

ეს წკვიტინა, სანყალი ხმები თან დასდევდა დიანოზ ვერულავას, მოსვენებას უკარგავდა. ერთხელ სარკეში ჩაიხედა. აქამდე სარკისათვის ვერ იცლიდა. სადალაქოშიც კი, როცა პარსავდნენ, თავის დარდს ჩაღრმავებოდა და არც ახსოვდა, იხილა თუ არა საკუთარი ანარეკლი. იმ ერთხელ დააკვირდა. თურმე საგრძობლად შეცვლილიყო, თმები შემოდგომას დაეთოვლა, სახეზე ნაოჭი მომრავლებოდა. რა ისეთი ასაკისა ვარო, გაუკვირდა... ომი ახლახან დამთავრდაო, რომ ფიქრობდა, თურმე წლებმა ჩაირბინეს...

— ერთი რამ უნდა შემოგთავაზო, დიანოზ! — რესპუბლიკური მასშტაბის ხელმძღვანელი წარმოსადეგი ახალგაზრდა კაცი იყო, ფიცხი, ჩხუბისთავი, ვინაც ნერვებანწილი ებრძოდა თავზე დახვავებულ საქმეებს, დიანოზს კი მოუბრიალა: — კარგა ხანია, თვალს გადევნებ! ვიცი, საბავშვო სახლები დაგივლია, ბევრი რამ არ მოგწონს. „სიხარულში“ ხომ იყავი?

დიანოზმა კოპი შეკრა. „სიხარულში“ სტუმრობამ გუნება გაუფუჭა. დირექტორი გაქნილი მელა აღმოჩნდა. თითლიბა-

ზობა და ბრტყელი სიტყვები აბჯრად აისხა და საეჭვო სტუმარი ახლოს არ გაიკარა.

— დირექტორი და ვილაც-ვილაცები დავხსენი. იქ უნდა ნახვიდე!

— მე? — გაიკვირვა დიანოზმა.

— ჰო, შენ! წესიერი კაცი მჭირდება მე, ობლების გასაჭირს გულთან რომ მიიტანს, ისეთი! რა განათლება გაქვს?

— საშუალო! — ახალგაზრდა ხელმძღვანელის სულს-წრაფობამ ღიმილი მოჰგვარა დიანოზს.

— ვინც ომის სკოლა გაიარა, უმაღლესზე მეტია.

— გამოცდილება... — ყოყმანი დაიწყო დიანოზმა.

— მაგას გულის გამოცდილება უნდა, ჩემო დიანოზ, გულისა, დანარჩენი თავისით მოვა! — და უცბად ფიცხად დაამატა: — იმას რა გამოცდილება უნდა, ობლის ლუკმა ბიძაშვილ-მამიდაშვილებს არ შეაჭამო!

დიანოზმა თავი დახარა, მადლიერებით აევსო გული. მიხვდა, ახალგაზრდა ხელმძღვანელმა მას ცხოვრების მიზანი შესთავაზა.

რას უნდა გაეთბო მისი გული, თუ არა ასეთ საქმეს!

ადრე აცივდა იმ წელს. წვრილად ცრიდა და დიანოზ ვერულავამ „სიხარულის“ ეზოს რომ გახედა, გული უფრო დაუმძიმდა. ღორებს გადაეჩიჩქნა მწვანე მოლი, ღობე აქა-იქ ნაქცეულიყო. თუ სადმე ხეხილი იდგა, ტოტები ჩამოეღლიტათ, ალბათ ხილიანობის ჟამს. მაშინაც ის სამი კორპუსი იდგა ეზოს სიღრმეში. დრო-ჟამს, უამინდობას, დიანოზის უგუნებობას უსიხარულოდ ჩაეშავებინა, საღებავი ჩამოერეცხა. ყოველივეს ცივი და რუხი ფერი დაჰკრავდა.

სამუდამოდ დაამახსოვრდა დიანოზს: სასადილოში მწირი სადილის სუნი ტრიალებს. ბავშვებმა თავები ასწიეს და შემოსულს მოაცქერდნენ. მზარეულ ქალს ჩამჩა ხელში შერჩა, გაზინთულ ხალათზე ქონის წვეთები ეღვრება, თავსაფრიდან ქალარა ბუნკები მოუჩანს. არავისთვის შეუხედავს დიანოზს, პირველ მაგიდასთან მივიდა, თეფში ასწია. გამჭვირვალე წვნიანი იყო, კარტოფილის ორიოდე ნათალი ტივტივებდა. ბავშვმა ხელი გამოაყოლა, ელდანაცემმა ხმა ძლივს გაიღო: „ჩემია!“

დიანოზმა მხოლოდ უსუნა და უკან დადგა. დრო იყო მშვიერი, ზედმეტი არავის მოეძევებოდა, მაგრამ ჯარისკაცურმა ჩვევამ და ალლომ უმალ მიახვედრა, რაც ხდებოდა. მზარეულს მიუახლოვდა და ხმადაბლა უთხრა:

— თქვენ დათხოვნილი ხართ! დღესვე ყველაფერი ჩამაბარეთ, რაც თქვენზე ირიცხება. ხვალიდან კი შეგიძლიათ აღარ მობრძანდეთ!

ვასშამდე კიდევ რამდენიმე თანამშრომელი დაითხოვა. ატყდა ყაყანი და განევ-გამონევა. რაიკომში გიჩივლებთო, იმუქრებოდნენ. დიანოზმა ყურები დაიგმანა, არც რჩევა ისმინა, არც თხოვნა გაიკარა. ამ თავისი შეუვალობით დათრგუნა დათხოვნილებიც და დარჩენილებიც.

ნავასშმევს კი უცებ მიხვდა, მარტო დარჩენილიყო. მისმა სიმკაცრემ გუბე აამღვრია და ეზო გადაჭრა ერთ სხეულად, პროტესტის გორგლად გადაქცეულმა ადამიანთა კრებულმა, რომელთაც წუთის წინ ცალ-ცალკე თანამდებობები ეკავათ და წოდებებიც სათანადო ჰქონდათ: აღმზრდელ-მასწავლებელიო, ღამის ძიძაო, ცეცხლფარეშიო, ბულალტერიო, მდივან-იო, ექთანიო...

არავის შეეხვეწა დიანოზი, დარჩიო. „შინ“ შებრუნდა, მის სულში უკვე „შინად“ ქცეულ საბავშვო სახლში. პირველი კორპუსის ყველაზე ფართო და ცივ ოთახში შეიხედა.

ბავშვებმა მორიდებით წამოინიეს — „გამარჯობათ, პატ!“ ამათაც ეშინოდათ მისი, მათს ცხოვრებაშიც შემოიჭრა რაღაც მძიმე, მოულოდნელი, უხეში და დიანოზმა იგრძნო, გულში დაგროვილი ბოღმა იმ ერთ დღეს დაანთხია თურმე. მიხვდა, მისი ნაბიჯი არ იყო მთლად სწორი და აწონილი. სამართლიანობის სასწორი შეერყა, რადგან ბოროტსაც ზუსტად იმდენი უნდა მიუზღო, რამდენიც დაიმსახურა.

გადახედა სახედანითლებულ, სიცივისაგან მოზუზულ ბავშვებს. თავთავიანთ საწოლებთან იდგნენ, დასაძინებლად ემზადებოდნენ. ყველა ერთად იძინებდა ამ ფართო ოთახებში, ერთ ჭერქვეშ, მაგრამ განცალკევებით, თითქოს საწოლებს შორის უხილავი კედლებია ჩამორიგებულიო.

— გცივათ? — იკითხა დიანოზმა.

ციოდა და მეტი არა?! კითხვა უფრო დაცინვასა ჰგავდა, ოღონდ კაცის გაუცინარ პირისახეზე სიმკაცრე შეერბილებინა სხვა რალაცას, მოუხელთებელს, ხუმრობასა და ქირქილს რომ გამორიცხავდა. ოთახის ბოლოს, რკინის სანოლიდან ზღაზვნით წამოდგა სხვებზე მთელი თავით მაღალი ბიჭი და იმან თქვა:

- ცივა და მეტი არა?!
- უკანა ეზოში ხომ არის შეშა?
- ცოტას გვაძლევენ, ნინ ზამთარია და უნდა გამოვიზოგოთ!

„ცხადია, უნდა გამოვიზოგოთ!“ — გაიფიქრა დიანოზმა. ბავშვები კი შემოსცქეროდნენ და რალაცას ელოდნენ.

- მეექვსე, მეშვიდე, მერვეკლასელებო, დამენახვეთ! ოცამდე ბავშვმა ასნია ხელი.
 - აბა, მომყევით! — ბრძანა და გასასვლელს მიაშურა.
- უკან არავინ მიჰყვა. მარტო გავიდა ბნელში, კორპუსს შემოუარა. ბოძზე სუსტი ნათურა ბჟუტავდა და შეშას მიაგნო. კუნძზე დაგდებული ნაჯახი აიღო და გამძვინვარებით, ღონის დაუზოგავად დასცხო. ასე ეგონა, კვლავ ფრონტზე ვარ, შეტევაზე გადავდი და აი, ამ საშინელი ნაჯახით მძულვარე მტერს ვანადგურებო.

- მომე, მასწავლებლო!
- ნაჯახი ჰაერში შეაყოვნა. ის მაღალი ბიჭი იდგა მის ნინ, სიბნელეში სხვებიც ჩანდნენ.

- რა გქვია?
- დიანოზი! ესენი დამცინიან, მაგრამ პაპაჩემს ერქვა ასე და იმიტომ დამარქვეს!
- ჩემი სეხნია ყოფილხარ! ტყუილუბრალოდ დაგცინიან, მე და შენ, ძმაო, ვაჟკაცური სახელები გვქვია! მიდით, რაც დაჩეხილია, წაიღეთ! ისეთი ცეცხლი დავანთოთ, სულ გუგუნნი გაჰქონდეს!
- ჰე, ბიჭებო! — შეუძახია უმცროსმა დიანოზმა (ამას რომ ყვებოდა, ნეტავი ახლა სადააო, ამოიხვნეშებდა დიანოზ ვერულავა).

ბიჭები სიცილ-ქაქანით მიესივნენ. ნაფოტ-ნაფოტ დაიტაცეს დაჩეხილი შეშა.

დიანოზმა ნაჯახი კუნძში ჩაასო, შუბლზე ოფლი მოინმინდა და აუჩქარებლად მიჰყვა.

სულ მალე თუნუქის ღუმელებში მხიარული ცეცხლი გურგურებდა. დიანოზი მიეფიცხა. ისე ხარბად თბებოდა, თითქოს მთელი სიცოცხლე ყინულეთში ეგდო და სხეულიდან თოშის განდევნას ცდილობდა. ბავშვები კი, თითქმის ასი ბავშვი, ამ ოთახში შემოიყუჟა, სანოლებზე ჩამორიგდნენ, ერთმანეთს ჩახუტებულნი მისჩერებოდნენ კაცს და ყურდაცქვეტილნი უსმენდნენ. მარტივ, ადამიანურ ენაზე უყვებოდა თავისი გასაჭირის ამბავს, იგონებდა ჯოჯოხეთს, ომი რომ ჰქვია, შიმშილსა და სიცივეს, ტყვიის ნვიმებს და ციდან ჩამოცვენილ ბომბებს. სამყურა ბარათების მოლოდინს და ობლებით სავსე გაოხრებულ ქვეყნიერებას... ყვებოდა დიანოზ ვერულავა და თვალზე ცრემლი ადგებოდა... არავის უკვირდა აქ მისი ცრემლი, მისი გულისტკივილი... მომავლის იმედებზე მოუთხრობდა პატარებს და მათს გულელებში თბილ კოცონებს ანთებდა... გვიანი ღამე წამოეპარათ. წამოიწია. გადახედა გაყურებულ ბავშვებს და დასძინა:

- ახლა დაიძინეთ!
- თვითონ კი სამზარეულოსაკენ გაემართა. გათენებამდე ბავშვებს უბრალო, ჯარისკაცურ ფაფას უხარშავდა და თან ეყვინთებოდა...

კაპიტნის შემდეგ გემზე კოკი პირველი კაცია. ღმერთმა ჩვენთვის მოიცალა და „ოხოტსკიზე“ პირველი კლასის რესტორანში ნაწრთობი მზარეული გადმოგვიგდო. მთელი ცხოვრება კაცი რესტორნის სამზარეულოს არ მოშორებია, მაგრამ სულის სიღრმეში ჩამალულმა სიყმანვილისდროინდელმა ოცნებამ საშველი არ მისცა და შტურვალი ზღვისაკენ შეუბრუნა. და აგერ, მეზღვაურის უბრალო ბორშისა და ფაფას შეურაცხყოფილი კაცის სიფათით უტრიალებს, თითქოს ამბობს, რა სისულელეებზე მაცდენთო, მაგრამ რასაც აკეთებს, გემრიე-

ლი გამოსდის და მის ჩამოჟამებულ სიფათს როგორმე ავიტანთ... საბავშვო სახლიც გემივითაა, მისი პატარა მგზავრები, კაცმა არ იცის, სად სხდებიან და სად ჩამოდიან... მხოლოდ დირექტორ-კაპიტანმა დიანოზ ვერულავამ იცოდა სწორი გეზი და თამამად მიჰყავდა ცხოვრების მღელვარე ზღვაში... იმ პირველ ღამეს, როცა ჯარისკაცურ ფაფას ხარშავდა, იგი მიხვდა, დირექტორის შემდეგ პირველი კაცი მზარეულია.

არც სოფელი დაუვლია დიანოზ ვერულავას, არც მთავრობაში გაქცეულა. ადგა და რკინიგზის სადგურს მიაკითხა, რუსეთის მატარებელს დაელოდა. იმ დროს მატარებლები ისე სწრაფად ვერ დადიოდნენ, რაიცენტრის პატარა სადგურშიც კი თხუთმეტ წუთს იცდიდნენ, შემხვედრს ელოდებოდნენ.

მატარებელი დაუგვიანებლად ჩამოდგა. დიანოზი ვაგონების რიგს დაუყვა, იქნებ ვინმე ჩამოვიდესო. ამ მიყრუებულ მხარეში ვის რა დაკარგოდა, მაგრამ გულს მაინც არ იტეხდა. ფანჯრებში გამოფენილ ხალხს ათვალეირებდა. საკმაო გამოცდილება დაუგროვდა. უმალ ხვდებოდა, ვინ რა ქონების პატრონი ბრძანდებოდა, ტყუილუბრალო ყბედობას არ აპირებდა. გადმოსძახა კიდეც ერთმა დახატულმა ლამაზმანმა: „ჰეი, ახალგაზრდავ, თუთუნი არა გაქვს?“ დიანოზმა ქისა გაუნოდა (იშვიათად თუ მოსწევდა თვითონ, ფრონტზე შეეჩვია). ქალმა კი ეშმაკური ღიმილით — „ალარ ჩამოგივიდა გულის ვარდი?“ დიანოზმა ხელი ჩაიქნია, ქისა გამოართვა და გზა განაგრძო.

უეცრად გული შეუხტა. ვაგონის ფანჯრიდან რუსის გოგო იცქირებოდა. მთლად ბავშვი ჩანდა, დარდიანი, ცისფერი თვალები მიეპყრო უცხო მხარისათვის. პაჭუა ცხვირი აეპრისხა გულუბრყვილოდ. ხელები ჩამოეწყო ძირს ჩამონეულ ფანჯარაზე და კაცი მიხვდა, გოგოს ღონიერი მკლავები და დიდრონი ხელის მტევნები სოფლურ შრომას იყო მიჩვეული.

ფანჯარაზე დაუკაკუნა. გოგონამ შიშინი გაკვირვებით გადმოხედა.

— ერთი წუთით თუ შეიძლება, ამხანაგო!

„ამხანაგომ“ თითქოს დაამშვიდა. ეს იყო ჩვეული, მისადექცეული მიმართვა. ვაგონის კარისაკენ წამოვიდა, კიბეს ყოყმანით ჩამოეკიდა. დიანოზმა ანიშნა, ჩამოხტო.

ჩამოხტა, თან სახელურს ხელს არ უშვებდა, ვაითუ მატარებელი გამექცესო. არც გაემტყუნებოდა ეს სიფრთხილე, გასვლას ხომ ხუთი წუთი უკლდა, მაგრამ ხუთი წუთი დიდი დროა და დიანოზის წინაშე გაიხსნა დამშეული ვოლგისპირეთიდან ჩამოსული ვარვარა მიხაილოვნას მიმნდობი გული...

— ვარვარა, კარტოფილის გათლა და წვნიანის შეკმაზვა თუ გეხერხება? — დიანოზის ბაგეები ღიმილს გადასჩვეოდა უკვე.

გოგონამ მხრები შეარხია, ორი ქერა ნაწნავი შეატოკა, უფრო გაკვირვების ნიშნად.

— მზარეული მჭირდება, ოღონდ გაფრთხილებ, ასი შვილის მამა ვარ!

— რა ამბავია! — ჩაიკისკისა გოგონამ და უმალ პირზე ხელი იტაცა. — მაპატიეთ, მივხვდი, რა შვილებზეც მეუბნებით!

— ადი ვაგონში და ბარგი წამოიღე!

ბარგი ერთი მომცრო ფუთა იყო. ვარვარას სამზარეულოს გვერდით მიუჩინეს პატარა საკუჭნაო. იქ, პარკებსა და ტოპრაკებს შორის დაუდგეს გასაშლელი საწოლი. იმავე დღეს „სიხარულში“ ნამდვილი ბორშჩის სუნი დატრიალდა...

გუნებაში ჩაიცინა დიანოზ ვერულავამ. ახალი მზარეულის გამოჩენამ თავისი ქნა. ეგ ლუკმა პირიდან მთლად არ გაგვივარდესო და ზოგი თანამშრომელი გონს მოეგო. მიხვდნენ, უნდა შეგუებოდნენ ახალი დირექტორის ახირებებს.

თანდათან აენყო საქმე, ახლებურად და უფრო სამართლიანად. თუმცა თავზე არ გადასდიოდათ და ხშირად საკუთარ, ციცქნა ხელფასს ახმარდა, რათა ცოტათი მაინც დამშვენებულიყო ბავშვების ღარიბული სუფრა, ან დაბადების დღეზე გაეხარებინა რომელიმე ობოლი კაპიკიანი საჩუქრით... ბავშვებთან ყოფნა უცოცხლებდა გულს, უმატებდა ხალისს, თანამშრომლებს კი გულჩათხრობილი და სახემკაცრი ხვდებოდა, თუმცა ცდილობდა უხეში არავისთან ყოფილიყო, სამართლიანობის საზომი არ დაეკარგა. ერთადერთი, სხვათაგან გამორჩეული, ახალგაზრდა, მხიარული, ცქრიალა, დაუღლეელი, ენაჭიკჭიკა ვარვარა იყო. პატარებისათვის უმალ დეიდა ვარა გახდა, უფრო მოზრდილთათვის — ფარული ლტოლვის საგანი,

თანამშრომელთათვის — გაუთავებელი ქორის საბაბი. თვით ვარვარამ არაფერი იცოდა ამ ქორებისა, იგი ისევ თავისი ვოლგისპირეთის საზომებით ცხოვრობდა, ვინც გაუცინებდა, იმას შესცინებდა, ვინც შეუბღვერდა, იმას ზურგს შეაქცევდა; ბავშვებთან ერთად დაეხეტებოდა ტყე-ტყე, სოკოს აგროვებდა („იცოდე, არ დაგვწამლო!“ — აფრთხილებდა დიანოზი); ზაფხულის ცხელ დღეებში, რაკი წამდაუნუმ ზღვაზე წასასვლელად არ ეცალა, აქვე, ღელეში ჭყუმპალაობდა. მერე მზეზე განვებოდა „ზაგარის“ მისაღებად და სოფლის ბიჭბუჭებს ჭკუას აკარგვინებდა. ერთი-ორჯერ ესაუბრა დიანოზი, დიდი ტაქტით უხსნიდა, ჩვენ პროვინციელები ვართ, ზღვის პლაჟი და სოფლის გუბურა სხვადასხვააო... ბევრნაირად მოუქარგა, ის კი უცოდველი, გულუბრყვილო თვალებით შემოსციცინებდა და ვერ გაეგო, რას ითხოვდნენ მისგან. დიანოზს აბნევდა ეს შემოხედვა. ლამდამობით თავის პატარა სენაკში განმარტოებულს, ვარვარას მრგვალი პირისახე წარმოუდგებოდა, ფართოდ გაზიდული თვალეები და ცოტათი მონგოლური ყვრიმალეები. ამ გახსენებამ თანდათან წაშალა ეთერ-ქალის ხატება. მოუსვენრად ტრიალებდა დიანოზი თავის ვინრო სანოლში, სიცხისაგან ითანგებოდა. წამოდგებოდა, ეზოში გაივლ-გამოივლიდა, წრიალებდა... წრიალებდა... ვერ ბედავდა მისულიყო საკუჭნაოს კართან, დაეკაკუნებინა... ვაითუ ვერ გაეგო ვარვარას მისი ზრახვები, გულუბრყვილოდ, უდარდელად შემოსციცინებდა და ეს იქნებოდა ყველაზე სამარცხვინო... ბოლოს გადანყვიტა კაბინეტში მოეხმო, აქ მოლაპარაკებოდა...

თავისთან არასოდეს დაუბარებია და დამფრთხალი ვარვარა რომ დაინახა, თვითონაც დაიბნა, არ იცოდა საიდან მოეცლო. გოგო კი უცებ ასლუკუნდა:

— მიჩივლეს, ხომ? რას ვაშავებ? ერთ თეფშ ბორშისა ჭამს...

— დამშვიდდი, გეთაყვა, ვინა ჭამს ბორშის? — ვერ მიხვდა დიანოზი.

— ბონდო!

— ვინ ბონდო?

— ამხანაგო დირექტორო! — ვარვარა ისე განითლდა, ბიბილოები წინაკისფერი გაუხდა. — მეშინია, არ გამინყრეთ... მე ვთხოვდები!

დიანოზი, თითქოს გულისძარღვი ჩასწყვიტესო, გამტკნარებული შეჰყურებდა. მერე მძიმედ-მძიმედ მოეგო გონს, თავს ძალა დაატანა და ნაძალადევი გულგრილობით შეეკითხა:

— მაშ, შენს ბედნიერ საქმროს ბონდო ჰქვია?

ვარვარამ წამით თვალი მოანათა, ხომ არ დამცინისო. დიანოზს სახეზე ჩვეული სიმკაცრე ეხატა და გაუბედავად, დამტვრეული ქართულით ჩაიჩურჩულა:

— ბონდო ჩახნაკია მტხოულობს!

თავიდან ვერც გაიხსენა, ვინ იყო ბონდო ჭახნაკია. მეხსიერებაში მოიჩხრიკა — ერთი სოფლელი ბიჭი შერჩა, უსწავლელი და ხალხში გამოუსვლელი, ბატკანივით უწყინარი და კეთილი.

— ჩვენგან ნახვალ?

— ცასვლა არ მინდა! — ვარვარამ ახლა უფრო გაბედულად შეხედა, მერე სინითლე კვლავ მოერია და რუსულად დაუმატა: — მგონი მისიანებს არ ვუნდივართ, რუსი გოგო არ გვინდაო...

— ეგ ვინ გითხრა?! — მკაცრად გაანყვიტინა დიანოზმა.

— ეგ სისულელე თავიდან ამოიგდე! მე დაგეხმარები, შენს ბონდოს მივიღებ, ცეცხლფარეში მჭირდება, კარ-მიდამოს მოვლასაც დავავალებ!

დიანოზი თან ლაპარაკობდა, თან კარისაკენ მიდიოდა და მზერას არიდებდა ქალს. გვერდით რომ ჩაუარა, ვარვარა უცებ დაიხარა, ხელზე სტაცა და სველი ტუჩებით შეეხო.

კაცი შეცბა, ხელი გამოსტაცა.

— კარგი ერთი, დაწყნარდი! — თავზე ხელი გადაუსვა, როგორც პატარა ბავშვს და გავიდა...

მართლაც ამნაირად მოხდა ეს ამბავი? ჩემს დროს დიანოზი უკვე მოხუცებულად მეჩვენებოდა. ადრე, ალბათ, უფრო წარმოსადეგი იქნებოდა. ასაკმა ხორცი შემატა, პირმრგვალი გახდა, ლაბაბმა თითქოს შეარბილა მისი სიმკაცრე და კეთილ პაპას დაემსგავსა, საბავშვო წიგნებში რომ ხატავენ ხოლმე. ადრინდელი სურათი მინახავს. იქიდან კუშტი, გამხდარი კაცი შემომყურებდა, კიდევ ერთი საბუთი იმისა, რომ სულსა და მის ფიზიკურ ყალიბს შორის უზარმაზარი განსხვავებაა... რაც შეეხება ჩვენს მზარეულს, იგი ჩემთვის დეიდა

ვარა იყო, უფროსთათვის ვარვარა მიხაილოვნა და ჩვიდმეტი წლის ცქრიალა გოგოდ ვერ წარმომედგინა. პროფესიამ იგი ლოყებლაჟღაჟა, მსხვილმკლავება დედაკაცად გადააქცია. კანში ვერ ეტეოდა, თმას იღებავდა და ამით ცდილობდა წლების მოლორებას. არც ბონდო ჭახნაკიას სიყმანვილეს მოვსწრებივარ, ბოლში გამოყვანილი თევზივით შავი და უხორცო მახსოვს...

მეორე მზარეულიც გვყავდა — მედიკო სამუშია, შავ-გვრემანი, კეკლუცი ქალი, მაგრამ დეიდა ვარა სულ სხვა ვინმე იყო. მას მუდამ გემრიელი კერძების სუნი სდიოდა. წარბებიც მუდამ გაშლილი ჰქონდა და დღეში ათჯერ რომ დავენახე, ათჯერვე დამიძახებდა:

— საჩმელი არ გინდა, ოკრო?

5

ელიკო დირექტორობის მეხუთე წელს იშვილა თურმე დიანოზმა. პატარა გოგონა ძლივს დაბაჯბაჯებდა. ყველა ქალს დედას ეძახდა, კაცებს — მამას. მაგის დასამინებელ დედ-მამას კი ლოთობისა და სინამხდრის გამო სასამართლომ დედობა და მამობა ჩამოართვა. თუმცა ამათ ფეხებზე ეკიდათ სასამართლოც, შვილიც და მთელი ქვეყანაც. ბავშვი ზედმეტ ბარგად მიაჩნდათ და უხაროდათ კიდეც, ტვირთი ჩამოგვეხსნაო. მერე მთლად გადაიკარგნენ, მათი ასავალ-დასავალი არავინ იცოდა.

დიანოზმა იმთავითვე გამორჩეულად შეხედა ბავშვს. ვინ იცის, კაცის გულში რა ხდებოდა, მაგრამ რაღაცით მიახსენებდა თავის უგზოუკვლოდ დაკარგულ შვილს. თვითონაც არ უწყოდა, რითი ჰგავდა ეს ელიკო იმ ელიკოს, ახლა უკვე ვერ იხსენებდა ნამდვილ ელიკოს, რადგან თვალწინ მხოლოდ და მხოლოდ ეს ახალი, ციცქნა გოგო ედგა.

ასე იყო თუ ისე, დიანოზი გოგონას წინაშე ჩაცუცქდა და ენამოჩლექით მოურუსულა:

— ელი, გინდა, შენი მამიკო ვიყო?

პატარამ გაუცინა, კისერზე თავისი სუსტი, წვრილი მკლავები შემოაჭდო. დიანოზმა ბავშვი გულში ჩაიკრა და იმ დღი-

დან ელიკოს პანია საწოლი დიანოზის საწოლის გვერდით დაიდგა.

რა შეიცვალა ამით? დიანოზი ხომ თვითონაც საბავშვო სახლში ცხოვრობდა. მისი ოთახის კედლებს მიღმა ასი სხვა ბავშვი იზრდებოდა. ეგ იყო, ადრე თუ ყველას მამა იყო, ახლა მხოლოდ ელიკოს მამობას კისრულებდა. ამ პატარა დაწესებულების მეფე და ხელმწიფე დიანოზი ბრძანდებოდა და ვინ დაუწყებდა ჭკუის სწავლებას, მარტოკაცი ბავშვს ვერ მოუფლიო. რა თქმა უნდა, ხელქვეითი ქალები ეხმარებოდნენ“ სარეცხსაც ურეცხავდნენ და სასუსნავსაც უზიდავდნენ. ბავშვი მეტად თავნება აღმოჩნდა, მაგრამ ვინ არ მოუთმენდა. არც დირექტორს ჰქონდა ანგელოზის ხასიათი და როგორა ჰგავსო, ისე ჩურჩულებდნენ, თითქოს მართლაც მისი სისხლი და ხორცი ყოფილიყო. დიანოზი თითქოს დაყრუვდა, ბავშვის ჭირვეულ მოთხოვნებს სამართლიანობის სასწორზე რომ შეაგდებდა, პინა ყოველთვის მისი ელის სასარგებლოდ იხრებოდა. თანდათან სამყაროსა და დიანოზს შორის ელიკო აღმოჩნდა. ვინც ჭკუა იხმარა, ელის მოეფერა, მისი გულის მოგებას შეეცადა, ამით დირექტორის გულსაც იგებდა, ცხადია.

სამი წლის თავზე დიანოზმა ელდა გადაიტანა. „სიხარულის“ ჭიშკარს დედაკაცი მოადგა და სასმელითა და წაწნალით განადგურებულ ქალში დიანოზმა ელიკოს დედა შეიცნო. მიჩვეული არ ყოფილა თავის მოკატუნებას, მაგრამ წამში დაპატარავდა, ფიანდაზად დაეგო. ვინ იცის, იქნებ თვალთმაქცობდა ის დედაკაცი, ან იქნებ მართლაც გაიღვიძა მის გულში დედამ, — დაჯდა და ატირდა. ქმარი მომიკვდაო, ჩიოდა, ვიცი, დამნაშავე ვარ, სამართლიანად წამართვეს დედობის უფლება, მაგრამ მალე გამოვსწორდები და უფლებასაც აღმიდგენენო. თქვენი დიდი მადლობელი ვარ, ბავშვი რომ დამირჩინეთო. ელიკო გულში ჩაიკრა, ზედ ცრემლი გადააფრქვია, რამოდენა გამხდარა ჩემი ერთი ბენო შვილიო. გოგონა აღრიალდა, შიშნეულად და გულსაკლავად. რა გატირებსო და ძლივს ათქმევინეს, არ მინდა ეს დედაო.

მაშინ იკადრა დიანოზმა უკადრებელი. სხვა ამას რას მიხედებოდა, სხვამ კაიკაცობაში ჩაუთვალა, მაგრამ თვითონ ხომ

ძირისძირობამდე ხედავდა თავისი საქციელის უგვანობას. სუფრა გააშლევინა სტუმრისათვის, ზედ თვითნახადი არყის ბოთლები ჩამომამწკრივა. ქალმა სუსტად გაიბრძოლა, მე უკვე აღარა ვსვამო, ოღონდ მის გიჟურ თვალელებში ნაცარტუტა ხრჩოლავდა და ენა რომ ერთს ამბობდა, აკანკალებული ხელი თავისით ისხამდა. მამაკაცურად გადაჰკრა, თავი სწრაფად გადასწია და ყლუპი ხახაში გადაუშვა. დიანოზს თვალი აარიდა, საკუთარი შერცხვენა და სულმდაბლობა თუ ტანჯავდა. დიანოზსაც რცხვენოდა, ვერაგი მასპინძლის როლი აუტანელი იყო. დედაკაცი კი ორი ჭიქის შემდეგ გათამამდა, წითლად დაფორაჯებულ სახეზე ბედნიერების სხივი აუციმციმდა და რაღაც ჟარგონული, „ბოსიაკური“ ჩაილილინა. დიანოზმა აღმზრდელს ანიშნა, ბავშვი წაიყვანე და დააძინე, გვიანაა უკვეო.

შუალამეზე დიანოზ ვერულავამ მთვრალი დედაკაცი სადგურამდე ჩააცილა, სტუმარს ბავშვთან გამომშვიდობება არც გახსენებია. მთელი გზა ლილინ-ლილინით ჩალია, თან ჩანთაში ჩანყობილ ბოთლებს გულში იხუტებდა. დიანოზმა პირველსავე მატარებელზე აუღო ბილეთი. ჯიბეები ამოიფხიკა, რაც ფული ჰქონდა, ქალს შეაჩეჩა. იმან კი, მოულოდნელად, ფხიზელი თვალელებით შეხედა და დამარცვლა: „ნეხოროში ტი ჩელო-ვეკ!“ შევიდა ვაგონში და დაიკარგა, ახლა კი სამუდამოდ.

იმ ღამეს ჟინჟლავდა. დიანოზი ფეხით ბრუნდებოდა. გზას ვერ არჩევდა და ტალახს ზელდა. ქალის სიტყვების გახსენება სულს უმღვრევდა, პირში სიმწარეს გრძნობდა. ისეთ გუნებაზე დადგა, თითქოს მკვლელია ჩაედინოს.

ოთახში ქურდულად შეიპარა. ბავშვის სანოლს დახედა. ამ სამ წელიწადში ელი საგრძნობლად წამოიზარდა, პატარა სანოლში ძლივს ეტეოდა. ზურგზე იწვა, ხელები ზევით აეყარა. თხელი კულულები შუბლზე ჩამოჰფენოდა. პირი ოდნავ გაეხსნა და მშვიდად, თანაბრად სუნთქავდა. დიდხანს, დიდხანს დაჰყურებდა დიანოზი და სურვილი კლავდა, რომ დახრილიყო, მოფერებოდა, ხავერდოვან ლოყას შეხებოდა... შეეშინდა, გავალვიძებო და თავი შეიკავა. ბედნიერი იყო და ეს ბედნიერება წუთის წინ კინალამ წაგლიჯეს.

მაშინ გაიფიქრა, რაც გავაკეთე, სწორადაც გავეკეთეო, და გახდას შეუდგა.

გარიჟრაჟის წინ კი მოულოდნელად გამოეღვიძა. ფხიზელი ძილი იცოდა და არ გაჰკვირვებია. სანამ თვალს გაახელდა, მანამდე გაიფიქრა, ნათურის ჩაქრობა დამეინწყებიაო. აიხედა და ელიკოს მზერას შეეფეთა. გოგონა წამომჯდარიყო და დაკვირვებით დასცქეროდა. დიანოზს შეაცვივა.

— რა მოხდა, ელი?

— დედიკო წავიდა? — მტრულად იკითხა გოგონამ.

დიანოზმა თავი დამნაშავედ იგრძნო. სახე აენვა. როგორ უნდა აეხსნა ელისათვის, რანაირი სიტყვები უნდა დაეძებნა. ასეთი სიტყვები მას არ ჰქონდა და მოკლედ მოჭრა:

— ჰო!

ელიკო უცბად შეტრიალდა, ლოგინში ჩაემხო და საბანი თავზე წამოიხურა.

„ტირის?“ — გაიფიქრა კაცმა. გოგონა არ ტიროდა. დიანოზი გაიტრუნა. მიხვდა, სიტყვებით აქ ვერაფერს უშველიდა.

თანდათან რიჟრაჟი შემოიპარა. დიანოზი იწვა, ჭერს შესცქეროდა. საფრთხე დალანდა და გული შიშით ეწურებოდა.

ელიკოს, ალბათ, არ ეძინა, მაინც ფრთხილად წამოდგა კაცი, ჩუმად ჩაიცვა, გარეთ გავიდა.

მის გარდა არავის ეღვიძა. მერე ბონდო ჭახნაკია გამორჩნდა. ამთქნარებდა. დირექტორს ვერ ხედავდა და მკლავები აქეთ-იქით გააქნია, ვითომ ივარჯიშა. სამზარეულოში ქვაბები აარახუნა ვარვარამ, საუზმის თადარიგს შეუდგა.

— ვარვარა! — დაუძახა დიანოზმა და ხმადაბლა უთხრა: — ქვაბებს რომ შედგამ, ჩემთან გაიქეცი, ელიკო ააყენე, შენებურად გაამხიარულე, წუხანდელს აქეთ უქეიფოდაა!

იმ დღეს მოისაზრა დიანოზმა, დროა საკუთარ ჭერზე ვიზრუნოო...

ღობის გადაღმა ცარიელი, ტრიალი მინდორი იდო და დიანოზს იქ მიუზომეს, რამდენიც ერგებოდა. სოფლის ბიჭებმა ახლო ტყეში სარი და წკნელი დაუმზადეს, ურმით ჩამოუზიდეს. დადგნენ ის და ბონდო, ერთ დღეში შემოღობეს ნაკვეთი. მერე პატარა ელიკოს ჩაავლო ხელი, შემოღობილში შეიყვანა და უთხრა: „აქ ჩვენი სახლი ამენდება!“ ბავშვი მონყენით, უხალ-

ისოდ გაჰყურებდა ხვინჭკიან, მწირ მიწას. დიანოზი კი გახარებული დარბოდა აღმა-დაღმა, ხატოვნად უხსნიდა, აქ ამას დავრგავ, იქ – იმასო.

ერთ დღეში ვინ რას მოახერხებდა, დიანოზი ხომ ჯადოქარი არ იყო, მაგრამ იმ დღეს დარგულმა ხეხილმა პირველი ნაყოფი რომ მოისხა, სამთვალისანი ოდა მოსრულდა. ამასობაში, ცხადია, ელიკოც წამოიზარდა. ის ადრინდელი, გულცივი მონყენილობა სულ სხვა გრძნობით შეეცვალა. როცა ვერულავებმა თავიანთი მცირე ხაბაკი ახალ ოდაში გადაზიდეს, ელიკო მეცხრე ცაზე დაფრინავდა. დიანოზი ხელებჩამოყრილი იდგა შუა ოთახში. არ იცოდა სად დამჯდარიყო. ელიკო კი ოთახიდან ოთახში დაცუნცულვდა, კარ-ფანჯრებს ხან კეტავდა, ხან აღებდა, ნივთებს ადგილს უცვლიდა... კედლის სარკე ვერაფრით ჩამოჰკიდა მოხერხებულად...

სხვა თვალთ შეხედა დიანოზმა ამ ფაციფუსს, თურმე დაქალებულა უკვე მისი შვილი.

ძილის წინ ელიკომ მოულოდნელად ჰკითხა:

— მამა, ღობე არ უნდა გასწორდეს?

— აბა, ღობე? — ვერ მიხვდა დიანოზი.

ნაკვეთის ბოლოს, „სიხარულის“ მიწა, საქათმე რომ დაეტეოდა, იმ ზომისა, სამკუთხედად შემოდიოდა დიანოზის ბოსტანში. დიდი არაფერი, მაგრამ იმ ადგილას ზამთრის მსხალი წამოიზარდა, თვით დიანოზის დარგული, ტოტები ფართოდ გაშალა, ყოველ წელს მსხვილი ნაყოფით მძიმდებოდა. უსამართლობა არც ეთქმოდა, ღობე თუ ხეირიანად გასწორდებოდა, მაგრამ დიანოზმა შორს დაიჭირა. ახლა შვილსაც ცივად შეეპასუხა:

— რაში გაინტერესებს, დაიძინე!

ასე კი თქვა, მაგრამ თვითონ ძილი გაუკრთა. ბარე ავდგებო, რომ იფიქრა, მაშინ ჩაეშვა სიზმარში. მსხალი საზამთროს ოდენა ნაყოფით დახუნძლიყო, ტოტებს ლანალუნი გაუდიოდა...

მრავალი წლის შემდეგ გაახსენდა დიანოზს ეს სიზმარი, როცა იპოლიტე კვირკველიამ ეზოს ახალი ღობე შემოავლო და „უსამართლობა“ გაასწორა, დიანოზს კი ღონე არ ეყო, წინ აღდგომოდა...

თითო იპოლიტე კვირკველია ყოველ კოლექტივში ურევია. აგერ „ოხოტსკიზე“ ბოცმანს რომ შევხედე, უმაღვე იპოლიტე გამახსენდა და გუნებაში ასევე შევარქვი. ხმამალა რომ მეთქვა, ხომ გაიკვირვებდა, მაგრამ აშკარად ვატყობდი, ხელის მოთბობა ამასაც კარგად ეხერხებოდა. გამახსენდა კედლის გაზეთები, ჯერ ცისია დევდარიანის თხოვნით რომ ვუშვებდი, მერე კი შეთქმულების დროისა... ამაზე, თუ დამცალდა, ქვევით მოვყვები, ახლა კი, ისეთი ბედი მაქვს, კედლის გაზეთს აქაც მე დამავალებენ. ეს ჩემი ბოცმანი წამდაუნუმ თავზე წამომადგება. თუ ზღვას გავყურებ, რას უდგებარ, საქმე არაფერი გაქვსო, — მეკითხება. თუ ვზივარ და ვწერ, მწერალოო, — ათვალისწუნებით დუდღუნებს. იქნებ ჰგონია, საჩივრებს ვწერდე, მაგრამ, დამაცადოს, ხვალ-ზეგ კედლის გაზეთზე რომ ჩამოვკიდებ ბილა უღვაშებით!.. ხუმრობა იქით იყოს, მაგრამ იპოლიტე კვირკველია პირველი დანახვისთანავე ავითვალისწუნეთ „სიხარულის“ ბიჭებმა. ახლა ვხვდები, გულის სიღრმეში ელიკო არ გვემეტებოდა მისთვის და იმიტომ...

გამხდარი ეთქმოდა, სიმაღლეც არ აკლდა, ოღონდ პატარა, ნასათუთევი ღიპი გადმოეგდო, რაც სიმაღლეს თითქოს უქრობდა. ვერასოდეს გავარკვიე, რა ფერის თვალები ჰქონდა. ისე ოსტატურად აგარიდებდა მზერას, ვერც იფიქრებდი, მზერას მარიდებდესო. განსაკუთრებით მისი მოკლე თითები მზარავდა. თავდაპირველად ვერაფრით გავიგე, რა ჰქონდა ზედ წაცხებული. ლოყაზე მომითათუნა და თითქოს მომენება. გვიან მივხვდი, კარამელი ეცხო. მუდამ კარამელი ედო პირში, დღედაღამ იმას წუნნიდა. ამიტომაც ჰქონდა, ალბათ, კბილები დაჭიანებული.

პირველად ოცდაექვსი წლისამ აღმოაჩინა „სიხარულად“ სახელდებული ქერის ორმო, მოადგილედ დაჯდა სამნეო დარგში...

ელიკო ვერულავა იმ დროს მხოლოდ მეთექვსმეტი იყო.

თანატოლების ყურადღებით განებივრებულ, უფროსების გადაჭარბებულ მზრუნველობას მიჩვეულ გოგონას იპოლიტესნაირი ვინმე რას მოეწონებოდა, მაგრამ ელიკოს იმ ხაფანგში ჩაუცდა ფეხი, რაშიც მანამდე არაერთი ნებიერა გაბმულა.

იპოლიტემ თავდაპირველად ზედაც არ შეხედა დირექტორის ქალიშვილს, უფრო სწორად, წარმოდგენითაც ვერ წარმოიდგენდა და ოცნებითაც ვერ იოცნებებდა, ელიკო ჩემი ცოლი გახდებოდა. მით უფრო, ქალების უყურადღებობას არ უჩიოდა. უცოლო ჭაბუკის გამოჩენამ მეტოქეობა გააღვივა მშვენიერი სქესის თანამშრომელთა შორის. ვის დაკარგვია ასეთი საქმრო, მაგრამ ბარე ორი-სამი გასათხოვრის სულში იმედის მბჟუტავი ალი ააციმციმა. რაც იოლად გვეძლევა, იმაზე ტუჩს ვიზუებთ ხოლმე და იპოლიტემაც თვალი დაადგა ყველაზე ამაყსა და უკარებას — მრავალა პაპასკირს, ვისაც თავისი ქალწულებრივი ვნება ყინულის ნატეხივით მიჰქონდა მამაკაცთა ცეცხლნაკიდებელი გულებით მოკირწყლულ ბილიკზე. შინაბერობის გადასახვევამდე მრავალას ჯერ კიდევ კაი გზა ჰქონდა გასავლელი და იპოლიტეს იმედის ნატამალიც არ უნდა დარჩენოდა. ელიკომ ამავებისა არაფერი იცოდა, მაგრამ გუმანით იყნოსა, გაუთხოვრებს შორის მეტოქეობა გაიმართაო და გატაცებით ჩაება ბრძოლაში.

რა თვე იყო? გახსენებადაც არ ღირს! კარგი ამინდი კი იდგა. იპოლიტეს მრავალა დაემართოხელებინა ქუჩის მოსახვევთან და შორიდან ისე ჩანდა, მთასა და ბარს უმტკიცებსო. ელიკო თავის ჭიშკართან, ძენნის ძირას იჯდა და იქიდან უყურებდა. რას არ მისცემდა, ოღონდ თავისი ყურით მოესმინა ყოველივე. ეჭვიც არ ეპარებოდა, „დედაბერი“ შანსს ხელიდან არ გაუშვებდა და იპოლიტეს დაითრევდა. პატარა, უჭკუო გოგოს მართლაც რომ მოესმინა მათი დიალოგი, ალბათ გულს აიცრუებდა და იპოლიტე ვერასოდეს გახდებოდა დიანოზის სიძე.

მრავალამ ათი წუთი ისმინა იპოლიტეს მოქარგული ბჟუტური, ბოლოს მოიწყინა და ცივი წყალი გადაასხა:

— ნუ გენწყინება, ბიჭუნო, მაგრამ მე რომ გამოგყვე, ათი წლით ადრე უნდა დაბადებულიყავი, იპოლიტე არ უნდა გრქმეოდა და, რაც მთავარია, შენნაირი „მასტი“ არ მომწონს!

შებრუნდა და თავის გზას გაუყვა. იპოლიტე კი ერთხანობას დარეტიანებული იდგა, თან ფიქრობდა, ეს „მასტი“ მაინც რაღა ჯანდაბააო.

ქურდულად მიმოიხედა, ვინმემ ხომ არ შემამჩნიაო. არ მოეწონა ელიკოს თვალთვალი. „გადაგრევენ ეს ბავშვები, დაახიო უნდა ყურები!“ — მოლუშულმა ჩაუარა, მაგრამ „ბავშვმა“ — უცებ:

— რაო, იპოლიტე, ვერ გააღხვე ყინულეთი?

იპოლიტე კინალამ შეხტა, ბრაზით სახე მოექცა. მეორე წუთს თავი მოითოკა, გაჭირვებული ღიმილიც მოახერხა და გათამამებულ ლანირაკს თვალი გაუსწორა. პირველად შეამჩნია, მონაფური კაბის ქვეშ უკვე ქალიშვილი იმალებოდა.

— აი, ვეტყვი მამაშენს, უსაქმოდ რომ ზიხარ აქ!.. დაგახევს ყურებს!

ელიკომ გამომწვევად გაიცინა და ამ სიცილში ისიც იგულისხმებოდა, რომ ჯერ ბავშვი იყო, და ისიც, რომ უკვე ქალიშვილობისათვის მიეღწია.

— ანდა, მამაშენი რად მინდა, აგერ ვარ და მე დაგახევს ყურებს!

იპოლიტე მართლაც წაეპოტინა გოგონას, ყურები ხელისგულებში მოიმწყვდია, ოღონდ, რა თქმა უნდა, მოფერებით.

ელიკომ კვლავ გაიცინა და პირველი ხიდი მაშინ გაიდო...

ეჰ, მართლაც დაბერდა დიანოზი, ზედმეტად მიმნდობი გახდა. იმას ველარა ხედავდა, ყურისძირში რა ხდებოდა. ათასნაირ გეგმებს აწყობდა ქალიშვილისათვის, მტერს რომ თვალეებს დაუფსებდა, ისეთ მომავალს უმზადებდა, მომავალი კი თურმე აქვე, ეზოშივე ტრიალებდა და დიანოზის გულმა ძლივს გაუძლო სასიკვდილო დარტყმას.

ელიკომ თამამად გაუსწორა მზერა და ორად-ორი სიტყვა გაიმეტა:

— მამა, ვთხოვდები!

კაცი გაშრა, ენაჩავარდნილი შეჰყურებდა კარგა ხანს, მერე ხმის კანკალით დაეკითხა:

— გაგიჟდი?

— მამა, უკვე დიდი ვარ! როგორც გადავწყვიტე, ისე გავაკეთებ!

— მერე სწავლა?

— მომბეზრდა სწავლა, ვინც უსწავლელია, ჩვენზე უკეთ ცხოვრობს!

დიანოზს თითქოს ყელში წაუჭირესო, ძლივსლა სუნთქავდა.

— ვინ არის მაინც?

— იპოლიტე!

— ვი-ინ?! — თავზარი დაეცა დიანოზს. — ვი-ინ?! — გაიმეორა უკვე ხმადაბლა და იმწამსვე, სულის სიღრმეში, საშინლად შესძულდა თავისი მოადგილე, რაღაც სლიპსა და ცივისსხლიანს შეხებოდეს თითქოს. — ისა?.. ის სელაპი!.. დღესვე გავაგდებ სამსახურიდან!

ელიკო კი, მისი ელი, თვალეზმონკურული შეჰყურებდა, თხელი ტუჩები ჯიუტად მოეკუმა.

— შენ ამასწინათ აქებდი!

მართლაც აქებდა! ენა ძირში უნდა მოეკვნიტა. სწორედ მისმა სიტყვებმა უბიძგეს ელის, დიანოზის ნათქვამმა ფერი შემატა უფერულ სურათს, რომელსაც სიღრმე და პერსპექტივა არ გააჩნდა.

დაიღალა დიანოზ ვერულავა, საშინლად დაიღალა!.. დრო იყო, შემცვლელზე ეფიქრა... იწვა იმ ღამეს მარტოკაცის ლოგინში და გული ტკივილით გამოსცემდა: ელი, ელი, ელი!.. — სად დაიკარგა, საითკენ წავიდა მისი ნამდვილი ელი!

7

— ისევ წერ? — თავზე ბოცმანი წამომდგომია. პანია, უფერიული თვალეზი მოუჭუტავს, მსხვილი ტუჩები დამცინავად მოუბრიცავს. არაფრითა ჰგავს იპოლიტეს და მაინც ვამსგავსებ. „ნეტა რას ამომიჩემა?“ — ვფიქრობ და ფეხზე ვდგები.

— გეტყობა, ბევრი თავისუფალი დრო გაქვს! — დამარცვლით მეუბნება. — წამოდი!

მივყვები. კიჩოზე ჩერდება. „ოხოტსკის“ ნაკვალევზე თეთრი ჩქერალი მოსდევს. რამდენიმე დელფინი გამოგვდგომია, წყლის ქაფს ეთამაშებიან. ლამაზ, მბზინავ სხეულებს ღონივრად ისვრიან თეთრი წინწკლებით გაჯერებულ ჰაერში.

— აჰა, აქედან აქამდე მორეცხე! — მიბრძანებს ბოცმანი, ძენძსა და ვედროს მაჩეჩებს.

გულმოდგინედ ვხეხავ ათასჯერ გახეხილ გემბანს, თან მრავალა პაპასკირზე ვფიქრობ. ნეტა რანაირი „მასტი“ მოეწონებოდა მრავალას — შავგვრემანი, თეთრგვრემანი, მწითური... — მარჩვევლას ნარჩვევლაო, გამიგონია. საბოლოოდ ბედმა ისე გადაწყვიტა, მრავალა პაპასკირი საბავშვო სახლზე დაქორწინდა...

ზღვის მლაშე წყლით ვინუნები, ოფლით მენინწკლება საფეთქლები და პირისახეს ნიავს მივუშვერ... მაინც საიდან გამოჩნდა ეს მრავალა პაპასკირი? ისლა ვიცი, მავრა ექთანს ერგებოდა ნათესავად, იმან მოიყვანა, იფიქრა, ბედს ვუმზადებო, რა იცოდა, მარტოქალობისათვის თუ იმეტიბდა.

— ჰხმ, ჰხმ!.. — კვლავ ეს ბოცმანი, ჩემ მიერ იპოლიტედ წოდებული, წამომადგა თავზე, ნამუშევარს გადახედა. გემბანი ისე პრიალებს, ცხვირსახოცს ჭუჭყი არ აჰყვება. წუნი ვერ დაუდო, მაინც არ მოვწონვარ. ვხვდები, მას შიშს გვრის საწერკალამი და თეთრი ქალაღი, მისთვის სრულიად უცხო, გაუგებარი ატრიბუტები სხვანაირი არსებობისა.

კაპიტნის თანაშემწეს კი ზღვისფერი თვალეზი და სანდომიანი სახე აქვს, თანაგრძნობით მილიმის.

— რაზე დაგსაჯეს, ამხანაგო მატროსო?

— არ ვიცი, ამხანაგო კაპიტნის თანაშემწევ!

— შენზე ამბობენ, მთელი დღე კუბრიკში ზის და წერსო!

— დიახ, ამხანაგო კაპიტნის თანაშემწევ, წერილსა ვწერ!

— ამოდენა წერილს, შე კაცო?

— დიახ, ჩემს ადრესატს, დიდ ნიკანორს ყველაფერი აინტერესებს!

— დიდი ნიკანორი ვინლაა? — კაპიტნის თანაშემწის სახეზე ღიმილი ქრება.

— კოლუმბისა და მაგელანის შემდეგ უპირველესი ზღვაოსანია, ამხანაგო კაპიტნის თანაშემწე!

კაპიტნის თანაშემწე ეჭვით შემომცქერის. ვერ ბედავს მითხრას, ეგეთი ზღვაოსანი არ გამიგონიაო. ეშმაკმა დალაზვროს, იქნებ მართლაც არსებობს დიდი ნიკანორი. საზღვაო აკადემიაში სწავლის დროს ზღვაოსნობის ისტორიაში გაჭირვებული სამიანი ჰქონდა და ასი პროცენტით მარტო კოლუმბისა და მაგელანის არსებობაში იყო დარწმუნებული.

იქნებ შემეკითხოს, რა ამბებს უყვები იმ შენს ნიკანორსო, მაგრამ იგი არაფერს მეკითხება. ბოცმანი მრავალმნიშვნელოვნად უყურებს. კაპიტნის თანაშემწე კი თავს უქნევს და გვშორდება.

ირგვლივ ჰორიზონტამდე მშვიდი ზღვა განოლილა. მზის სხივები თანაბრად ეფინება და დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ თეთრი ქაფქაფა რძე იღვრება თითქოს...

ტყუილად არ ჩამეძია კაპიტნის თანაშემწე, შემეძლო თუნდაც ელევთერ ლავილავას უბედურების ამბავი მომეთხრო...

მავრა და ელევთერი გვიან დაქორწინდნენ. ელევთერ ლავილავა მაშინ ორმოცს უკაკუნებდა და ახლობლებმა მასზე ხელი ჩაიქნიეს. მანქანამ დაღუპაო, — ეს ისედაც აშკარა იყო. მძღოლის ხელობა ჯარში შეიყვარა და ხელისგულში ჩამჯდარი იმჟამინდელი ჟანგი და მაზუთი ვერასოდეს მოიშორა. ზორბა ვინმე გახლდათ, დიდი, მძიმეწონიანი მანქანები დაჰყავდა. მსუბუქ მანქანაში თავს როგორღაც დამცირებულად გრძნობდა. ვითომც ეს ამოდენა კაცი ვილაცას ძალით ჩაეტენა ციციქნა ნაჭუჭში. განძრევის ერიდებოდა, ვაითუ კვერცხივით შემომეფშვნესო. გადაჰყვა გზებსა და შარებს. ამასობაში ბერბიჭობის აჩრდილი წამოადგა თავზე. მაინცდამაინც

წუნია არ იყო, ოღონდ თავისი დღე და მოსწრება ისეთ ქალებს ხვდებოდა, გზისპირებზე რომ შოულობენ იაფად და შეუნუხებლად.

ქალის ასაკი რა სახსენებელია, მაგრამ მავრა ძერია ელევთერს რომ შეხვდა, სიყმანვილის ჟამს საკმაოდ იყო გადაცილებული. გასაოცარი ისლა რჩებოდა, ასე გვიან რომ გაიცნეს ერთმანეთი. მავრა ექთნად მუშაობდა საბავშვო სახლში, ელევთერის სახლიდან „სიხარულამდე“ კი ხელის განვდენადა იყო. ასეა თუ ისე, ერთხელ წამლებიანი ბოლჩით დატვირთული მავრა ავტობუსს არ დაელოდა და რაიცენტრიდან მომავალ ელევთერს ჩაუჯდა კაბინაში. მხიარული გუნების ქალს პირზე ვარდი ეფინა და ელევთერმა უცხო თვალთ შეხედა.

„სიხარულის“ ჭიშკრამდე მიიყვანა, გზა გაიმრუდა საამისოდ. კარგა ხანს გაჰყურებდა, როგორ მიირხეოდა ქალი ხეივანში. საკმაოდ მოხდენილი დიაცი ბრძანდებოდა, მაგრამ კაცთა დიდი ნაწილი ბრმაა და ასეთ ქალებს ვერ ამჩნევენ. ელევთერიც ბრმა იყო ამ წუთამდე. ახლალა აეხილა თვალი და კვირის თავზე მავრა შინ დაისვა, თავის პატარა ქოხში.

იმ დღიდან კაცი და ქალი, როგორც ეს მილიონჯერ მომხდარა, ბეჯითად შეებნენ უღელს. რისი ზიდვაც ღმერთმა დაავალა, ოცი წელი ერთგულად ზიდეს, თუმცა ერთგულების წილ ბედთა გამრიგე განა ჯილდოს გაიღებს ხოლმე. შიში ანუხებდა ცოლ-ქმარს, უკვე ასაკში ვართ და ვაითუ უშვილძიროდ გადავეგოთო. მავრას ერთი-ორჯერ თითქოს აჰყვა კიდეც ბავშვი, მაგრამ სამი-ოთხი თვის შემდეგ იმედი უწყდებოდა ხოლმე და გამოცდილმა ექიმმა ურჩია, ასეთი ბედი გქონია, რაკი ბავშვი გინდა, საავადმყოფოში უნდა დანვეო.

დიდხანს იყო მავრა მიყურადებული. ერთხელ, ქორწინების მეორე წელი გადიოდა უკვე, მიხვდა, ბედმა ისეე გაუღიმა. იმ დღესვე დანვა რაიონის საავადმყოფოში. ექიმის რჩევას უგდო ყური. მთელი დღე ლოგინიდან არ დგებოდა და თუ წამოდგებოდა, ისე ფრთხილად ადგამდა ნაბიჯს, გეგონებოდათ, პირთამდე სავსე ჯამი მიაქვს და არ უნდა გადმოღვაროსო. დრომ მოუნია და ვილაც უცნობი აფაჩუნდა, იძრა მუცელში. ბედნიერი ქალი ყურს უგდებდა, მუდამდღე ხელი საბანქევმ,

მუცელზე ედო. როცა ვერაფერს იგებდა, გული შიშისაგან ეწურებოდა, მეორე წამს კი აშკარად ესმოდა სიცოცხლის სწრაფვის მაუნყებელი მოძრაობა. პანანინა თავის საპატიმროს ფეხებს ურტყამდა და თვალცრემლიანი მავრა ჩუმად, თავისთვის ჩურჩულებდა: „დედიკოს ცემ, ცუდო ბიჭო? არ გებრალეები? ცემე, ჩემო ბიჭო, ცემე!..“ დარწმუნებული იყო, ბიჭი მეყოლებო. ოღონდაც, რაც დრო გადიოდა, მით უფრო რთულდებოდა საქმე, ექიმის დაფიქრებულ, უკმაყოფილო სახეზე ეწერა ყოველივე. უნდოდა ეკითხა, რა ხდება ჩემს თავს, რა მჭირს ასე გაუთავებელიო. ვერ ბედავდა! სიმართლეს უფრთხოდა და იმიტომ!.. ბოლოს, მეტი გასაგისი არ იყო და ექიმმა, რა ვქნაო, პირდაპირ უთხრა ელევთერს, ასაკის ბრალია ყველაფერიო, ჩვიდმეტი წლისა ხომ არაა, ქალი ბავშვს ვერ დაბადებს, ქირურგის დანა თუ არ დაეხმარაო. თავი ჩაქინდრა ელევთერმა, არც მავრა ემეტებოდა საოპერაციოდ, წარმოსახვაში უკვე ცოცხლად არსებულ ბავშვსაც ვერ თმობდა. ამდენი არა უთქვამს რა. ოღონდ ქალი გადამირჩინეთო, ეგა თქვა, პატივისცემა, ხომ იცი, ჩემზეაო...

ნარკოზიდან რომ გამოიყვანეს, მავრამ ჯერ ის იკითხა, ბიჭი როგორააო. ექიმს გაეცინა, შენ რა, მკითხავი ხომ არა ხარ, საიდან მიხვდი, ბიჭი რომ გეყოლებოდაო. ექიმის სიცილმა ქალი დაამშვიდა, ბიჭი ცოცხალია, თორემ ასე ლალად ხომ არ გაიცილებდაო. თითით ახლო მოიხმო, ჩურჩულით დაეკითხა, ანი სხვაც თუ მეყოლებო. ექიმს სახე დაუგრძელდა, როდის-როდის გაუღიმა, დაუყვავა, ჯერ ამას მოუარე, სხვაზე სხვა დროს ვილაპარაკოთო.

ეს ერთი ბავშვიც ღვთის წყალობა იყო. სულ მალე მიხვდნენ ელევთერი და მავრა, როგორმე ეს მაინც უნდა დაენარჩუნებინათ. ამაზეც მადლობელი ვართო, ფიქრობდნენ ცოლი და ქმარი, ელოლიავებოდნენ თავიანთ ერთადერთს, პატარა ამირანს, თავს ევლებოდნენ, ცივ ნიავს არ აკარებდნენ, თითქოს ისეთი სიფრიფანა და გამჭვირვალე ვინმე ყოფილიყოს, ვაითუ სულის შებერვას გაექრო. მშობლებს ეჩვენებოდათ, სიფრიფანააო, თორემ კაჟივით ბიჭი გაიზარდა, ცამეტისამ სიმაღლით მამას გადაასწრო. ხანდახან მამის მკლავზე ჩაძი-

ნებული ბრგე ვაჟკაცის საწოლზე გადაყვანა უჭირდა ელევთერს, შვილის სიმძიმისაგამ მკლავი უბუჟდებოდა. შემდგომაც, წლების შემდეგ, გაახსენდებოდა შვილის სიმძიმე და მკლავების ტკივილი უცხოველდებოდა... ხომ კაჟივით ბიჭი იყო ამირანი, რაღაცნაირად გამჭვირვალე ჩანდა მაინც, თითქოს სინათლე გასდიოდაო. ისე დახტოდა და დანავარდობდა, თითქოს მიწის შვილი აღარააო, მიწას სწყდებოდა და ჰაერში ფრენას ესწრაფვოდა. ტოლ-ამხანაგები გზას უთმობდნენ. გოგონებს ძილი უკრთებოდათ, თუმცა ყველასთან თანაბრად ეჭირა თავი ბავშვიური გატაცებითაც არავინ ყვარებია, გარდა რაღაც შორეულისა, მიუნვდომელისა, თვითონაც რომ არ იცოდა, არსებული იყო თუ არარსებული. იმავეთვე ბედის დავთარში ეწერა ალბათ, აქ კი არა, იქ შეეყვარებინა თავისი რჩეული, აქედან კი უცოდველი და წმინდა ზრახვებით წარსდგომოდა არსთა გამრიგეს.

ერთხელ სხვის ქირზე, სხვის ტკივილზე თქვა ელევთერმა: ღმერთმა მარტო ბერიკაცები რომ წაიყვანოს, სამოთხე პენსიონერთა სახლს დაემსგავსებო. ღმერთს ახალგაზრდები და უცოდველებიც უყვარსო. მაშინ რა იცოდა, სხვისთვის კი არა, თავისთვის თხზავდა იგავს. უკვე ჭრილობა იხსნებოდა მის სხეულზე, თვითვე იყრიდა ზედ მარილს, მაგრამ ტკივილის შეგრძნება ჯერაც ვერ მისულიყო ცნობიერებამდე და კარსმომდგარი უბედურებისა არა უწყოდა რა.

მანამდე კი სხვა საწახარი ჰქონდათ. მაშინ რა იცოდნენ, რომ ეს საწახარი ერთი ბენო, გამჭვირვალე ღრუბლის ფთილალა იყო იმასთან შედარებით, რაც მოელოდათ. ფეხმძიმობიდან მავრას ტრომბი შერჩა, ფეხები დაუსივდა, სისხლძარღვები ლურჯად დააჩნდა. აქამდე ღონივრად მავალი და დაუზარელი ქალი ინვალიდით ააბაჯბაჯა. ავადმყოფობამ დაამსხვილა, ფორმა დაუკარგა, მაგრამ პირისახე კვლავაც ისეთი ნათელი ჰქონდა, ტკივილსა და ტკივილს შორის თბილი ღიმილი ვარდივით გადაეფინებოდა ტურ-პირზე, ცოცხალი თვალეები აუციმციმდებოდა და, ქალის ფორმა დაჰკარგვიაო, კაცს ავიწყდებოდა.

ელეფთერს ეგონა, ჩემი ბიჭი მუდამ ჩემს უბეში იქნება მიყუჟული, თავს ჩემს მკლავზე დადებს და ისე დაიძინებსო. დრომ უნია, ამირანი დაკაცდა, ტოლებში გაერია. ჩვიდმეტი წლისას გაუგო ელეფთერმა, თამბაქოს მიეტანაო. ინყინა, ნაადრევიაო, თქმით კი არაფერი უთქვამს. თვითონაც ჩვიდმეტისა იყო, პირველად რომ გაუსინჯა გემო. ამირანიც მიხვდა, მამამ გამიგოო. მაინც რიდი ჰქონდა და პაპიროსს სამალავში ინახავდა. როცა მოუნდებოდა, ველოსიპედით მიემგზავრებოდა თანატოლებთან, საჭყუმპალაოზე. იქითკენ ასფალტისანი გზატკეცილი მიდიოდა, რკინიგზის გადასასვლელს ებჯინებოდა. დიდი გადასასვლელი იყო, ორი ლიანდაგი ერთად ეწყობოდა და მატარებლებიც წამდაუნუმ დაგრილებდნენ აღმადალმა. გადასასვლელს მიღმა ველოსიპედს შეაბრუნებდა, საცალფეხო ბილიკით მიხდორს გადაჭრიდა და საჭყუმპალაოც გამოჩნდებოდა. მთელი დღე იქ ეყარნენ ამირანის ტოლსნორები, ჩუმჩუმად თამბაქოს ენეოდნენ და საქმით თუ არა, ენით მაინც ათასნაირ უწყინარ ცოდვას სჩადიოდნენ.

იმ დღეს მავრას თავის ტკივილი აჰყვა. რა წამალი არ დალია, რა არ მოიმოქმედა, ტკივილი კი ვერ დაიამა. ელეფთერიც ვერ იყო გუნებაზე, ლოგინიდან ადგომა დაეზარა. თუმცა მზიანი, ბარჩხალა დღე იდგა, წინა, წვიმიანმა დღემ ჰაერი ნესტით გააჯერა და ელეფთერს ძვლები ტეხდა. საუზმეც უგემურად შეჭამა. წუხანდელ ხაჭაპურს რეზინივით ღეჭავდა. უკუღმართ ფეხზე ავდექი, იქნებ სამუშაოზე არც წავიდეო, გაიფიქრა, მაგრამ მაინც წავიდა. მერე, მანქანის საჭეს რომ მიუჯდა, აგურის ქარხანასა და რკინიგზის სადგურს შორის გააქროლა, უგუნებობამ გაუარა, გახალისდა. ორჯერ გადაირბინა იმ გადასასვლელზე. ჯიხურის კართან მორიგე იჯდა. იცნობდა და ორივეჯერ ხელის აწევით მიესალმა. იმანაც სალამი დაუბრუნა. უბე გამობერილი ჰქონდა, არყის ბოთლს თუ მალავდა. ეს ისე გაიფიქრა ელეფთერმა, მე რას მიმალავს, რომელი შემომონებელი მე ვარო.

მესამეჯერ რომ მიადგა აგურის ქარხანას, ერთმა ახალგაზრდა ინჟინერმა, მანამდე სალამსაც რომ ამადლიდა, თანაგრძნობით შეხედა (ეს მერე გაიაზრა, მაშინ რას მიხვდებოდა!) და უთხრა:

— შინ უნდა წახვიდე, ელეფთერ!
ელეფთერს ხელში საბუთი ეჭირა, აგურის გატანის ნებართვა. ინჟინრის ნათქვამს ვერ ჩასწვდა, გაიოცა:

— რა მინდა შინ?
მეორე წამს კი, თითქოს თავში ჩაჰკრესო, მიიხედ-მოიხედა. ირგვლივ მუშები და მძლოლები იდგნენ, თანაგრძნობით შესცქეროდნენ, ხმის ამოლებას ვერ ბედავდნენ.

მერე ვილაცამ ისე თქვა, ჩაიზლუქუნაო, „გამაგრდი, ელეფთერ!“

„მავრა!“ — ტვინში პატარა ალი აინთო, ამ აზრს ჩაეჭიდა. რა თქმა უნდა, მავრა გახდებოდა ცუდად. დილით თავის ტკივილს უჩიოდა. იქნებ ტრომბი მოწყდა... ინსულტი...

— ცოცხალია? — ყრუდ იკითხა.
— ჯერ კიდევ ცოცხალია! — საერთო მდუმარებაში საიდანლაც აღწევდა ეს ხმა, ვერაფრით მიმხვდარიყო, ვინ ამბობდა.

შეხტა კაბინაში და მანქანა ადგილიდან მოწყვიტა. ისე მიაქანებდა, უნდა დამტვრეულიყო, მაგრამ არცოდნამ გადაარჩინა... რომ ცოდნოდა!.. სადაა სამართალი?.. რად სჭირდებოდა ეს გადარჩენა?.. ვის უნდოდა ამიერიდან მისი სიცოცხლე?.. ან როგორ უნდა ეცოცხლა?..

სახლი ახალი მომთავრებული ჰქონდათ — ორსართულიანი, ხალვათი, მდიდარი... ყველაფერი მისი ბიჭისათვის კეთდებოდა, ამირანს თავისი საქმეები უნდა ჰქონოდა, დრო რკინასა და ბეტონზე არ უნდა გაეცდინა, რკინა და ბეტონი ელეფთერის საქმე იყო.

ჭიმკარი ღია დახვდა, ეზო — მეზობლებით სავსე.
— რა ამბავია ჩემს თავს! — ეგონა, ვიყვირეო, ჩუმად, ულონოდ კი იკითხა. კიბეზე რომ აღიოდა, მუხლები ეკვეთებოდა. ვილაცამ მკლავში სტაცა ხელი, შეებჯინა, თორემ ეს ამოდენა კაცი ზევით ვერ აზიდავდა ტანს.

აივნის ტახტზე გულშემოყრილი მავრა იწვა და ექთნები დასტრიალებდნენ. მავრა მომკვდარაო, გაუელვა და ამ გაფიქრებაში იყო ტკივილიცა და იმედიც, რისი, მერე და მერე, როცა გაახსენდებოდა, რცხვენოდა. იმ წუთას ცოლი გასწირა, იმ წუთას დათმო, მაგრამ წამის შემდეგ მიხვდა, მავრა ცოცხალი იყო.

წინა ოთახიდან ექიმი გამოვიდა, საშინლად დაღლილი და მოთავებული. ელფთერს შეხედა და თითქოს ენა გადაყლაპაო, პირი დაალო, ხმა კი ვერ ამოიღო. სახე ერთიანად დაეტეტკა.

ელფთერს გული გაუჩერდა. უკვე არ იცოდა, მართალი იყო ყოველივე თუ ეჩვენებოდა. ცხადი სიზმრის ზღვარზე ეკიდა და თუ ელფთერი კიდევ მოძრაობდა, მხოლოდ ინერციით, გაუაზრებლად.

ექიმი კართან გადაეღობა. ესეც ინერციით, რადგან უცბადვე განზე გადგა და ელფთერმა ზღურბლს გადააბიჯა.

მისი ამირანი, მისი ანგელოზი ბიჭი გამოტილი იწვა. თავი და მხრები მთლიანად დაებინტათ და პირისახე იმ სახვევზე უთეთრესი გახდომოდა. ღრმად სუნთქავდა, მკერდი აუღჩაუდიოდა. ხანდახან მარჯვენას აწევდა... აწევდა... შუბლისკენ მიჰქონდა, ალბათ ტკიოდა და უნდოდა ხელი მიედო, დაემებინა, ოღონდ ძალა არ ჰყოფნიდა და ხელი უღონოდ უვარდებოდა...

— ექიმო, რა ვქნათ?! — ხმა არ ჰგავდა ელფთერის ხმას, იგი მიხვდა, დაყოვნება სიკვდილს უდრიდა. — რა ვქნათ, ექიმო?! — ეს უკვე კითხვა კი არა, ყვირილი იყო.

ელფთერი გარეთ გამოვარდა. რამე უნდა ელონა, რამე უნდა მოემოქმედა!.. დანარჩენი მერე გაირკვეოდა. არ უკითხავს, რა მოუვიდა ჩემს ბიჭს, ვინ დამღუპაო — ჯერ უნდა ემოქმედა.

ეჰ, რა შეუძლია ადამიანს? მთელი სოფელი ფეხზე იდგა. იმ დღეს ბარე რამდენიმე ოჯახში ისმოდა წივილ-კივილი. ორი საათი არ დასჭირვებია დედაქალაქიდან ექიმთა ბრიგადის ჩამოფრენას, მაგრამ ყველაფერი ამაო აღმოჩნდა...

მოგვიანებით, როცა ეს ჯოჯოხეთური დღეები მომთავრდა, ელფთერსა და მავრას ერთადერთი საზრუნავი შერჩათ — ბიჭის საფლავი. ნეკერჩხლის ძირას, შვილის საფლავთან საათობით ჩამომჯდარი ელფთერის თვალწინ წვრილ-წვრილად ლაგდებოდა უბედურების სურათი და ამ სურათის ცქერით იგლეჯდა გულს, ისჯიდა თავს, არ იცოდა რისთვის, თუმცაღა მიზეზი რად უნდოდა, კითხვებს რა გამოლევდა... იმ დღეს

სამსახურში რომ არ წავსულიყავიო, იმ დღეს ჩემი ბიჭი გვერდით რომ მყოლოდაო, ის ველოსიპედი სულაც არ მეყიდაო... უსაგნო და ფუჭი კითხვები, საკუთარი თავის საწამებლად მოგონილნი... რა შეეძლოთ მათ, გარდა იმისა, რომ ჭალარას უმატებდა, სასიკვდილოდ წამლავდა, სიცოცხლეს უსწრაფებდა...

უბედურება კი მართლაც შემთხვევითი, ულოგიკო, დაუჯერებელი იყო. საათის ისრის სულ ერთი წუთით გადაწევა ან გადმონევა ყველაფერს ცვლიდა, მაგრამ წერა თუ კარზე მოგიკაკუნებს, ჩვენ თვითონ ვყოფთ ხაფანგში თავს.

ბიჭმა სამალავიდან სიგარეტის კოლოფი და ასანთი ამოიღო, ჯინსის ჯიბეში ჩაიდო, საჭყუმპალაოზე წავედიო, მავრას დაუბარა და ველოსიპედს მოახტა. ველოსიპედი ერთი კვირის წინ უყიდა ელფთერმა. ძველი ისე მოყანყალდა, სადმე კისერს მოიტეხსო, იფიქრა. მაგრამ შვილის ხმა გაიგონა, მაგრამ თავს ცუდად გრძნობდა, ლოგინში იწვა. წამოიწია, რათა ფანჯარაში გაეხედა. ბიჭი უკვე ჭიშკრის მიღმა მიერეკებოდა.

მზიანი, ნათელი დარი იდგა. ასფალტი ბრწყინავდა. სიცხისაგან დარბილებულიყო და ველოსიპედი კვალს ტოვებდა. ბიჭი აუჩქარებლად ატრიალებდა პედალს, ნიავი სახეში სცემდა და სიცხეს უწვებდა.

მთელ გზაზე სულ რამდენიმე მანქანამ ჩაუარა. ფრთხილობდა, ასფალტიდან ხრეშიან თანთანაზე გადადიოდა.

რკინიგზის გადასასვლელი შორიდან გამოჩნდა. წინა ლიანდაგზე გრძელზე გრძელი შემადგენლობა იდგა. ალბათ ახლომდებარე სადგურში ვერ შეეღწია, თავის რიგს ელოდებოდა.

გზა ხსნილი იყო. ბიჭმა ისიც დაინახა, მორიგეს ასაკეცი საწოლი ჩეროში რომ გაეტანა და გემრიელად ხვრინავდა. ჯიხურში მოსაწყენად წკრიალებდა ზარი.

გადასასვლელს მომცრო ავტობუსი მიუახლოვდა. ბიჭი ავტობუსს აედევნა. ფანჯრიდან მისი კბილა გოგონა იცქირებოდა ცნობისმოყვარედ და ბიჭმა პედალს აუჩქარა, იმ გოგოს არ ჩამოვრჩეო.

მერე ყველაფერი წამში მოხდა...

მეორე ლიანდაგზე მატარებელი გამოგრიალდა და ავტობუსს გადააწყდა. გაისმა საშინელი ჭახანი. ცეცხლის ალი ავ-

არდა. ცეცხლმოკიდებული ავტობუსი გადაყირავდა, ველოსიპედიანი ბიჭი გაიგდო და მთელი ოცდაათი მეტრი აჩოჩიანდა, თან კეფა რელსზე არტყმევინა...

ვაიმე, შვილო! მეხსიერებიდან არ ამოდის ეს სურათი, ისევე და ისევე მეორდება... მატარებლის ჭახანი, ცეცხლმოკიდებული ავტობუსი, განწირულთა წივილ-კივილი და ელფეთერის ბიჭი, კეფას რომ რელსზე უხატუქუნებს... ვაიმე, შვილო!

9

სულაც არ მიკვირს, კაპიტანის თანაშემწე რომ ნაწყენი და მრჩა. ჩემი ბრალი ხომ არაა, მას რომ დიდი ნიკანორის სახელი არ გაუგონია. კოლუმბი იცის, მაგელანი იცის, დიდი ნიკანორი კი არ იცის. ამის აშკარად თქმა სამარცხვინო ჰგონია. ამიტომ ჩუმ-ჩუმა გაიკითხავს, კაპიტანთან საუბარში, ვითომ შემთხვევითო, სიტყვაში ჩააგდებს — „აი, დიდმა ნიკანორმა რომ ჩაიარა მადაგასკარის ნაპირებთან...“ „ვინ დიდი ნიკანორი?“ — გაიოცებს კაპიტანი. „ნუთუ არ გაგიგონიათ? კოლუმბისა და მაგელანის შემდეგ...“ მაგრამ კაპიტანი ზღვის მგელია, ზღვაოსნობის ისტორიაც ფრიადზე იცის. მას ვერ მოატყუებ... და აი, რადიოში მესმის მკაცრი ბრძანება: „მატროსი ბჟალავა გამოცხადდეს კაპიტანთან!“ როგორც წესია — ლანჩების ბრავა-ბრუგით, ყოჩალი სალმით, ასე და ასე, მატროსი ბჟალავა გამოცხადდა-მეთქი. „ამხანაგო ბჟალავა! — კაპიტანი ცდილობს მკაცრი სახე მიიღოს, მაგრამ ჩუმ-ჩუმა ეცინება. — იქნებ აგვიხსნა, ვინ არის დიდი ნიკანორი, შენი სეხნია!“ „ამხანაგო კაპიტანო! დიდი ნიკანორი მამაჩემია!.. უფრო სწორად, — აქ ცოტათი ვბორძიკობ, — სულიერი მამაა ჩემი, რადგან მე არაერთი სხვა მამაც მზრდიდა!“ კაპიტანის თანაშემწეს პირისახე ვარდისფერი უხდება, კაპიტანი კი მატროსების ეშმაკობაში დაბერებულა და ვერაფრით გააცურებ... „აბა, აბა, ჩამომითვალე შენი სულიერი მამები და ნამდვილი მამები!“ რა უნდა ვუპასუხო! თითებს ვხრი და ვითვლი: დიანოზ ვერულავა, კაცი გმირთა-გმირი, ელფეთერ ლავილა, სიმალლით და

ლონით ილია მურომეცსა ჰგავს (კაპიტანი ხომ რუსია, უკეთ გაიგებს!), დიდი ნიკანორი... „მოკლედ, ყველა გმირთა-გმირია?“ „არა, რატომ? იპოლიტეც მზრდიდა, კაცი-მელაკუდა!“ კაპიტანი ხითხითებს, მეტს არ მალაპარაკებს, არც იმას მეკითხება, რამდენი დედა მყავდა. „შენ, ამხანაგო მატროსო, ფრთხილად იყავი, თორემ გემბანის ხეხვას არ გაკმარებთ!“ „არის, ამხანაგო კაპიტანო!“

გემბანზე ვჩერდები. ლბილი, მშვიდი საღამოა. მზე თითქმის ჩასულა, ვარდისფერი კუნუბი უჩანს, ვარდისფერი ხიდი დანოლილა ზღვაზე, ირგვლივ კი რუხი ჰორიზონტი შემოხაზულა...

„იპოლიტე მზრდიდა, კაცი-მელაკუდა!“ — ასე ვუპასუხე კაპიტანს. ვინ მომცა არჩევანის საშუალება, თორემ ჩემი აღმზრდელების სიიდან ხომ ამოვშლიდი იპოლიტეს, ანდა ბოცო კაკულიას, ან თუნდაც პისტი ქარდავას...

ზოგს რანაირი ბედი აქვს და ზოგს რანაირი! ბოცო კაკულიას ცხოვრებაში გადამწყვეტი როლი სიმალემ ითამაშა. სკოლაში ამხანაგებს წელამდე ძლივსა სწვდებოდა. ხვლიკით დასუნსულედა და ვისაც მოეპრიანებოდა, თავში წაუთაქებდნენ. ბოცო პროტესტს ვერ ბედავდა. ყოველივეს იტანდა, თან ჩუმ-ჩუმა გულში იმარხავდა. სპორტსმენიც ამიტომ გახდა. დღედაღამ ვარჯიშობდა. პატარა სხეული მოქნილი და დაკუნთული გაუხდა, მაგრამ კვლავაც ჩია დარჩა და მისი კუნთები ვერავის აშინებდა.

იქნებ სიმალლიდან ბევრი რამ ჩანს, მაგრამ ბრმა რომ ხის კენწეროზე აიყვანო, მაინც ვერაფერს დაინახავს. ბოცო კი ქვევიდანაც საკმარისზე მეტს ხედავდა. რახან სხვანაირი ლონე არ ერჩოდა, იარალი მოიძია და აღმოაჩინა კიდეც. პირველი ანონიმური წერილი რომ დაწერა (უფრო სწორად, გაზეთიდან ამოჭრილი სიტყვები დაალაგა და ქალაქზე დაანება!), ეს მთელი კონტინენტის აღმოჩენას უდრიდა. გასაოცარი უფრო ის იყო, ბოცომ რომ ანონიმური წერილის ძალა თავდაპირველად საკუთარ თავზე გამოსცადა. სკოლის დირექტორს მისწერა, ეგ თქვენი ბოცო კაკულია აუღებელი ციხესიმაგრეა, გავიტიალა ბალ-ვენახი, ბავშვი არ გაუშვა გაულახავი და დიდებ-

საც არ გვეუბნებაო. სტაცეს ბოცოს ხელი, შეათრიეს დირექტორის კაბინეტში, შენ ვინა ყოფილხარო, ყური აუწიეს, პიონერთა შეკრებაზე გაჯორეს და კედლის გაზეთში გამოაჭენეს, ვითომც დევგმირი ბოცო დარეგია სოფლის გოგო-ბიჭებს, ისინი კი თავპირისმტვრევით გარბიან.

გავიდა დრო. ბოცო ფიზიკულტურის მასწავლებელი გახდა, მაგრამ ძირითად სპეციალობად კვლავ ანონიმური წერილების წერა შერჩა. ისე გაინაფა ამ საქმეში, ოსტატობის ისეთ ზღვარს მიაღწია, ქორწინების კვირის ბოლოს საკუთარ თავს მისწერა, ეგ შენი ცოლი საეჭვო ვინმეა, სანამ გათხოვდებოდა, ქვეყნის ბიჭები დაათრევდნენ, გათხოვდა და, წყალი არ გაუვა, რქებს დაგადგამსო. მშვენივრად იცოდა ბოცომ, მისი ცოლი ერთი ალალ-მართალი და წმინდა ქალი იყო, მაგრამ განგებ გადარია, ამით უნდოდა შიშსა და მორჩილებაში ჰყოლოდა. ოღონდ, მთლად კარგად ვერ მოზომა. ქალმა დაკრა ფეხი და გაშორდა. შევცდიო, დაასკვნა ბოცომ, საკუთარი ბედნიერება ჩემივე ხელით დავანგრიეო. მოინდომა შერიგება, მაგრამ ქალმა ქვა აავლო და თავი შეუშვირა. გამწარდა ბოცო, დაჯდა და ჩვეულ იარაღს დაავლო ხელი, ქვეყანას მოჰფინა ანონიმური წერილები, ეგ ქალი ისე იქცევა, ყმანვილი ბიჭები ხელიდან წაგვივლენო, მაგრამ ბრძოლის ეს ველი ერთადერთი აღმოჩნდა, სადაც არავინ მის ფაციფუცს ყურადღება არ მიაქცია...

პისტი ქარდავა?.. რა დამავინწყებს პისტის დალაქავებულ ხალათსა და გრძელზე-გრძელ ფართხუნა პალტოს, არასოდეს რომ არ იხდოდა. პისტის თავგადასავალი ხომ ისევ და ისევ მისი პალტოს თავგადასავალი იყო...

თოვლიანი ზამთარი იდგა. ნავახშმევს პისტი ქარდავამ ჩვეულებისამებრ თავისი გაზინთული ხალათი გაიძრო და გრძელკალთებიანი პალტო ჩაიცვა. ჩანთები, როგორც ყოველთვის, გამზადებული ჰქონდა, ხელსაბანის გვერდით რომ სკამია, იმის უკან, მოფარებულში მიემალა. ვინ რას წამოსახებდა პისტის, არც ზოგ-ზოგი ვილაცხები იყვნენ სულელები, საკუთარ ოჯახებსა და შვილებს არ ივინყებდნენ, ბეჯითად ეზიდებოდნენ თავიანთ წილს, ოღონდ პისტივით შიშისაგან

გულაფანცქალებულნი კი არ იყვნენ, ამაყად მიჰქონდათ, თავანუღად, თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო, ასე იყო სავალდებულოდ მიჩნეული. პისტი ქარდავას კი სირცხვილის ოფლი სდიოდა და შიშისაგან მუხლები უკანკალებდა. განა ციხისა და სასამართლოსი ეშინოდა, უფრო ბავშვებისა, მათს გამჭრიახ თვალებს გაურბოდა. ამ თვალეში სიმართლე ეწერა: ჭიტა, გიცანი, გრძელკალთებიანო პალტოვ! — თითქოს ასე იკითხებოდა. — სალამი შენ, ვინც ასე მოხერხებულად მალავ პისტი ქარდავას გამხდარ სხეულს და სარჩოს, ერთ რაზმეულს მაინც რომ გამოკვებავს!.. ამ სიტყვებში არც საყვედური იგულისხმებოდა, არც პროტესტი, უფრო პატიება და გაოცება, სად მიაქვს პისტის ყოველდღე ამდენი; თუ თვითონ ჭამს, რა ეტყობა ნაჭამისა, ან მის ოჯახს რა ეტყობა, ან მის ახლობლებს...

ასე იყო თუ ისე, პისტიმ ქურდულად მიმოიხედა. მედიკო სამუშაოსათვის ყურადღება არ მიუქცევია, რადგან არც მედიკო გახლდათ ციხე მოვლენილი ანგელოზი. ეს მიმოხედვა უფრო ქვეშეცნეული და ანგარიშმიუცემელი იყო, რადგან შიში მაინც ვერ გააჩერებდა, ჩვეულს ვერ გადააჩვევდა და პალტო მოხერხებულად მოირგო, ხელები ჯიბეებში ჩაიყო. ჯიბეები გარღვეული ჰქონდა და ჩანთებს ისე აიღებდა, ისინი კალთებქვეშ მოექცეოდნენ. ვინც პისტის შეხედავდა, შეეძლო ეფიქრა, რამ მოუღრიცა ამ ქალს ფეხებიო, ჩანთების არსებობას კი ვერ მიხვდებოდა. ფეხების სიმხვართეს პისტი რას დაგიღვედათ, თვალეების ქურდული ცეცებით დატოვა სამზარეულო და ეზოში გამოცუნცულდა. ამ დროს უკვე ბნელოდა. ბავშვები საძინებლებში შეერეკათ და ეზოში არავინ იყო. პისტის გული მოეცა, ფეხს აუჩქარა, თუმცა მძიმე ჩანთები წვივებზე ეხლებოდა და პისტის ისე გადააქან-გადმოაქანებდა, თითქოს მთვრალიაო. ჭიშკარი გაიარა პისტიმ და თავი სამშვიდობოს იგრძნო. ყოველთვის ასეთი განცდა ტანჯავდა, თუმცა ყოველდღე ეზიდებოდა ამ ჩანთებს და აქამდეც უნდა მიჩვეულიყო.

მოკლედ, იმ თოვლიან საღამოსაც თავი სამშვიდობოს დაიგულა. გასცდა კიდეც ვერულავების ჭიშკარს, გზისპირას ობლად მდგარ ტირიფს, ახლა რომ თოვლის გორაკსა ჰგავდა. ორ ნაბიჯზე არაფერი ჩანდა და უცებ იმ არაფრიდან ემბაკი

წამოიშარა. არც არსაიდან გადმოუდგამს ნაბიჯი, არც ციდან ჩამოფრენილა, არც მინიდან ამომძვრალა, არ იყო და თეთრ სიბნელეში მოულოდნელად გაჩნდა — მაღალი, ანონილი... მხრებზე შავი თავი ება, პირისახე კი სულაც არ ჰქონდა. პისტი თოვლში ჩარჭობილივით შედგა, თუმცა იცოდა, მომდევნო წუთს ძირს რომ გაიშხლართებოდა... ეშმაკმა პალტო გადაუხსნა, ჩანთები გამოგლიჯა და მხარი ღონივრად გაჰკრა. პისტი ქარდავა გადაქანდა. საკმარისი თოვლი იდო, რის გამოც უფალს მაღლი შესწირა. ძირს მოადინა ბათქუნი და არც არაფერი სტკენია... ეშმაკმა ჩანთები გადმოაპირქვავა, რაც მოეწონა, უბეში ჩაიტენა, რაც არა, ფეხი ჰკრა, მიყარ-მოყარა, იბუქნავა, თანაც ხვნეშოდა და ყმუოდა... თოვლში ზურგით გაშოტილი პისტი თვალეზდაჭყეტილი უყურებდა ამ საცოდაობას. მთლად მუჭისტოლა გახდა, გაიტრუნა, ეშინოდა, ვაითუ წამომაცენოს, ზურგზე შემახტეს და ეს ამოდენა ქალი ცხენივით აქეთ-იქით მაჭენოსო. ეშმაკს, ალბათ, მისი ნაფიქრალისა არაფერი ესმოდა, როგორც გაჩნდა, ისევე გაქრა.

კარგა ხანს ეგდო თოვლში პისტი ქარდავა, განძრევას ვერ ბედავდა. სიცივემ მოუჭირა, მიხვდა, გავიყინებო და ჯარისკაცივით ფორთხვა-ფორთხვით „სიხარულისკენ“ წაფოფხდა. მხოლოდ ჭიშკართან გაბედა წამოდგომა. ეზო სირბილით მოლია. კიბესთან ჩვენს პიონერხელმძღვანელს ცისია დევდარიანს შეეფეთა და გულის ხეთქებით უთხრა:

— ძა, შემაშინეს!

მთელი ერთი კვირა ახრამუნებდა იმ ღამის ნადავლს ჭიპო კვირიკაძე, აქსელერანტი, სპორტსმენი და მუცელლორა...

ცისიას დედაც ჰყავდა და მამაც. ორივე ჯანმრთელი იყო, არც სიღარიბეს უჩიოდნენ, არც საზოგადოებრივ მდგომარეობას. მამა საპენსიო ასაკისა ბრძანდებოდა, დედაქალაქში ცხოვრობდა და სხვა ოჯახი ჰქონდა. ოთხ გერს ზრდიდა, ოთხივე გოგო იყო, ერთნაირად გრძელ და წითელცხვირანი, ერთ-

ნაირად ჩასუქებულნი და ზარმაცნი. მთელი დღე იცოხნებოდნენ და ეძინათ, საქმეზე მათრახით ვერ მიდენიდი. ორსართულიანი, ხალვათ ბინაში ცხოვრობდნენ. პირველი სართულის რამდენიმე ოთახი სტუდენტ გოგონებზე ქირავდებოდა. ცისიასათვის კი ამოდენა სახლში კუნჭული ვერ მოიძებნა. დედასაც სხვა ოჯახი შეექმნა. მართლაცდა ბედის დაცინვა იყო, თორემ ესეც გერებს ზრდიდა, მართალია, ორს — გოგო-ბიჭს, მაგრამ ამ ოჯახშიც ცისია გულზე არავის ეხატებოდა. მამინაცვალმა აშკარად აითვალისწუნა, ცოლს ეჩხუბებოდა, მომამორე თავიდან, წავიდეს და საკუთარ მამასთან იცხოვროსო. დედა სუსტი ნებისყოფისა იყო, ვინ საითკენაც შეუძახებდა, იქით მიბრუნდებოდა. მეორე, ძლივძლივობით ნაკონინები ოჯახის დანგრევას ისევე ერთადერთი ქალიშვილის წყენინება არჩია და პირველკლასელი ცისია „სიხარულში“ აღმოჩნდა.

მეხსიერებიდან რას უნდა წარეშალა ის პირველი დღე, დედა რომ ხელების საფსავით წავიდა და მამინაცვლის მანქანაში ჩაჯდა. გასკდა ბავშვი ტირილით. ბალახში განვა, არავის იკარებდა და დედა, დედაო, — ღნაოდა. „სიხარულის“ მრავალჭირმნახველი თანამშრომელნი თითქოს დააბერა იმ წუთებმა. აქამდე მხიარული, აჟურიამულეებული ბავშვები დასევდიანდნენ, თამაშს თავი ანებეს და უჩუმრად მდგარნი, აქა-იქ ლანდებივით კრთოდნენ.

დაილალა, გაჩუმდა. ინვა ბალახში და თავს მაღლა არ სწევდა. გულამომჯდარი სლუკუნებდა და მხრები უთრთოდა. დედა უკვე აღარც ახსოვდა. ცრემლებმა წარეცხეს სიმწარე და შვიდი წლის ცისია დევდარიანის ბავშვობა.

მოვიდა დიანოზ ვერულავა და ხელში აიტაცა. მამაკაცის ძლიერ ხელებში გოგონა გაყუჩდა, მიენდო.

ქალები მიესივნენ დიანოზს, თქვენ ნუ წუხდებით, ბავშვს ჩვენ წავიყვანთო, მაგრამ კაცმა არ დაანება, მიჰყავდა და უნანავებდა.

ასე გადაჰკვეთეს მთელი ეზო. უკან ქალები მისდევდნენ, ქალებს — ბავშვები. ცისია ვერავის ხედავდა, თითქოს სიზმარშიაო, ესმოდა ხმადაბალი გადანალაპარაკევი, სხლიპინი, გრძნობდა, რომ ეცოდებოდათ, თუმცა ერჩია სადმე გადამაღულიყო.

მედკაბინეტში შეიყვანა დიანოზმა ბავშვი. ტახტზე დაან-
ვინა, თმაზე მოეფერა.

მავრა ექთანმა თავი წამოანეგინა, ვალერიანის წვეთები
დააღვინა.

მერე დიანოზი წავიდა და მავრა ჩამოუჯდა ტახტზე. თავი-
სი ლულუნა, თბილი ხმით აქვითქვითდა, თან ეფერებოდა, თან
ვიღაცას წყევლიდა, მინისპირზე სიარულს უკრძალავდა. გოგ-
ონას არაფერი ესმოდა ამ სიტყვებისა, ქალის ხმა კი გულს ეს-
ალბუნებოდა.

თანდათან თვალი მიელულა, ტახტი თითქოს დაირწა, ცი-
სია სიზმარეთში ჩაეშვა.

სიზმარში კვლავ შინ იყო, თავის დედასთან. ქალი გაზ-
ქურასთან საქმიანობდა, ქვაბში კერძს ხარშავდა. ხანდახან
ემშაკურად გამოხედავდა გოგონას, თვალს ჩაუპაჭუნებდა,
შეთქმულივით უჩურჩულებდა, ცოტა მოითმინე, კერძი მოიხ-
არშება და გადმოგიღებო. ამ დროს საიდანღაც გამოვარდა
ბრაზით გაბოროტებული მამინაცვალი, ქვაბს ხელი ჰკრა,
გაზქურიდან გადმოაგდო. ცისიას განვდილ ხელზე მდულარე
გადმოესხა. ატირდა და ტირილში გამოელვინა.

მოგვიანებით პელო ნინუა გამოჩნდა, ერთი დაჩამიჩებუ-
ლი, მოცუცქნული დედაბერი, ვისი სახე მუჭში ჩაეტეოდა, მის
კაბაში კი ადამიანის სხეული თუ იმალებოდა, ძნელი დასაჯერ-
ებელი იყო. ხელები ჰქონდა მწყაზარი, ბავშვის ხელებს მი-
უგავდა, საპნიან წყალს ისე გაეთეთრებინა, ქალაღლისფერი
გაეხადა. ათასი ბავშვი ეყოლებოდა ამ ხელებით დაბანილი და
ათასმეერთე ცისია იყო. იმდენი ეპუტუნა გოგონას, ამან ტი-
რილი ვერ გაბედა, მორჩილად გაიხადა და აბაზანაში მოთ-
მინებით ჩაჯდა, პელო ბებია კი თმა წამში გაუსაპნა და ცხე-
ლი წყალი გადაათქლიშინა.

გული თანდათან დაენმინდა, დღე დღეს მიჰყვა და მიეჩვია
საბავშვო სახლის რიტმს. სკოლაში დადიოდა სხვებსავით,
სამეცადინო ოთახში გაკვეთილებს იზუთხავდა, თავისუფალ
დროს ეზოში დარბოდა. თავდაპირველად საჭმელი უგემური
ეჩვენა, თეფშზე ტოვებდა. მერე და მერე არ ყოფნიდა. შიმში-
ლის სუსტი შეგრძნება გულის კოვზს უწინწკნიდა, მაგრამ

ამასაც შეეგუა. ხანდახან შეუბრუნდებოდა სევდა, გაიბუსე-
ბოდა. განზე გადგებოდა, თამაში არ ეწადა. ვინმე თუ ჩაა-
ცივდებოდა, გაანჩხლდებოდა, გულს შეასკდებოდა. სხვას
ამით რა უშავდებოდა, თვითონ კი დიდხანს ვერ მოდიოდა
გონს, თავს უბედურად და მიუსაფრად გრძნობდა.

თვის დასასრულს დედამ მოაკითხა. გადაირია სიხარუ-
ლით, არ გამექცესო და კაბაზე ჩააფრინდა. დედას ჯიბეში მზე-
სუმზირა ეყარა, ერთი ცალი საღეჭი რეზინიც მოუტანა, ფორ-
თოხლის სუნინანი. ჩაეხუტა ცისიას, უსუსურად ჩაისლუკუნა
და წასასვლელად გაინია... ჭიშკართან მამინაცვლის მანქანა
იდგა, მოუთმენლად აპიპინებდა. ცისია შიგ ვერავის ხედავდა
და ეგონა, მანქანა თავისით პიპინებსო. დედა ხშირ-ხშირად
იყურებოდა იქითკენ. „კვლავ მოვალ, გოგო, კვლავ მოვალ!“
— ნიწნამხდარი ბუტბუტებდა და ბავშვის მოშორებას ცდი-
ლობდა. ცისია კი ატირდა, აჯღავლდა, ქვეყანა დააქცია; დედის
კალთას მაინც არ გაუშვა ხელი... გაფითრდა ქალი, ხელი მოწ-
ყვეტით გაუქანა... იქნებ შიშისაგან, ან გაკვირვებისაგან ცი-
სიას ხმა ჩაუნყდა, კაბას შეეშვა... დედა შებრუნდა, გაიქცა. მა-
ნქანაში ჩახტა, კარი მიიჯახუნა და გაქრა... ცისია კი იდგა გამ-
ტერებული და უცებ ცხვირიდან სისხლი წასკდა...

— ჩემი სიკვდილი, დედაია, მოუკლავს ბავშვი! — მავრა
ექთანმა გამოიარა შემთხვევით, გასისხლიანებული გოგონა
დაინახა და შეიცხადა. ცხვირსახოცი შეაშველა, მხარზე ხელი
მოჰხვია და მიიხუტა.

ცისია — თითქოს გავარვარებულ რკინას შეეხოო — ახტა
და წამოიყვარა:

— არ მინდა, არ მინდა, ხელი გამიშვით!

გაუსხლტა და ქარით გავარდა. ბიჭურად გადაახტა
ლობეს, გადაირბინა საბოსტნე და თხმელნარში გაუჩინარდა.

არიქა, თავს რაიმე არ დაანოსო, გოგო-ბიჭები გაადევნეს.
ცისიამ ირბინა, ირბინა და ვერასულას კლდემდე მიირბინა. იქ
მოლზე პირაღმა დაწვა და გაიტრუნა.

ქვეყანა სიჩუმით აივსო. ნელი ნიავი თუ გაფაჩუნდებოდა
ფოთლებში. ვერასულას კლდეს მზე ეფინებოდა და იქიდან
სიმხურვალე მოდიოდა. ინვა გოგონა და თხმელნარის ჩუმ

შრიალს უგდებდა ყურს. ტყის სიღრმეში მოისმოდა ბავშვების მოგუდული ძახილი — „ცისია, ცისია! ცისია დევდარიანი“ კი ქვეყნიერებას გადამტერებოდა და ხმას არავის სცემდა.

დრო გავიდა. ცხვირიდან სისხლი უკვე აღარ სდიოდა. შიმშილი იგრძნო. ჯიბეში მზესუმზირა მოსინჯა. ამოიბოჭა და გადაყარა, თითქოს შური იძიაო. საღეჭი რეზინი კი ვერ გაიმეტა.

მერე ტყიდან ბონდო ჭახნაკია გამოვიდა. მხარზე წალდი გაედო. გოგონას ნახვა ვითომც არაფრად ჩაუგდია. იქვე, ლოდზე ჩამოჯდა, პაპიროსი ამოიღო და ასანთი აუღელვებლად გააჩხაკუნა. ისევე მშვიდად, დარბაისლურად მოქაჩა. ტუჩები მოამრგვალა და ბოლის რგოლები გამოუშვა.

— უყურე!

რგოლი ცოტა ხანს ეკიდა ჰაერში და გაქრა. იმ რგოლს მეორე მოჰყვა, მეორეს — მესამე.

ცისია პირდაღებული შეჰყურებდა.

— გშია? — ჯიბიდან ორი ვაშლი ამოიღო ბონდომ. — ერთი შენ, ერთი მე! — თანხმობისათვის არ მოუცდია, ისე გადმოუგდო. თავისი სახელოზე გაუსვ-გამოუსვა და მადიანად ჩაკბიჩა. ცისიამაც სახელოზე გაისვ-გამოისვა, თვითონავ ხრამუნით ჩაკბიჩა.

შეჭამეს.

— ახლა ნავიდეთ, თორემ ვახშამს ვერ მივუსწრებთ! — დაფაცურდა ბონდო.

ცისია არ გაჯიუტებულა, ამოიხვნეშა.

— ნავიდეთ, „კეთილი გული“ მივირთვათ! (ასე ვეძახდით მწირ ვახშამს).

უხმოდ დაეშვნენ „სიხარულისაკენ“.

ნავახშმევს დიანოზ ვერულავამ მოიხმო თავის კაბინეტში, დაუყვავა, თუმცა ამ მოფერებაში სიმკაცრეც გაურია. მეორეჯერ ასე თუ მოიქეცი, დედაშენს ძალით გავატან შენს თავსო. ცისიას ამაზე არაფერი უთქვამს. ჯიბიდან ოთხად დაკეცილი ქალაღი ამოიღო, სასკოლო რვეულიდან ამოხეული.

— რა არისე ს? — გაიოცა დიანოზმა.

— განცხადება!

ვერულავამ ხმამაღლა წაიკითხა:

— „განცხადება. არ მინდა დედა! არ მინდა მამა! არავინაც არ მინდა! ცისია“.

თვენახევრის შემდეგ დედა კვლავ გამოჩნდა. ცისიამ მანქანა შორიდან იცნო. ანგარიშმიუცემლად გაქანდა ჭიშკრისაკენ, მაგრამ უცბად, მოსხლეტით შეჩერდა, თითქოს უხილავ კედელს ნაანყდაო. ჯიქურ შეტრიალდა... თავდაპირველად ყურადღება არავის მიუქცევია. ბავშვები აღმა-დაღმა დათარეშობდნენ და ვინ საითკენ მოკურცხლავდა, ამის გამრკვევი არავინ იყო. წუთის შემდეგ მთელ „სიხარულს“ და ახლო-მახლო ტყე-ბუჩქნარს მოედო ბავშვებისა და აღმზრდელების ძახილი: „ცისია, ცისია!“

გამტკნარებული დედა სკამზე იჯდა, შუა ეზოში. ვერ გადაეწყვიტა, ეტირა თუ ჩხუბი აეტეხა. მამინაცვალისც გადმოვიდა მანქანიდან, ნერვულად ურტყამდა ნაფაზს. კარგადაც ხვდებოდა, ვის სჯიდა ჯიუტი ბავშვი.

— ადე, ქალო, ნავიდეთ! — შეუძახა ცოლს და იქვე მდგომ დიანოზს თავმუჟკავებლად მიუგდო: — ასეთი თავნება რომ არის, იმიტომ იმკის თავისას! არ ვუნდივართ და ნუ ვუნდივართ!

დიანოზს გულის სიღრმეში სურდა, პანლური ამოეკრა ამ ოყრაყისთვის. იცოდა, რაც ამას მოჰყვებოდა და შენიშვნა აკმარა:

— ჩვენთან არ ენევიან!

მამინაცვალმა მძულვარედ შემოხედა, პაპიროსი ჩააქრო და ნამწვი ჯიბეში ჩაიჩურთა.

დიანოზმა ზურგი შეაქცია და ქალს მიუბრუნდა — აქ, ალბათ, ბავშვი თავს უკეთ გრძნობსო... ქალი ატირდა და მანქანისაკენ გაიქცა.

მანქანა ისე აღმუვლდა, თითქოს გაჯავრებულიაო. ხრეში და მტვერი მოაყარა ჭიშკარს და უბოდიშოდ მიიმალა. ცისია საწოლის ქვეშიდან გამოფოფხდა, თურმე ტარაკნისა შეეშინდა.

მთელი დღე მხიარულად იყო, ქანცგანყვეტამდე ითამაშა. მისი კისკისი ეზოს ხან ერთ კუთხეში ისმოდა, ხან მეორეში.

სალამოს კი უცაბედად დადარდიანდა. ვახშამზე უარი თქვა, მიჯდა კუთხეში და მორთო ხმადაბალი ზმუილი. ვინმე თუ მოვიდოდა, რა განუხებს ცისიაო, პასუხს არ აძლევდა. თუკი ჩააცივდებოდნენ, ანჩხლად შეჰყვირებდა — „დამანებე, დამანებე თავი!“

სულ გულჩათხრობილი დადიოდა. სწავლაზე გული აიცრუა. შენიშვნებს ვერ იტანდა. შაბათ-კვირას თვალი ჭიშკრისაკენ ეჭირა. მანქანის ხმაზე წამოხტებოდა. მანქანა ან ჩაივლიდა, ან სხვა ბავშვების მშობლებსა და ახლობლებს გადმოსხამდა. მეტად არ უტირია, მაგრამ ნაადრევად წვებოდა, თავს ბალიშის ქვეშ შეყოფდა და გაიტრუნებოდა. ძნელად იძინებდა და ბავშვები ფრთხილობდნენ, ჩვენი „ფსიხი“ იძინებს და ნუ ვიხმაურებთო.

ასე გაგრძელდა რამდენიმე კვირა. თანდათან გახდა, უბეები ჩაუშავდა. ვინ სთავაზობდა მეფურ სადილებს, რაც ჰქონდათ, იმასაც სანყლად მოციცქნიდა. ისედაც უთქმელი ვინმე იყო ბუნებით, შიმშილით სული რომ გაძვრომოდა, პურის ნატებს არავის შეეხვეწებოდა.

დრომ მოუშუშა ჭრილობა. თანდათან მოიხედა. თითქოსდა საშიშროებამ განვლო. ერთ დღეს კი სკოლიდან აღარ მობრუნდა. მორიგე აღმზრდელმა იფიქრა, სკოლაში დარჩებოდაო და თავი დიდად არ შეუწუხებია. სადილზე მისი არჩივი ხელშეუხებელი რომ დარჩა, ვარვარამ მოისაკლისა, სკოლა ხომ შორს არ იყო და ბავშვი გაგზავნა, მაშინლა გაირკვა, ცისია დაკარგულიყო.

ვერულავა იმ წამსვე მიხვდა ყოველივეს. შემთხვევით ელფეთერ ლავილავამ ჩამოიარა სატვირთო მანქანით და ის გააჩერა. რკინიგზის სადგურისაკენ გაქანდნენ. ლტოლვილი მოსაცდელ დარბაზში იპოვეს, კუთხეში მიყუჟულიყო. უზარმაზარ სკამზე ერთიციცქნა ჩანდა და დიანოზს ენა ვერ მოუბრუნდა სასაყვედუროდ. გოგონამ შორიდანვე დაინახა კაცები, პირი ისე დაალო, თითქოს დაყვირებას აპირებდა. ელფეთერი ზღურბლზე დარჩა. დიანოზმა დარბაზი აუჩქარებლად გადაჭრა. ცისიამ ხელი ასწია, დარტყმისაგან თავი დაიფარა. „მამინაცვალი სცემდა, ალბათ!“ — მიხვდა დიანოზი. ბავშვს გაუცინა და გვერდით მიუჯდა.

— იცი კი საითკენ მიდის აქედან მატარებელი?

გოგონამ თავი ჩალუნა, ძლივს ჩაიბურტყუნა:

— დედიკო მინდა!

რა უნდა ეთქვა დიანოზს, რითი დაემშვიდებინა? სიცრუე არ შეეძლო. მოტყუებული ბავშვი შემდგომ მოსთხოვდა პასუხს. სიმართლე კი გულის მომკვლელი იყო.

— შენ უკვე დიდი გოგო ხარ! — დარბაისლურად უთხრა, თან თავს ისჯიდა თვალთმაქცობისათვის. — შენოდენა გოგოები ქვეყნის საქმეებს აკეთებენ. ამიტომ მქონდა შენი იმედი, ვიფიქრე, ცისია დამეხმარება-მეთქი.

— მე?

— ჰო, შენ! სულ მალე არდადეგები იწყება, სკოლამდელები ზღვაზე მიგყავს. მინდა, შენც გაგაყოლო, აღმზრდელებს დაეხმარები! პატარები, ხომ იცი, რა ჩურჩუტები არიან, შენ კი უნდა გაართო, უხელმძღვანელო...

ამაზე ცისიამ ვერაფერი თქვა, ამოიხვნეშა, ხელები დიდი ქალივით გაშალა, ვითომ ამოდენა საქმეს როგორ მოვუვლიო.

უკვე მანქანაში, კაცებს შორის ჩაჭექყილ ცისიას ელფეთერმა შესთავაზა:

— გინდა, საჭეზე ხელი მოგაკიდებინო?

ბავშვის აღფრთოვანებული სახე რომ დაინახა, მუხლზე დაისვა და მანქანა ისე წაიყვანა.

ცისია საჭეს მონდომებით ჩააფრინდა, თან ხშირ-ხშირად აპიპინებდა... ასე დაბრუნდნენ „სიხარულში“...

მას შემდეგ ცხრა წელი გავიდა. მავანსა და მავანს იქნებ ბედნიერებას ანიჭებს ბავშვობის მოგონებები, ცისია დევდარიანს კი თავი ბავშვად არ უგრძვნია. იმასლა ნატრობდა, ნეტა მალე გავიზარდო, ის დრო დადგებოდა, არავის კისერზე არ ვეკიდო, არც კაცის, არც სახელმწიფოსი, ჩემი ოფლით შემეძლოს ლუკმაპურის შოვნაო...

სხვები იქნებ უარეს დღეში იყვნენ. ცისიას კი ორ-სამ თვეში ერთხელ მაინც დედა აკითხავდა. ჯიბიდან წვრილ ფულს დააძვრენდა. გოგონა უარობდა, არაფერში მჭირდებაო... მურაბები და ჯემები მოჰქონდა. ცისია ხელს არ ჰკიდებდა და

სკოლამდელი პატარები ნააცუნცულებდნენ ხოლმე. უცხო-სავით ხვდებოდა, არც ემალებოდა, არც კისერზე ეხვეოდა, დაჯდებოდნენ ბალის სკამზე, მაგნოლიის ჩრდილში, ირგვლივ ბავშვები დარბოდნენ, ცელქობდნენ. დედა-შვილი გვერ-დიგვერდ ისხდნენ და გაუგებარი იყო, რა აკავშირებდათ ერთ-მანეთთან. დედა ხანდახან აფშლუკუნდებოდა, გულსაკლავად იწყებდა ჩივილს, ბედს იწყევლიდა. გერები წამოეზარდნენ თურმე, ყურს არ უგდებდნენ, ისიც წამოსძახეს, შენი შვილები რომ ვიყოთ, ამდენს არ გვეჩხუბებოდით... ჩუმად უსმენდა ცისია, თვითონაც უკვირდა, გულში სიბრაღის იოტისოდენა გრძნობაც რომ არ გაუკრთებოდა, თითქოს ვიღაც შორე-ბელი უყვებოდა ყოვლად უინტერესო ამბავს. დროის ამ ხარ-ჯვავში ერთადერთი, რაც ფარულად სიამოვნებდა, ის იყო, რომ იქ, ჭიშკრის მიღმა მანქანაში მამინაცვალი იჯდა, სიგარეტს სიგარეტზე ექაჩებოდა, აქეთკენ გამოხედვას ვერ ბედავდა და წუთი საუკუნედ ეჩვენებოდა.

— ხომ კარგადა ხარ, ჩემო გოგონი, ხომ არაფერი გიჭირს?
— წამდაუნუმ ეკითხებოდა დედა.

ცისია გულსგარეთ პასუხობდა.

— ჰო, დედა, ნუ ნერვიულობ, კარგადა ვარ! — მერე უცებ ეზოში მოძიძგილავე ბავშვებს გასძახებდა: — შეეშვით ერთ-მანეთს! ამოდენა ვირგლა პატარას ჩაგრავე! — თითქოს ეს სახლი მისი საგამგებლო ყოფილიყოს და ყველას ევალებოდა, უსიტყვოდ დამორჩილებოდნენ.

ასეთ დროს დედა შიშინანად შეხედავდა. წამოზრდილი ქალიშვილი რაღაც შინაგან ძალას ფლობდა და ქალს ეშინოდა ამ ძალისა.

— ვის დაემსგავსე ასეთი! — ნაიბუტბუტებდა და დაფაცურდებოდა.

— ჰო, დედა, ნადი, ჩემზე ნუ ინალვლებ! — ცივად ეტყოდა ცისია, გულგრილად დაიხრებოდა საკოცნელად — ქალი უკვე მასზე დაბალი იყო — ბაგეს შეახებდა დედის დამჭკნარ ლოყას. გულმოკლული დედა კი, შვილის სიცივით დათრგუნვილი, მხრებჩამოყრილი მიტუსტუსებდა მანქანისაკენ.

სხვამ ვინ იცოდა, რა უჯდებოდა ცისიას ეს ნილაბი. მანქანა ორლობეს მიეფარებოდა თუ არა, ცისიაც დაიკარგებოდა თვალსანიერიდან. სადმე თხმელნარის სიღრმეში განმარტოებული მოგუდულად ზმუოდა თავისთვის, გულს იგლეჯდა... შელამებულზე მობრუნდებოდა, წყალგადავლებულსა ჰგავდა. ქარივით შემოვარდებოდა ბავშვების მარაქაში, ყირაზე გადადიოდა, ყველაზე მეტს ანგლობდა, ყველაზე მეტს კისკასებდა. მეტისმეტი მოსდიოდა.

ჰოი, საოცრებავ! ერთხელ მამამაც მოაკითხა. დაინწყებოდა კიდეც მამის არსებობა. იქნებ მკვდარიც ეგონა, შურდა იმათი, ვინც იტყოდა, მამა ავარიამი დამელუპა ან ზღვაში დამეხრჩოო.

მამას მუხლებდაბერილი შარვალი, საკმაოდ შელახული პიჯაკი და თეთრი პერანგი ეცვა. პერანგი თუმცა გარეცხილიც იყო და გაუთოებულიც, საყელო გაჰყვითლებოდა. ალბათ თვითონვე ირეცხავდა ხელსაბანი საპნით და იმიტომ იყო ასეთი ყვითელი. თავდაპირველად ვერ იცნო ცისიამ, მორიდებით შეაქცერდა. იმან კი დაბნეულად მოიფშვინტა ხელები და ნაძალადევი ქირქილით ალაპარაკდა:

— რამოდენა წამოზრდილა, ჰა! რა გოგო დამდგარა, ჰა! კარგად სწავლობ, არა? ჩემი ზარმაცუნები ვერ სწავლობენ კარგად! უფროსებს ხომ უჯერებ? ჩემი ზარმაცუნები არ მიჯერებენ! რა ვქნა? — მიმართა უცებ დიანოზ ვერულავას (ყოველივე ეს ღირექტორის კაბინეტში ხდებოდა). — რა ვქნა, ჭირს ცხოვრება! ცოლი სულ კვნესა-ვაებაშია, რაღაცა ოხრობა დაემართა, ან ის მოკვდებოდეს, ან მე! ჩემი ზარმაცუნები სიქას მაცლიან!..

ცისიას უცებ გულ-ღვიძლი აენვა. წვეთი ცრემლი არ დაუგდია, მაგრამ თავს ცრემლის ტბაში გრძნობდა.

— მამა! — ჩაეხუტა კაცს, ლოყით მიეკრა მის გაუპარსავ, ჭალარა, ბურძღლა ლოყას.

— ჰო, ჰო! — წყვილი კურცხალი ჩამოუგორდა კაცს. ჯიბიდან შელანძლული ცხვირსახოცი ამოიღო და ცრემლი შეიშრო. — ჰო, აწი ხშირად მოვალ!.. თურმე რამოდენა გოგო მყოლია!

გამომშვიდობებისას ჯიბიდან დაჭმუჭნილი ხუთმანეთიანი ამოაცოცა და ცისიას მორცხვად ჩაუკუჭა ხელისგულში.

ცისიამ ჭიშკრამდე მიაცილა, მამა მძიმედ წაჩანჩალდა სასოფლო საბჭოსაკენ, რათა რაიციენტრში მიმავალ ავტობუსს გაჰყოლოდა...

დიდი ნიკანორი „ნიკანორის ქვიდან“ დავინახე. იქნებ მომეჩვენა, ვერ დავიფიცებ, სინამდვილეა-მეთქი. აშკარად წარმომიდგა: თეთრიალქნებიანი ხომალდის გემბანზე იდგა ჩიბუხით ხელში. ჩიბუხი დამიქნია და ამ დროს კაპიტნის სამხრეებზე ოქროს სხივებმა გაიელვა... ბოლომდე დარწმუნებული იმიტომ არა ვარ, ყოველივე სიზმრისა და ცხადის ზღვარზე მოხდა. მეორე წუთს კი მხოლოდ მშვიდი ზღვა იყო ფართოდ გაშლილი და თეთრი ხომალდი კიდიდან კიდე არსად ჩანდა...

დიდი ხანი არ გასულა, ბიბლიოთეკაში შემხვდა. თაროებს შორის გვერდულად გავძვერი, სქელ-სქელი ნიგნების ყუებს ვათვალიერებდი, მინდოდა რაიმე საინტერესო შემერჩია, მაგრამ ვყოყმანობდი. ამ ყოყმანში დიდ ნიკანორს შევეჯახე... ზევიდან გადმომხედა, ბილა ულვაშებში ჭალარა შერთვოდა, ნიკაპზე პატარა სამკუთხა წვერი მოეშვა, ლოყები კი სუფთად გაეპარსა. ჩამქრალი ჩიბუხი კბილებით ეჭირა და ისე მითხრა: „საინტერესოა!“ თან გაშლილი ნიგნი დაკეცა და გამომიწოდა. გადავშალე და ნახატს დავაკვირდი: უზარმაზარი კაცი გაშოტილა მინაზე, უთვალავი ბანრით ხელფეხშეკრული. პანანკინტელა კაცუნებს გვერდიდან კიბე მიუდგამთ, არბი-ჩამორბიან და კასრებით საჭმელ-სასმელი ააქვთ, რათა ეს გიგანტი გამოკვებონ. „ზღაპარია?“ — ვკითხე. დიდმა ნიკანორმა ჩიბუხი პირიდან გამოიღო და ასე თქვა: „მეც არ დავიჯერებდი, თვითონ რომ არ მინახა!“ მხარზე ხელი გადამხვია. ბიბლიოთეკიდან ერთად გამოვედით, სოფლის ორღობეს დავუყევით. გულდაჯერებით მიყვებოდა: „მისტერ ჯონათან სვიფტმა ჩაიზე დამპატიყა ლილიპუტების ქვეყანაში... ვენვით დედაქალაქ მალ-

დენდოს. რა თქმა უნდა, არათუ იმპერატორის სასახლეში, თვით ქალაქშიც ვერ დავეტეოდით და ქალაქგარეთ შეგვხვდნენ. იმპერატორი ნეკათითისოდენა ბრძანდებოდა, მისი ქალიშვილი კი — პრინცესას სახელი ვერ დავიმახსოვრე — ნეკათითისოდენაც ვერ იყო...“ დიდმა ნიკანორმა მოყოლა უცებ შეწყვიტა, წიგნს ხელი შეახო, დანარჩენს აქ წაიკითხავო და მოსახვევში შეუხვია...

გული დამწყდა, ასე უცებ რომ გამშორდა, მაგრამ, ალბათ, დიდად მოუცლელი ვინმე იყო. რას ვიზამდი, წავილე მისტერ ჯონათან სვიფტის წიგნი და „სიხარულის“ უკან, თხმელნარში რომ ეკვდერია, იქ განვმარტოვდი... კუთხეში, მზის გულზე ლოდი გდია და იმაზე მიყვარდა წამოწოლა. ზევიდან ლურჯი ცა გადმომფენოდა, ოთხივე მხრივ მწვანე სუროთი დაფარული კედლები მფარავდა, მე კი წიგნს გადავშლიდი და გავეშურებოდი შორეული მხარეებისაკენ... ლილიპუტების ქვეყანა, ბრობდინგნაგი, ლაპუტა, ბალნიბრბიში, ლაგნაგი, გულდაბდრიბი და ჰუინჰნჰნემების უჩვეულო სახელმწიფოები რომ მოვიარე, ჭიხვინით შემოყო თავი პაპუჩი ეძვევრადემ, ერთი წლით ჩემზე უმცროსმა ბიჭმა. „რას აკეთებ?“ „ვმოგზაურობ?“ „აბა, მართლა? — უცებ იჯერებს და ცნობისმოყვარეობით: — მომიყვი!“ მეც დიდი ამბით — „ეს ნანგრევები ნანგრევები კი არაა, ხომალდის გემბანია... ჩვენ ზღვის ტალღებზე ვტორტმანებთ... მივემგზავრებით ჰუინჰნჰნემების ქვეყანაში...“ და დანვრილებით ვუყვები, რაც გადაგხვდა ლემუელ გულივერს, დიდ ნიკანორს და მე ცხენების სამეფოში. ერთ ამბავში ვარ და მწვანე ტოტები გაინ-გამოიწევა, ჩემზე ორი წლით უფროსი მამუკა გიორგაძე გამოყოფს თავს. სანამ შემოძვრებოდეს, კარგა ხანს მიგდებს ყურს, ეცინება და მეუბნება: „ნიკანორ, ბილიკზე, ვერასულას კლდესთან კაცმა გაიარა, იქნებ ისაა დიდი ნიკანორი!“ ვიცი, იტყუება, მაინც ხალისიანად გავრბივარ იქით.

თხმელნარი ჩუმად შრიალებს. ეკალბარდები აძონძილა აქა-იქ. ფუტკრის ბზუილი ისმის. სულ ახლოს, ბილიკის გასწვრივ ბროლიდელე მოჩხრიალებს. აგერ ვერასულას კლდეც! ვხედავ, ლოდზე კაცი ზის. ნაცნობი კიტელი, ბილა ულვაშები,

ალერსიანი თვალები... ჩიბუხს დარბაისლურად აბოლებს... „ნიკანორ, მაპატიე, მაშინ ისე უცბად მიგატოვე, შორს მივემგზავრებოდი!“ სირბილისაგან გული ამიჩქარდა, ჰაერს ხარბად ვისუნთქავ, ის კი მშვიდად შემომცქერის და უწყინრად — „მესიე ყიულის დავალებით საჰაერო ბურთი უნდა გამომეცადა... მესიე ყიულის ამბობს, საჰაერო ბურთი ჰაერზე მსუბუქი ერთადერთი საფრენი აპარატიაო. უარს ხომ არ ვეცყოდი! ორასი მეტრის სიმაღლეზე ავფრინდი... ვერ წარმოიდგენ, რა მშვენიერია ზევიდან ჩვენი მიწა... ტყეები, მდინარეები, გორაკები, სახლები. უცაბედად ქარი მოვარდა და გამიტაცა. თითქმის ორი კვირა მივფრინავდი ბურუსში, საჰაერო ბურთმა სიმაღლე დაკარგა. უკვე ზღვის ტალღები სწვდებოდა ჩემს კალათას და ამ დროს გამოჩნდა მიწის პატარა ზოლი. ვაშა, გადარჩენილი ვარ! თურმე დაუსახლებელ კუნძულზე მოვხვდი. ღრმადპატივცემულმა კაპიტანმა ნემომ გადამარჩინა... დიახ, ამიტომაც მხედავ ცოცხალსა და საღ-სალამათს! თუმცა ყოველივე ამას წაიკითხავ მესიე ყიულ ვერნის წიგნებში!“ დაამთავრა დიდმა ნიკანორმა და სწორედ ამ დროს წამომეჩინენ პაპუჩი და მამუკა... „რა გიჟივით გამოგვექეცი, მე ხომ გეხუმრე!“ — მითხრა აქოშინებულმა მამუკამ, მე კი ვერასულას კლდეს ავხედე და მაშინ ვიკითხე: „რატომ ჰქვია ამას ვერასულა?“ „ვერავინ ადის და იმიტომ!“ — განმიმარტა ყოვლისმცოდნე მამუკა გიორგაძემ. „მოდით, ბიჭებო, ვსინჯოთ! იცით ზევიდან დედამინა რა მშვენიერია!“ „ხომ არ გააფრინე, ჩამოვარდები!“ — გამაფრთხილა მამუკამ. არ დავუჯერე, მივადექი კლდის ძირს და შევათვალე რე.

თავზევით გადმონოლილიყო უზარმაზარი კლდე. სწორი, ოდნავ ატალღებული სანახები ბროლილეესი პირდაპირ კლდის ძირს აწყდებოდა. ზევით, წვეროდან გორაკიანი მხარე იწყებოდა და თანდათან მალლა და მალლა შორეულ მთებში გადადიოდა... ცდუნებამ მძლია, შვერილი მოვსინჯე, ცოტათი ავიწიე. „ხომ არ გაგიჟდი!“ — ფეხებში მეცა მამუკა. პაპუჩიც პირდაღებული მიყურებდა და გამეცინა.

იმ ღამეს ლოგინში ჩათბუნებული ვფიქრობდი. აგერ დიდმა ნიკანორმა დედამინის ყველა კუთხე-კუნჭული მოიარა. მე

კი ვერასულას კლდეზეც ვერ ავსულვარ-მეთქი. მრცხვენოდა საკუთარი გაუბედაობისა. მაშინ განა მამუკა გიორგაძის შეძახილმა შემაჩერა. ოდნავ მოვწყდი მიწას, კლდის შვერილს ჩამოვეკიდე და მთელი სხეული წამში დამიძაბუნდა, მუხლებში სისუსტე ვიგრძენი, ხელებში ღონე გამიქრა...

დიდი ნიკანორი კი კვლავ გამომეცხადა. „ძვირფასო მეგობარო! — ასე მითხრა. — ახლახან დავბრუნდი შორეული და საშიში მოგზაურობიდან. უბედურება შემემთხვა. ჩემი ძველი ნაცნობი კაპიტანი აქაბი თეთრ ვეშაპთან ბრძოლაში დამელუპა... მე კი, წარმოიდგინე, კუბომ გადამარჩინა... დიახ, ხომალდი დაილუპა, მაგრამ ოკეანის სიღრმიდან კუბო ამოვარდა და მეც ზედ შევაჯექი... თუმცა, დასძინა დიდმა ნიკანორმა, მისტერ ჰერმან მელვილს ეს ამბები შესანიშნავად აქვს აღწერილი..., იმ საღამოს კი, მაგნოლიის ძირას, პაპუჩი ეძგვერადეს გატაცებით ვუყვებოდი, თუ როგორ ვმონანილეობდი თეთრ ვეშაპთან ბრძოლაში, როგორ დაილუპა აქაბი, მე კი, დახეთ რა ბედი მქონია, კუბოზე შევჯექი და ოკეანე გადმოვლახე... შიმშილისაგან კინაღამ სული გამძვრა და ამიტომაც ვარ განრიპული. პაპუჩი, როგორც ყოველთვის, თვალგაცეცებით მიგდებდა ყურს. ყოველი სიტყვა სჯეროდა და უცებ მიმოზა კაცია, მორცხვად გამიღიმა და პირველად გავიგონე მისი ხმა: „რა უცნაური ვინმე ხარ, ნიკანორ!“

„რა უცნაური ვინმე ყოფილხარ!“ — ნაძალადევად გამიცინა „ოხოტსკის“ ბოცმანმა, მეგობრობის ხელი გამომიწოდა, მაგრამ ამ ხელს არ დავენდობი. წინა დღეს, შენ მაინც გენერებო, „ელვა-გაზეთით“ გაგვამხიარულეო, — მითხრეს. დილით, თურმე, ბოცმანის კუბრიკში ოთახის ტარაკანი გამოცოცდა. ავდექი და ვირთხისტოლა ტარაკანი დავხატე. ვითომც ამ ტარაკანს ბოცმანისათვის უღვაშებში ჩაუვლია საცეცები და ჰაერში აპრონილაებს, შიშისაგან დაპატარავებული ბოცმანის ილუმინატორში გადაგდებას აპირებს. დგანან მატროსები, უყურებენ და ხორხოცებენ. თავდაპირველად ბოცმანი ტარაკანისფერი გახდა, მერე ალბათ მიხვდა, ჩემთან მეგობრობით უფრო მოიგებდა და ხელიც ამიტომ გამომიწოდა...

ჩემი ფიქრი ისევ ვერასულას კლდეს უბრუნდება. იქნებ მიმოზა კაცის ნამოძახილმა მიბიძგა, იქნებ ბიჭური თავმოყვარეობა მაიძულებდა, მაგრამ ყოველდღე, ხან დილაუთენია, ხან საღამოს ავრბოდი ვერასულას კლდესთან. მივადგებოდი კლდის ძირს, დავუყვებოდი ერთ მხარეს, მეორეს, ვეძებდი ფეხის მოსაკიდებელ ადგილებს. არ მჯეროდა, რომ ვერასულას კლდე მართლაც ასეთი აუღებელია... ვერა, ვერ დავძლიე!.. დიდი-დიდი, ორი-სამი მეტრით ავინვედი თითქმის ბრტყლად მოსწორებულ კედელზე, შიში მართმევდა ღონეს, მაძაბუნებდა, თუმცა ამკარად ვხედავდი კლდის მომცრო შვერილს, ნაბზარევს, ანატკერს...

ერთხელ იპოლიტე კვირკველიამ წამასწრო, სამ-ოთხ მეტრ სიმაღლეზე მაინც ვიქნებოდი ასული. გულაჩქარებით, სწრაფად ვქმინავდი, ფეხის წინ გადანაცვლება მიჭირდა და უკან დაბრუნებისაც მეშინოდა. ამ დროს მომესმა დამცინავი ხითხითი. „აბა, აბა, ახლავე ჩამოდი!“ ნელ-ნელა ჩამოვცოცდი. მუხლები მიკანკალებდა და კინალამ ჩამოვსხლტი... ხომ დავებრტყებოდი მაშინ ქვა-ლორღზე! „ხომ დაებრტყებოდი მაშინ ქვა-ლორღზე?“ — თითქოს ნაფიქრალი წაიკითხაო, იპოლიტემ ყურში ჩამავლო ხელი და „სიხარულისაკენ“ წამათრია. ტკივილს ვითმენდი, მაგრამ მეტად დამამცირებლად ვეჭირე და ღონე რომ მყოფნოდა, იმ ხელს მოვალრღნიდი... დიანოზთან მიმიყვანა, ეგონა დირექტორი გადაამყლაპავდა, იმან კი გამიღიმა — „ბიჭია, ფათერაკებს ეძებს!“ „რომ დაიმტვრეს, ხომ მოგვთხოვენ პასუხს?“ „კი, მოგვთხოვენ!“ — მშვიდად შეეპასუხა დიანოზი, მე კი მანიშნა, თავისუფალი ხარო...

„მაგი გენყინა? — შემეკითხა დიდი ნიკანორი. — მაგი კი არა, ერთხელ ინდიელებმა კინალამ სკალპი ამაძვრეს. თუმცა ამ საინტერესო ამბებზე მშვენივრად ყვება მისტერ ფენიმორ კუპერი!“

მამა თითქოს სიზმარში ენახა. გოგონა ხუთი წლისა იქნებოდა და კუთხეში იდგა...

ჩია კაცი დაამახსოვრდა, მგონი მელოტიც. ერთ დროს კედელზე სურათი ეკიდა, მერე გაქრა. ვერ შენიშნა, როდის ჩამოხსნეს. მეხსიერებაში იქნებ იმ სურათის ანაბეჭდი ჩარჩა.

მაშინ კი, ხუთი წლის გოგონა კუთხეში რომ იდგა, დედა ჩხუბობდა. დამფრთხალ მიმოზას თვალები გაფართოებოდა და ვერა აზრი ვერ გამოეტანა. დედიკო ხმამაღლა ლაპარაკობდა, ხელებს იქნევდა. მამა პასუხს არ აძლევდა და სადღაც სივრცეში იყურებოდა. მიმოზას უნდოდა ეკითხა, რა მოხდა, რაზე ჩხუბობთო... ველარ გაბედა.

მამიკომ ამოიოხრა. მიმოზას წინ ჩაცუცქდა. ხელზე აკოცა. თვალებში ღმობიერება და სინანული ედგა.

— ხელი გაუშვი ბავშვს! — შეჰკივლა დედამ და ამ შეძახილმა, უშუალოდ მას რომ შეეხო, მიმოზა აატირა. ცრემლი უცბად გადმოყარა, თვალთ დაებინდა. ქალმა ბავშვი აიტაცა, გულში ჩაიკრა და ჩქარ-ჩქარა გაიმეორა: — ჩემია, ჩემია, ჩემია!..

მამა წავიდა და დაილუპა.

არა, ეს ჩხუბი არაფერ შუაში იყო. ალბათ ასე ჩხუბობდნენ ადრეც, მაგრამ წინა ამბები გოგონას მეხსიერებიდან ამოიშალა. ხასიათით ვერ შეეგუენ თურმე ერთმანეთს. იმ დღესაც, იქნებ თვითონაც არ იცოდნენ ჩხუბის მიზეზი, მაგრამ კაცი რაღაცნაირად დარეტიანებული გავიდა შინიდან, გონებადაფანტული მუშაობდა და მშენებარე სახლის მეცხრე სართულიდან გადმოვარდა.

დედა გიჟს დაემსგავსა. თავს კედელს ახლიდა და გაჰკიოდა:

— მე მოვკალი!.. მე მოვკალი!.. მე მოვკალი!..

მოცვივდნენ მეზობლები, ძლივს გააჩუმეს. დედას გული ცუდად გაუხდა და სასწრაფომ წაიყვანა. მერე გაიგო მიმოზამ, დედა ბავშვს ელოდებოდა თურმე და მუცელი მოწყდა.

საავადმყოფოდან დაღუპული და სიფრიფანა გამოვიდა. თვალეში ვერ იხედებოდა. ჩაეხუტა თავის გოგოს და მდულარე ცრემლში ჩააღბო. იმ დღიდან შეიცვალა, ხმამაღლა ლაპარაკს გადაეჩვია. ბავშვს თავს ევლებოდა და სხვა მიზანი არაფერი ჰქონდა.

ორნი ცხოვრობდნენ ერთთახიან, პანია ბინაში — მიმოზა და დედიკო. ბინა ძველი პროექტისა იყო, ჰოლში ორი კაცი ვერ აუქცევდა ერთმანეთს გვერდს. სამზარეულო ერთი ციცქნა ჰქონდა და ვინრო და გრძელ აივანზე გადიოდა, სადაც ელაგა ყველაფერი, რაც ბინაში ვერ ეტეოდა. ჰყოფნიდათ! ისე, სიტყვის მასალად იტყოდა ქალი, სტუმარი რომ მოგვივიდეს, გასაშლელ საწოლს დავდგამ სამზარეულოშიო. ვინ უნდა მოსულიყო? არც ნათესავი ჰყავდათ სადმე, არც ახლობლები. არსაიდან არავინ აკითხავდა დედა-შვილს, თუმცა ერთმანეთთან თავს კარგად გრძნობდნენ და უცხო ვინმე არც იყო საჭირო.

დედა ექთანად მუშაობდა საავადმყოფოში. ხშირად ღამეც რჩებოდა სამორიგეოდ. წასვლის წინ ყოველთვის ეკითხებოდა, ხომ არ გეშინიაო. არიგებდა, კარები მაგრად ჩარაზე, თუ ვინმემ დარეკა, ნუ გაუღებ, მეზობელს დაუკაკუნე და ის გაიხედავსო. „არ მეშინია, დედა!“ — ეტყოდა მიმოზა, თუმცა გული უფანცქალეზა. კარს მართლაც მაგრად ჩაკეტავდა, აფოფხდებოდა საწოლზე და გვიანობამდე წიგნზე ეყვინთებოდა. როდის-როდის ჩაეძინებოდა, მაგრამ საკმარისი იყო ოდნავი გაფაჩუნებაც, აივანზე ნიავის გაქროლება, დაგვიანებული მეზობლის ფეხის ხმა კიბეზე, ქუჩაში გავლილი მანქანა... უმაღვე გამოელვიძებოდა, თავს ასწევდა და ყურს უგდებდა... დილაუთენია გაიჩხაკუნებდა გასაღები, ეს დედა აღებდა კარს... „უჰ, როგორ ჩამძინებია!“ — შეაგებებდა ყოჩაღად.

მაინცდამაინც რა ისეთი ხელფასი ჰქონდა ქალს. ოქრო ხელების პატრონიაო და ავადმყოფები ირჩევდნენ. ცოტ-ცოტა ფულსაც უდებდნენ ხალათის ჯიბეში. მანეთი მანეთს ემატებოდა და ასე გაჰქონდათ თავი. სხვაზე უკეთ არა, მაგრამ არც ტოლებზე უარესად ეცვა და ეხურა. თვითონაც ცდილობდა დედის გულის მოგებას. ღამენათევ ქალს საუზმეს დაახვედრებდა. დასხდებოდნენ მეგობრულად და ჩუმად ჭუკჭუკე-

ბდნენ. დედას სამსახურის ჭორები მოჰქონდა, მიმოზა სასკოლო თავგადასავლებს უყვებოდა.

ერთ დღეს თითქოს რაღაც შეიცვალა. მიმოზა მიყურადებული იყო და იმიტომ შენიშნა, ორ-სამჯერ ქალი ნამტირალევი მოვიდა. გოგონას არაფერი უკითხავს, თუ საჭირო იყო, დედა თვითონაც მოუყვებოდა. არადა, დიდების სამყაროში ბევრი რამ გაუგებარი ხდებოდა. იფიქრა, სამსახურში უსიამოვნება შეემთხვაო და ამით დაიმშვიდა თავი.

ერთხელ, დილით დედა სარკესთან დაინახა. თვალი გაახილა და ბალიშიდან არც წამონეულა, ისე გახედა. ქალი თმას ივარცხნიდა. ადრეც არაერთხელ ენახა, რა თქმა უნდა, მსგავსი სცენა, ყურადღებად არ ღირდა, მაგრამ ამჯერად დედა სხვანაირად ივარცხნიდა... კოხტაობდა! თმას სხვადასხვანაირად იყენებდა და მუშტრის თვალით აფასებდა საკუთარ ანარეკლს. განსაკუთრებული რა ხდებოდა, მაგრამ მიმოზას უნებლიე შიში დაეუფლა, ყელში რაღაც გაეჩხირა და დაუძახა:

— დედა!

ქალმა გაკვირვებით მოხედა. დავინყებოდა შვილის იქ ყოფნა. იმასაც რა მიზეზი ჰქონდა შიშისა, მაგრამ ამჟამად შემცბარი ჩანდა. თმას ხელი უშვა და თავი დაუდევრად წაიკრა მანდილით.

— აჰ, შენ არ გძინავს?

ამ ნაძალადევ დაუდევრობაში იგულისხმებოდა, რამ შეგაშინა, ვერთობოდიო, მიმოზას კი ერჩივნა, ქალს კეკლუცობა განეგრძო.

პარასკევს, სკოლიდან რომ ბრუნდებოდა, უცხო მაშინ ნახა. დედას თეთრი ხალათის გახდა დავინყებოდა. ხელები ჯიბეებში ჩაენყო. ცდილობდა საქმიანი გამოჩენილიყო, ამით ნაცნობებს თუ აგრძნობინებდა, ცუდს ნურას იფიქრებთ, სამსახურებრივ ამბებზე ვმუსაიფობთო... კაცი ოდნავ ახალგაზრდა ჩანდა, სპორტული სტილისა, აი, ისეთი, უსაკონი რომ არიან, ვერ გაიგებ, რა ხნისაა... ნაცრისფერზოლებიანი შარვალკოსტიუმი ეცვა, ჰალსტუხიც ნაცრისფერი ეკეთა და თავზე ნაცრისფერი შლაპა ეხურა. ამიტომაც ნაცრისფერი გადასდებოდა თვითონაც. მორიდებით მოაბიჯებდა, განგებ იცავდა

დისტანციას, იდაყვსა და იდაყვს შორის მტკაველი მაინც რჩებოდა, მთლად ყურადღებად იყო ქცეული.

გოგონას უნდოდა მიერბინა, მაგრამ რალაცამ შეაკავა, თვალი აარიდა. „ეგე, დედაშენი ვილაცასთანაა!“ — მხარი გაჰკრა თანაკლასელმა. „თანამშრომელია!“ — იცრუა მიმოზამ და შინისაკენ გაიქცა.

დიდხანს ელოდა დედას. ერთი სული ჰქონდა, ეკითხა, ვინ იყო ის კაცი, მაგრამ როცა ქალი დაბრუნდა, ვერაფერი ჰკითხა. ცოტა დამაგვიანდა, დღეს ბევრი სამუშაო მქონდაო, არცთუ გულწრფელად დაუგლო დედამ. მიმოზამ არ იცოდა, წყენოდა თუ არა და ღამით ჩუმად, თავისთვის იტირა. დედა მართლაც დაღლილი ჩანდა, ღრმად ეძინა და არაფერი გაუგია.

მთელი კვირა ისე გავიდა, საეჭვო არაფერი მომხდარა. ცხოვრება ჩვეულებრივი გზით მიდიოდა. ისიც კი იფიქრა გოგონამ, ეჭვიანი ვარ და საკუთარმა ეჭვებმა დამაფეთესო. ცოტათი გამხიარულდა, გალალდა. ახლა უკვე შეეძლო ეკითხა დედისთვის, ვინ იყო ის ნაცრისფერი კაციო, მაგრამ საამისოდ ვერც თვითონ მოიცალა და არც დედას ეცალა. სამუშაო მართლაც ბევრი ჰქონდა ქალს, რასაც მოწმობდა ხალათის ჯიბიდან ამოკრეფილი მანეთიანები.

ცუდად დამებედა ეს პარასკევებიო, გაიფიქრა მიმოზამ და მართლაც პარასკევ საღამოს დედამ მოულოდნელად ჰკითხა:

— ხვალ შინა ვარ და სად გირჩევნია წასვლა, თეატრში, კინოში თუ ცირკში?

მიმოზამ ეჭვით შეხედა. დედას ლოყები შეეფაკლა და ეს არ მოეწონა. ამიტომაც უპასუხა:

— არ მცალია, ხვალ გაკვეთილები მაქვს!

დედას არაფერი უთქვამს. შაბათს კი, სკოლიდან დაბრუნებულს კარი რომ გაუღო, მიმოზა უმალ მიხვდა, რალაც მომხდარიყო. დედამ უცნაურად დაიმორცხვა, განითლდა და სწრაფად წასჩურჩულა:

— ჩვენთან სტუმარია!

დიახ, ის უცხო კაცი იყო.

— მიმოზა, გენაცვალე, მიესალმე ძია ლადიკოს!

დღესაც ნაცრისფერი ეცვა. პერანგზე ზედა ღილი შეხსნოდა და უფერული ბუნკი მოუჩანდა. ლამაზი კაცი ეთქმოდა, მაგრამ ფერი აკლდა.

ადრინდელი რიდისა არაფერი ეცხო, გაშინაურებულიყო.

— ჰა, ეს ის მიმოზაა, რომელსაც არც კინო უნდა, არც ცირკი და არც თეატრი? იქნებ ნაყინიც არ უნდა და ტკბილი ნამცხვრებიც?

არაფერი უნდოდა მიმოზას, გარდა ერთისა — ეს კაცი გამექრალიყო.

ძია ლადიკო არ გამექრალა, ის დარჩა და მიმოზას არ შეეძლო ამის წინააღმდეგ რაიმე ელონა.

სამივენი ერთ ოთახში ვერ დაიძინებდნენ, მიმოზა ხომ არც ისე პატარა იყო. მომცრო ტახტი დაუდგეს სამზარეულოში, მაგივარსა და გაზქურას შორის, იქ, სადაც წინათ სასადილო მაგიდა იდგა. მაგიდამ კი შუა ოთახში გაიჩოჩა და მიმოზა მუდამ ზედ აწყდებოდა.

— აქ დაიძინებ შენთვის კოხტად! — ნაძალადევი მხიარულებით თქვა დედიკომ, თან მზერას ვერ უსწორებდა.

მიმოზა მორჩილად გამოეხმაურა:

— ჰო, დედა!

მთელი ბინა რალაც უცხო, უჩვეულო ფაჩუნით აივსო. უჩინარი ლანდები დაძრწოდნენ თითქოს და მიმოზას ძილი არ ეკარებოდა. ოთახიდან ხმადაბალი ჩურჩული ისმოდა გაუთავებლად. ნეტავი რაზე ლაპარაკობდნენ ამდენს, ალბათ ჩხუბობენ და ისევ რიგდებიანო, ფიქრობდა. სიტყვები არ ესმოდა, მაგრამ ძალაუნებურად ყური იქითკენ ჰქონდა მიჰყრობილი. თავდაპირველად ფრთხილი ჩუჩუნა ალწევდა. მერე და მერე სიფრთხილეს მოუკლეს, ფიქრობდნენ, ბავშვს დაეძინაო, ბოლოს კი თვით ბავშვის არსებობაც ავიწყდებოდათ.

საშინელი იყო ეს წუთები, თავზარდამცემი. საბანს თავზე წამოიხურავდა და ყურებს თითებით იცობდა. სადღაც ნაშუალამევს ძლივძლივობით ჩაეძინებოდა და დილით თვალის გახელა უჭირდა.

— რამ გააზარმაცა ეს ბავშვი? — უკვირდა დედას, დაბრმავებულიყო და ვერაფერს ხედავდა.

უცხო ალერსით დნებოდა, მუდამ კატასავით კრუტუნებდა. ყოველნაირად ცდილობდა გოგონას გული მოეგო. მხოლოდ ღიმილით ელაპარაკებოდა, მხოლოდ გულისგასახარ სიტყვებს ეუბნებოდა, შოკოლადის ფილებს უზიდავდა. მიმოზას გულს კი არაფერი ეკარებოდა. შოკოლადი უყვარდა, მაგრამ ამ ფილებს პირს არ აკარებდა, თანაკლასელებთან მიჰქონდა.

ერთხელ საშინაო დავალებას წერდა. ამოცანის ამოხსნა გაუჭირდა და დედას დაეკითხა. ქალს დაეზარა ტვინის განძრევა, კაცს გადმოუგდო:

— ლადიკო, მიეხმარე, გეთაყვა!

უცხო დაუზარებლად წამოდგა, დაიხარა, ხელით გოგონას კისერს დაეყრდნო. მიმოზას თითქოს მძიმეზე მძიმე ტვირთი დაანვა, კისრის მალეები ეტკინა. უხეში, ცივი, ოფლიანი მოეჩვენა კაცის თითები. უაზროდ დაჰყურებდა რვეულის ფურცელს და საკუთარ ნაწერს ვერ არჩევდა. უცხომ კი მეორე ხელით ფანქარი აიღო, ამოცანა წუთში ამოხსნა, ხუმრობით თმა აუბურდა და მოშორდა. მიმოზას შიგნით თითქოს ძარღვები დააწყდა. მთელი ტანი უთრთოდა და კარგა ხანს ვერ შეძლო ამოხსნილი ამოცანის გადანერა.

იქნებ ზედმეტი იყო შიში და განცდა, ბოლოს და ბოლოს რას უშავებდა ეს კაცი? მის ყოველ სიტყვასა და მოძრაობაში სიკეთის სურვილი იგულისხმებოდა. სად იმალებოდა აქ საფრთხე? ზღაპარში ბოროტებას ქაჯისა და დევის სახე აქვს, სიკეთეს — უფლისწულებისა, გლეხის ბიჭებისა და ფერიებისა, სინამდვილეში კი რაოდენ ძნელია გაარჩიო ბოროტი და კეთილი. უცხოს ლამაზი პირისახე და აღნაგობა ჰქონდა, არც ქაჯსა ჰგავდა და არც ცხრათავიან დევს. ასაკში შესული ქალისათვის მეტისმეტად ახალგაზრდა ჩანდა და იქნებ აქ იმალებოდა უნდობლობის სათავე? ვინმე ჭალარა, სახედალარული კაცი ნაკლებ შეაშინებდა, თუნდაც მკაცრი ვინმე ყოფილიყო, ბევრი მოეთხოვა და ცოტა გაეცა, ეს უფრო სამართლიანად მოეჩვენებოდა. გაუიოლდებოდა ასეთი კაცისთვის მამის დაძახებაც. არადა, დედა ჩუმ-ჩუმა ეხვეწებოდა, მამა დაუძახეო. გაუჭირდა, მაგრამ ნამდვილი მამა თითქმის დავინწყებოდა და

დედის ხათრით უცხოს „ლადიკო-მამა“ დაუძახა. კაცს გაუხარდა, ხელი სტაცა და მუხლზე დაისვა. დედა იქვე იჯდა და ქსოვდა. იცინოდა, უხაროდა ოჯახური იდილიის ეს სურათი. მიმოზას კი ეუხერხულა. უკვე წამოჩიტული გოგო იყო, მისი სულის ფარულ კუნჭულებში ქვეცნობიერი, გაუგებარი ლტოლვა იბადებოდა, ოღონდ ქალურობის ეს პირველი, უბინო და წმინდა ძახილი ვერაფრით ეგუებოდა ამ მოფერებას — ზიზღი ეუფლებოდა, ამბოხების სურვილი კლავდა... დაუსხლტა უცხოს ხელებს და სამზარეულოს შეაფარა თავი. დედა და „ლადიკო-მამა“ კარგა ხანს იცინოდნენ, თუმცა ამ სიცილს ეჭვის ელფერი მიეცა.

იმ დღიდან მეტი სითამამე იგრძნო უცხომ. ხანდახან უცნაურად მიაშტერდებოდა გოგონას და მიმოზას ტანზე ეკლები ჩხვლეტდა... ცუდი რა ხდებოდა?.. მიმოზას რცხვენოდა საკუთარი თავისა, ვერ ბედავდა გაეაზრებინა ყოველივე, მაგრამ ლამლამობით, ლოგინში მარტოდ დარჩენილს, ფიქრად აეკვირებოდა, ავდგები და გავიქცევო, ოღონდაც, სად უნდა გაქცეულიყო? ვინ ჰყავდა დედის გარდა, ვინ შეიფარებდა? ვინ დაიცავდა საშიშროებისაგან, რისი სახელიც არ იცოდა.

ოჰ, ეს უსაშველოდ გაჭიანურებული ღამეები, როცა ვინრო სამზარეულოში სული გეხუთება. ფერხთით, გახეურაზე ოთახის ტარაკანი დაფარუნობს, თავთით მოძველებული მაცივარი გრიალებს და ქშინავს. ქუჩიდან ჩავლილი მანქანის გუგუნე და თუხთუხი შემოდის. მეზობელი ოთახიდან კი ისმის ლადიკოსა და დედას გაუთავებელი ჩურჩული, რომლის სიტყვები გაუგებარია, მაგრამ დედის ხმის კილო წუნუნსა და მუდარას გამოხატავს, მასში თხოვნა გამოსჭვივის, ლადიკოს ხმაში კი მდიდარი სოვდაგრის გაღიზიანება იგულისხმება, ვისაც თავი მოაბეზრეს და თუმცა ბუნებით ძუნწი არაა, მაშინლა გასცემს, როცა მოეპრიანება. ამ დროს ძილგატეხილ მიმოზას ეცოდება დედა და ეზიზღება კიდევ, გულში მემბოხის ცეცხლი უტრიალებს, მაგრამ ვერა და ვერ ბედავს ხმის ამოღებას.

მერე დედას ღამის მორიგეობამ მოუწია. ჭკვიანად იყავო, მიმოზას დაუბარა. აბა, კაცს ხომ ვერ გაუბედავდა. გოგონა სამზარეულოში, თავის ლოგინზე აძვრა და სახელმძღვ-

ანელოები გადაშალა. ნავახშმევი იყვნენ, მაგრამ ლადიკოს მაინცდამაინც ჩაი მოუნდა. თვითონვე აიდულა და დაისხა. შენც ხომ არ დაღევო, მიმოზას დაეკითხა. გოგონამ თავი გააქნია. ნიგნში ჩარგო ცხვირი. ერთსა და იმავე სტრიქონს დაშტერებოდა და ვერაფრით ამოეკითხა. უცხო აუჩქარებლად ანკარუნებდა ჭიქაში კოვზს, ნელ-ნელა, პატარ-პატარა ყლუპებით სვამდა და თვალს არ აშორებდა. მიმოზა გრძნობდა მის მზერას, გულმუცელი ემღვრეოდა, მაგრამ ცდილობდა არაფერი დამჩნეოდა. ლადიკომ ჭურჭელი აკრიფა, მაგიდა ტილოთი გადანმინდა, პურის ფინჩხი სანაგვეში ჩაყარა, ღამე მშვიდობისაო და გავიდა... მიმოზა დიდხანს იჯდა გაუნძრევლად. ყოველი ფაჩუნი ესმოდა ბინაში... აი, უცხო ფანჯარასთან დგას, სიგარეტს ეწევა (თამბაქოს სუსტი სუნი აქამდეც აღწევს!). აი, ნამწვავი გადაისროლა, ვინ იცის, იქნებ გამვლელს დაეცა თავზე... ახლა საპირფარეოში შედის, ონკანი მოუშვა, წყალი ჩხრიალებს... ოთახში მიდი-მოდის... ნეტავი რას დადის ამდენს, რა ანუხებს?... ოხრავს... რადიოს ჩართავს და უმაღლ გამოერთავს... კლასიკური მუსიკა არ მოსწონს... ახლა ალბათ იხდის... სანოლი ჭრაჭუნებს... წვება... სიჩუმეა... სანოლი ისევ ჭრაჭუნებს... ვაითო დგება... არა, გვერდს ინაცვლებს... მიმოზამ შვებით ამოისუნთქა. ჩუმად იხდის, ტანისამოსს სკამის ზურგზე ჰკიდებს. ფრთხილად, უხმაუროდ წვება. გული აჩქარებულად უცემს... იმ ოთახში კვლავ აჭრაჭუნდა სანოლი... ვაიმე, დგება!.. არა, წევს!.. სიჩუმეა... გარეთ მანქანა თუხთუხებს. ღამეა. ბნელა. მთელ სახლს სძინავს, მიმოზასაც თვალი ეხუჭება... მოულოდნელად უცხომ თავი ასწია, სანოლის ქვემოდან უზარმაზარი, ხორცის საკეპი ნაჯახი გამოაჩინა. პირს უსინჯავს. დგება, თითის წვერებზე მოინევს, ნაჯახი თავზევით უჭირავს... „დედა, დედა!“ — მიმოზა ცდილობს მშველელს უხმოს. შიშისაგან ხმა დაკარგვია, გული გასკდომაზე აქვს. სულ ახლოს ხედავს უცხოს სახეს, სიბნელეში ქაჯს დამსგავსებია, ღოჯები ამოზრდია. „დედა!“ — ძლივს ჩურჩულებს მიმოზა... უცბად ეღვიძება. ოფლად გაღვრილა. სიჩუმეა. ღამეა. ბნელა. მთელ სახლს სძინავს. ოთახიდან ლადიკოს ფშვინვა ისმის... მიმოზას კვლავ ძილ-ბურანი ითრევს. დედის ხმა აღვიძებს. დაგვიანებულა. მზე უკვე მაღლა ჰკიდია.

— ადე, გოგო, შუადღეა უკვე, რა ძილქუმი დაგანვა?
— მთელი ღამე მაგისი ფაჩუნიც არ გამიგია! — იცინის ლადიკო. — სძინავს თრითინასავით! — ცოტა გვიან კი დასძინს: — ეჰ, ბავშვობავ, უდარდელი ბავშვობავ!

უდარდელიო? გოგონას დარდი ხრავდა, მაგრამ ვერავის უმხელდა. შიშითა და ფორიაქით ელოდა დედის ღამეულ მორიგეობებს. არაფერი მომხდარა, მაგრამ ვერა და ვერ შეეგუა უცხოსთან ერთ ჭერქვეშ მარტოდ დარჩენას. დედას კი ღამის მორიგეობა მოუხშირდა. ახლა მეტი ფული სჭირდებოდათ. ლადიკო არსად მუშაობდა და თუ შინიდან გავიდოდა, მხოლოდ იმიტომ, ეზოში, მეზობლებთან დომინო ეხატუნებინა. „არ წახვიდე!“ — უთხრა ერთხელ მიმოზამ დედას. „შენ გგონია, მიხარია ღამის თევა? — დედამ ნაძალადევად გაიცინა. — ხომ ხედავ, უძილობამ დამაბერა, პირისახე დამინაოჭდა. მალე ჩემს ქმარს მოვებზრდები! — მერე გამომცდელად შეხედა: — შენ რისი გეშინია?“ რა უნდა ეპასუხნა? სათქმელი არაფერი ჰქონდა და გაუჩუმდა.

უცხო საბოლოოდ გაშინაურდა. უკვე არავისი ერიდებოდა. დილიდანვე ვინრო ბინაში ტრუსისამარა დაბორილობდა. მსუქანი არ ეთქმოდა, მაგრამ აზიზი სხეული ჰქონდა და ხორცი დონდლოდ ეკიდა. მიმოზა თვალს არიდებდა, ზიზი ყელში ებჯინებოდა. თითქოს ჭაობის დიდ ლოქორას გაევსო მთელი ბინა და ფეხის დასადგმელი ადგილიც აღარა რჩებოდა. უნებლიეთ საკუთარი სიშიშველე აფრთხობდა. დედა როცა არ იყო, ლოგინში ხალათითვე წვებოდა. აბაზანაში რომ შევიდოდა, კარს სინჯავდა, ჩაკეტვა ხომ არ დამავინწყდაო. სულ ეჩვენებოდა, კარს უცხო მოადგა და სახელურს ეჯაჯგურებო. ერთხელ მართლაც მოსინჯა კაცმა სახელური. „შიგა ხარ?“ — იკითხა. მეტი არაფერი, მაგრამ დამფრთხალმა გოგონამ გულისცემა კარგახანს ვერ დაიოკა.

თითქმის ორი თვე გავიდა უკვე. ერთხელაც, დედა ღამით მორიგეობდა და ლადიკო ადრე დაწვა. მიმოზა თავის ტახტზე იჯდა ჩვეულებისამებრ. გაკვეთილი ჰქონდა სასწავლი, მაგრამ გულს ვერ უდებდა. ბოლო დროს მეცადინეობას უკლო და კლასის დამრიგებელმა შენიშვნა მისცა. ახლაც ნიგნი გადა-

შალა, მაგრამ თავი ვერ აიძულა, გაფანტული გულისყური მოეკრიბა. წიგნი გადადო, სინათლე ჩააქრო და ჩანვა... ყურს უგდებდა ღამის ხმაურს. ფიქრობდა თავის გაუხარელ ცხოვრებაზე, დედაზე, რომელსაც სმენა დაჩლუნგებოდა და შვილის გულისცემა აღარ ესმოდა. დაღუპულ მამასაც იხსენებდა და სწყინდა, ასე ცოტა რომ ჰქონდა გასახსენებელი, ფიქრობდა უცხოზე, „ძია ლადიკოზე“, „ლადიკო-მამაზე“, თვით თავისი არსებობით რომ უნგრევდა ჩვეულ ყოფას... თავს გისოსებში გამომწყვდეულივით გრძნობდა... ენატრებოდა სადმე შორს გადაკარგვა. წარმოიდგინა კიდეც: აი, სახლიდან გადის... უცნაურად სწრაფად მოიტოვა დიდი ქალაქი. წინ ფართო ველი გადაიშალა. მიმოზა მიაბიჯებს ღალანა ბალახითა და თეთრი გვირილებით დაფარულ მინდორზე. პირზე გრილი ნიავი ელაცვიცება და გული ამჩატებია, სანუხარისაგან გათავისუფლებულა. მინდვრის ბოლოს, მწვანე კორომში, გამჭვირვალე ნაკადული მორაკრაკებს, თეთრ კენჭებში ჟღურტულებს. მიმოზა ნელა იხდის, შიშვლდება. წყალში ფრთხილად ჩადის. წყალი თბილია, ალერსიანი, კენჭები ფეხისგულზე ეღუტუნება. მიმოზა ნაკადულში წვება, ნებივრობს. გამჭვირვალე, წმინდა წყალი გადასდის მკერდზე, მუცელზე, ფეხებს ჩაუვლის ლივლივით... თვითონაც ხვდება, რომ ღამაში, ნაზი ფერიაა, ოღონდ დაუცველი, უსუსური. ამ პატარა ნაკადულს მინდობილს ეშინია ფარული ძალისა, მწვანე ლაქამებში და ლოდნარში რომ მიმალულა... უცებ დიდი, შავი ლოდი შეირხა, უზარმაზარ კიბორჩხალად გადაიქცა, გრძელი საცეცები მიმოატარა, მარწუხა ფეხები ქვეზე ააფხოკიალა და წამოვიდა... მიმოზას გული გაუჩერდა, გაეყინა. პირი გააღო, ჰაერი არ ეყო... კიბორჩხალა კი მოინევს... სახე ადამიანისას მიუგავს, იღიმება კიდეც... იცნო თითქოს გოგონამ, ოღონდ გონება გამოეთიშა, წინააღმდეგობის ღონე აღარა აქვს... საშინელი კიბორჩხალა კი მთელ ნაკადულს გადაეფოფრა, ჩამოალამა, მარწუხა ფეხი მიმოზას მუცელზე ჩასჭიდა... გამოედვიდა! მთელი სხეული უცახცახებდა... სიზმარი თითქოს გრძელდებოდა. მუცელზე მართლაც იდო რაღაც მძიმე და უხეში... ხელი!.. ვიღაცა იწვა მის გვერდით და მუცელზე ფრთხილად უფათურებდა... გიჟივით წამო-

ხტა გოგონა, აბაზანაში შევარდა და ჩაიკეტა. უჰაერობა ახრჩობდა, სიზმარი და ცხადი ვერ გაერჩია. იატაკზე ჩაცუცქდა და ატირდა. კარს გარედან უცხო მოადგა, დაუკაკუნა ფრთხილად, გაუბედავად. ხმა უკანკალებდა: „მიმოზა, გეთაყვა, რამ შეგაშინა, ჩემო გოგო?“ მიმოზა კი ტიროდა და დედის მოსვლამდე აბაზანიდან არ გამოსულა...

საუზმის დროს ლადიკომ ფარისეველურად ჩაიხითხითა, დედას უთხრა:

— არ ვუყვარვარ მე შენს გოგოს! ჩემი ბრალიცაა, ვერ მოვიგე მისი გული!

— რაზე ატყობ? — დედამ მიმოზას კარაქიანი პური დაუდო და მიაჩერდა: — შეცვლილი მეჩვენები, ცოტას ქამ ალბათ!

— გუნება გამიფუჭა ამ დილით! — ლადიკო უტიფრად უყურებდა და მიმოზას ლუკმა ვერ გადაეყლაპა. — ვიფიქრე, გავაღვიძებ-მეთქი და ხელი მოვუთათუნე. შეშლილივით წამოვარდა! თვითონ შემრცხვა, რომელი ურჩხული მე მნახა!

დედამ თავი გამკიცხვავად გააქნია:

— არა გრცხვენია? ხომ ხედავ, როგორ უყვარხარ მამას! რცხვენოდა, თუმცა ვერ ჩასწვდომოდა რატომ, რისი? ორი დღის შემდეგ, დედა რომ ღამის სამორიგეოდ მიდიოდა, მოიტყუილა.

— ცუდადა ვარ!

— რა გტკივა? — ჰკითხა ქალმა.

— არ ვიცი!

— ალბათ სკოლაში გეზარება წასვლა და იგონებ!

დედა წავიდა.

სანოლზე მოკუნტულ მიმოზას ძილი კვლავ გაუფრთხა. ეშინოდა სიზმრისა, ცხადისა კი — უფრო. საბანი მჭიდროდ შემოეხვია და ცახცახებდა. უცხოსაც გაუტყდა ძილი. მთელი ღამე ხვნეშოდა, გვერდს ინაცვლებდა. ხანდახან ადგებოდა, აივანზე გავიდოდა, სიგარეტს ეწეოდა, მერე აბაზანაში ონკანს მოუშვებდა, პირს იბანდა და ფრუტუნებდა, სინათლეს ცოტა ხნით აანთებდა და აქრობდა... გარიჟრაჟზე მიმოზა ისევ დაღლასა და ძილს ებრძოდა, როცა ლადიკომ შემოიხედა. ბინდი ქრებოდა და უცხო ისე გამოიკვეთა, თითქოს იატაკიდან

ამოძვრაო... ტრუსის ამარა იყო. გრილოდა და უფერულბენვი-
ან მკერდზე ხელი მოისვა.

— გადაირევი კაცი, რატომ არა გძინავს? — ხმადაბლა
ჰკითხა, მღელვარებისაგან ხმა ჩახლენოდა.

მიმოზა ზურგით კედელს მიეკრა. მკერდზე საბანს ისე
მაგრად იფარებდა, მაჯები ეტკინა.

უცხო შინაურულად ჩამოუჯდა სანოლის კიდეზე.

— ძილი გამიტყდა, ათასი ფიქრი მიტრიალებს თავში.

მიმოზას ესმოდა მისი ჩახლენილი ხმა, მაგრამ აზრი ვერა-
ფერი გამოეტანა. იქნებ ამ უცხოსაც სადარდებელი გასჩენო-
და და გულის გადაშლა ენადა. იქნებ მარტოობას გაურბოდა,
აქ კი მიმოზას გარდა არავინ იყო.

— მცივა! — თქვა უცებ უცხომ. შიშველი იჯდა და კანზე
ბუსუსები ეყარა. — მცივა! — გაიმეორა. — ვერაფრით გავთ-
ბი. — მერე გოგონას დააკვირდა. — შენც გცივა? რატომ კა-
ნკალეზ? გეშინია თუ გცივა? გინდა, გაგათბო?

მიმოზას არაფერი უნდოდა, მიმოზას სადმე გადაკარგვა
უნდოდა! გამომწყვდეული პატარა მხეცივით კედელს ეკვრო-
და და ცახცახებდა. ხმის ამოღება კი ვერ შეძლო.

უცხომ საბნის ბოლო მოსწია. მიმოზამ არ დაანება, მაგრამ
მისი სუსტი ხელების წინააღმდეგობა უცხოს არც შეუმჩნევია
და თავისი დიდრონი, უხეში ხელი წელზე დაადო, კედელს მო-
სწყვიტა...

მიმოზა ატირდა. ცრემლი ღვარად წასკდა. უცხომ წუთით
გაიწია, ერთგვარი გაკვირვებით შეხედა, აჩურჩულდა:

— ნუ გეშინია, გენაცვალე, არაფერს დაგიშავებ. რამ და-
გაფრთხო, შე გლახა, რომელი კაციჭამია მე მნახე!

ქარგავდა ამგვარ სიტყვებს, მეტი არაფერი, მაგრამ ის
ხელი, მძიმე და უხეში, მიმოზას წელზე რომ ედო, თითქოს ხე-
რხემლის გადამტვრევას უქადდა... მიმოზას კი სხვა ღონე არა
ჰქონდა, გარდა ცრემლისა...

ამ დროს დაინკრიალა ზარმა. უცხო წამოვარდა და თავის
ოთახში შეიპარა, იქიდან კი ნამძინარევი ხმით დაიძახა:

— ვინ არის?

დედის გარდა ვინ იქნებოდა.

წამოფრატუნდა, კარი გაუღო და ნაძალადევი მხიარუ-
ლებით — ა, შენა ხარ? ასე ადრე რატომ გამოგიშვეს?

— დავეთხოვე, — ჩურჩულით შეეპასუხა ქალი, — წუხელ
ბავშვი უგუნებოდ მეჩვენა და ვერ მოვისვენე, ავად ხომ არ
გახდა-მეთქი!

— რა სჭირს, კაჟივითაა! — ხმა ჩახრინნოდა უცხოს. —
ე, შეიჭყიტე, კატასავით გატრუნულა.

მიმოზამ საბანი თავზე წამოიხურა. სული ეხუთებოდა.
კარგად წარმოიდგინა, თუ როგორ შემოიჭყიტა დედამ, ფრთხი-
ლად, არ გავალვიძოო. „სძინავს, დედა ენაცვალოს!“ — და
ოთახში გაბრუნდა თავის ლადიკოსთან. იქ აწუნუნდა, ისე ვარ
დაღლილი, იქნებ თვალი მოვატყუოო... მერე ზამბარები აჭრა-
ჭუნდა და ამასობაში გათენდა კიდეც, დრო იყო სკოლაში წას-
ვლისა.

მთელი დღე უქეიფოდ გრძნობდა თავს, თავბრუ ეხვეოდა.
კლასის დამრიგებელმა კვლავ შენიშვნა მისცა, რა გჭირს, ყურს
სულ არ მიგდებო. მერე და მერე ცოტათი გაერთო. შიში გადა-
ავინწყდა. მით უფრო, მომდევნო ორი ღამე დედა შინ იქნებო-
და... იქნებ გული გაეხსნა დედისათვის, ეამბნა თავისი გასაჭი-
რი... თუმცა, ვინ იცის, რა მოხდება ორი დღის მანძილზე, ხომ
შეიძლება უცხომ პაპიროსის საყიდლად ქუჩა გადაირბინოს
გალმა მალაზიისაკენ, გვერდიდან მანქანა გამოვარდეს და ზედ
შეასკდეს.

მსგავსი არაფერი მომხდარა. სალამოს დედამ კინოში წაიყ-
ვანა. მარტონი წავიდნენ. იქითობისას ნაყინი ჭამეს, აქეთო-
ბისას ბაღში შეეხეტნენ, ცოტა ხნით ჭადრის ქვეშ ჩამოსხდ-
ნენ, დაელოდნენ დღისა და ბინდის გაყრას. მენამული, სუსტი
ნათურები აინთო და სალამოს იდუმალეზა წარიშალა. მიმო-
ზას გული შეეკუმშა, დედის მხარს ლოყით აეკრა.

— დედა, მე დიდი ვარ?

— შენ? — დაბნეულად ჩაეკითხა ქალი. — ვინ იცის? ჯერ ბევ-
რი არ გესმის ამ ცხოვრებისა, მაგრამ მთლად პატარაც არა ხარ!
პასუხმა ვერ დააკმაყოფილა.

— დედა, ნუ გვინდა ის! — თხოვნით, საწყალობლად წარ-
მოთქვა მიმოზამ.

— ვინ ის? — სწრაფად, ნერვულად გამოეხმაურა ქალი. ცხადია, მიხვდა, ვისზე იყო ნათქვამი, მაგრამ კითხვა ისე მკაცრი და მტრული გამოუვიდა, მიმოზა უცებ თავის თავში ჩაიკეტა. დედა ანუწუნდა, სვეს უჩიოდა, მარტოობას, მიუსაფრობას, უკაცობას ტიროდა, ოჯახს უმამაკაცოდ ოჯახი არა ჰქვიაო, ამტკიცებდა... მიმოზა არ უსმენდა, მხიარული საღამო ჩაუშხამდათ.

მომდევნო დღეს საწოლიდან აღარ წამოდგა. თავი მტკივაო, შესჩვილა დედას, თუმცა არაფერი ტკიოდა. სკოლაში წასვლა საშინლად დაეზარა. ისიც კი იფიქრა, ავდგები და აივნიდან გადავხტებიო. წარმოიდგინა, ასფალტზე დაღვნილი საკუთარი ძვლები და ჟრჟოლამ დაუარა თხემიდან ტერფამდე. დედა შეშფოთდა, სიცხე გაუზომა. არა ჰქონდა, მაგრამ ასკოფეინის აბი მაინც გადააყლაპა.

— მაგას სიზარმაცე სჭირს, მე თუ მკითხავ! — ჩაიდუღლუნა ლადიკომ.

— გადაიღალა ბავშვი, ბევრი ინერვიულა! — დედა შეეცადა, დაეცვა.

— მეც ვნერვიულობ! — მოუჭრა ლადიკომ, თუმცა გაუგებარი იყო, რას გულისხმობდა.

მიმოზამ წიგნი გადაშალა, წუთის წინ წაკითხული მეორე წუთს ავინყდებოდა. დედამ, შვილს ვასიამოვნებო, ხაჭაპურები დააცხო. ყველი ცოტათი მლაშე გამოდგა და მიმოზას წყურვილი კლავდა, ონკანში კი საღამომდე მხოლოდ მდუღარე მოთქრიალებდა.

საღამოს ტელევიზორთან დასხდნენ. უცხოური ფილმი იყო, საინტერესოდ იწყებოდა, მაგრამ მოულოდნელად შუქი გამოიერთო. ჩუმად ელოდნენ სიბნელეში. ლადიკოს მოთმინება დაელია და გულს ასკდებოდა. მიმოზა დედას ჩაეხუტა, თითქოს მას შეეძლო დაეცვა ბნელში დაყურსული ურჩხულისაგან.

— დედიკო, ჩვენ არავინა გვყავს? — იკითხა უცებ მიმოზამ.

— ვინ არავინ?

— ნათესავები! ყველასა ჰყავს დედა, მამიდა, ბიცოლა...

— კი გვყავს, ალბათ... — განელა ქალმა. ცდილობდა, ვინმე ახლობლის სახელი გაეხსენებინა, მაგრამ ყველაზე ახლო ნათესავიც ამ ქალაქიდან შორს ცხოვრობდა. — მე გყავარ აგერ, მეტი არავინ გჭირდება შენ! — ეს ისე თბილად გამოუვიდა, მიმოზას გული აუჩრყდა და თავი ძლივს შეიმაგრა, რათა არ აღრიალებულიყო.

კიდევ ერთი დღე და ერთი ღამეც მიილია. დილით სკოლაში წავიდა. თავი მართლაც ატკივდა. რალაც ფერი ვერ გადევსო, — მასწავლებელმა უთხრა, — თუ გინდა, შინ წადი და დაისვენო... არაფერი მიშავსო და ბოლომდე დარჩა. მერე თანაკლასელ გოგონას ნაჰყვა. დავალებები ერთად დაწერეს. ტელეფილმს უყურეს. ნამცხვარი მიირთვეს.

შინ გვიან მიბრუნდა. არ ჩქარობდა, ნელინელ მოსეირნობდა. დედა ჩაცმული დახვდა, წასასვლელად გამზადებულიყო. სად დაიკარგე, მაგვიანდებაო, შემოსწყრა.

— მიდიხარ? — უიმედოდ იკითხა მიმოზამ.

— ჩვენ უკვე ვისადილეთ, შენ თვითონ გაიცხელე სადილი!

— თავი მტკივა!

დედა შეყოყმანდა, შუბლზე ხელი დაადო.

— სიცხე არა გაქვს, რა ჭირი დაგეტაკა, სულ რომ თავი გტკივა! — ქალმა საათზე დაიხედა, განერვიულდა. — გადაყლაპე ანალგინი და დაწეი!

დედა წავიდა. მიმოზას კი ანალგინის ძებნის თავი არა ჰქონდა. სასკოლო ფორმის გახდაც დაეზარა, საწოლზე აძვრა და დაწვა. ბინაში ჩამიჩუმი არ ისმოდა და უცხოს არსებობაც დავინწყებოდა.

უკვე ჩაბნელებულ ოთახში ხმაურით დაახველა ლადიკომ. მიმოზა შეკრთა, გამოერკვა. ოთახში სინათლე აინთო. უცხო ამოძრავდა, კარგა ხანს დაბორიალობდა. ნეტავი რას აკეთებდა? იცვამდა, ალბათ, ან რალაცას ეძებდა. მერე აქეთკენ წამოვიდა. კართან ფეხსაცმელს ნაჰკრა ფეხი, ხმადაბლა შეიგინა.

სამზარეულოშიც აანთო სინათლე. უაზროდ მიმოიხედა, გოგონას დააცქერდა.

— თავი მტკივა! — სანყლად შესთხოვა მიმოზამ.

— ახლავე, ახლავე!

ოთახში შებრუნდა და მალევე მოვიდა. ხელში ჭიქა წყალი და ორი აბი ეჭირა.

— გადაყლაპე და წუთში გაგივლის!

მიმოზამ აბები მორჩილად გამოართვა, პირში ჩაიდო და ყლუპი დააყოლა.

უცხომ ერთხანს უყურა. ტუჩები უღიმოდა, თვალებში კი მასაც შიში უკრთოდა. შუქი ჩააქრო, ოთახში შებრუნდა და ტელევიზორი ჩართო.

მიმოზამ კვლავ ბალიშზე მიდო თავი. საფეთქლები სტკიოდა და ჩუმად კრუსუნებდა, ოღონდ ისე, უცხოს რომ არ გაეგონა.

დიდხანს იწვა გაუნძრევლად, ბნელ ჭერს აჰყურებდა და ტელევიზორის ხმას უსმენდა.

მერე თვალი მიელულა. ძილს შეებრძოლა, წინააღმდეგობა გაუწია. საფეთქლებზე თითქოს საღტე მოუჭირესო, ტკივილნარევ, არეულ ძილში ჩაეფლო. რალაცნაირ, აბურდულ სიზმრებს ხედავდა, რომლის თავსა და ბოლოს ვერ არკვევდა. სადღაც გარბოდა, ოღონდ ვერ მიმხვდარიყო, რისი ეშინოდა და რას გაურბოდა. გვირილებიან მინდორზე გავიდა თითქოს. გულზე მოეშვა. მტკივან შუბლს გრილი ნიავი მოელამუნა, ოდნავ მოუშუშა. გადაირბინა მინდორი, პეპელასავით გადაფარფატდა. ტყის მწვანე კორომში შევიდა... ნაკადული მოჟღურტულებდა თეთრ კენჭებში. მიმოზამ აუჩქარებლად გაიხადა და ნაკადში ჩანვა. ტანზე ლივლივით უვლიდა გამჭვირვალე წყალი, მკერდზე გადასდიოდა, თეთრ მუცელზე, ჯერ კიდევ გამხდარ, ბავშვურ ფეხებზე... მერე საიდანლაც უზარმაზარი ლოდი გადმოგორდა, გაბრტყელდა, დიდ, საშინელ კიბორჩხალად გადაიქცა. თავზარდაცემული უყურებდა მიმოზა შავ კიბორჩხალას, გაქცევა ენადა და არ შეეძლო. ის კი დაიძრა, წამოვიდა, გრძელზე-გრძელი საცეცები გამოიშვირა. რკინის შავმა მარწუხებმა ქვა და ხვინჭკი მოფხოჭნეს. ძლივს მოათრევდა შავ, მძიმე სხეულს... მოვიდა საზარელი ურჩხული, გადაეფოფრა გოგონას. მისი მახინჯი პირისახე მიმოზას თავზევით ჩამოეკიდა. ხაოიანი მკერდით კი მიმოზას თეთრ ტანს დაანვა და უცებ კიბორჩხალამ მუცელზე მარწუხები ჩაასო, მაკრატელივით გაანკაპუნა. აუტანელმა ტკივილმა გულ-მუცელი აუ-

წვა გოგონას... იწვილა მიმოზამ, მისმა ხმამ თითქოს ჯებირი გადმოლახა. თვალი გაახილა, მაგრამ სიზმარს ვერ გაექცა. მის ნაზ სხეულს ღონიერი, მახინჯი ქაჯი დაჰპატრონებოდა და დაუნდობლად ჯიჯვნიდა. შიშსა და ტკივილს სხვა, არანაკლებ თავზარდამცემი ხმა დაერთო, გიჟური კივილი დედისა...

გონს მხოლოდ საავადმყოფოს თეთრ პალატაში მოვიდა. მარტო იწვა. ექიმები ფრთხილად, უხმაუროდ შემოდიოდნენ, თანაგრძნობით დასცქეროდნენ. თვალს ვერ უსწორებდნენ, თითქოს დანაშაულის ნაწილს თავისი მხრებით ეზიდებოდნენ... დიდხანს, დიდხანს მიცურავდა მიმოზა სიკვდილსა და სიცოცხლეს შორის. ერთ ნაპირზე თეთრი სიცარიელე გადაშლილიყო, მეორე ნაპირზე მწვანე ველებს გრილი ნიავი აბიბინებდა... სად ჰქონდა არჩევანის უფლება, თორემ თეთრ სივრცეში განქარდებოდა, მაგრამ ალბათ სხვა, უფრო ძლიერი ნება განაგებდა მიმოზა კაცობას ბედ-იღბალს და სიცოცხლისაკენ მოახედა...

ნანილი 2

ნიკანორი და ხხეები

13

როგორა ჰგავს საბავშვოსახლელთა ბიოგრაფიები ერთიმეორეს. რა ცოტაა ბედნიერება და რამდენია გულთა ტკენანი... გადავიკითხე ჩემი ჩანაწერები და არცთუ მხიარულად გავხეხუმრე საკუთარ თავს: ნიკანორ, შე ზღვის მგელო, დახე, მწერლის ნიჭიც დაგყოლია ცოტაოდენ... ერთი-ორჯერ გაგვალმე კიდევ და ერთი-ორჯერ თვალი აგვიწყლიანე... თუმცა საკუთარ თავზე მთლად დიდი წარმოდგენისა ნუ იქნები. თუ შეძლებ, ეს ცალკეული ამბები ერთ ქოთანში მოხარშე, იქნებ ერთი კერძი მაინც გამოგივიდეს... რაც წინა თავებში ითქვა, თითქოს ნაკადულმა ჩაიჩხრიალაო...

„ეჰ, ჩემო ძვირფასებო, მე არავის ვეშვილები!“ — გონებაში ეს ფრაზა ჩამებეჭდა, ნახევრად ხუმრობით, ნახევრად სერიოზულად თქმული. აქ რა მოსატანია ეს სიტყვები, რატომ მომაგონდა, ანდა რა საერთო აქვს ამ ამბებთან?... ეს ხომ მაშინა ვთქვი, ჩემს არცთუ შორეულ ბავშვობაში...

ახლაც ჩამესმის ის საშინელი ხმები, მთლიანად რომ ამავსო, ყურებზე ხელებს ვიფარებ, თუმცა უშედეგოდ...

— ნი-კა-ნორ!

სადღაც შორს, ცის კიდიდან დგრიალით დაძრულა მატარებელი. მოდის, მოიჩქარის... იზრდება, იზრდება... რელსებზე დაგადუგი გააქვს რკინის ბორბლებს. პროჟექტორები მზეებივით ბრდღვიალებენ, ბნელს არღვევენ.

ირგვლივ ტრიალი მინდორია, თავშესაფარი არსადა ჩანს.

მსურს გავექცე და ვერ გავრბივარ, ფეხები მებორკება, ნაბიჯი ვერ გადამიდგამს, გული აჩქარებით მიცემს...

მატარებელი კი გუგუნით მოიჩქარის. რკინის ვაგონები ეხლება ერთმანეთს, ისმის რახრახი, ღრჭიალი და შემზარავი კივილი:

— ნი-კა-ნორ!

საფეთქლებზე ხელებს ვიფარებ. მინდა დავიმალო და ვერ ვიმალები, შიშისაგან მუხლები მეკვეთება.

უცებ ვხვდები, მატარებელი კი არ გრიალებს ასე. ეს „ნიკა-ნორის ქვა“ დაძრულა თავისი მარადიული ადგილიდან, დაძრულა და მოგორავს. მინა იზნიქება მისი სიმძიმის ქვეშ, მტვრის კორიანტელი ცასა სწვდება... მოგორავს უზარმაზარი ქვა და ჩახლეჩილი ხმით მოჰკივის:

— ნი-კა-ნორ!

ვერსად ვიმალები, ირგვლივ ტრიალი მინდორია. ქვა კი მოგორავს და მოჰკივის... ყურებში უსაშველო ზრიალი მესმის, ლამისაა თავი გამისკდეს...

— დე-და!.. — მშველელს ვუხმობ.

პასუხი არსაიდანაა...

— ნიკა! — ეს უკვე სულ სხვა ხმაა, სხვა გახსენებაა.

ფანჯარაში მზე იჭყიტება. შუშას ერთადერთი ბუზი ეხლება. ვცდილობ ხელისგულში მოვიმწყვდიო, დაღლილი ბუზი თითებს შორის მიძვრება და ისევ შუშას ეხლება.

— ნიკა, არ გესმის? თავი დაანებე!

— ახლავე, დედა!

— ოჰ, ღმერთო ჩემო, რა შეუსმენარი ბავშვია! — დედა-თამარი წამოენთება, ბოლო დროს იოლად ბრაზდება. უცაბედად წამოუვლის ხოლმე, მკერდზე ხელს მიიდება, ვაი, გულიო. დამძიმდა და იმისი ბრალია. მუცელი სულ უფრო და უფრო ეზრდება, ძლივს დაბაჯბაჯებს.

— ნიკა, რატომ არ უჯერებ დედას! — მამიკო-ტარიელის ხმაში მოთოკილი სიფიცხე იმალება.

— ახლავე, მამა, აი...

მეცინება, მუჭში გამომწყვდეული ბუზი ხელისგულში მიცაცუნებს.

— აი...

დედა-თამარს პირზე ზიზლი ეხატება, მამიკო-ტარიელი ცივად შემომყურებს და ღიმილი სახეზე მადნება.

— ახლავე გაუშვი, ნადი, ხელი დაიბანე! — დაბეჯითებით ამბობს დედა-თამარი, თან ჩანგალს თეფშზე აკაკუნებს გამაფრთხილებლად.

— კი! — ვგრძნობ, დავაშავე. ხელსაბნის კიდეზე ვსვამ ბუზს. არა უშავს, ფრთები არ დაზიანებია. მწერმა პანია, სიფრიფანა ფრთები ერთმანეთს გაუსვა და გაირბინა. ალბათ, ეს იამოვნა კიდეც ხელსაბნის სიგრილე.

ონკანი მოვუშვი, წყალს ხელები შევუშვირე.

— ხელსახოცი მანდ ჰკიდია!

— ჰო!

— იჩქარე, სხვაგან მივდივართ! — მამიკო-ტარიელს კერძი უკვე გადმოუღია — შემწვარი ბადრიჯანი, ნიგოზი გაძვირდაო და მაიონეზითაა შეკმაზული.

დედა-თამარი პირს არაფერს აკარებს. რაც მუცელი წამოეზარდა, მადა მთლად გაუქრა.

მამიკო-ტარიელის პირისპირ ვჯდები. ბადრიჯანზე არ ვგიჟდები, მაგრამ რაკი მამიკო შეექცევა, მეც მოვიჩოჩებ.

— ჯერ წვნიანი ჭამე!

დედა-თამარი თეფშს მივსებს წვნიანით, თანაც ოსპის წვნიანით, ჯერ კიდეც საბავშვო სახლში რომ შემჯავრდა. უარის თქმას ვერ ვბედავ, ხმადაბლა ვჭიჭყინებ:

— ბევრია!

— კარგად უნდა დანაყრდე, შორს მივემგზავრებით!

ჩუმად ვხვრეკ, თან ვფიქრობ — „სად შორს?“

— პირს მაგრე ნუ ანკლაპუნებ! — ოცდამეათეჯერ შემახსენებს დედა-თამარი. — პურს ნუ ფჩხვნი, ნაფჩხვენებით აივსო მაგიდა!

— თუ აკვნიდან არ ასწავლე, მერე გვიანაა! — შენიშნავს მამიკო-ტარიელი.

— ბევრია! — ჩურჩულით, მორიდებით ვჭირვეულობ.

ჩუმად მივირთმევთ. დედა-თამარმაც მოციცქნა პური და ყველი... უპეებში ცრემლი გაუბრწყინდა.

— მორთე ახლა ზღუქუნი! — უხეშად თქვა მამიკო-ტარიელმა, ჩანგალი მაგიდაზე დააგდო.

გული დამეთუთქა. კოვზს შევეშვი. მინდა, დედა-თამარს ჩავეხუტო, მაგრამ ვერ ვბედავ.

წვნიანის თეფში ამაცალა და მეორე, მომცრო დამიდო. მეტის ჭამა არ მსურს.

თავს უნებლიე დამნაშავედა ვგრძნობ, თუმცა არ ვიცი, რა დავაშავე.

საიდანღაც ჩვენი ციცა შემოიძურნა. ფეხზე გამეხახუნა, საწყალობელი კრუტუნი მორთო. ხელი გავაპარე, პურის ნატეხი დავუგდე.

— ნიკა! — მამიკო-ტარიელმა მკაცრად შემომხედა, თან მაგიდის ქვეშ ფეხი გაიქნია. კატამ შესჩხავლა და კარისაკენ მოცოცხა.

თავი დავხარე, ცრემლი მომანვა.

— ნიკა! — გამიმეორა მამიკო-ტარიელმა და უცებ დედა-თამარს შეუღრინა: — მომაშორე ეგ კატა!

— შენ დაიჭირე თავგები და მოგაშორებ!

მამიკო-ტარიელმა არაფერი უპასუხა.

სადილი ჩუმად მოვამთავრეთ. მამიკო-ტარიელმა ელექტროსაპარსი ჩართო, წვერის პარსვას შეუდგა. კვლავ ფანჯარასთან მივდექი. არ ვიცი, რა ვაკეთო. შუშას გარედან გახუნებული ფოთლები ეფინება. მოვიწყინე. ჩუმად ვუსმენ ელექტროსაპარსის ზუზუნს და ვფიქრობ:

„როცა პატარა ვიყავი...“

დედა-თამარმა წვნიანის ქვაბს ხმაურით დაახურა სახურავი. თეფშები სამზარეულოში გაიტანა. ონკანი მოუშვა და ახლა ბუზუნ-ბუზუნით რეცხავს. წყალი ჩხრიალებს, თეფშებს ჩხაკუნი გააქვს, ელექტროსაპარსი კი თანაბრად ზუზუნებს.

„როცა პატარა ვიყავი, ზღვაში დავიბადე...“

— რა თქვი? — დედა-თამარმა რეცხვა მოამთავრა, ხელებს იმშრალებს.

— არაფერი!

ელექტროსაპარსის ზუზუნი შეწყდა. მამიკო-ტარიელმა ლოყებზე მოისვა ხელ, სუფთად გავიპარსე თუ არაო. სარკეს

ზედ მიენება, თან ენის წვერით ლოყაზე პატარა ბორცვს აჩენს. მეღიმება.

ზღვა?.. ზღვის ლურჯი ფერები მეხსიერებაში არასოდეს მიხუნდება. საკმარისია, თვალი დავხუჭო, გონებაში ვთქვა სიტყვა „ზღვა“, და უმაღვე „ნიკანორის ქვაზე“ აღმოვჩნდები. წინ ლურჯი სივრცე გადაიშლება და ალივლივდება. დიდხანს, დიდხანს ვიჯექი ხოლმე „ნიკანორის ქვაზე“ და ველოდი... რას?.. რა უნდა მოსულიყო იმ შორეული ჰორიზონტიდან?.. აგერ თეთრი ხომალდი გამოჩნდა, თავისი გზით მიიწვევა აუჩქარებლად... აგერ თოლიები ქანაობენ ტალღებზე... დელფინები ღონივრად მიაპობენ ზვირთებს... ბოლო დღეს ზღვას ვეთხოვებოდი. იმდენ ხანს ვიჯექი, სილურჯეში გავითქვიფე. თეთრქორა ტალღები ხმაურით გაედევნენ ერთიმეორეს. მერე თეთრი ქაფიდან ოქროსთმიანი ასული ამოვიდა, თვალეზი ლურჯად მომანათა... „დედა!“ — შევძახე...

— რა იყო? — ბუზუნით შემეკითხა დედა-თამარი.

— არაფერი!

გულისაშვილები — დედა-თამარი და მამიკო-ტარიელი, მოულოდნელად შემოიჭრნენ ჩემს ცხოვრებაში, თითქოს არსაიდანო...

მოსაწყენი, წვიმიანი ამინდი იდგა. გული სევდით მევსებოდა. არ ვიცოდი, რა მადარდებდა, მაგრამ ტირილს ცოტალა მიკლდა. ფანჯრის მინა შენისლული იყო და ხელისგული ავუსვი. წვიმის ფარდა, ტალახიანი ეზო და ბულულა ხეები გამოჩნდა.

უცბად კარი შემოგლიჯეს. ვინ? — კუჭუნა ცქიფურიშვილმა, ან იქნებ ოთოია თავცეცხლამ, ან კიდევ სულ სხვა ვინმემ, ეს უკვე აღარ მახსოვს — „ნიკანორ, შენს წასაყვანად მოვიდნენ!“

რა იყო-ო?! თითქოს ფრთები გამომეზარდა, იატაკს მოვწყდი, გალიაში მომწყვდეული ჩიტვივით ვებლებოდი კედლებსა და ჭერს...

ძლივს ვიპოვე ღია კარი...

დერეფნის ბოლოს კაცი იდგა, ხელები გაეშალა... მისკენ გავიქეცი... გავიქეცი კი არა, გაფფრინდი...

„ჰოპლა!“ — შესძახა კაცმა და ჰაერში ამაგდო... ჭერამდე!.. ზურგით ვიგრძენი ჭერი და თითქოს იქ შევყოვნდიო... წამის გაელვება... ქალი მაშინ დავინახე... დედა!..

— ნიკა!

ორივენი მზად იყვნენ. დედა-თამარმა სულ ახლახან შეიკერა კაბა — ფართო, ხალვათი, მსუბუქი. სხვა კაბებში უკვე ვერ ეტეოდა. მამიკო-ტარიელს კი შავი შარვალ-კოსტიუმი აცვია. ამ სიცხეში ჰალსტუხიც არ დავინყებია, პეპლის ფრთასავით ჭრელი — ყელზე მჭიდროდ გაუნასკვია.

— დაგევარცხნა მაინც! — მუშტრის თვალი შემავლო.

დედა-თამარმა ჩანთიდან სავარცხელი ამოიღო. სავარცხლის კბილები თმაში მრჩება, მწინკნის... ვითმენ.

— ჯაგარივითაა, რა სავარცხელი გაუძღვება! — ბუზ-ღუნებს დედა-თამარი.

ხელიდან ვუძვრები და მაშინლა ვკითხულობ:

— სად მივდივართ?

— ცირკში! — მამიკო-ტარიელი დიდრონი კბილებით იკრიჭება. ესაა მისი სიცილი და გუნება მიკეთდება. კიბზე ასკინკილათი ჩავრბივარ, თან ვმღერი:

— ცირკში მივდივართო, ცირკში მივდივართო!..

— ნიკა, მოისვენე! ფანჯარა ასწიე, უბერავს!

— დაშოშმინდი ახლა, რა დროს ცირკია! — ხელები გაასავსავა დედა-თამარმა.

დავშოშმინდი.

ჩავსხედით მანქანაში. ჩვეულებრივ წინ მსვამდნენ, მაგრამ მამიკო-ტარიელმა ხელით მანიშნა, უკან დაჯექიო, დედიკოს გვერდით.

ჭირვეულობა არ დამინყია.

გავაქროლეთ და მანქანაში ნიავი შემოფართქალდა.

ფრთები გავშალე და გავფრინდი. მანქანაში ასე მემართება ხოლმე. თვალს დავხუჭავ, ხელებს გავშლი. ნიავი უბეში მიფართქალებს... ამიტაცებს, ამიტაცებს და ლურჯ სივრცეში გამაქროლებს.

— ნიკა, მოისვენე! ფანჯარა ასწიე, უბერავს!

სახელურს მორჩილად ვატრიალებ. ჰაერი გუბდება. სუსტი ნიავილა შემოფარუნდება წინა სარკმლიდან, კინკრიხოდან გადმოვარცხნილ თმას უწინავს მამიკო-ტარიელს.

ჩუმად ვათვალთვლებ! მსუქანი კაცია მამიკო-ტარიელი. სუნთქვა უჭირს, ხვწმის, შუბლზე ოფლი ასკდება. კოტიტა

ხელები საჭეზე უდევს. დუნედ მოძრაობს, მაგრამ ამ მოძრაობაში ღონე იგრძნობა. თავს უშიშრად ვგრძნობ, თითქოს ვერასულას კლდე აღმართულა ჩემსა და ურჩხულეთს შორის, ვერავინ ვერაფერს დამაკლებს... ეს ჩემი მამაა!.. მამა!.. რაც ის გამოჩნდა, დიდი ნიკანორის ხატება თანდათან წარიშალა, გაქრა... მე თვით სახელი შემეყვარდა მათი — „ტარიელი“ ხომ ვაჟკაცობის განსახიერებაა, „თამარი“ — სინმინდისა... თანაც ისეთი გვარი, თითქოს გულთან წილნაყარიაო... წლების შემდეგ მე, მატროსი ნიკანორ ბუალავა ვხვდები — სახელი არაფერს ნიშნავს, მაგრამ მაშინ... მამიკო-ტარიელი წინ იყურება, სარკეში მხოლოდ შუბლი უჩანს. ვცდილობ ისე დავჯდე, მისი მხერა დავიჭირო... მოვახარხე კიდეც, ოღონდ მამიკო-ტარიელის თვალეში ვერაფერი ნავიკითხე, იქ მხოლოდ ასფალტიანი გზა ირეკლებოდა.

დედიკო-თამარი ხალვათადა ზის. იმთავითვე მსხვილი და ბაჯბაჯა ქალი იყო. ფართო სახეზე სინაზე ეხატა, თუმცა წვრილ თვალეში ხანდახან ეკლები ამოიჩაჩხებოდა. პირველი დღეები გამახსენდა, უჩვეულოდ ბედნიერი დღეები... დედა-თამარი აბაზანაში მბანს. მრცხვენია, იგი კი ღონივრად მხეხავს... მოლიავებულ კარში მამიკო-ტარიელი ჩანს, გაზეთს კითხულობს და ხანდახან აქეთ იხედება. საპნის, ცხელი წყლისა და სიმორცხვისაგან მთლად ვარდისფერი ვხდები და თეთრ ქაფში ჩამალვას ვცდილობ, მაგრამ დედა-თამარის თბილი და ღონიერი ხელები თავის ნებაზე მატრიალებენ. მერე დიდ, ხაოიან პირსახოცს შემომახვევს, ამიტაცებს და ციმციმ მიმარბენინებს ფუმფულა, თეთრი ლოგინისაკენ... გვიან ღამე მეღვიძება... დედა-თამარის ქათქათა, რბილ მკლავზე ვწევარ... მშვიდად ფშვინავს დედა-თამარი და ჩემს სულშიც სიმშვიდე იღვრება...

გამახსენდა ყოველივე და მივუჩოჩდი, მხარზე გავეხახუნე.

— გაინი, სიცხეა!

უსიამოვნო წინათგრძნობა მეუფლება. ვერ ვხვდები, რატომ მიწყრებიან. გული შიშისაგან მენურება. ფანჯრის მიღმა კი სოფლები და პლანტაციები გარბიან, ყველანი ერთნაირნი და სხვადასხვანაირნი, უცნობი მხარეები და თითქოს ნაცნობიც... ეჰ, რას ვიფიქრებდი მაშინ, ასე უცებ, ასე მოულოდ-

ნელად რომ გამიმეტებდნენ, ეჭვადაც ხომ არაფერი დამსიზმრებია. მომეჩვენა, რომ ერთხელ უკვე ვიყავი ამ მხარეში, მესიერებაში გადანახული ხატი გამიცოცხლდა.

— სად მივდივართ? — შემკრთალი ვკითხულობ.

მამიკო-ტარიელი წინ იყურება, ჩემი ხმა თითქოს ბეტონის კედელს ეხლება. დედა-თამარიც ბაგემოკუმული, კოპებშეკრული ზის.

ყელში ბურთი მეჩრება, ჩუმად გავყურებ გარემოს.

სადღაც წინ, სახურავებს მიღმა გამოკრთა ნაცნობ ხეთა კენწეროები. მოსახვევიდან, სადაც გზა დაბლა ეშვება, ტყიან გორაკებში უცბად გაიელვა ვერასულას კლდის ჯიუტმა შუბლმა. მივხვდი...

თითქოს სულში რაღაც ჩამიტყდა. თავბრუ მეხვევა, ვგრძნობ, თანდათან ვეთიშები სინამდვილეს, სიზმრების ქვეყანაში ვიძირები.

კარგა ხანს გრძელდება ეს ვარდნა. წინა სავარძლის ზურგს ვხედავ მხოლოდ. ხამი ფერის ქსოვილზე ხან მზის სხივი დაეფინება, ხან ქრელი ჩრდილი გაიელვებს.

ისმის ძრავის მოგუდული გუგუნია.

მერე მანქანამ სვლა შეანელა, შეანელა და დიანოზ ვერულავას ქიშკართან რომ ძენნაა, იმის ჩრდილში შეყო ცხვირი. მამინლა ავიხედე. გზის გაღმა ჩაის მუქი რიგები ჩამწკრივებულა.

კაცმა სიგარეტი ამოიღო, სანთია აანთო და შევამჩნიე, ღონიერი ხელები უკანკალებდა, ცეცხლის ალს სიგარეტს ვერ ახვედრებდა.

— გააბოლა ახლა! — მწყრალად წამოიძახა ქალმა.

კაცმა პასუხი შეაყოვნა, პლანტაციისაკენ მიიხედა და ყრუდ თქვა:

— უთხარი, ქალო, რამე!

— მე რა უნდა ვუთხრა, ენა არა გაქვს?! — ქალმა სახე განზე მიაბრუნა.

კაცმა ამოიხვნეშა. სიგარეტი სარკმელში მოისროლა, მთელი ტანით შემობრუნდა და ამ დროს პერანგის ღილი ტკაცანით მოწყდა.

— ნიკა! — რა უცებ ჩაეხლიჩა ხმა, სათქმელს წელავს.

მთლად დავპატარავდი, გულს ბაგაბუგი გააქვს და თვითონაც იმ გულისხელა გავხდი.

— ნიკა! — თავს მოერია კაცი, ხმას რკინის ჟღერადობა შესძინა: — შენ უკვე დიდი ბიჭი ხარ, უნდა გაგვიგო!

„როცა პატარა ვიყავი!..“ — გავიფიქრე უნებლიეთ და თანდათან თეთრ ბურუსში გადავეშვი... სადღაც უსასრულოდ ვვარდებოდი და ვილაცის შორეული, ჩახლენილი ხმა ექოსავით გამოსცემდა:

— იცი?.. ჩვენ... მე და ეს... მე და ეს შენი დედ-მამა აღარა ვართ!.. იცი?.. ასეა ეს!

თითქოს აფეთქდა რაღაც, დაიზრიალა... „ნიკანორის ქვა“ დაიძრა ადგილიდან, წამოგორდა საშინელი გრიალით... მოგორავს და მოზღავის, ლამისაა საფეთქლები დამასკდეს:

„ნი-კა-ნო-ორ!..“

არ ვიცი, რამდენ ხანს გაგრძელდა ეს საშინელი ზრიალი. ალბათ მეც ვკიოდი — „დედა, დედა!“ — მაგრამ საკუთარი ხმა არ მესმოდა. საოცარია, როცა უჭირს, ადამიანი მუდამ დედას უხმობს, ისიც კი, ვისაც დედა არასოდეს უნახავს.

თანდათან მისუსტდა ხმები. იკლო ხმაურმა, სადღაც გაქრა „ნიკანორის ქვა“.

— გონს მოდის. — ჩურჩული მომწვდა.

თვლებზე შუქი დამეცა, ქუთუთოები ოდნავ შევხსენი. თითქოს გამადიდებელ შუშაში ვიყურები, საგნებმა ფორმა იცვალეს: თეთრი ქერი ჩაიღუნა, თეთრხალათიანი კაცი კი წყალში არეკლილივით დაირწა.

შევეცადე, გონება მომეკრიბა.

— ნიკანორ, კარგადა ხარ, დედა? — მავრა ექთანის ხმა ვიცანი.

ოთახის სიღრმეში ლანდები ირხეოდა. თითქოს დიანოზ ვერულავა იყო, უცნობი ქალებიც. თეთრი ხალათები მხრებზე მოესხათ და ხმადაბლა ჩურჩულებდნენ.

ალბათ ვკვდები-მეთქი და ცრემლი გადმომიგორდა.

— ნუ გეშინია, გენაცვალე, აქა ვართ ყველანი! — მავრა ექთანის მკერდიდან ამოსული, ღულუნა ხმა პატიებას მთხოვდა თითქოს.

სახეზე ხელი ავიფარე და კედლისაკენ შევბრუნდი.

— გვემდური, დედა? — გულდანყვეტიტით დამეკითხა.

პასუხი არ გამიცია, ლაპარაკი არ შემეძლო, გონება კი გამინათდა და ზოგი რამ გამახსენდა.

როდის იყო ეს? რა დრო გავიდა მას შემდეგ?.. ყურში კვლავ ჩამესმა მამაკაცის ჩახლეჩილი ხმა: „შექანებულია ეგ ჩვენი ბიჭი!“ ისევ და ისევ გამიმეორდა: „შექანებულია! დარეხვილია! შექანებულია!..“ „დიახ, შექანებული ვარ, — გავიფიქრე, — მაგრამ ამით ვინმეს ვუშავებ რამეს?“

— კარგი ანი, დედაია, გეყოფა! — მავრა ექთანმა თბილი, ფაფუკი ხელი დამადო თავზე.

გავიტრუნე, თავი მოვიმძინარე. ის კი იჯდა და მეფერებოდა, იჯდა და მეღულუნებოდა...

მართლაც ჩამეძინა... ალბათ დიდხანს გამიგრძელდა უსიზმრო ძილი. თვალი რომ გავახილე, ფანჯრებს ღამე მოსწოლოდა. ჭერზე სუსტი ნათურა ბუუტავდა. მივიხედ-მოვიხედე. პალატაში სხვა საწოლებიც იდგა და სხვა ბავშვებსაც ეძინათ. ფეხი გავანძრიე და რალაცაზე მომიხვდა. წამოვიჩიე. უცბად ვერ მივხვდი, რა იყო.

ვილაცა იჯდა ჩემს ფერხთით.

დავაკვირდი. მავრა დეიდას ფეხები სკამზე დაეწყო, თავი საწოლის რკინის ზურგზე ჩამოედო და მძიმედ ფშვინავდა.

დიდხანს ვუყურე, განძრევისა მეშინოდა... მქრქალი სინათლე ყველაფერს ნათლად ვერ აჩენდა. მავრა დეიდას შავი მანდილი მოეხსნა, მუხლებზე ედო, ჭალარა გასჩეჩოდა... ვუყურებდი და ვერ ამეხსნა: თავს რას იკლავდა, ღამეებს რად მითევდა ეს უცხო ადამიანი, როცა იმათ უარმყვეს, ვის შვილაც ვითვლებოდი... დიდხანს ვწონე ეს აზრი, ხან აქედან მივუდექი, ხან იქიდან, ვერაფერი დავასკვენი... ამასობაში კვლავ ჩამეძინა...

დილით მზის სინათლემ გამაღვიძა. მავრა დეიდა არსად ჩანდა. თავს არ ვუტყდებოდი, თორემ ვინერვიულე.

ორი საათის შემდეგ მომაკითხა, თან პატარა ქვაბით ქათმის ბულიონი მომიტანა. ჩამომიჯდა და მეჩურჩუნა. სიკვდილი შენს არგამხარებელთო, — წყევლაც გაურია, თუმცა უბოროტოდ. გულს ნუ გაიტეხო, შენი ღირსნი არც იყვნენ და ნუ იდარდებო. თვითონ როგორებიც არიან, ისეთსავე მაიმუნს დაჰბადებენ და მაგი ზარდონო... ეს რომ წამოსცდა, მაშინდა მივხვდი მიზეზთ-მიზეზს. საკუთარს აჩენდნენ და ჩემზე გული აიყარეს.

პირი კედლისაკენ ვქენი.

ფშუტუნი მომესმა. გვიან მივხვდი, მავრა დეიდა ტიროდა. შემოვბრუნდი, მაგრამ იმას თვალეზე ვეებერთელა ცხვირსახოცი აეფარებინა და კარისაკენ მიიწვედა.

მინდოდა, მეხმო. ბოლო წამს რალაცამ შემბორკა. ეჭვიანი გავხდი, უანგარო სიკეთისა არა მჯეროდა.

მესამე დღეს, ვითომც არაფერიო, კვლავ მინახულა.

მზერა გავუსწორე.

— ცარიელი ცხვირი შეგრჩენია, შე საბრალო! — აქშუტუნდა.

— დიახ! — უაზროდ შევეპასუხე.

ვერ მიხვდა, ამით რისი თქმა მინდოდა, მაგრამ უზომოდ გაახარა ჩემმა ხმამ, არ იცოდა, რითი გავერთე. დაჯდა და საბავშვო სახლის ჭორები ჩამომიკაკლა.

მავრა დეიდას წასვლის შემდეგ პირველად წამოვდექი. სისუსტეს ვგრძნობდი. საპირფარეოსკენ რომ მივდიოდი, გზა-გზა ხან საწოლის ზურგს ვეყრდნობოდი, ხან კედელს. ავადმყოფები ცნობისმოყვარედ მითვალთვალეზდნენ. ჯერ არავის ვიცნობდი და მრცხვენოდა.

ხელსაბანის თავზე დალაქავებული სარკე ეკიდა, იმაში ჩავიხედე. ძლივს გავარჩიე საკუთარი ანარეკლი. ვერ გავიხსენე, თავი როდის გადამხოტრეს. ზღარბს მიმიგავდა. ლოყები ჩამცვენოდა და ყვრიმალეები ამომეზარდა... აბა, ასეთ სარკეში რა უნდა გამერჩია, მაგრამ მართლაცდა ცარიელი ცხვირი დავრჩენილვარ...

რამდენი თვე გაგრძელდა ჩემი უცნაური ავადმყოფობა? თითქოს არაფერი მჭირდა, ღონე კი არ მიბრუნდებოდა. გამა-

შუქეს, ფილტვები სუფთა აქვსო, გული კარგად უცემსო, კუჭ-ნაწლავი ნორმალურიაო... რამდენი ექიმიც აქ მუშაობდა, ყველა მომადგა სტეტოსკოპით, მიკაკუნეს ზურგზე და მკერდზე, ზოგმა კანფეტი მომიტანა, ზოგმა — ხილი. ალბათ ამან უფრო მომარჩინა.

ყოველდღე მაკითხავდა მავრა დეიდა, ტკბილეულითა და ნამცხვრებით მანებივრებდა. ვებრალებოდი და იმიტომ! მეც მებრალებოდა! ვერ ვეუბნებოდი, ნუ მოდიხარ, როგორმე გავძლებ-მეთქი. გულწრფელი ნათქვამი არ გამომივიდოდა. მთელი დღე კარისაკენ ვიყურებოდი და ველოდი. გაჭირვებით დადიოდა. გასიებულ, ლურჯად დაძარღვულ ფეხებზე ძლივს დაატარებდა მძიმე სხეულს. ახლომახლო უცხო ვინმე თუ ტრიალებდა, სკამზე ჩამოჯდებოდა, ფეხებს მეორე სკამზე ან სანოლის კიდეზე ჩამოაწყობდა და ისვენებდა. შუბლი წვრილი ოფლით ეწინწკლებოდა და ჩუმად კრუსუნებდა. შავი სატინის მანდილს მოიხსნიდა, ნაადრევი ქალარა აეჩეჩებოდა. მანდილით ოფლს შეიმშრალებდა და თავს ისევ წაიკრავდა. სიმწრისა იყო ეს ოფლი. ვიცოდი როგორ იტანჯებოდა და თვალს ვერ ვაშორებდი... არ ვიცი, რატომაა, რომ სხვისი ტკივილი ჩვენს ტკივილს აქრობს, სხვისი გასაჭირი ჩვენს გასაჭირს გვიიოლებს...

რაც დრო გადიოდა, ხალისი მემატებოდა. ღონეც დამიბრუნდა, თმა გამეზარდა, დარდი გულიდან გადამივარდა. გულისაშვილების გახსენება სევდას უკვე აღარ მგვრიდა, ფარული წყენა თუ მწინკნიდა ხანდახან. ჩემი ფიქრი სულ სხვა მხარეს წარიმართა და ერთხელ, ღიმილის გარეშე ვთქვი:

— დეიდა მავრა, იცი, რატომ დავისაჯე?

გაკვირვებით შემომხედა.

— დიდ ნიკანორს ვულალატე და იმიტომ!

თვალი აახამხამა. დიდი ნიკანორი არც სმენოდა, კითხვა კი ვერ გამიბედა...

ღამლამობით თვალს დავხუჭავდი და წარმოვიდგენდი: აქოჩრილი ტალღები, ზვირთებზე მქროლი დელფინი, წამიერება, როცა ზღვის ქაფისა და მზის სხივისაგან ვიშვი...

პარასკევს გამოვეწერე. ძია ელეფთერმა წაგვიყვანა თავისი ლურჯი „ნივათი“. ლაგვილავები „სიხარულიდან“ არც ისე შორს ცხოვრობდნენ და იმ ღამეს თავისთან დამტოვეს. მანქანაში ხმას არ ვიღებდი, მერიდებოდა. ძია ელეფთერის ხელში საჭე სათამაშოსავით ჩანდა. მანქანა, ეტყობა, ეპატარავებოდა და რომ მოენდომებინა, ილიაში ამოიჩრიდა და ისე წაიღებდა.

მისვლისთანავე, სანამ კაცი მანქანასთან ჯახირობდა, მავრა დეიდამ მეორე სართულზე ამიყვანა, სასტუმრო ოთახში შემიძღვა, სკამზე მოწყვეტით დაემვა, მუხლებზე ხელები დაიკრა და წვრილი, ჩავარდნილი ხმით ატირდა.

— შეხედე, შეხედე, ნიკანორ, ჩემს დამღუპველს!

ფართო კედელზე კაცის სიმაღლის სურათი ეკიდა. ელეფთერის ვაჟი ამირანი იდგა სახლის წინ, მწვანე მდელოზე. მკერდგაღელი, წითელი პერანგი ეცვა, ჯინსის მჭიდრო შარვალი. ჯიბეებში ხელები ვერ ჩატეოდა, მარტო ცერა თითები ჩაეყო. პირზე ამაყი ღიმილი აჩნდა. იცოდა, ალბათ, თავისი ფასი. ისეთი ცოცხალი ჩანდა, ძნელი იყო უბედურების დაჯერება. ყველგან — კედლებზე, ტახტზე, მაგიდაზე დიდი და პატარა სურათები გამოეფინათ, მთელი საოჯახო ალბომი. აი, ჩვილი გაუგორებიათ ჭრელ ფარდაზე, ბუნჩულა ხელებით საკუთარ ფეხს ჩასჭიდებია, საწოვარა ჰგონია და პირში იჩრის, არაფრად დაგიდევს სირცხვილ-ნამუსს; აი, საბავშვო ბაგის აღსაზრდელი, კულულები მხრებზე ჩამოზრდია, გოგოსგან ვერ გაარჩევ; ბალის ასაკის თავდაჯერებული კაცუნა, ხელში რომ სათამაშო ტანკი უჭირავს, ან ავტო, ან თოფი და ხმალი; აი, პირველკლასელის ოდნავ შეშინებული, სერიოზული სახე. მერე ასაკი თანდათან მატულობს.

— შეხედე, ნიკანორ, რა უბედურება გვჭირს! რისთვის უნდა იცოცხლოს ამის დედ-მამამ! — მავრა დეიდას ხმა გაეზარა, ძლივს ჩურჩულებს.

ხალიჩაგადაფარებულ ტახტზე ამირანის შარვალ-კოსტიუმი აწყვია... იქვეა ფეხსაცმელები, პერანგები, ჰალსტუხები, რომლებიც არასოდეს უტარებია, და ისევ და ისევ სურათები...

თავბრუ დამესხა. დამაფრთხო უბედურების ამ გამოფენამ. ტახტისკენ გახედვაც არ შემეძლო, მეგონა, წამოდგება ეს შარვალ-კოსტიუმი და თავისით გაივლის-მეთქი.

ამასობაში ქვედა სართულის კარი მოაჯახუნეს. ძია ელეფთერმა გვაგრძობინა, გეყოფათ ტირილი, ძირს ჩამოდიო.

დაფაცურდა მავრა დეიდა, ცრემლი სწრაფად შეიმშრალა.

ფეხის გადადგმა გაუჭირდა და მხარზე დამეყრდნო. წუთის შემდეგ კი მსუბუქად, მჩატედ მიდიოდა, ტკივილებს ყურადღებას არ აქცევდა.

ძია ელეფთერი ბუხართან მიდგომულ, თუნუქის ღულუნა ღუმელს მისჯდომოდა, ხელებს ითბობდა.

ზღურბლზე ავიტუზე. ეს სახლი ისე გაეძეძა დარდის აჩრდილებს, არ ვიცოდი, სად იყო ჩემი ადგილი, სად მქონდა დაჯდომის უფლება.

მავრა დეიდამ მსუბუქად მიბიძგა, ტაბურეტზე დამსვა. თვითონ საქმიანად აფუსფუსდა, თან რალაცას ტუტუნებდა, აზრი ვერ გამოვიტანე. განგებ თუ ხმაურობდა, გამოყრუებულ სახლში ცოცხალ ბგერებს ასახლებდა, მაგრამ ცარიელ კედლებსა და ოთახებში ბგერები უკვალოდ ქრებოდა.

ძია ელეფთერმა ისე ამოიოხრა, თითქოს გული ამოაყოლო. თავი ასწია და დამაკვირდა უცხო, მიუჩვეველი თვალებით. იქნებ დავავინწყდი, მზერაში კითხვა ჩაუდგა: ვინა ხარ, რა გინდა, რად მოხვედი?

ერთი მუჭა გავხდი, მაგრამ სად უნდა დავმალოდი.

ბედად მეზობელი შემოეხეტა. გზაზე მოვდიოდი, შუქი ვნახე და გულმა ვერ მომითმინაო. ხანშიშესული კაცი იყო, ნიკაპზე ჭაღარა ბანჯგვლი მოსდებოდა. სიბნელიდან შემოვარდნილ ყაჩაღსა ჰგავდა, მაგრამ ისე გამიხარდა, თითქოს ჩემი გადამრჩენელი მოსულიყოს. თავზე ნკიპურტი წამკრა, სკამი ღუმელთან მოაჩოჩა, თან ამინდს ლანძღავდა, ისეა ჩამოყამებული, ზამთარი არც აპირებს ნაბრძანებასო.

ძია ელეფთერს თვალებში შუქი ჩაუდგა, თუმცა მსუბუქი ბინდი ეფინა ამ შუქს. ამინდზე ლაპარაკს აწყვა. ასე თუ გაგრ-

ძელდა, გაზაფხული დაგვიანდება და ვიზარალებთო, შარშან ასეთ დროს ტყემალი უკვე გადაპენტილი იყო.

შუა საუბარში სკამები მაგიდასთან მივწიეთ. მე კუთხეში მოვკალათდი, მავრა დეიდას გვერდით. ბოთლებსა და ჯამჭურჭელზე სინათლე ბრჭყვიალებდა და თვალი დამელალა. უფროსების მუსაიფი წყლის ლუკლუკივით ჩამესმოდა. მოვითენთე. პირში ლუკმის ჩადება მეზარებოდა. წუთით გამოფხიზლდებოდი, როცა მავრა დეიდა მხარზე ხელს შემახებდა, მომითათუნებდა და მოფერებით მეტყოდა: „ჭამე, გენაცვალე, ჭამე!“ მსიამოვნებდა მავრა დეიდას ფაფუკი ხელი, მაგრამ ძილი კვლავ მძლევდა. ხმები მინანავებდა და ბოლოს მთლად ზმანებაში გადავედი. იქ კი ვრცელი, უნაყოფო ტრამალი გადაიშალა, სიბნელიდან უზარმაზარი ლოდი გამოგორდა გრიალით და თვალი დავაჭყციე.

მეზობელი თავდახრილი ჩაჰყურებდა ჭიქას. ძია ელეფთერს სახე გაქვავებოდა. ხელში სასმისი ეჭირა, შიგ გამჭვირვალე სითხე ლიცლიცებდა.

— ეს ჩემს ბიჭს და იმქვეყნიურ სარძლოს გაუმარჯოს!

მივხვდი, ცეცხლი ეკიდა და ინვოდა.

მავრა დეიდამ უღონოდ მოისვა მუხლებზე ხელები, თითქოს ტკივილებს იყურებო. მის თვალებში ეწერა უთქმელი ძახილი — „ვაიმე, შვილო!“

— აბა, რა უნდა ვიფიქრო! — თქვა ძია ელეფთერმა მძიმედ.

ცოლისძმას დაესიზმრა თურმე: გამოეცხადა ბიჭი, ანალგინის ორი აბი მომეციო, უთხოვია. ერთი ჩემთვის მინდა, ერთიც ჩემი მარინესთვისო... ვითომც უნახვებია ის მარინეც. ტანმორჩილი გოგო ყოფილა, მწყაზარი პირისახე ჰქონია, მონაფურად გადავარცხნილი თმა და მოკლე ნაწნავები... იმ ავტობუსში მჯდარა საბრალე გოგო. მამამისს უცხოეთიდან საფირმო ბალთა ჩამოუტანია და იმითლა უცვნია თავისი ერთადერთი შვილი... სიცოცხლეში არასოდეს უნახავთ ერთმანეთი გოგო-ბიჭს. იქნებ წუთით ადრე შეავლეს თვალი ერთიმეორეს. ამირანმა პედალს ფეხი დააჭირა, ველოსიპედი აჩქარა, ფანჯარაში გოგოს ხედავდა და ცდილობდა ველოსიპედი მოხდენილად, ყოჩაღად ეტარებინა. მარინემ თმაზე ხელი გადაისვა, იმ ვაჟის თვალში კარგად თუ ვჩანვარო...

— ჩემს ბიჭსა და იმქვეყნიურ სარძლოს გაუმარჯოს! — გაიმეორა ელეფთერმა.

თვითონ ვერ გავიგე, როდის ამომიჯდა გული, რისი შემეშინდა. ცრემლები თავისით წამომცვივდა.

კაცები გაჩუმდნენ, გაკვირვებით შემომხედეს. ჩემი არსებობა დავინწყებოდათ.

— მოგიკვდეს ჩემი თავი, ბავშვი შეგვიშინდა! — მავრა დეიდამ ამაყენა, მკერდში ჩამიკრა, მომეფერა. ნურაფრის გეშინიაო, გულთან ახლოს ჩვენს გასაჭირს ნუ მიიტანო, თავს ნუ დაინაგრაავო, მეტუტუნებოდა, თან კიბეზე ავყავდი. პატარა, გვერდითა ოთახში ლოგინი გამიშალა, ზენარზე ცხელი უთო გადაუსვა, ჩამათბუნა, თვითონ კი ძირს ჩავიდა, კაცებთან.

საბანში თავიანად ჩავიმალე. იქვე, მეზობელ ოთახში ამირანი წამომდგარიყო, უხმოდ დასეირნობდა. ჯინსი ეცვა, წითელი პერანგი. ხელი კეფაზე მიედო, ჩამტვრეული კეფა სტკიოდა. ყრუ ტკივილი ვიგრძენი, თითქოს მე დამერტყას კეფა ფოლადის რელსზე.

ძილში უცბად ჩავიძირე. სიბნელიდან უზარმაზარი, შავი მატარებელი გამოგრიალდა და გაბმულად შემომბლავლა:

„ნი-კა-ნორ!“

თვალი გავახილე. ვერ მივხვდი, სად ვიმყოფებოდი. ყურში ჯერ კიდევ სიზმრისეული ხმა მიზრიალებდა. გარეთ ბნელოდა. მეზობელი ოთახის კარი ოდნავ იყო მოღიავეებული და იქიდან სინათლის ვიწრო ზოლი ეცემოდა.

გული შიშინანად ამიფართქალდა.

იმ ოთახიდან ყრუ, გაუგებარი ბგერები გამოდიოდა.

შიშს ვძლიე, საბანი გადავიხადე და შიშველი ფეხები ცივი იატაკს შევახე.

ფრთხილად მივირბინე კარის ღრიჭოსთან, გავიჭყიტე.

სავარძელი დავინახე. შიგ თითქოს რაღაც ჩაზვინულიყო. მერე მივხვდი, მავრა დეიდას მხრები იყო. თავი მკლავებში ჩაერგო და მთელი სხეული უთახთახებდა.

იქვე ძია ელეფთერს დაეჩოქა, მკერდით ტახტს გადამხოზოდა. განვდილ ხელებში ამირანისა და იმქვეყნიური სარძლოს სურათები ეჭირა და ყრუდ ქვითინებდა.

შემზარა აქვითინებული მამაკაცის ხილვამ. ამოდენა, ბრგე ვაჟკაცი ერთიანად დაგდაგებდა.

დამთრგუნა მწუხარების სიღრმემ, იმ უძირო ჭამ, საიდანაც ეს ცრემლები გაუთავებლად მოედინებოდა.

უხმოდ დავუბრუნდი საწოლს, ლოგინი უკვე ცივი იყო და მაცახცახებდა.

დილით, საუზმეზე კარაქიანი პური ხელში რომ ამითრთოლდა, მავრა დეიდამ გამომცდელად შემომხედა:

— კარგად იძინე, გენაცვალე?

— კი! — ვიცრუე და ლუკმა ძლივს გადავყლაპე.

ძია ელეფთერს დაღლილი თვალები გაჰყინვოდა. ჩემკენ არ მოუხედავს, იქნებ ემძიმებოდა ჩემი სტუმრობა.

მავრა დეიდას სახელოზე მოვქაჩე და ვედრებით ჩავჩურჩულე:

— გამიშვი, შინ მინდა!

„შინ“, რა თქმა უნდა, საბავშვო სახლი იყო. მავრა დეიდა მიხვდა, უნებლიეთ შვებით ამოისუნთქა.

— ჰო, გენაცვალე, მეც უნდა წამოვიდე, თვითონ წაგიყვან!

ნისლიანი გარიჟრაჟია. ზღვას ნაცრისფერი დაჰკრავს. აქა-იქ თუ გადასერავს ვერცხლისფერი ზოლი. თეთრი, გამჭვირვალე ნისლი მსუბუქ ფთილებად ეფინება წყლის ზედაპირს, თითქოს იმ ადგილას წყალი ორთქლდებო... იქ, სადაც მზე უნდა ამოვიდეს, ოდნავ ნათდება, მზის სხივები ვერ არღვევენ ჰორიზონტს შემოხვეულ ჯანლს. სამხრეთით, ზღვიდან რამდენიმე რუხ გორაკს ამოუყვია თავი. ეს ჰოკაიდოა, იაპონიის ჩრდილო კუნძული. ჩვენ ლაპერუზის სრუტით ოხოტის ზღვაში გავდივართ.

გრილა, ტყაპუჭი მაცვია...

ღამით ვმორიგეობდი და თეთრად გავათენე. ახლა დასაძინებლად წავალ, მაგრამ ცოტა ხნით გემბანზე შევყოვნდი. აი, ის გორაკი ვერასულას კლდეს მაგონებს...

ვერასულას გოროზი კლდე კი ხატიაშვილებს მახსენებს, ტყუპ ძმებს, გიას და თემოს... ღორჯოლას და ფუცუკას. ხომ ჰგავდა ვერასულასთან ჭიდილს ჩემი ბრძოლა ტყუპებთან?..

ტყუპთა მამა ქურდი იყო, თანაც უიღბლო. ცხოვრებაში ჩხირი არ გადაებრუნებინა. ერთ სასჯელს რომ მოიხდიდა, მეორეში შეეყოფდა თავს. სარგებელი არაფერი ჰქონდა, მაგრამ ადამიანი პატივმოყვარული ვნებების დასაკმაყოფილებლად თვითონ ირჩევს ასპარეზს. ტყუპთა მამას კი საამაყოფდ მიაჩნდა თავისი კარიერის უმაღლესი მიღწევა — „კანონიერი ქურდის“ სახელი. წესით, სხვა ნაკლები რანგის ქურდებს ღალა უნდა ეზიდათ მისთვის. ეტყობა, თვითონ რომ ეგონა, იმოდენა წონა არ ჰქონია ფსონში და ვინ რას მიაშავებდა. ასეთ ოხერს ოჯახი რად უნდოდა, მაგრამ ერთი უწყინარზე უწყინარი, ნაზზე უნაზესი სოფლელი გოგო შეაცდინა და დალუპა კიდევ. ეჯავრებოდაო, არ ითქმის. უყვარდა, რა თქმა უნდა, თუმცა თავისებური სიყვარულით, ველური ეჭვიანობისა და შეუბრალებლობისაგან რომ შედგებოდა. ტყუპთა დაბადებამ ღონე წაართვა საბრალო ქალს, ქმრის უგულობამ კი თანდათან მოინელა. უკვე დიდი ბიჭები იყვნენ, დედის დალუპვა მწარედ განიცადეს. თემო დიდხანს ზღუქუნებდა — „დედიკო, დედა!“, გია კი ბოლმის გორგლად გადაიქცა, კუნჭულში მიეგდო და ხმას არავის სცემდა.

კაცმა თავი კინალამ მოიკლა, ოღონდ ყელზე თოკის შემოჭერას, ისევ ღვინოში ამჯობინა ამოხრჩობა. გატიალებული მოეთრეოდა შინ და იწყებოდა ჯოჯოხეთი. გულის სიღრმეში შვილები მამას ადანაშაულებდნენ, მამა კი — შვილებს. ხმამაღლა ამაზე არაფერი თქმულა, ოღონდ ბნელ ჯურღმულში ჩაბუდებული ეჭვი მძაფრ სიძულვილად გადაიქცა, რომლის მსგავსი მხოლოდ ახლობლებს ეუფლებათ ხოლმე. „უჰ, თქვენნი!“ — თვალეხს გადმოკარკლავდა კაცი, სხვა ვერაფერი მოეფიქრებინა, კბილებით საკუთარ ხელებს იჭამდა. გაფითრებული ბიჭები კედელთან აიტუზებოდნენ, ხმის ამოღებას ვერ ბედავდნენ. კაცს თვალეხი დაუსისხლიანდებოდა, ისე მიაშტერდებოდა, თითქოს შვილები კი არა, მოსისხლე მტრები იდგნენ მის წინ. ცარიელ ბოთლს გადაამტვრევდა და

ცხვირწინ დაუტრიალებდა ხან ერთს, ხან მეორეს, მაცალეთ, ყელები უნდა გამოგლადროთო, თუმცა საამისო ღონე უკვე არ ერჩოდა. ლოგინზე დაეგდებოდა და ხვრინვას ამოუშვებდა.

თემო, თითქოს წვივები დააჭრესო, მოწყვეტით ჩაჯდებოდა, წუთის წინ გადატანილი ზაფრისაგან ტირილს იწყებდა. გია წინანდებურად იდგა, — უტყვი, გაკერპებული. პირისახეზე სიფითრე გვიან გადასდიოდა. მუშტს ისე ღონივრად კუმშავდა, ფრჩხილებით ხელისგულს ისერავდა.

— მოვკლავ! — თქვა ერთხელ და ხელი ძალუმად დაჰკრა კედელს.

— რა? — ვერ გაიგო დამფრთხალმა თემომ.

— მოვკლავ-მეთქი! — გაიმეორა გიამ და თემო მიხვდა, უბედურებას ვერ აიცილებდა. წუნწინი მორთო, იქნებ თავი შევებრალოო. გიამ პირი კედლისკენ მიაბრუნა, ზურგი დაჰკაგვროდა და თემო ჩივილს შეეშვა.

ღვინო და პურ-მარილი გზაზე არ ყრია. კაცი დასალევს თუ ვერ იშოვიდა, უფრო იბოლმებოდა, მწარდებოდა. ბიჭები ატყობდნენ უგუნებობას, თავს არიდებდნენ. თემო ეთითლიბაზებოდა, გია დუმდა. კაცს ერთიჯ აღიზიანებდა და მეორეჯერაიმე მიზეზს გამოიჩინებდა, თითქოს ნავთი გადაისხაო, სწრაფად წაეკიდებოდა ცეცხლი. თემო თუ მარტო იყო, სტაცებდა ხელს და ქვეშ ამოიდებდა. გიას ვერ უბედავდა, რალაცნაირი რიდი ჰქონდა. თემო წინააღმდეგობას ვერ უწევდა, ძირს გაგორდებოდა და ტირილ-ტირილით ოთხზე მოცოცხავდა. გიას თუ მოიხელთებდა, კაცი პირისპირ აყყუდებოდა. უყურებდა, უყურებდა, არც არაფერს ეუბნებოდა. მუშტს ასწევდა, სახესთან მიუტანდა. გია კი მზერას არ არიდებდა, არც პატიებას ითხოვდა არარსებული დანაშაულის გამო, უტეხად შესცქეროდა და ბოლმიანი კაცი მის თვალეხში განაჩენს კითხულობდა.

ერთხელაც ბიჭებმა ბრეგვეს. პირველად გიამ გამოიღო ხელი. თვითონაც არ ახსოვდა, როგორ გაექცა, რანაირად გაბედა, ან სად ჰქონდა ღონე, ამოდენა კაცზე ხელი აღემართა.

— შენი დედაც... — ბინძურად შეაგინა კაცმა და გიას შეეძლო იმ წუთას თავი შეეკლა.

თვალთ დაუბნელდა და მუშტი გაუქანა. დაავინყდა ვინც იდგა მის წინ, ღონის დაუშურვებლად იქნევდა მუშტებს, კაცმა კი ხელები პირისახეზე აიფარა, ადგილზე დაბანცალდა. მთვრალს, ნაცემს, დამცირებულს უცბად წაერთვა ძალა. ამ დროს მობრუნდა გასაქცევად გამზადებული თემოც. ქურდულად მიეპარა და თავისი წილი წიხლი ჩასცხო. ეს კი წვეთი იყო, რომელმაც შეუძლებელი შეძლო. კაცი იატაკზე დაეცა და აქვითინდა.

გია თითქოს გამოფხიზლდა, თვალი დაუბრიალა უშნოდ დაღმეჭილ ძმას. იმას ლიზღური სიცილი პირზე შეადნა.

— მომეხმარე! — შეუღრინა გიამ, მამას ჩაეჭიდა ღონივრად.

ძლივს წამოსწიეს, ონკანთან მიიყვანეს, პირისახე მოჰბანეს და ტახტზე წამოაწვინეს.

კაცი იცრემლებოდა. კედლისაკენ მიბრუნებული თავისთვის ტიროდა და ბიჭებს ხმას არ სცემდა.

ვასშმად ჩაი აუდუღეს. ჭიქა სანოლთან, სკამზე დაუდგეს. კაცი კი ჩუმად, ბავშვივით სლუკუნებდა.

გვიანობამდე არ დანოლილან, თითქოს ავადმყოფს უთევენო ღამეს. თემო შეშინებული აპარპალებდა თვალებს. გია კვლავ კუშტად იჯდა, მზერა ერთი წერტილისათვის მიეყინა.

ბოლოს მამა აფშუტუნდა, ჩაეძინა.

ბიჭებიც დაწვნენ. ფხიზელი ძილით ეძინათ. მაინც ვერ გაიგეს, კაცი როდის გაიპარა.

მთელი კვირა არ გამოჩენილა. სახლში ფული დაილია. ბოლო აბაზით პური იყიდეს, მამის ასავალ-დასავალი კი გაქრა.

— ჩვენი შეეშინდა? — ჭოჭმანით იკითხა თემომ.

— შეეშინდა არა! — ცივად გამოსცრა გიამ. — მადლობელი იყავი, მძინარეებს თავები რომ არ დაგვაყრევინა!

მომდევნო კვირის სამშაბათს კაცები მოვიდნენ, თან უბნის მილიციელი ახლდათ. ბიჭებს გამოჰკითხეს, უკანასკნელად მამა როდის ნახეთო; წასვლის შემდეგ რამე ხომ არ შემოუთვლიაო; საერთოდ როგორ იქცეოდაო; უცნაური რამე ხომ არ შეგიმჩნევიათო... თემო აქაქანდა, გიამ კი პირში წყალი ჩაიგუბა.

ერთმა თქვა, პირადი ნივთები აიღეთ, აქ არ გედგომებათ, სახელმწიფო მოგივლითო.

თემო სწრაფად დაფაცურდა, რალაც-რალაცები, ჩემოდანი არა ჰქონდათ და, სასკოლო ჩანთაში ჩაჩურთა.

გიამ ჯიუტად გააქნია თავი:

— აქ დაველოდები!

— რამდენი წელი, რვა? — იანგლა ერთმა.

— გინდა ათი! — ბოლმით შეეპასუხა გია.

— გაიგე, სულელო თავო, მამაშენი ციხეშია, მალაზია გაქურდა!.. ეს ხომ მისთვის პირველი არ არის!

გიამ ამაზე არაფერი თქვა, თვითონაც დაიწყო ჩანთის ჩალაგება...

„სიხარულში“ გადმობარგების მესამე თუ მეოთხე დღეს ტყუპებს მეტსახელები მიეკერათ, გიას ღორჯოლა შეერქვა, თემოს — ფუცუკა. ეს მეორე გასაგები იყო, თემოს პირისახეზე მუდამ წვრილი მუნწუკი ეყარა. ისედაც ერთი გამწლელი, გრძელი ბიჭი გაიზარდა, კეხიანი ცხვირი მარტორქას ერთადერთ რქას მიუგავდა ციციქნა სახეზე. ძმები სულაც არ ჰგავდნენ ერთმანეთს, როგორც ეს მოსალოდნელი იყო. ღორჯოლა თუმცა სიმაღლით ჩამორჩებოდა ძმას, ბეჭებში გაიწია, თავიც მსხვილი ება და რაკი ღონე მოზვერისა ჰქონდა, მუდამ მოზვერივით იყო სარქენად მომართული. ამიტომაც თუ შეურჩიეს მეტსახელი... ასე იყო თუ ისე, მეტსახელების მთხვეველი ქუცნა ჭედია სხვათა ზურგს ამოეფარა და იქიდან დაიკნავლა:

— ჰეი, ფუცუკა!

თემოს ფერფურმა გადაუარა.

— მე ვარ ფუცუკა?

— შენ არა, აგერ ყურპარტყუნას ვაჯავრებ! — დაიღმიჭა ქუცნა ჭედია.

ყურპარტყუნა ექვსისა გახლდათ, ყურები მართლაც ფართოდ გაეფშკა, პირი მოელო და საკუთარ თითებს იზუზნიდა.

— ჰეი, ფუცუკა! — ახლა ლორჯგო შამუგიამ მოახედა თავისკენ. შამუგიას ბიჭს ზანგივით სქელი ტუჩები ჰქონდა და როცა ცხენივით დაიჭიხვინებდა, მსხვილ, ნაფოტა კბილებს გამოაჩენდა ხოლმე.

— ფუცუკა, ფუცუკა! — ყურპარტყუნამ თითი პირიდან გამოიღო და თემოს მიუშვირა.

— დამცინით? — ცეცხლი ეკიდა თემოს, მაგრამ ჩხუბს ვერ ბედავდა.

გია იქვე იდგა, კევეს ღეჭდა.

ზანტად შეხედა სახეაჭარხლებულ ძმას და მშვიდად დაასკვნა:

— მოგცლია ერთი, ფუცუკა ხარ და ეგაა!

— მე ვარ ფუცუკა? — იყვირა თემომ, ტირილს ცოტაღა აკლდა.

გიას თითქოს არც გაუგონია, შამუგიას ბიჭი მოიხმო თით.

— რა გქვია, ძმაკაც?

შამუგია ღონით როდი ჩამოუვარდებოდა, ოღონდ გიას თავდაჯერებულობამ დააფრთხო.

— ჰა, რა იყო?

— რას გეძახიან-მეთქი?

— მე?.. ლორჯგოს!

გიას ბაგეზე დიდებული, შემწყნარებლური ღიმილი გაუკრთა.

— მომეწონა! ახლა ისიც გეცოდინება, მე რა მქვია, ჰა?

ლორჯგო, ყოველი შემთხვევისათვის, გასაქცევად მოემზადა, თან ჭედისას მიუბრუნდა:

— ქუცნა, სად იმალეები? მიდი და თვითონ უთხარი!

— მე რა შუაში ვარ, აგერ პირლიამ უთხრას! — ქუცნა ჭედია გაძვრა-გამოძვრა და პირლიას ზურგში უბიძგა.

პირლიას არც არავისი ეშინოდა. ტყუბი ძმები ფეხებზეც ეკიდა, ერთადაც და ცალ-ცალკეც. პირისახე სიცილის ნიღაბს მიუგავდა. ტკარცალს რომ მორთავდა, ყველა კბილს სათითაოდ გამოაფენდა. ამჯერადაც, ქუცნამ შემიღივინაო, ჩაბჟირდა, თქმით კი ვერაფერი თქვა.

გიამ თვალი გადაავლო ბიჭებს. ქუცნა ჭედია დაილია, დაილია, კინალამ ბალახებში ჩაძვრა. გიამ პირდაპირ მკერდში ატაკა თითი.

— შენა!

ქუცნა ჭედისას სიმწრის ოფლმა დაასხა, მაგრამ ყველა გზა მოჭრილი ჰქონდა და ამოღერდა:

— ლორჯოლა!

გიამ ნაძალადევად გაუღიმა.

— გაუმარჯოს ლორჯოლას, ვინც სხვანაირად დამიძახებს, ის იყოს შპიონი!

ყურპარტყუნამ კვლავ თითი გამოიძრო პირიდან და ახლა გიას მიაშვირა:

— ლორჯოლა, ლორჯოლა!..

უფროსჯგუფელი ბიჭები პირველი კორპუსის მარჯვენა ფრთაზე განაპირა ოთახში ცხოვრობდნენ. ლორჯოლამ კუთხის სანოლი დაიჩემა და ფუცუკაც ფერხთით მოათავსა. ახალმოსულები, ჩვეულებრივ, დაცარიელებულ სანოლებს ეპატრონებოდნენ. ლორჯოლას არ მოეწონა შუა ოთახში ძილი და კუთხეს მიადგა. იქ, თავის სანოლზე შუქრი ცეცხლაძე იჯდა, თავნაგრძელებული, ავადმყოფური შესახედაობის ბიჭი. მასზე ექიმები ამბობდნენ, პრაქტიკულად ჯანმრთელიაო, ბავშვებს კი აეჩემებინათ, გინდა თუ არა, ჭლექიანიო. მთლად ჯანმრთელი, ალბათ, ვერ იქნებოდა, რადგან მუდამ ახველებდა. თავდაპირველად ყველას თავს აცოდებდა და იმიტომ. თანდათან ეს დაუსრულებელი, მორიდებული ხველება ჩვეულებად გადაექცა. ებრალებოდათ და თავზე ხელს უსვამდნენ. ისიც სარგებლობდა ამ მარტივი ეშმაკობით და თავს მშვენივრად გრძნობდა.

სწორედ ამ შუქრი ცეცხლაძის ცხვირწინ აყეუდა ლორჯოლა.

შუქრიმ ამოხედა, კრთომა დაეტყო, ვერ მიმხვდარიყო, რას სთხოვდნენ.

— ძმაკაც! — მძიმედ, აუჩქარებლად ამოღერდა ლორჯოლამ. — თუ ვინმემ გაგიხურა, აგერა ვარ, იცოდეთ!

შუქრიმ ვერაფერი გაიგო, თვალი დაახამხამა, ცხვირით ხვლიპინი მორთო. მუდამ სურდო ჰქონდა, ცხვირის მოხოცვა კი ავინყდებოდა.

— ოღონდ შენც უნდა მცე პატივი! თუ კედლისკენ არ შევბრუნდი, ვერ ვიძინებ!

— კედლისაკენ? — გაკვირვებით იკითხა შუქრიმ, ასეთი მარტივი ქვეტექსტი ვერ ამოეხსნა.

— ჰო, სანოლი უნდა გამიცვალო!

— მე...

ამდენი ეშმაკობით მოპოვებული მცირე უპირატესობა აქამდე არავის ხელუყვია და შუქრის დათმობა ემძიმებოდა, ჩხუბის თავიც, ცხადია, არ ჰქონდა და უმწეოდ მიმოიხედა.

ოთახში ამათ გარდა ხუთნი იყვნენ — ჭიპო კვირიკაძე, გუგული ჯიქია, დიდი ვაჟიკა, თათრის ბიჭი მურადი და მამუკა გიორგაძე.

ჭიპო კარადასთან იქეჭებოდა. თავი ასწია, შუქრის მუდარით სავსე თვალებს შეეფეთა და სწრაფად დახარა, ვითომ ძალიან დაკავებული ვარო.

გუგული ჯმუხაძე ჯმუხი ბიჭი იყო, კანი ჟანგისფერი და ისეთი უხეში ჰქონდა, ხელს რომ ჩამოგართმევდა, იფიქრებდი, სახეხი გამეხახუნაო. თმა წვრილად დახუჭუჭებოდა, ვერა სავარცხელი ვერ დავარცხნიდა, კიდეც კარგი, პელო ბებია ხშირად ბანდა, თორემ გუგულის თმებში ის პანია, საზიზღარი არსებები თუ შეჯირითდებოდნენ, იქიდან მარეკები ვერ გამოდენიდნენ.

დიდი ვაჟიკა არც ისე ბაყბაყდევი გახლდათ, როგორც მეტსახელიდან ჩანს. ასე იმიტომ შეარქვეს, მეორე ვაჟიკაც არსებობდა — ვაჟიკა-ცქნაფა. ამას იგი უფროსი ძმა ეგონა და საჩივლელად მასთან მორბოდა. ვაჟიკა-ცქნაფას დამჩაგვრელნი ისევ სხვა ცქნაფები თუ იქნებოდნენ. ამათ, რა თქმა უნდა, დიდი ვაჟიკა დევგმირად მიაჩნდათ. თვალებს რომ გადმოქაჩავდა, ელდისაგან ენა მუცელში უფარდებოდათ...

თათრის ბიჭს მურადს საუცხოო შავი თვალები და ისეთი ხმა ჰქონდა, ყრუსაც სიმღერის იშტაზე მოიყვანდა...

მამუკა გიორგაძე თავის სანოლზე იჯდა და ახალმოსულის ახირება აშკარად არ მოსწონდა. თვალებში სევდა და სინაზე ედგა. ჩუმი თავმოყვარეობით მოჰქონდა თავისი დარდი. მის სულში იკვირტებოდა ჭეშმარიტი რაინდი, მაგრამ ჯერაც წელი ვერ მოემაგრებინა, მრავალი განსაცდელი უნდა გაევლო და გაკაჟებულყო.

შუქრი ცეცხლაძემ ვერსაიდან მხარდაჭერა რომ ვერ იპოვა, უცებ ორივე ხელით ჩააფრინდა სანოლის კიდეც და იკივლა:

— არსადაც არ გადავალ, ეს ჩემი ადგილია!

ლორჯოლამ ცივად გაიღიმა. სახე ნილაბს მიუგავდა, ხოლო თვალებში სიძულვილი იგორგლებოდა, თითქოს ერთ უწყინარ ბიჭს კი არა, მოსისხარს დაჰყურებდა.

— ვერ გავიგე! — გამოსცრა, ხოტორა თავზე მძიმე ხელი გადაუსვა, მოფერებით ყურამდე ჩააღწია და მოუნინკნა.

— მეტკინა! — მტირალა ხმით შესძახა შუქრიმ, ადგილზე შეხტა.

მეტი ვერ მოითმინა მამუკამ.

— რას ჩააცივდი? — თვითონაც გაოცდა, ისეთი ჩახლეჩილი ხმა ამოუვიდა ყელიდან.

— რა? — მთელი ტანით შემობრუნდა ლორჯოლა.

ჭიპომ ცოხნა შეწყვიტა. გუგული სანოლზე წამოგორდა. დიდი ვაჟიკა ადგა და განზე გაინია. თათრის ბიჭმა შიშნეულად მოიხედა.

— რა? — მძიმედ იკითხა ლორჯოლამ.

— რას ჩააცივდი? — შემკრთალი ხმით გაიმეორა მამუკამ.

ლორჯოლა წუთში მის წინ გაჩნდა, მხრებზე ჩააფრინდა, ასწია, ფეხზე წამოაყენა და მძულვარებით მოქცეული სახე ახლოს მიუტანა.

— რა ბრძანე, გენაცვალე?

— ის ავადმყოფია! — ხმის კანკალით თქვა მამუკამ.

ლორჯოლამ, ვითომც არაფერიო, ხელი უშვა, კვლავ შუქრისაკენ შებრუნდა.

ცეცხლაძე ჩუმად სლუკუნებდა და ლოგინს კეცავდა. წინა-აღმდეგობა უცბად შეწყვიტა და ანი გიორგაძეს გამოსარჩლება არ სჭირდებოდა.

ჭიპომ, აქაოდა არაფერი მინახავსო, ბოლო ლუკმა უგემურად დაღეჭა. გუგულიმ ჩაიქირქილა, მამუკას გამოხტომა არ მოეწონა. დიდ ვაჟიკას ხელი ექავებოდა, მაგრამ გამოსარჩლება ვერ გაბედა. თათრის ბიჭმა კი, ქარიშხალმა გადაიარაო, შვეებით ამოისუნთქა.

კარგა ხანს ვერ დაიოკა მამუკა გიორგაძემ თრთოლვა. ყველაფერი უცახცახებდა, გულმუცელი ემღვრეოდა. შეურაცხყოფილი იყო, საკუთარი თავი სძაგდა. გრძნობდა ღორჯოლას ცივ გამოხედვას, ერჩივნა შესკდომოდა, მაგრამ გაუბედაობა ტანჯავდა.

პირლიამ და ქუცნა ჭედიაშემოიხედეს.

— რავა ხართ, ლომებო! — პირლიას, როგორც ყოველთვის, კბილები თეთრად უელავდა. ქუცნა ეშმაკურად აკვესებდა თვალებს, ყნოსვით იგრძნო დენთის სუნი.

მამუკა, თითქოს უბიძგესო, წამოხტა და გარეთ გავარდა. არავისი ნახვა არ სურდა, ვერავის იტანდა. ცრემლი აწვებოდა და ეშინოდა, ამდენ ბიჭებში ტირილი არ დაეწყო. უნდოდა დამალულიყო. ყველგან ბავშვები დარბოდნენ, ფეხებში ედებოდნენ. ეზოს კუთხეში, ღობესთან, ხეს ამოეფარა და იმის ძირას ჩაჯდა.

ცოტა ხანში ფეხის ხმა მოესმა. აწყლიანებული თვალები სწრაფად შეიმშრალა.

ღორჯოლა წამოადგა თავზე.

მამუკამ პირისახე მიაბრუნა.

ღორჯოლამ მხარზე მოუთათუნა.

— სად გაიქეცი?

მამუკამ არაფერი უპასუხა.

— ვერულავასთან უნდა დაგესმინე? — უბოროტოდ ჰკითხა.

— ეგლა მაკლია!

ღორჯოლამ შემრიგებლურად გაუღიმა, თავზე მეგობრულად ნკიპურტი წაჰკრა.

— პაპიროსი გინდა?

— არ ვენევი!

— მით უკეთესი! წამო, ვივახშმოთ, ბალანდა შევხვრიპოთ!

მხარზე ძმაკაცივით გადაჰხვია ხელი და წამოიყვანა. მამუკას თავი სძულდა, მაგრამ ვერ შეძლო ხელი ეკრა...

მავრა დეიდა მძიმედ მოაბიჯებს. ჩემთვის ხელი ჩაუვლია და ძირს იყურება, თითქოს სოფლის მოხრეშილი გზა საფრთხეს უქადდეს.

მოუთმენლად ვცმუკავ, თან ფეხი უკან მრჩება. მინდა მალე მოთავდეს პირველი შეხვედრის უსიამოვნო წუთები, ყალბი თანაგრძნობა, გამოკითხვები, ვიშვიში.

დღე ისეთია, გუნებას გაგიფუჭებს. არ წვიმს, მაგრამ უფერული ცა გადმომხობია და კაცმა არ იცის, რას აპირებს.

ნელა მივდივართ. მანძილი არც ისე დიდია. აი, გამოჩნდა კიდეც დიანოზ ვერულავას ჭიშკარი.

ღობის გასწვრივ პატარა ღელე ჩამოუდის. ზედ ძენა გადმომხობია. გულისაშვილებმა რომ მომაბრუნეს, ძენა ღიამწვანე ფოთლებით იყო დაფარული.

უსიამოვნო ფიქრი მოვიშორე, რადგან „სიხარულის“ დირექტორი შევნიშნე.

ჭიშკარს კეტავდა.

აუჩქარებლად შემობრუნდა, დინჯად. ადრევე დაგვინახა და დაგველოდა.

გული ამიჩქარდა, თითქოს რალაც დამეშავებინოს და სასჯელის ღირსად მთვლიდნენ.

— ოჰო, ჩვენი ნიკანორი დაგვიბრუნდა!

მკლავებში გამოიმჩნევდია, ღონივრად ჩამბლუჯა. ცხვირი ღილს მოვახვედრე, მეტყინა. ხმა არ ამომიღია.

თავისი მსხვილი, მძიმე ხელი მხარზე დამადო და გზა ერთად განვაგრძეთ.

შაბათი დღეა. ამ დროს ბავშვები სკოლაში იქნებიან. მეც ასე მირჩევნია, სანამ მობრუნდებიან, შევეგუები აქაურობას.

ეზოში არავინაა. მესამე კორპუსიდან ისმის სკოლამდელთა შეუწყობელი სიმღერა.

პირველი კორპუსის კიბეზე მრავალა პაპასკირი დგას, ხელში ჟურნალი უჭირავს, იჭმუხნება.

— ბატონო დიანოზ! — რალაცა უნდა შესჩვილოს და ამა-სობაში მე მამჩნევს. — მაშ, ჩვენი ნიკანორი დაგვიბრუნდა.

ლოყაზე ხელს მითათუნებს, ცოტათი თავდაჭერილად.

— სხვა დროს, სხვა დროს! — დიანოზი გვერდს აუვლის, თან ხელს არ მიშვებს.

მავრა დეიდა ვერ გვეწევა, ოხვრითა და ხვნეშით ამოდის კიბეზე.

წინასწარ ვიცი, სამასწავლებლოში შემეყვანენ. დიანოზ ვერულავა ყველას გამოუცხადებს, აი, ჩვენი ნიკანორი დაგვიბრუნდაო. წამოიშლებიან, ზოგი გულწრფელ, ზოგი ნაძალადევი სიხარულს გადმოაფრქვევს. მე კი თავჩაღუნული, დარცხვინილი დავდგები და სიტყვას პირიდან ვერ ამომქაჩავენ, ანდა ერთი და იგივე უნდა ვიმეორო თუთიყუშივით — „კარგად!“ „გმადლობთ!“ „კარგად!“

სამასწავლებლოს კარი შეაღო დიანოზმა და წინ გამიგდო.

— აი, ჩვენი ნიკანორი დაგვიბრუნდა!

ოო! თითქმის ყველანი აქ არიან. ნუთუ მართლაც ჩემს დასახვედრად შეიყარნენ? ან იქნებ კრებაა დანიშნული? არ ვიცი, როგორ მოვიქცე. შუაგულ ოთახში დამაყენეს, ირგვლივ მივლიან, მათვალთვლებენ, საალერსო-საქებარ სიტყვებს არ იშურებენ.

— სიმალლეში წასულა! — აცხადებს ვარდიკო ჩქვანავა, გრძელცხვირა, კუშტი ქალი. ლოყაზე მკოცნის. ამ ლოყაზე იყო, ხუთი თითი რომ დამაბეჭდა. დიდრონი, წითელი ხელები ჰქონდა და სულ მეგონა, გამასილაქებს-მეთქი. ერთხელ მართლაც ვერ ავიცდინე. მეცადინეობის დროს წიგნში თეთრი ქალაღი მედო და ჩემდაუნებურად უზარმაზარი სტაფილოსფერი ცხვირი დავხატე. ვარდიკომ წამასწრო, დახედა და ჟანგისფერი გახდა. წამოვიწიე და უმალ დავჯექი, რადგან ისეთი ტკაცანი გავიგონე, მეგონა კედელი ჩამომემხო...

— რა ბიჭი დამდგარა! — ეს სულიკო ხუბუტიანა, დაბალი, თეძოსქელი ტურფა. არ მახსოვს, რა ფერისა დავტოვე, მგონი, თმას მაშინაც მოცისფრო გადაჰკრავდა. ცისფერ თვალებს

აფახულებს, ლურჯი ფანქრით შემოუხაზავს. პუტკუნა, ცივი ლოყა ლოყაზე მომადო, ვითომც მაკოცა.

ჩვენმა რისხვამ, ქსენია სალაცაიამ ჭკუის სასწავლებლად თითი ასწია.

— გაეშმაკდებოდი ახლა შენ, მიყურე ერთი!

ქათქათა ჭალარა გვირგვინი ადგა, მაგრამ ისე ამყად და თავანეულად შემოგხედავდა, ახალგაზრდაზე უფრო ახალგაზრდა ჩანდა.

ჩიტო ხუხუამ სკამი ააჭრაჭუნა, ადგომა დაეზარა.

— კარგად გამოიყურები, გენაცვალე! — ერთი ჩოფურა, ტლანქი დედაკაცია. ასეთები ტრაქტორებივით მუშაობენ, ამას კი სკამს ვერ ააღლეტ.

სოფლის პატარძალი ტატიანა ყალიჩავა ნაზად მიღიმის. აქედან რომ წამეყვანეს, ერთი ცქრიალა, წერწეტი იყო. ახლა მუცელი წამოზრდია.

ოლლა დარჯანამ ცივად გამომხედა, არც კაი უთქვამს, არც ავი. ვიწროთვალეზა, მონგოლური იერის ქალია. ლობიოსავით მსხვილ კბილებს რომ გამოაჩენს, მგონია, რომ ცხენივით დაიჭიხვინებს.

ამბაკო ცომიამ, ჩვენმა აგრონომმა, ოთახი ჯარისკაცურად გადმოჭრა, ხელი გამომინოდა.

— მაშ, მაშ, დაგვიბრუნდი!

— იოსავა სადაა? — კითხულობს ვერულავა. — ნაზიბროლა, წაიყვანე და რაც საჭიროა, მიეცი. მერე ეთერს გადაულოცე!

ნაზიბროლა წირღვავას, თეთრეულების საწყობის გამგეს, ფეხებზე კალოშები აცვია და მიჩლახუნებს, თითქოს მუხლებამდე ტალახში მიდიოდეს. ტანს ისე ამოძრავებს, გარბისო. სინამდვილეში კუს სიჩქარით ძლივს მიჩოჩავს.

თეთრეულის საწყობში შემეყვანა, ზენრები, ბალიშისპირი, საბანი, პირსახოცი და ბურტყლიანი ბალიში დამიხვავა და საძილე ოთახისაკენ წამიძღვა. კიდევ კარგი, შორს არ არის. ცარიელ საწოლზე დავყარე და საკუჭნაოსკენ გავემართეთ. მეკუჭნავე ეთერ იოსავა ღიმილით მხვდება, მწყობრი, წვრილი კბილები უჩანს.

— დიანოზმა, რაც ეკუთვნის, მიეციო! მერე პელოს გადა-
ულოცე!

ნაზიბროლა წირღვავას კალოშების ჩლახუნი იმდენ ხანს
მესმის, თითქოს ორი ნაბიჯი კი არა, ჩემს უკან ორკილომე-
ტრიანი დერეფანი ყოფილიყოს.

ეთერ იოსავამ ნიკაპი თითებით ამინია, თვალეში ჩამხედა.

— ჰმ, დაგვიბრუნდი, სიმპათიავ?

— ჰო! — მოკლედ ვპასუხობ. ასე თავაუწეულად ბევრს
ვერ ილაპარაკებ.

— ჰმ, რითი გაგახარო? ხომ იცი, ტეჰასიდან ვერ გამოგი-
წერ „ლევისებს“!

ამოდენა პრეტენზია არცა მაქვს. მძიმე, უხეში ბათინკები
მოვიზომე. უსახური შარვალი და კურტაკი გამოვართვი, უხმა-
რი საცვლები და წინდები, დაბამბული პალტო... დიდი ვერა-
ფერი შვილია, მაგრამ თბილად ვიქნები ზაფხულამდე.

მოხედვაც ვერ მოვასწარი, თითქოს იატაკიდან ამოძვრაო,
წინ პელო წინუა დამერჭო. სიმალლით ჩემოდენა კი იქნებო-
და, მაგრამ მე ჯერ კიდევ მქონდა იმედი, რომ გავიზრდებოდი,
პელო ბებია კი ადრე უფრო მაღალი მეგონა, თუმცა ალბათ
ადრეც ასეთი ციცქნა და მოჯღანული იქნებოდა.

— მოდი, გენაცვალე, მოდი, ჩემი ოქრო! — წაუძღერა
პელო ბებიამ. — კაი ქენი, რომ დაგვიბრუნდი, გენაცვალე!
ყველას შვილივით გვიყვარხარ!..

ხელი ჩამავლო, ტუტუნ-ტუტუნით აბანოსაკენ წამიყვანა.
ამას ჩვეული ვარ და მორჩილად ვდგები ცხელი შხაპის ქვეშ.

ამასობაში შიმშილმაც მომაკითხა. ბავშვები სკოლიდან
არ მოსულან, მაგრამ ჩემი კუჭი უკვე გადაეჩვია მაგ განანესს
და თავი სასადილოში შევრგე.

— დეიდა ვარა!

ვარვარას ხელში ჩამჩა ეჭირა, ქვაბში ურევდა. ლაჟღაჟა
ლოყები, ჩემს დანახვაზე, ცხიმის წინწკლებით დაეფარა, ხე-
ლები გაშალა და შეიცხადა:

— ბატიუშკი, ეს ვინ მობრდზანებულა!

გული გამითბა.

— გშია, ჩირიმე? აკლავე, აკლავე...

ეს ამოდენა ქალი დატრიალდა, მოზრდილი მათლაფა მო-
ნახა, იმდენი ბორში ჩამითქლიშინა, ფეხი რომ დამცდენოდა,
ჩიგ ჩავიხრჩობოდი.

— ჩამე, ჩირიმე, ჩამე! — თან თმა მომწინკნა, ყური ამი-
ნია, მხარზე მუჯღუგუნი წამკრა, მოკლედ, სადილის საფასური
წუთში გადავიხადე.

მათლაფის ძირი გამოჩნდა და სასადილოში ცისია დევ-
დარიანი შემოცქრიალდა.

ისეთი ლამაზი ვინმეა ეს ცისია დევდარიანი, თითქოს პირ-
ველად ვნახეო, ფეხზე წამოდგომა დამავიწყდა. ასე ვზივარ,
კოვზი პირთან მიჭირავს, პირი დამიღია და გაშტერებული
ვუყურებ.

ცისიას ეცინება.

— ნიკანორ, რა დაგემართა, კოვზი არ გადაყლაპო! — ლო-
ყაზე ტკაცანით მაკოცა და წინ დამიჯდა. — ჭამე, ხელს არ
შეგიშლი!

აბა, ეგა თქვი და! ხელს არ შემიშლის! ცხვირწინ დამისკუ-
პდა, შემომცინის და ხელს არ შეგიშლიო... ლუკმა ვერ გადავ-
ყლაპე...

— კედლის გაზეთი არ დამავალო! — ამოვღერლე ბოლოს.

— არ გავალებ, მაგრამ რაც შენ ნახვედი, ჩაგვიფლავდა!
— თავი მოისაწყლა. — არავითარი გაქანება, შარშანდელი
თივასავითაა, არც გემო, არც ფერი...

— იცოდე, შიმშილობას გამოვაცხადებ! — დავემუქრე.

— ჩვენ ხომ მეგობრები ვართ!

ემმაკის ფეხი, საითაც მოუნდება, იქით მიმატრიალებს.

ვუყურებ და ვფიქრობ: ცისიას მშობელი მხოლოდ ცაა
ალბათ, ისეთივე გამჭვირვალე და ჰაეროვანია იგი. შეხედავ
და ზაფხულის სიცხეში გრილი ნიაფი მოგელამუნება. დედის
დამსახურება მხოლოდ ისაა, დაბადა და მისი ნამდვილი სახე-
ლი ამოიცნო...

პირველი დღის შთაბეჭდილებები უფრო მკვეთრად ჩამე-
ბეჭდა მეხსიერებაში. ამიტომაც გამიგრძელდა სიტყვა. ხან-

დახან თვეები ისე ჩაივლის, სათქმელიც არაფერია. პირველ დღეს კი უმნიშვნელო წვრილმანებიც გამახსოვრდება.

ცისია დევდარიანთან ლაპარაკი არც მქონდა მომთავრებული, გარედან ხმაური და ბრაგაბრუგი მოისმა. ბავშვები მობრუნდნენ სკოლიდან და ახლა შემოსასვლელთან ფეხებს იბერტყავდნენ.

კარი გაიღო და ქუცნა ჭედიაშემოყო თავი. ხვლიკსა ჰგავდა — გამხდარი, ცქაფი, ცოცხალი. მერვეკლასელი კი იყო, მაგრამ სიმაღლით მე ვერ მჯობნიდა... გამიღიმა, გავუღიმე. მეტი სალამ-ქალამი ჩვენ არ ვიცით. თვალი ჩამიპაჭუნა, მეც ჩავუპაჭუნე. ჩემი ნათლია იყო, ნიკო ნიკანორად მიქცია. მინდოდა სამაგიერო გადამეხადა, მაგრამ გადავიფიქრე, „ქუცნა ჭედია“ ისედაც მეტსახელსა ჰგავდა.

ზურგზე მოანვინე და საცობივით შემოაგდეს. ხმაურით, ყრიაშულით შემოცვივდნენ, აავსეს სასადილო.

ზოგმა გამიცინა, ზოგმა მუჯლუგუნი მკრა, ზოგმა თმაზე მომქაჩა.

— ჰა, ნიკანორ, ზღაპრები არ გამოგველევა აწი!

თითო-ოროლა ახლებიც ურევია. ერთმა მხარზე მძიმე ხელი დამადო, გაუღიმარი, ცივი თვალებით დამაცქერდა.

— ეს ჩემი ადგილია!

ავდექი, ადგილი მართლაც მისი იყო. კილო არ მესიამოვნა ოლონდ. ხომ შეეძლო, ოდნავ რბილად ეთქვა და ყველაფერი „ოკეი“ იქნებოდა.

ცისიაც ადგა, საქმე უღევი მაქვსო, მე კი ქუცნა ჭედიაშთან მივირბინე, ყურთან დავიხარე:

— ეგ ვინ არის?

— ღორჯოლაა, შეეშვი ერთი!

— უფრო ღრჯოლაა, მე თუ მკითხავ. — ჩავჩურჩულე.

— წინ რომ დაუჯდა, ტყუპისცალია, ფუცუკა! — ქუცნამ ჩაიფხუკუნა.

ტყუპები ერთნაირები გამეგონა, ესენი კი ერთმანეთს არ ჰგავდნენ. ერთი თუ მართლაც ღორჯოს მაგონებდა, მეორე — გაძვალტყავებულ ცხენს.

ჩვენს ფხუკუნზე ღორჯოლამ მოიხედა, ეჭვიანად ამათვალთვინა. ქუცნა ჭედია წამში ჩაქრა, ვითომ არაფერ შუაში ვარო. მეც არ გამიგრძელება იღბლის გამოცდა. სასადილოდან გამოფენდი და კარში პირდაპირ მიმოზა კაცის დავეტაკე.

ბედი არ გინდა! ისე უხეშად გამომივიდა, მგონი ვატკინე კიდეც. საცოდავად ამოიკენესა. მიცნო, სიმორცხვეს ვეღარ სძლია და წყნარად მომესალმა.

— გამარჯობა!

მეც დავიბენი. რალაც რევერანსის მაგვარი გავაკეთე. ვინმეს რომ დავენახე, სიცილს დამაყრიდა. ისედაც სულელივით კარში ვიყავი გაჩხერილი და არ ვუშვებდი. სასწრაფოდ ჩამოვეცალე და ეზოში გავინავარდე. რა ისეთი ღონე დამგროვებია, ეზო სწრაფად შემოვირბინე და ტლინკებით სულ ტალახი ვყარე.

მოვიხედე, ციცქნა ჭუკია მომდევს. გავჩერდი, გაჩერდა. თავუნასავით დაკუსა წვრილი თვალები და წამახული ცხვირით ჰაერი ისე შეიყნოსა, თითქოს სუნამო დამეღვაროს.

— მომდევ?

— კი! — თავი სწრაფად დამიქნია.

— მესამეში გადახვედი?

— კი!

— დამიჭერ?

— კი!

— აბა, დამიჭირე!

გავიქეცი. გამომიღდა. მაგნოლიას სამჯერ შემოვურბინე. რას დამენეოდა! შემეცოდა და გეზი ვიცვალე, ვითომც შემთხვევითო, შევეჩრხე.

აკისკისდა და აკისკისდა.

— გეყოფა, თორემ უსადილოდ დარჩები!

— დღეს კინოა, ინდიელებზე, ბა-ბახ! — ვითომ გაისროლა და მოქუსლა.

ძალიანაც კარგი! რამდენი ხანია, კინოში არ ვყოფილვარ.

სკამზე დავჯექი და დაველოდე, სადილობა როდის დამთავრდებოდა. თანაკლასელები მაინტერესებდა.

ჯერ გოგონები გამოჩნდნენ. მიმოზა კაცია მალულად მოიხედა, განითლდა. სულ ასე წითლდებოდა და ამის წამალი მე არ ვიცოდი. ცირუ და პეპელა გამოყვნიენ. დამინახეს თუ არა, ჩემკენ წამოკუნტრუშდნენ.

— შენზე ამბობენ, ავად იყო! — ჩამეკითხა ცირუ ბედია, ავადმყოფები სხვა ჯურის ხალხი ჰგონია.

— შენ თუ ხარ ჭკვიანად? — დავეჯღანე.

ოთხმოცდაათს გადაცილებული ბებია ზრდიდა აქამდე. დედაბერმა ჭკუით გაზომა, ვაითუ დილით ბავშვს მკვდარი დავხვდე და გული გავუხეთქო. ამიტომაც „სიხარულში“ გაამწესა. როცა ოდნავ ღონეზე მოვიდოდა, ჩამოაკითხავდა ხოლმე, თუ არადა, ვინც აქეთკენ გამოიხედავდა, ყველას პირით უთვლიდა, ჭკვიანად იყავი, არ იცელქო. ამიტომაც შევეკითხე, ჭკვიანად თუ ხარ-მეთქი. არ წყენია, ჩემი შეკითხვა ყურს იქით გაუშვა.

— გადამდები ხომ არაფერი გჭირდა?

— ისეთი გადამდები სენი მჭირდა, ვისაც თითი დავადე, ყველა დაიხოცა!

— მართლა? — პირი დაალო პეპელამ.

— კი! დახოცილებსათვის კუბო არ გვეყო, ამანათების ყუთებში ჩავანყვეთ და ნათესავებს დავუგზავნეთ!

— მმ!..

სანამ ამათთან ვჯღანაობდი, თანაკლასელი ბიჭებიც მოცვივდნენ, ხელი ჩამომართვეს. ხვიჩა თურქიამ დაახველა და დიდის ამბით გამოაცხადა:

— დღეს კინო ყოფილა ინდიელებზე! ისეთი ჩხუბია თურმე... გააფრენთ!

— ტელევიზორში რომ იყო, „ლედი კარატე“, აი, რომ გვიჩვენონ! — არველოდ არდიამ ხელი ისე გაიქნია, ვითომ კარატისტისტი იყო.

— ინდური კინოებიც მიყვარს! — ოთოია თავცეცხლამ ცოტა წაუმღერა კიდეც ინდოელთა ყაიდაზე. თავს რომ შეარხევდა, თმებზე თითქოს ცეცხლის ალი გადაუვლიდა.

— შინ რომ ვიყავი, ერთ კარატისტს ვიცნობდი, ხელს მოიქნევდა... უჰ! — ზაზა დევიძემ ხელით ვითომ ვილაცხას თავი

გადაასხიპა. დიდი და გაუჭირვებელი კაცის შვილი იყო ზაზა. მამიკოს განუცხადებია, ბავშვი გაჭირვებაში უნდა იზრდებოდესო და სახელმწიფოს ჩამოჰკიდა კისერზე, ქვეყანა მდიდარი და კეთილია, მოუვლის, აბა, ხომ არ ამიმშობსო.

— უჰ... და თავი ნააცალა, ხომ? ბევრი ნახე დახოცილი! — აქირქილდა ოთოია თავცეცხლა.

— ცოტა ადრე წავიდეთ და ადგილები დავიკავოთ! — ივერი ტყეებურავას პირისახე გოგოს მიუგავს. განგებ იჭყანება ხოლმე, ვინმეს მართლაც არ შეეშალოს და გოგო არ ვეგონო.

ჯგროდ წავედით. არც სხვები იყვნენ სულელები, ვინც ჭამა მოათავა, სოფლის კლუბისაკენ მოიჩქაროდა.

თითქოს ქარმა ჩაიქროლა, ფეხაჩქარებით ჩაგვიარეს ცქიფურიშვილებმა. ცხრა შვილის დედა ავტოსტრადაზე რეფრაქტორმა რომ მიასრისა, ბოლო — დათური ორი წლის ძლივს იქნებოდა და სამუდამოდ დაძინებულ დედიკოს ღილზე ექაჩებოდა: „დე, ჯუჯუ მინდა!“ მამა კი, ერთი უბირი გლეხიკაცი, ამოდენა ოჯახს მკლავის ღონით რომ არჩენდა, თითქოს ეს მკლავები დაანყვიტესო, დაჯდა ღარიბული ქოხის დირეზე და მზერა სივრცეს მიაშტერა... უფროსმა და-ძმამ თავსა და მამას მიხედა, დანარჩენთა პატრონი კი ბიჭიკო და „სიხარული“ შეიქმნა... უჭმელი ბავშვების სადარად ბიჭიკოს სახეზე ყვრიმალეები ამოსჩრია, დიდრონ, სევდიან თვალებს აყვარყვალებს... ახლაც ბურძგლა თავი ჯიუტად დაუხრია და თავისიანებს მიუძღვება... ძმას ფეხდაფეხ მიჰყვება მერვეკლასელი ფუნთუშა, ქათქათა, ჩამრგვალეებული გოგონა... კვალზე ჩემი თანაკლასელი კუჭუნა მისდევს. რომ ჩამიარა, გვერდში მუჯლუგუნი ჩამაზილა, თან თვალი ჩამიპაჭუნა. მერე მოდიან მეხუთეკლასელი ნანული, მესამეკლასელი ჟუჟუნა და პირველკლასელი დუდუნა. ამისათვის ხელი ჩაუვლია ნაბოლარას — პატარა დათურის, მოდის კი არა, ბურთივით მოგორავს.

შურდულივით გავარდა პაპური ეძგვერაძე. ხელი წავატანე, მაგრამ კინალამ სახელო შემატოვა. ვიფიქრე, გოგონების ხათრით იმტვრევს თავ-პირს-მეთქი. მოვიხედე, მართლაც მეხუთეკლასელები ცუცუ, იამზე და მაყვალა მოსეირნობენ.

— მოგივიდა პასუხი? — ვეკითხები ცუცუ მარლანისას.

ცხვირი ამაყად აპრია და განზე მიაბრუნა. ქვეყანამ იცის, რა ცეცხლიცა წვავს. მუდამ წერილების წერაშია, ჩუმ-ჩუმად აგზავნის სადღაც.

— შენ შენი დიდი ნიკანორი თუ მონახე? — გესლიანად მეკითხება იამზე კავსადე. პასუხს არა ვცემ. თავისი გასაჭირი ყოფნის და არ მინდა გული ვატკინო. საკმაოდ შეუხედავია, თანაც კოჭლი. ამის დაფარვას ცდილობს და ვერ ახერხებს. ამიტომაც იბოღმება და მზად არის დაგგესლოს.

მაყვალა შონია მილიმის, თითქოს მოწყალებას იმეტებდეს. მაყვალა შონია სულაც არაა მაყვალა, მით უფრო შონია. ერთი ქერა, ცისფერთვალეა, ცხვირპაჭუა გოგოა, თუმცა ღერი რუსული არ ეხერხება. თავისი ტოლი ძმა ჰყავს — კახა შონია, რომელიც სინამდვილეში არც კახაა, არც შონია, არც მისი ძმა — ესეც ერთი რუსი ბიჭია, ესეც ქერა, ცისფერთვალეა და ცხვირპაჭუა. რუსეთის სულ სხვადასხვა მხარეებიდან ჩამოიყვანეს ახალმა მშობლებმა, და-ძმად აქციეს, მერე კი, არ ვიცი, იქნებ გული აიცრუნეს...

ამასობაში მივალწიეთ კიდეც სოფლის კლუბს. ვხედავ, ადგილები სანახევროდ შევსებულია. აქაოდა, მებილეთე ვერ გაგვიგებსო, სოფლის ბიჭებიც ბლომად შემოპარულან. ავირჩიეთ ერთი რიგი და მეექვსეკლასელები ჩავმწკრივდით. თითქოს ჩვენ გველოდნენო, წამში შეივსო ადგილები ირგვლივ. თავისთავად გამოვიდა ისე, მიმოზა კაციას გვერდით აღმოვჩნდი. მერედა რა? მაინც ვერ ვიხედები იმ მხარეს, შევხედავ და განითლდება... წინა რიგში ცუცუ, იამზე და მაყვალა დასკუპებულან. კახა შონია თავის დასთანაა. სულ ჩხუბობენ, ერთმანეთს ვერ იტანენ, მაინც მუდამ ერთად სხედან... უკან მოვიხედე და ძმები ღურწკაიები დავინახე, მეშვიდეკლასელები, დინჯი, თავშეკავებული ბიჭები. არ ვიცი, მიცნეს თუ არა, თავები კი დამიქნიეს. სიტყვა გამიგრძელდა და წრე იმიტომ შემოვხაზე, მეთქვა, მეორე მხარეს ერთი სკამია თავისუფალი-მეთქი.

შემობრძანდა ის ახალი, ღორჯოლა, მე რომ „ღორჯოლად“ მოვნათლე. გვერდით ტყუპისცალი მოჰყვება, ფუცუკა, ჩირ-

ვირჩამოშვებულ ცხენს რომ ჰგავს. ქურუშად მიიხედ-მოიხედა ღორჯოლამ, კარგ ადგილებს ეძებს. მეც დამინახა და ის ცარიელი ადგილიც ჩემს გვერდით. წამოვიდა და მთელი რიგი წამოდგა, რათა გაეტარებინა. ამისათვის არც ბოდიშები დასჭირვებია და არც ჯიკავ-ჯიკავი. მოდის ღორჯოლა თავისუფალი ადგილისაკენ, ამაში გასაკვირი რა უნდა იყოს, მაგრამ აგერ ფუცუკაც მოჰყვება ფეხდაფეხ. ვფიქრობ, ნეტა ერთ სკამზე ორივენი როგორ მოთავსდებიან, ან რა ისეთი გაჭირვებაა, წინა და ბოლო რიგები ხომ თავისუფალია-მეთქი.

ფიქრი ვინ მაცალა, წამომადგა თავზე და ერთი სიტყვა დააგდო:

— ადე!

მამაჩემი, დიდი ნიკანორი მასწავლიდა ამ ასიოდე წლის წინ: შეიძლება ადამიანმა სიცოცხლე დათმო, მაგრამ ხდება ხანდახან — შაურიანის დათმობა სიკვდილის ტოლფასია...

შემეძლო, ცხადია, დამეთმო ეს სკამი, კინოც დამეთმო ინდიელებზე, მაგრამ ამჯერად ამ ჩემს სკამს, რომელიც კანონით მე მეკუთვნოდა, სიკვდილის შიშითაც ვერავინ წამართმევდა და მიმოზას შევეკითხე:

— მიმოზა, შენ ხომ არ იცი, რას მთხოვს ეს ბაბუა?

მოხდა რალაც საშინელება. ვიგრძენი, რომ ყურში ხელი წამავლეს და ამქაჩეს. მთლად ისე არა, რომ ამლეთოდა, ტკივილსაც ბოლო-ბოლო მოვითმენდი, მაგრამ დამამცირებლად კი. სიბრაზისაგან თვალზე ცრემლი მომანვა და როგორც კი ხელი მიშვა, ძალღვივით კბილები გავაკრაჭუნე და ხელზე ვეცი.

მაგარი ბიჭი ყოფილა, ხმა არ ამოულია, ძლივს მომიშორა. ლურჯ ნაკბილარზე დაიხედა. მეგონა, მუშტს ასწევს და თავზე უროსავით მხეთქავს-მეთქი. იქნებ ასეც მომხდარიყო, მაგრამ წინა სკამიდან იამზე წამოხტა, სიავისაგან თვალეები კინალამ გადმოსცვივდა:

— არა გრცხვენია, ამოდენა ვირი...

„ვირიო?“ — ღორჯოლამ მიმოიხედა, მთელი დარბაზი მას უყურებდა.

უხმოდ შებრუნდა, შეყოვნებული ძმა წინ გაიგდო და უკანა რიგს მიეტანა.

სიბნელეში ზურგს მიბურღავდა მისი მზერა, მაგრამ ეკრანზე ისმოდა ცხენების თქარათქური, ბოროტი ჭიჭინაზე სკდებოდა, კეთილის წილი იყო თანაგრძნობა, ოქრო და მშვენიერი გმირი ქალი. მე რისი უნდა მშინებოდა? მე ჩემს რაშს მივაქროლებდი და ღორჯოლას ჯაგლაგი ვერ მომენეოდა...

18

გვიანი ღამეა, ვნევარ ჩემთვის, ვაყვლიპინებ თვალებს, არა და არ მეძინება.

ვითმინე, ვითმინე, მერე ბალიში ავნიე, ზურგით მივეყრდენი და ოთახს გავხედე.

ფართო ოთახი გვაქვს. ათი სანოლი ერთ მხარესაა ჩამორიგებული, ათი — მეორეს. ვილაცას უფიქრია, ნამეტანი ხალვათი გასასვლელია შუაშიო და ოთხი სანოლი სიგრძეზე ჩაუკვეხებია. ამ ოთხიდან პირველი ჩემია. თავით კედელს ებჯინება. საკმარისია ავინიო და მთელი ოთახი ხელისგულივითაა.

გარეთ ბნელა. ფანჯრიდან ეზოს ნათურა იყურება. იმის შუქზე ფიფქი ტრიალებს. საიდან გაჩნდა? ნუთუ გათოვდა?

კარის ძგიდეზე წითელი ნათურა ბუბუტავს სუსტად.

სანოლი ავაჭრაჭუნე.

პაპუჩი ეძგვერაძე, მოუსვენარი, მკვირცხლი ბიჭი, შამფურით შეტრიალდა, თავი წამოსწია და მომაჩერდა:

— არ გძინავს?

თვითონ ხომ სულ სძინავს, ოღონდ კურდღლის ძილით. ოდნავი ფაჩუნი და თავს წამოჰყოფს. მისი სანოლიც გასასვლელში დგას, ჩემს ფერხთით...

— თუ არ გძინავს, მოყევი რამე! — ბალიში ჩაიხუტა, ნიკაპით ჩამოეყრდნო და მომჩერებია.

— რა უნდა მოვყვე? გარეთ თოვას აპირებს, აქ თბილა, მეტი რალა გინდა? — სიტყვა ბანზე ავუგდე.

— ზღაპარი მოყევი!

„ზღაპარიო?“ — მარცხნივ და მარჯვნივ ზამბარები აჭრაჭუნდა და ერთბაშად ოთხი წყვილი თვალი აინთო. მარჯვნივ პირველკლასელები მიშიკო გაბედავა და ჯიბო მოსაშვილი წვანან. მიშიკოს ქვედა ტუჩი ჩამოუშვია, ნერწყვს ვერ იკავებს... ჯიბო შავზე შავი გადაბმული წარბებით გამოიჩინა. ამ წარბებს შორის ღრმად ჩამჯდარი თვალელებიც ისეა ჩაშავებული, რევოლვერის ლულები გეგონება... მარცხნივ მეორეკლასელები ვალერიკო გაგლოევი და რომანიკო ბარნაბიშვილის სანოლებია. წითელყვრიმალებიანი ვალერიკო ოსეთიდან ჩამოიყვანეს თურმე, არც ოსური იცოდა, არც რომელიმე სხვა ენა... რომანიკო ჩვენსავით დაკარგული როდია. ფუნთუშა ლოყებზე ტკბილეულის სუნი სდის. კვირაობით გასტრონომის დირექტორი დედიკო აკითხავს საკუთარი „ჟიგულით“. კვირა დილა რომანიკოს მხიარული ჭიხვინით იწყება, საღამო კი ხმადაბალი ზმუილით მთავრდება.

— გახსენი რა ზღაპრის გუდა! — რომანიკომაც ბალიში მოხერხებულად გაისწორა.

რამდენი ხანია წასული ვარ და ჩემი ძირსმოსაჭრელი ენა არ დავინწყებიათ.

— ზღაპრის გუდა ტყუილების გუდაა, მე თუ დამიჯერებთ! — თითი ავნიე. — ზღაპრებს უფროსები თხზავენ, თვითონაც არა სჯერათ, ჩვენ კი გვატყუებენ!

— მაინც კაია ზღაპარი! — პაპუჩი მოუთმენლად გადაგორდა-გადმოგორდა, საბანი კობტად ამოიკეცა და მოსასმენად მოემზადა.

— რა მოვყვე?

— იყო ერთი ღტ-ღტ! — წამოიძახა ჯიბომ.

— იყო ერთი ღტ-ღტ! არც თავი ჰქონდა, არც ფეხი, არც ტანი, არც ხელი, არც არაფერი! არ დადიოდა, არ დაფრინავდა, არ დარბოდა, არ დახტოდა, მაგრამ საკმარისი იყო, ვინმეს ეთქვა: „ღტ-ღტ!“ სიცილ-სიცილ მოვარდებოდა და ყველაზე უცხვირპირო, ბუზლუნა და ბუტია ბავშვს გააცინებდა. თვითონაც ხომ სულ იცინოდა, კისკისებდა, კვასკვასებდა, ხარხარებდა, ქირქილებდა, ხითხითებდა, კუჭკუჭებდა, ხანდახან მთლად ჩაბჟირდებოდა...

ერთი სულის ამოთქმით ჩავარაკრაკე, თან მეზობელი სა-
წოლებისაკენ გადავიხარე, ხან მარჯვნივ, ხან მარცხნივ, ვი-
თომ ფეხის გულებზე უნდა შეგილიტინოთ-მეთქი. საწოლები
გრძელები იყო, ბიჭები ჯერაც მოკლები, ფეხებს ველარ
მივწვდი, მაგრამ ისინი აკვასკვასდნენ და აკისკისდნენ...

— ნიკანორ, ხედავ, ფიფქი ფარფატებს, თავი ციმბირში
მგონია! მოყევი რა, ვითომ მამაშენი — დიდი ნიკანორი ჩრდი-
ლოეთის ირმებით მოგზაურობს და თეთრი დათვი შეეჩეხა!
— ხვიჩა თურქიამ საბანი მჭიდროდ შემოიხვია და ფანჯრის
რაფაზე ჩამოჯდა.

— უკეთესია, აფრიკაში ჯუჯებმა კინალამ რომ შესან-
სლეს! — წამოხტა არველოდ არდია.

— აფრიკაში კი არა, მთვარეზე გაფრინდა და იქაურმა ჯუ-
ჯებმა შეჭამეს! — გამონათა ოთოია თავცეცხლამ.

— დებილო, მთვარეზე სიცოცხლე არ არის, ჯუჯებს რა
უნდა! — ჩაიბუბუნა გონელი ჩიჩუამ. ისეთი გამხდარი ვინმეა
ეს გონელი, ინდაურის წონა ძლივს გამოვა, სამაგიეროდ ხმა
აქვს, ას ფუთს აინონის.

— თვითონ დებილო, სიცოცხლე არ არის, მაგრამ იქნებ
ქვის ჯუჯები არიან! — არ დათმო ოთოიამ.

— ვინმეს მაგი რომ შეეჭამა, ნიკანორს სალაპარაკო გა-
უთავდებოდა! — განაცხადა ზაზა დევიძემ.

— ნიკანორ, ხმა ამოიღე, ტყუილუბრალოდ ნუ აყაყანებ
ამათ! — ივერი ტყებუჩავამ ჩაურთო.

ამასობაში წვრილფეხობამაც წამოყო თავი. უფრო სწო-
რად, ძღვიკისა და ქვათის არა სძინავთ, თორემ მეოთხეკლა-
სელები სიკო, რწყილა და ომიკო ზარბაზნის გასროლას ვერ
გაიგებენ. ესენი იმდენს ხტუნაობენ, ძალაგამოლეულებს საღ-
ამოობით ზეზეურად სძინავთ. ძღვიკი და ქვათი ერთი გვა-
რისანი არიან — ჩქვანავები, ერთი სოფლიდან, კარის მეზო-
ბლები. მშობლები კატასტროფაში დაელუპათ და თავი ძმები
ჰგონიან. ძღვიკი ქუცნა ქედამ შეარქვა, სიცვივისაგან მობუ-
ზულ პატარა, უშნო ჩიტს ჰგავსო, სამაგიეროდ ქვათი გოდორ-
აა, თავისაზე ორი-სამი წლით უფროსებს წონითაც ჯაბნის,

სიმაღლითაც და მაღლითაც. ამათ გვერდით ჭუკიამაც დაკუსა
თვალეები და ყურები ლოკატორებივით აამოძრავა.

ცოტათი გავიპრანჭე. მარჯვენა ავნიე, ქუთუთოები მოვ-
ჭუტე, შუბლი შევიჭმუნე, ვითომც, რასაც ვყვები, აზრის სივ-
რცეზე ვხედავ-მეთქი და განგებ მოგუდული ხმით, აუჩქარე-
ბლად დავიწყე:

— დიახ, ამასწინათ მამიკოს შევხვდი — დიდ ნიკანორს!
აი, ამოდენა, — ხელები გავშალე, — უღვაშები დარდით ჩამო-
ეშვა. სინანულით მითხრა, რა გაენყობა, ჩემი სახელგან-
თქმული უღვაშები უნდა მოვიპარსოო. მენყინა, ცხადია! გახ-
სოვთ, ადრე გიყვებოდით, ჩრდილოეთ პოლუსზე მოგზაურო-
ბის ჟამს როგორ შევლოდა უღვაშები. ბარონი მიუნჰაუზენი-
საგან უსწავლია თურმე! საძილე ტომრიდან გარეთ გამოყო-
ფდა და როცა გაიღვიძებდა, იმდენი ჭირხლი ესხა, მთელი ექს-
პედიცია აღნობდა ჩაის წყლად. დიდი ნიკანორი რომ არა, უწ-
ყლობით დაიღუპებოდნენ.

პაპუნა, კუჭუნა და ჯანიკო აფრუტუნდნენ, აქეთ-იქიდან
დაუსისინეს, მოგვასმენინეთო.

— ისეთი რა მოხდება-მეთქი, შევეკითხე. ჩემი მამიკო თუ
ხარ, შენი უღვაშები ისე მომწონს, ოქრო-ვერცხლით დატვირ-
თული ქარავანი რომ შემოგთავაზონ, ამ უღვაშებს მაინც ნუ
შეეღვივი-მეთქი. თურმე ნუ იტყვით, კოსმოსური ხომალდის
მეთაურად დაუნიშნავთ. კოსმონავტებს სკაფანდრები აცვი-
ათ. თავზე, აი, ასეთი, — ხელები თავზევით მოვამრგვალე, —
ჩაფხუტები ახურავთ. დიდმა ნიკანორმა, ჩაფხუტი რომ დაი-
ხურა, უღვაშები შიგ ჩაიკუჭა და კინალამ მოიგუდა... სულზე
მიუსწრეს!

ამათ მეტი რაღა უნდოდათ, აქირქილდნენ.

— მოვა ალათი ბებია და დაგაგლეჯთ ყურებს! — წაიბუზ-
ლუნა თავდიდამ, ზღაპარს რომ კაი ძილის გამოცხოვა ერჩინა.

— მთვარეზე სიცოცხლე არ არის! — სწრაფად ჩამიკრა
თურქიამ.

— მთვარეზე რომ ქვის ჯუჯების ტომი აღმოჩნდა... —
გამოვასწორე.

— აგე! — ნიშნი მიუგო ოთოია თავცეცხლამ.

— იმისმა ბელადმა — პირველმა ჯუჯამ, სიმაღლით რომ ვაჟიკა-ცქნაფაზე, ან ძღვიკიზე, ანდა სულაც რწყილაზე და ჭუკიაზე ერთი მტკაველით მალალია და აგერ, ქვათიაზე დაბალი, აი, იმან, დეპეშა გამოგზავნა, ვინაც კი საბავშვო სახლში, რატომღაც „სიხარულად“ რომ იწოდება, ქვისთავიანი და ქვისგულიანია, ჩვენი ჯიშისაა და გამომიგზავნეთო... დიდ ნიკანორს ებრძანა ამ საქმის მოგვარება...

— მაშ, გამგზავრებულა მთვარეზე თავდიდა! — შორი კუთხიდან ხმა მოაწვდინა სუმჩხვინდმა. ამას ცხვირზე ნაიარევი აჩნდა. ქუცნა ჭედიამ არ დააყოვნა და ცხვირი დაუთვალა: ერთი ცხვირი, ორი ცხვირი, სამი ცხვირი... შენ, ძმაო, სუმჩხვინდი, ე.ი. სამცხვირა, ყოფილხარო!.. სუმჩხვინდიო? — მოალო პირი ბიჭმა, მაგრამ ყური არავინ გამოიბერტყა, არავინ შეიბრალა, ჯიუტად სუმჩხვინდს ეძახდნენ. უკლო ტირილს და შეეჩვია კიდეც.

— შენ თვითონ ხარ ქვისთავიანი! — არ შეარჩინა თავდიდამ. — გიჯობს შენს ცხვირს მიხედო!

— ნუხელ ლაგვილავებთან მეძინა! — თავდიდას ჭიჭყინს არად ვაგდებ. — ატყდა ერთი გრრრიალი — გურ-გურ-გურ-ფშშშ... ვაიმე, მინისძვრაა-მეთქი და კარში გავვარდი... თურმე დიდმა ნიკანორმა ვერასულას კლდის ძირას თავისი ხომალდი დასვა. ვისაც არა გჯერათ, მიდით და ნახეთ, იქაურობა ცეცხლითაა გადაბუგული...

— დილით რომ წავიდეთ? — იკითხა ქვათიმ, თბილი ლოგინის დატოვება ეზარებოდა.

— დილამდე დიდი დროა, კვალიც ნაიშლება!

— გარეთ ცივა! — ჩაინრიპინა ჭუკიამ.

— ჰო, ცივა! — დავეთანხმე. — ნუხელიც ციოდა. მეც შემეცივდა. ავდექი და ხანძრისაკენ წავედი. ვერასულას კლდის ძირას ტყე იწვოდა. მივეფიცხე და კარგადაც გავთბი. თან იმას ვუყურებ, აქ რა ხდება-მეთქი. ვხედავ, ნახანძრალზე დიდი ნიკანორი და ქვის ჯუჯა დგანან. ჯუჯა მუხლამდე ძლივსა სწვდება. ნაბიჯს რომ გადადგამს, ჩხაკა-ჩხუკი გააქვს. სხვა პატარ-პატარა ჯუჯუკები, ჭუკიას სიდიდისანი, აქეთ-იქით დაგორავენ, ერთმანეთს ეხლებიან — ჩხაკ!.. ზურგსუკან ფეხ-

ების ხმა მომესმა. მოვბრუნდი და თვალებს ძლივს დაუფჯერე, ზოგ-ზოგი ჩვენი აღმზრდელი გადასწრებაზე მორბის!.. ლამე იყო და ყველანი ვერ ვიცანი... მიშიკო ძაგანია (ჩვენი მძლოლი გამახსენდა) ჩამოიქროლა თავისი მონჯლრეული „რაფით“, იმას ეგონა, ლამაზ-ლამაზი გოგოები ჩამოვიდოდნენ. იქით პისტი ქარდავა გამორბის, ურიკით დიდზე-დიდ ქვაბს მოაგორებს, ეს ჯუჯუკები სუკები და ბარკლები ჰგონია... მედიკო სამუშია მოირხევა ნაზად და პისტის გასძახის — „პისტი, შე სასიკვდილე, ცოტა მეც დამიტოვე!“ უცებ იპოლიტე კვირკველიამ იყვირა — „ჰეი, ხელი არ ახლოთ, ყველაფერი ჩემია!“ ვინ მოუსმენდა?! ყველას ფართხუნა ხალათები ეცვა და დიდ ჯიბეებში ქვის კარაქებსა და ქვის შაქარს იტენიდნენ...

— ჩვენ ვინლა უნდა აღგვზარდოს? — გულუბრყვილოდ მეკითხება პაპუჩი.

— ნუ დარდობ, დილიდან აღმზრდელ-მასწავლებლად თავდიდას ნიშნავენ და კარგადაც მოგივლით!

— ჩემთან რა გინდა, რა! — ჩაინუნუნა თავდიდამ.

— ცსს! — გამოსცრა კუჭუნა ცქიფურიშვილმა.

ბაჩუჩების ფაჩუნით შემოვიდა ლამის ძიძა ალათი ეჯიბია, კარგა ხანს მიყურა... ამოიოხრა...

თითქოს ხელი მკრესო, თვალი გავახილე.

ფანჯრის მიღმა, განათებულ წრეში თითო-ოროლა ფიფქი ტრიალებდა და სიბნელეში იკარგებოდა.

ოთახში სანახევროდ ბინდი იდგა. ბიჭებს ეძინათ, მშვიდად ფშუტუნებდნენ.

ეძინა მთელ სახლს, ჩქამი არსაიდან ისმოდა.

ყური მივაპყარი, საიდანღაც, ოთახების სიღრმიდან თითქოს სუსტმა სლუკუნმა მოაღწია.

„პატარა ტირის!“ — გავიფიქრე. საწოლიდან უხმოდ ჩავსრიალდი. ცივ ფლოსტებში ჩავყავი ფეხი. ვცდილობ, არ ვიხმაურო. პაპუჩიმ თვალი დააჭყიტა, მომაჩერდა. თითი ტუჩზე მივიდე. კვლავ ბალიშს ჩაეხუტა და სიზმარეთში შებრუნდა. იქ დიდი, ბრჭყვიალა მატარებელი მიგუგუნებდა და ვერცხლ-

ისფერ ვაგონებში ნებიერად მიემგზავრებოდნენ კუჭუნა და ჯანიკო, სუმჩხვინდი და ოთოია, ძღვიკი და ქვათია, ვალერიკო და რომანიკო, ჭუკია და თავდიდა...

სახლის მეორე ბოლოს ორი ოთახია, სკოლამდელი ბავშვებისა. მეჩვენება, რომ სლუკუნი იქიდან ისმის და თითის წვერებზე მივიპარები.

ჯერ ბიჭუნებთან შევიჭვრიტე. ათ მომცრო საწოლზე ცხრა ბავშვს სძინავს. მეთე ლოგინი ანგრეულია, პატრონი არა ჩანს. დათუჩი ცქიფურიშვილი, ალბათ, რომელიმე დაიკოსთან წაცუნცულდა. ცხრა ვაჟკაცი კი ღრმა ძილში ჩაფლულა — ზოგს ცხვირი ბალიშში ჩაურგავს, ზოგი ზურგზე წევს, ზოგი მოკრუნჩხულა... თავბოტორა ზვიადი, ვაჟიკა-ცქნაფა, კოჭლი ლაშა, ანგელოზივით სიფრიფანა ნუკრი, თვეში ერთხელ ასთმის შეტევები რომ მოსდის, ეშმაკის ფეხი სოსიკა, მუდამ რომ ხელი გამოუნვდია („ერთი ცალი მზესუმზირა მასესხე!“ „ერთი წვნიკი კევა მომინწკნე!“ „ვაშლი მაკბეჩიე სულ ცო-ოტა-ცოტა, აი, ამოდენა!“), წიკპურტა — პანანინა, ჯიუტი, ღონიერი; ვასიკო — პირმრგვალი, მორგვივით ბიჭი; სერიოჟა — ღერი ქართული რომ არ „ეკერკება“ და ვინ იცის, რუსულის უცოდინარ ტოლებს რითი აგებინებს რაიმეს; ყურპარტყუნა — ყურები აქეთ-იქით გაუფლაშტია და პირში თითი ჩაურჭვია საზუნზავად...

მეზობელ ოთახში შევყავი თავი...

ღამის ნათურა ბჟუტავს აქაც, თანაბრად ეფინება რვა პატარა, მოკლე საწოლს. რვა გოგონას სძინავს — სამი, ოთხი და ხუთი წლისანებს... აგერ ოთხი წლის ეთერიკო, ოდნავ გახსნილი ბაგეებიდან თეთრი, წვრილი კბილები უბრწყინავს; სამი წლის სვეტას საფეთქელზე ქერა კულული დახვევია, ლურჯი ძარღვი წყნარად უფეთქავს; ხუთი წლის ნაილის შავი თმები ბალიშზე მიმოპნევიან, პირისახე სანახევროდ შიგ ჩაუფლიან; აგერ ოთხი წლის მამისთვალა, მრგვალი, დაჭორფლილსახიანი ებრაელი გოგონა, თმების სინითლით ოთოიას რომ გაეჯობრება; სამი წლის გოგუცას თურმე თმა გადაპარსეს, მკბენარი ჰყავდაო, ახლა ბიჭისაგან ვერც გაარჩევ; ხუთი წლის თეონას მოკლედ შეკრეჭილი ნაბლისფერი თმა შუბლზე ჩამოჰყრია, მკვეთრად მორკალულ წარბებქვეშ ქუთუთოები უთრ-

თის, თითქოს წამნამების გახსნას ეპირებაო; ლოყანითელი მოკონა, ენაჩლიფინა, მეგრულადაც ძლივს რომ უქცევს და სხვა არც ერთი ენა არ იცის... დაბოლოს, მარიხი...

შიშითა და გაკვირვებით მიყურებს. საჩვენებელი თითი პირში ჩაურჩია. ცრემლი არ სდის, მაგრამ შიგნიდან მოწოლილი სლუკუნი ვერ შეუკავებია.

ახალი ბავშვია, წელან მოიყვანეს. თეთრხალათიანი ქალი და მილიციელი ახლდნენ, თითქოს დიდი ვინმე დამნაშავე ყოფილიყოს. თავისი პანია ფეხებით ისე მოაბიჯებდა, ვითომც გადაეწყვიტა, სასჯელის ღირსი ვარო.

- რა გატირებს?
- მეშინია!
- ფისი გინდა?
- ჰო!
- წამოდი!

წამოფოფხდა. ხელი შევაშველე, ძირს გადმოვსვი, ბუმბულივით მჩატეა. საწოლქვეშ ფლოსტები მოფუძებნე და ფეხები ჩავაყოფინე.

— ოლონდ ჩუმად, არავინ გავალვიძოთ!

ციცქნა ხელი ნდობით გამომინოდა. საპირფარეოს კარამდე მივაცილე.

- შედი!
- მეშინია!
- იქ სინათლეა! ბიჭები არ შედიან გოგონების საპირფარეოში!
- მეშინია!
- შედი და მე აქ დაგელოდები!

შედის, თან უკან-უკან იყურება. ცოტა ხანში ჩურჩული მესმის:

- აქა ხარ?
 - ნუ გეშინია, არ დაგტოვებ!
- სირბილით გამოდის, ელიმება.
- ისე შემეშინდა, იქ ვილაცა იყო!
 - იქ არავინაა, წავიდეთ!
- ჩუმად ვბრუნდებით.

სანოლამდე მიმყავს, ვანვენ, საბანს ვახურავ, იმან კი — უცებ:

— მე დედიკო სულ არა მყავს და მამიკოც სულ არა მყავს!
— არ დაიჯერო, აბა, ისე საიდან გაჩნდებოდი!
— არ ვიცი.
— შენ მამიკოც გეყოლება და დედიკოც. მანამდე, თუ გინდა, ვითომ მე ვიქნები შენი მამიკო!

— ასეთი მამიკოები არ არიან! — სევდითა თქვა.
— მართლა კი არ ვიქნები, ვითომ მამიკო ვარ! ოღონდ არავის უთხრა, კარგი?

თმაზე ხელი გადავუსვი და შევბრუნდი.
— მამიკო! — დამიძახა უცებ ეშმაკუნამ.
შევჩერდი.
— მაკოცე!

ლოყაზე ვაკოცე.
— დაიძინე! — ნავჩურჩულე და წამოვედი...

ლოგინი გაყინული დამხვდა. საბანი ნიკაპამდე ავიწიე და თვალი დავხუჭე. ძილი არა და არ მომეკარა. ხშირად მემართება ასე. დავინწყებ ფიქრს და ძილი სადღაც გამეპარება. რამდენს ვეხვეწები, დამიბრუნდი-მეთქი, ძილის მაგიერ კი აკვირებული ფიქრი მიბრუნდება.

მარიხზე ვფიქრობ. რა თქმა უნდა, სისულელე ვუთხარი. მინდოდა დამეწყნარებინა. ძამიკო მაინც მეთქვა, ხომ უფრო უპრიანი იქნებოდა. ადგება ახლა და ბიჭებში დამიძახებს მამიკოს. სად გინდა მერე დაემალე ბავშვების ხითხითს. მარტო ქუცნა ჭედია მეყოფა!

ვინ არის მარიხი? პატარა, ობოლი გოგოა! მხოლოდ ეს ვიცი, მეტი არაფერი. ვწევარ და ბიოგრაფიას ვუთხზავ. რა ისეთი ბიოგრაფია უნდა ჰქონოდა. შეიძლება მთელი მისი ცხოვრება ორ სიტყვაში მოთავსდეს — „დაიბადა!“ და „არის!“ მაგრამ თუ ჩავუკვირდებით?

დედა ხომ ჰყავდა? დიახ, ახალგაზრდა დედიკო ჰყავდა. სკოლა ახლახან დაამთავრა. გამოუცდელი იყო და შეცდა. არა, პირიქით! დედიკო ასაკოვანი ბრძანდებოდა. ჯიბეში უმაღლესის დიპლომი ედო. სამსახურიც ჰქონდა, ხელფასიც, ჰყავდა

ნათესავეები, მეგობრები, პატარა ქალაქში ყველა იცნობდა... საქმროები თავს ევლებოდნენ... რალაც ეშმაკად, ცოლიანი კაცი შეუყვარდა. იქნებ ის კაცი ცოლზე უკვე არ გიჟდებოდა, მაგრამ შვილები ჰყავდა — ორი გოგო და ორი ვაჟი, იმათ კი ვერ მიატოვებდა. ჩუმად ხვდებოდნენ ერთმანეთს. კაცი იფიცებოდა, ისეთი დღეც გათენდება, ოჯახიდან წამოვალო. ასეთი დღე ვერ გათენდა, მაგრამ ისეთი კი დადგა, ქალმა რომ შეცოდების ნაყოფი იგრძნო... ჰა, საიდან ვიცოდი?... გასაკვირია?... პატარა ბიჭი და „შეცოდების ნაყოფზე“ მსჯელობა!.. ვაიმე, ქვეყანა გამიგებსო, წელზე კორსეტი მოიჭირა. მარიხი ჯერ არ დაბადებულიყო, კორსეტის ციხეში უკვე ჩასვეს.

კორსეტი რომ გაჩნდა, იმ დღეს გაქრა სიყვარულიც. კაცს გაახსენდა ცოლი და ოთხი შვილი. მარიხის დედიკოს გაახსენდა სამსახური, დიპლომი, ნათესავეები, პატარა ქალაქის ქორეზი... კიბო მჭირს, ვკვდებიო და დიდ ქალაქში გამოიქცა. კიბო კი არა, მარიხი სჭირდა. მოიშორა და ახლობლებს გააგებინა, კეთილთვისებიანი აღმოჩნდა, ღმერთმა მიშველა, გადავრჩიო. ღმერთმა გაიგონა ნათქვამი (ან იქნებ ეშმაკმა!), სამი წლის შემდეგ მართლაც კიბო გაუჩინა, ძუძუსი, მარიხმა რომ ვერ მოწოვა.

თვალი სწრაფად გავახილე, გული შიშინანად ამიფართქალდა, მკერდი ამტკივდა, თითქოს მე მომაჭრეს ის ძუძუ...

რა ბოროტი ვარ! ეს რამ მაფიქრებინა?

„მე დედიკო სულ არ მყავს და მამიკოც სულ არ მყავს!“ — თვითონ მითხრა ასე. იგი ციდან ჩამოფარფატდა, აი, იმ ფიფქივით. იგი ღმერთმა გააჩინა, ანგელოზის უხილავი ფრთები შეასხა და ძირს ჩამოუშვა.

იმ წუთიდან დაიწყო მისი ცხოვრება.

აღბათ ძალიან პატარა იყო, იქნებ შვიდთვიანიც. შვიდთვიანებს სამშობიაროში დიდხანს აჩერებენ, მუშტარიც ნაკლები გამოუჩნდება... ინვა თეთრ სახვევებში, კრუტუნებდა თავისთვის და აზრადაც არ იცოდა, მეფის სასახლეში მოევილინა ქვეყნიერებას თუ მანანნალის ქოხში.

ქოხი რა საკადრისია? თეთრ, ქათქათა სახლში გადაიყვანეს, სადაც მისთანანი ჭყლოპინობენ.

იზრდებიან, ოღონდ ნელა... სიარულს სწავლობენ, ოღონდ ცოტა უფრო გვიან, ენას იტეხენ, ოღონდ არც ისე ჩქარა...

სასახლეში დაბადებული ცხვირს დააცემინებს და ორმოცდაათი ძიძა მიესევს გულის ხეთქებით, არიქა, ნიავი არ მიეკაროსო. თეთრ, ქათქათა პალატაში კი გასკდი თუ გინდა ტირილით, სანამ ერთი ძიძა ჩამოუვლის ორმოცდაათს...

— ისევ არ გძინავს? — პაპუჩიმ ასწია თავი.

— ვიძინებ! — მოკლედ მოვჭერი და საბანი თავზე წამოვიხურე.

სიზმარი ვნახე. ვითომ თოვლიან ტრამალში დავიკარგე-ნით. თავზე გვათოვდა უხვად. გვცვიოდა. არავინ იცოდა, გზა საითკენ გაგვეკვლია. მოვიდა მარიხი და მთხოვა — „ამიყვანე!“ ავიყვანე და პირდაპირ წავედი. ფეხდაფეხ მიმოზა კაცია მომყვებოდა. ისეთი გამჭვირვალე და სიფრიფანა ჩანდა, ლანდად ვხედავდი, მაგრამ ვიცოდი, რომ მიმოზა იყო. სხვა გოგო-ბიჭებიც მომყვებოდნენ კვალზე. ვილაცამ იკითხა: მაინც საითკენ მიჰყავს ნიკანორ ბჟალავას ბავშვები?.. ეჭვით იკითხა: მაინც საითკენ?..

19

ოხოტის ზღვა ნისლით გვეგებება. ხელის განვდენაზე ვერაფერს ხედავ. მთელ სამყაროში მარტო ჩვენი ხომალდია... ასეთ დროს საშიშია ცურვა. მოაჯირს თუ გადაეყუდები, რუხი წყალი ისე ჩანს, მსუბუქი ორთქლი დაეფინაო. ყოველი მხრიდან თეთრი კედელია და „ოხოტსკი“, შუაში ხევს ამ კედელს. გახლეჩილი ნისლის ფთილები ფარფატიტ მიექანება კორპუსის გასწვრივ.

მიცურავს „ოხოტსკი“, თან გაბმით გუგუნებს — „უუუ!.. უუუ!..“ ხმა აქვე იგუდება, იკარგება. „ოხოტსკი“ მაინც ცდილობს შემხვედრნი გააფრთხილოს, აგერა ვარო, გზაზე არ გადაამყაროთ, თორემ ბენვის ხიდზე გავდივარ, ჩემს ქვემოთ უძირო უფსკრულიაო.

ნისლს მივჩერებივარ. ვინ უნდა შეგვეჯახოს, მაგრამ ჩემს წარმოსახვაში შესაძლებელი ცოცხალი ხატივით წარმოჩნდება. ეს ბურუსი რომანტიკის ბურუსია, რათა არსებული მეტი ხიბლით შეიმოსოს.

ბურუსიდან, არსაიდან გამოჩნდა მაშინ „სიხარულის“ სტუმარიც.

საეჭვოდ იქცეოდა. ჯერ იყო და, ავტობუსიდან ტყისპირას ჩამოვიდა. სოფლამდე კილომეტრიც რჩებოდა, რაიცენტრამდე — ბარე ხუთი-ექვსი. სანრეტ არხს გადაეველო, ეკალბარდებში გაკვალულ ერთადერთ ბილიკს გულდაჯერებით დაადგა, ეტყობა, კარგადაც იცოდა, საით მიდიოდა ეს ბილიკი. ფუცუკამ და ღორჯოლამ დროზე შენიშნეს, ერთმანეთს გადახედეს და ძეძვებს ამოეფარნენ.

შორიდან ჩამოსულსა ჰგავდა. ველვეტის ყავისფერი შარვალი და ტყავის კურტაკი ეცვა. თავზე სვანური ქუდი ჩამოეფხატა. სათვალე ეკეთა. რაც მთავარია, მონაბლისფრო წვერულვაში მოეშვა. მხარზე ფოტოაპარატი ეკიდა, ხელში მომცრო „დიპლომატი“ ეჭირა.

უცნაურად იქცეოდა. არსად მიეჩქარებოდა თითქოს, მისეირნობდა თავისთვის. ხანდახან ჩერდებოდა, გამხმარ კუნძს დააკვირდებოდა, ან აძონძილ თხმელას. ერთ ადგილას კარგა ხანს იყო ჩაცუცქული. ბიჭებს ცნობისმოყვარეობისაგან სუნთქვა შეეკრათ. ისეთი არაფერი! როცა წამოიწია, ხელში ყოჩივარდი ეჭირა.

— დარტყმილია, აი! — ჩაიჩურჩულა ფუცუკამ.

ღორჯოლამ პასუხად თითი შუბლზე მიიკაკუნა.

ამასობაში უცნობი საკმაოდ შორს წავიდა. ბიჭები ძუნძულით მიჰყვნენ. ხანდახან ჩაცუცქედებოდნენ, გაიყურსებოდნენ. ერთი-ორჯერ ფუცუკამ ხმელი ტოტი გაატკაცუნა. ასეთი უგერგილო ვინმე იყო! ღორჯოლამ შეუბღვირა, იმან კი, მავედრებელი მზერით, — რა ვქნა, შემთხვევით მომივიდაო.

უცნობი თითქოს დაეჭვდა, მოიხედა, მაგრამ ნაბიჯი არც აუჩქარებია, არც შეუწელებია.

ერთგან ბილიკი ორად იყოფოდა. მარჯვენა საბავშვო სახლისაკენ მიემართებოდა, მარცხენა — ვერასულას კლდის ძირამდე აღწევდა.

კაცი წამით შეყოვნდა, შეჭოჭმანდა.

ბიჭებმა სუნთქვა ჩაიხშეს, გაიტრუნენ.

უცნობმა ვერასულას კლდისაკენ გადაუხვია.

— აჰა! — ხმადაბლა თქვა ლორჯოლამ, ვითომდა ახლა კი მივხვდიო, თუმცა ვერაფერსაც ვერ მიხვდა.

ფუცუკამ თვალი ააპარპალა, იქნებ მეც გამაგებინო, რა ხდებო. ცოტათი ეშინოდა კიდეც. ლორჯოლასაც არ ჰქონდა გული საგულეში, მაგრამ არაფერს იმჩნევდა.

— არ მომწონს მე ეს კაცი! — ხმადაბლა თქვა ლორჯოლამ.

უცნობს კვლავ ფეხაკრეფით მიჰყვნიენ.

ბილიკმა ბროლიდელეში ჩაირბინა. ზევით საჭყუმპალაო იყო. ამ სიცივეში იქ, ცხადია, არავინ დადიოდა. აქ კი, ვინროზე, ნაჩორკნი თხმელა იყო გადებული და უცნობმა ზედ ისე გაიარა, ვითომც ცირკის ჯამბაზიაო.

ბიჭებმა აცალეს მიმალვა, მერე სულმოუთქმელად გადირბინეს თვითონაც. კიდეც კარგი, ლორჯოლა დროზე მიხვდა, ფუცუკას ანიშნა და თანთანას გაჰყვნიენ. ცოტა კიდეც და მთავარი ბილიკის მოსახვევთან უცნობი დაინახეს. იდგა და უკან იყურებოდა. ლორჯოლამ ძმას ამაყად შეხედა, რომ არ გადმოგვეხვია, ხომ ზედ გადავანყდებოდითო.

უცნობმა გაიღიმა. სათვალე მოიხსნა, განმინდა, ისევ გაიკეთა და გზა განაგრძო.

ბიჭები გაფაციცებით მიჰყვნიენ. კაცი ნაღდად შემოგზავნილსა ჰგავდა. ვინ და რისთვის შემოგზავნა, ესლა იყო გასარკვევი.

ვერასულას კლდე უცბად წამოიშრათა. ტყე აქ უკან იხევს. მოღიავებულ, მწვანე მდელოზე ამოზიდულა თვალშეუწვდენი ქარაფი და მრისხანედ გადაჰყურებს გარემოს.

უცნობი შეჩერდა... უყურა, უყურა ვერასულას კლდეს... ლოდზე დაანყო „დიპლომატი“, ფოტოაპარატი, გაიხადა კურტაკი და უცებ შემოტრიალდა, ზამბარასავით მოიღუნა. შეჰკვივლა — „იააა!“ და ფეხი ჰაერში ისე შესტყორცნა, თითქოს ხმალი გაიქნიაო.

ამ ანგლობაზე თვითონაც გაეცინა, ლოდზე მოხერხებულად მოეწყო და გასძახა:

— ჰეი, ბელურებო, გამოდით, მეჩვენეთ, რა ბიჭებიცა ხართ!

ფუცუკას დასცხა, ფერფურმა გადაჰკრა. ლორჯოლას სიბრაზისაგან სახე მოექცა. ჯიბეში ხელი ჩაიყო, იქ დანა ედო. სამალავიდან ზღაზვნით გამოვიდა და უცნობს წინ დაუდგა. ფუცუკამაც გაბედა, თუმცა წელის აზიდვა გაუჭირდა.

ახლა ორივე დაბღვერილი იდგა და თავს მალლა არ სწევდნენ.

— ესე იგი გაინტერესებთ, უცხო ვინ შემოეხეტა თქვენს სამფლობელოში?

ბიჭებმა არაფერი თქვეს, მხოლოდ ფუცუკამ აასხლიპინა ცხვირი.

— მე ვარ აგენტი იქს-ნოლ-ერთი!

— აგენტი არა... — აგდებულად თქვა ლორჯოლამ.

— არა გჯერა? ახლავე დაგიმტკიცებ! — კურტაკის ჯიბიდან უბის წიგნაკი ამოიღო, გახსნა და ვითომ წაიკითხა: — აქ მიწერია, რომ თქვენ ძმები ხართ!

— ტყუპები ვართ! — მძიმედ დაემონმა ლორჯოლა. თავიდანვე ხომ არ მოეწონა და არა ეს კაცი, რაც დრო გადიოდა, უფრო არ მოსწონდა.

— აკი ვთქვი! ამას თუ დავუმატებთ, — საათზე დაიხედა, — თქვენ რომ „სიხარულის“ აღსაზრდელები ბრძანდებით და მეცადინეობიდან გამოიპარეთ, მგონი, ერთი აგენტისათვის მეტისმეტიცაა!

უცნობმა კურტაკი ჩაიცვა, ნივთები აიღო, წასვლა დააპირა და უცბად — ლორჯოლას:

— ვიცი, ჯიბეში დანა გიდევს! თუ გინდა, ნუ დამიჯერებ, მაგრამ, ჯერ ერთი, დანა ხიფათს გადაგყრის, მეორეც — ვაჟკაცს დანა სულაც არ სჭირდება!

აქ უცნობმა კვლავ შეჰკვივლა — „იაააჰ!“ და თავისუფალი ხელით თხმელის ტოტი ჩამოსხიპა.

ფუცუკა პირდაღებული გაჰყურებდა მიმავალს, ლორჯოლამ კი ზიზლით ჩაიდუდუნა:

— ტრიპაჩია ვილაცა!

ორივეს დაეკარგა დევნის ხალისი. უცნობი „სიხარულის“ მიმართულებით გაუჩინარდა.

პასპორტში დევი ცირდავა ეწერა. გვარი ალბათ სწორი იყო. ალბათ-მეთქი, რადგან იქნებ ვინმემ ბოროტად იხუმრა და არც გვარი ჰქონდა თავისი. თურმე ბარათი მიუმაგრებიათ სახვევზე. იტყობინებოდნენ, ბავშვი მთლად უპატრონო არ გეგონოთ, ცირდავააო. სახელი მილიციელმა დაანათლა. რკინიგზის ბაქანზე, ძელსკამზე რომ იპოვა, რა დევივით ბიჭიაო, და გვარს სახელად დევი მიუწერეს. იქნებ ყოველივე ლეგენდაა, მაგრამ იმ ბარათში ვითომ ისიც ეწერა, ამ ბავშვს ნუ გააშვილებთ, ერთ-ორ წელიწადში პატრონი გამოცხადდებაო. დევი ცირდავას პატრონი ბოლომდე საბავშვო სახლი აღმოჩნდა, სოფელ ბროლილელებში რომ მდებარეობდა და ვიღაცას უტაქტოდ „სიხარული“ დაურქმევია. დროის მანძილზე ეს სახელი შინაარსისაგან დაიცალა. მოგვიანებით, თანატოლების ნაადრევად სერიოზული სახეები რომ გაახსენდებოდა, უსაშველო სევდა იპყრობდა და სურდა, ის არამკითხე ნათლია მოეკლა... რვა კლასი დაამთავრა დევი ცირდავამ და მერე უკან არ მოუხედავს. შესჯავრდა საბავშვო სახლები, ობლობის დაუცხრომელი ტკივილი გულში დიდხანს ატარა და ამიტომაც ცდილობდა მეხსიერებიდან ამოეშალა წარსული. უმადურობით კი არ მოსდიოდა, ყველასი მადლიერი იყო, ვინც ასვა, აჭამა, ჩააცვა, ასწავლა, მაგრამ თექვსმეტი წლისამ თავი მამაკაცად იგრძნო და საკუთარ ბედს ენია. ჯერ პროფტექნიკური სასწავლებელი დაამთავრა. ცოტაცოტაობით ყველაფერი ეხერხებოდა, დურგლობა გინდა, მოპირკეთება, მობათქაშება, ელექტროგაყვანილობა... ერთხანს მშენებლობაზე იმუშავა, რიგინად ხომ უნდა ჩაეცვა... თანდათან გათამამდა, თავი ასწია, წიგნებს ჩაუჯდა, გარისკა და უნივერსიტეტის კარი შეაღო. დიდად არ ეიმედებოდა, მაგრამ გაუმართლა, ჩაირიცხა და ხუთ წელიწადში ყურნალისტის დიპლომი ჩაიდო ჯიბეში... ჯერაც ახალბედა სტუდენტმა ცოლი შეირთო. ყელში ამოსვლოდა საერთო საცხოვრებლები, ოცდაოთხი საათი უცხო ხალხთან

ტრიალი, ოჯახური სითბო მონატრებოდა და იმიტომ აჩქარდა. უიღბლო აღმოჩნდა ეს ქორწინება. ვერ იქნა, შვილი ვერ აჰყვა დევი ცირდავას ლამაზ მეუღლეს, ვერც სიღარიბე იგუა დიდხანს და გამოსამშვიდობებელი ბარათიც არ დაუტოვა. გული გაუკერპდა ახალგაზრდა კაცს, თავი დამცირებულად იგრძნო... ჩაიკეტა თავის თავში, მარტოობისათვის ვყოფილვარ გაჩენილიო, ირწმუნა. ისეთი პროფესია ჰქონდა, მარტოობას ვინ დააცლიდა. ავტორიტეტული გაზეთის თანამშრომელი იყო და ერთ მშვენიერ დღეს — ხომ ასე იწყებენ ზღაპრებს — გაზეთის რედაქტორმა მოულოდნელი მივლინება შესთავაზა, შენზე მითხრეს, საბავშვო სახლის აღზრდილიაო, ჰოდა, ეგერ „სიხარულიდან“ ანონიმურ წერილებს იწერებიან, გაარკვიე რაშია საქმე, თან კარგი ნარკვევი დაგვიწერე, თან ბუნების წიაღში დაისვენეო...

იქნებ ჯობდა, მაშინვე ეთქვა უარი. მეტი მიზეზი რად უნდოდა, ეტყოდა, მე ჩემს ბავშვობას ხაზი გადავუსვიო. არაფერი უთქვამს და უკვე შინ, სანამ გაიხდიდა, მთელი სიცხადით წარმოიდგინა, როგორ შედგამდა ფეხს „სიხარულის“, უსიხარულო სანახებში. გული აუჩქროლდა, შიშინად შეეკუმშა, ტკივილმა გაჰკრა. ბალიშზე მიწვა, თან თავს შეუწყრა: „ე, ეგეთები არ იყოს! რა დროს შენი გულია?“ მერე ცდილობდა ბედნიერების მცირედი წამები მაინც აღერიცხა მისხალ-მისხალ, უფალი ობლებსაც რომ ჩამოურიგებს, მაგრამ სულ სხვა, მძიმე და დამამცირებელი სცენა ახსენდებოდა. მაშინ მთლად პატარა იყო და ხმა დაირხა, ქალი და კაცი გვესტუმრნენ, ერთი ჩვენთაგანი უნდა იშვილონო. მე არავის მოვეწონებო, იფიქრა დაღონებულმა. დირექტორი ალბათ სხვანაირად ბჭობდა, მოახმოებინა. ცოცხალ-მკვდარი შეიყვანეს კაბინეტში. თავდახრილი იდგა, არც სტუმრებისათვის შეუხედავს, არც ვერულავასათვის. იფიქრეს, ამას მეგრული არ ეცოდინებო და თამამად ყაყანებდნენ: „ნითურია, სახე დაჭორფლიანებია!“ „პირი დებილივით მოუღია, ნერწყვს ვერ იკავებს!“ კისრისტეხით გავარდა უკანა ეზოში, ტყეს მისცა თავი. თვითონაც არ ახსოვდა, რამდენი ირბინა, დაეცა ჩეროში და ცრემლის სადინარი გახსნა... მერე და მერე ერთი დარდი კლავდა, რატომ იქვე, თა-

მამად, პირში არ მიუგდო პასუხი: მე თქვენ არ მინდებართ! მე მაინც არ წამოგყვებოდით! მე არ მინდა ასეთი დედა და მამა! ახლა, ბალიშზე თავმიდებულს გაახსენდა ის შეურაცხმყოფელი სიტყვები და მოუნდა სადმე შეხვედროდა იმ ქალსა და კაცს, ეთქვა: „აბა, შემომხედეთ! არც ჭორფლი მაქვს, მწითურცი არ გახლავართ! ისე კი, დიდი მადლობელი ვარ, რომ დამინუნეთ!..“, შეუძლებელი იყო სამაგიეროს გადახდა და გული დაუმძიმდა...

დილაუთენია გამოჰყვა ავტობუსს...

წინ შემოღობილი გამოჩნდა. ეს უკვე „სიხარულის“ მიწები იყო, სწორად დაგეგმილი ნაკვეთები. ერთ მხარეს სიმინდის ნაყანები ჩანდა, მეორე მხარეს ჩაის რიგები. შუა, საკმაოდ მოზრდილი ოთხკუთხედი ბოსტანსა და ხეხილს ეჭირა. ღობეს ორრიგი ხეხილი მოჰყვებოდა. ფოთლებდაცვენილი, რუხი ხეები შემცივნულებივით იდგნენ.

— ჰეი!

ღობესთან კაცი აყუდებულყო. შინაურულად ეცვა, თითქოს საკუთარ სახლში ყოფილიყო — ფეხებზე რეზინის ჩექმეები, ძველი მუხლებდაბერილი შარვალი, შინნაქსოვი ჯემპრი, მხრებზე დაბამბული კურტაკი მოეგდო. ყელზე თბილი კაშნე მოეხვია. ყურებიანი ქუდი ეხურა, ალბათ ზონარი გასწყვეტოდა და ქუდის ყურები აქეთ-იქით გაფშეკოდა.

— რას აკეთებ მანდ, ამხანაგო? — მკაცრად იკითხა. დანასავით ვინრო პირისახე, წვრილი თვალები, წინ წაწეული ცხვირი, თითქოს პატრონის სახიდან გაქცევას ლამობსო, ამ კაცის სრულ პორტრეტს ქმნიდა.

ცირდავას არ მოეწონა როყო კილო, დინჯად შეეპასუხა:

— ხახვის ფოჩებს ვიპარავდი თქვენს ბოსტანში.

კაცს თვალები ნესტრით აევსო:

— მე არ გეხუმრები, ამხანაგო!

— დირექტორი თუ არის? — ცირდავამ იცოდა, გენერალთან უფრო იოლია საერთო ენის გამონახვა, ვიდრე ზემდეგთან.

— დირექტორი რაიონში გამოიძახეს! — კაცს ხმა ოდნავ მოურბილდა.

— სამწუხაროა! — ცივად დაასკვნა ცირდავამ.

— კვირკველია გახლავართ, მოადგილე სამნეო ნაწილის დარგში!

— აგაშენა ღმერთმა! — ცირდავამ ჯიბიდან მივლინების ბარათი და ჟურნალისტთა კავშირის წიგნაკი დააძრო.

ცვლილება უეცრად მოხდა. კვირკველია შაქარივით დადნა და ფიანდაზად დაეგო.

— მოვკვდი კაცი და ეგ არი! როგორ ვერ მივხვდი, ბატონო! მობრძანდით, გენაცვალე, უდირექტორობას როგორ გაგრძნობინებთ! აგერ არა ვართ ჩვენ? მიბოძეთ თქვენი ჩემოდანი! — „დიპლომატს“ წაეტანა, მაგრამ სტუმარმა შორს დაიჭირა, მსუბუქია და თვითონაც მოვერევით, თან შეეკითხა:

— სახელი შენი?

— იპოლიტე, ბატონო, იპოლიტე კვირკველია! — კუტიკარს ჭვინტი წაჰკრა და ისე გააღო.

ახლალა მოისაზრა ცირდავამ, თუ რატომ შემოუარა ამ შორი გზით. შეეშინდა საპარადო ჭიშკრისა. იქიდან კორპუსებამდე კაი ასი მეტრი იყო. ყველას თვალწინ, სააშკარაოზე უნდა გაევილო. მთელი ეზო გაყუჩდებოდა, კუთხე-კუნჭულიდან მოაჩერდებოდნენ, ვინ არის, ვინ მოიცალა ჩვენთვისო. ამიტომ შეარჩია ეს გზა, ტყე-ტყე იარა, კი არ მოდიოდა, მოიპარებოდა, სალამოსპირის იმედი ჰქონდა, სინათლისა და სიბნელის გასაყარისა.

— აქეთ, ბატონო, აქეთ! — ხელებს იფშვინეტდა იპოლიტე.

სტუმარმა ფეხს აუჩქარა და სალამოს მქრქალ სინათლეს გაექცა, რათა ელნათურებით განათებული სახლისათვის შეეფარებინა თავი...

ოთახი საგანგებოდ სტუმართათვის იყო განკუთვნილი. ერთი დივანი იდგა, მაგიდა, ორიოდ სკამი და, რაც მთავარია, კუთხეში თუნუქის ღუმელი, რომელშიც წუთის შემდეგ მხიარული ცეცხლი აგურგურდა. ძალიან არ ციოდა, მაგრამ ცეც-

ხლის ხმაური სიმყუდროვეს ბადებდა. ცირდავას ძარღვებში პანანკინტელა ჭიანჭველები ამოძრავდნენ. უცბად მოეშვა, დადლილობა იგრძნო. წამოწოლა მოუხდა და ისე, გულსგარეშე ჰკითხა პატარა ბიჭს, ღუმელთან რომ ჯახირობდა:

— რა გქვია, ბიჭი, შენ?

ბიჭმა უპასუხა, მაგრამ ცირდავამ, თითქოს გამოითიშაო, ნათქვამი ვერ გაიგონა.

ნახევარ საათში იპოლიტე შემობრუნდა და რალაც სუნი შემოიყოლა. მოგვიანებით მიხვდა სტუმარი, იპოლიტეს კარამელის სუნი ასდიოდა.

— დაგლალეთ ლოდინით, ხომ, პატივცემულო? ახლავე გაჩნდება ყველაფერი!

— რატომ ნუხდებით! — მოუბოდიშა ცირდავამ. — ჭიქა ჩაიც საკმარისია!

მოშივნოდა, მაგრამ თავს უხერხულად გრძნობდა. კედელს მიღმა ბავშვები ემზადებოდნენ დასაძინებლად. ისმოდა ჩურჩული, სიცილი, ჭყვივლი, ჩივილი და ახალგაზრდა კაცს კრიჭა შეეკრა, თითქოს სხვათა წილ ლუკმას სთავაზობდნენ.

— ჩაი სად წავივია? — დაიღმიჭა იპოლიტე. — ჩაი ხვალ ვსვათ, ან ზეგ-მაზეგ!.. ეს, ბატონო, — ხელით ჰაერი შემოხაზა, — ოჯახია, დიდი ოჯახი, სადაც სტუმარს ჩაის როგორ აკადრებენ. ახლავე გაჩნდება ყველაფერი...

„ახლავე“ არა, მაგრამ მეორე ნახევარი საათის შემდეგ ორმა გოგომ თავდახურული კალათით შემოათრია სანოვაგე. ცნობისმოყვარე თვალები მოანათეს სტუმარს. იპოლიტემ ანიშნა, მოცოცხეთ აქედანო და გოგონები კარში გასხლტნენ, თან თავიანთი ჩურჩუტული სიცილი გაიყოლეს.

— თუ თქვენი სურვილი იქნება, ავდგეთ და ჩემთან წავიდეთ! — ამბობდა იპოლიტე, თან კალათიდან სანოვაგეს მაგიდაზე აწყობდა. — ოჯახი მაქვს, თავზე ჭერი მახურავს, სტუმრისათვის ღვინოც მომეძევება და ქვეშაგებიც!

— აქედან ვერსად წავალ! — იუარა ცირდავამ.

— თუ არადა, აგერა ვართ გემრიელად! — ადესა ჩამოასხა იპოლიტემ.

დასხდნენ, ჭიქა ჭიქას მიუჭახუნეს.

— ბოდიშს მოვითხოვ, მე ნავახში ვარ, ჭამაში ვერ შეგეშველებით, ორიოდე სადღეგრძელოს კი ვიტყვი!

— ბრძანეთ! — ცირდავამ ლუკმა გატეხა.

— იქნებ სადღეგრძელოების რიგი და წესი დავარღვიო, ამაზეც ბოდიში, მაგრამ ამ ჭიქით მინდა ვადღეგრძელო... ვინ, თუ მიხვდებით? — თითი ჭერისაკენ აიშვირა იპოლიტემ.

— მამაზეციერი! — უწყინრად შეეხმინა ცირდავა, სათვალის მიღმა მისი თვალები არ ჩანდა.

— არა, მამაზეციერს თავის დროზე ვადღეგრძელებთ! — იპოლიტემ ახლა თითი იატაკისკენ დაუშვა.

— აღსაზრდელები?

— ამ დიდი ოჯახის მამა მინდა ვადღეგრძელო, ყველა ჩვენთაგანის სათაყვანებელი კაცი — დიანოზ ვერულავა!

დევი ცირდავა ახლალა მიხვდა, მასპინძელი გადაკრულში იყო და არყის სუნს, ალბათ, კარამელით ახშობდა.

— ორიოდე სიტყვა მეც მსმენია ბერიკაცზე!

— მტერმა ცუდი რამ თუ ჩაგჩურჩულა, არ დაიჯერო! მე დამიჯერე, მე ვიცი ყველაფერი! დიანოზი კაცური კაცია! ღმერთმა დიდხანს აცოცხლოს და თუ ოდესმე მოკვდა, მამაზეციერი თავის გვერდით დაისვამს!

ჭიქა ასწია იპოლიტემ და მზერა უცებ გაეყინა.

ცირდავამ მოიხედა. ფანჯრის შუშას ვილაცის კურკასავით წვრილი სახე მოჭყლეტოდა. მეორე წამში გაქრა და იქიდან სიცილი მოისმა.

იპოლიტემ სულელურად ჩაიხითხითა.

ცირდავას გაეღიმა. აგრე იყოს, დიანოზს გაუმარჯოსო, ოდნავ მოსვა და ჭიქა დადგა.

ცოტა ხანში კარს უკან ფხაკუნი მოისმა, ვილაცანი ჯაჯგურობდნენ.

იპოლიტემ თითი ტუჩზე მიიდო, კართან მიიპარა და უცებ გამოალა. ჭუჭრუტანასთან ორი ბიჭი ჭიდაობდა. ოთახიდან გამოსულმა შუქმა გაანათა მათი დამფრთხალი სახეები და ბავშვები გაქრნენ.

— ა, ბატონო, ასეთ ჯოჯოხეთში ვცხოვრობთ! — იპოლიტემ კარი მიხურა, სუფრას დაუბრუნდა. — თავზე დაგვაჯდნენ, ამათგან საშველი აღარაა!

თუნუქის ღუმელში ცეცხლი გურგურებდა. მისი თანაბარი ღულუნი გულს უამებდა სტუმარს, სითბოთი ავსებდა. მასპინძელი კი, როგორც ჩანს, არც ისე შორსმჭვრეტელი, არც ისე ფართო გაქანების კაცი, თავისთვის ყელოპინებდა, მიეთმოეთებით თავს აბეზრებდა.

მოგვიანებით მორიდებული კაკუნი გაისმა, თავნაკრული ქალი შემოვიდა. ზომიერი სისავსე შვენიოდა, ლოყები წითლად ასტკეცოდა, წუთის წინ ცეცხლთან ტრიალებდა ალბათ. ხელში ხონჩა ეჭირა და, თუმცა ზედ თეთრი, ქათქათა ხელსახოცი გადაეფარებინა, ოთახი ცხელი ხაჭაპურების მსუყე სურნელით აივსო.

ცირდავამ წარმოიდგინა, ეს ხონჩა როგორ ჩამოივლიდა მეზობელ ოთახში და, ვინ იცის, ლოგინებში ჩათბუნებული პატარები ახლა ჩუმ-ჩუმად ნერწყვს ყლაპავენ. ერჩივნა, ბავშვებისათვის ჩამოერიგებინა, მაგრამ ახირებად და მეტიჩრობად ჩაეთვლებოდა და ისლა მოახერხა, ფეხზე წამოიწია, ხონჩას ხელი შეაგება.

— რატომ წუხდებოდით, ქალბატონო!

— რა შენუხებაა, ბატონო! — ქალმა წვრილი, თეთრი კბილები გამოაჩინა. ეგ იყო, თხელი ტუჩები ჰქონდა და, როცა მოკუმავდა, სახე კუშტი უხდებოდა. — მიირთვით, ბატონო, სანამ ცხელია! — ხელსახოცი გადასწია. ოთხად დაჭრილი ხაჭაპურებიდან ყველი ყონავდა.

— ჩემი ცოლია, ელიკო! — თქვა იპოლიტემ.

„ელიკო?“ — დევი ცირდავა დააკვირდა. ქალის სახებაში რაღაც ადრინდელი, ანდავინწყებული ილანდებოდა.

— ელიკო? — იკითხა. — თქვენ დიანოზის ქალიშვილი არ ბრძანდებით?

იპოლიტემ წარბი აწკიპა. უკვე საკმაოდ შეზარხოშებული იყო და არ იცოდა, როგორ გაეაზრა სტუმრის ცნობისმოყვარეობა.

ქალს ჯერ გაკვირვება, მერე მიხვედრა შეეტყო და თავშეკავებული სიხარულით ჰკითხა:

— თქვენ... თუ არ ვცდები, ცირდავა უნდა იყოთ! ჰო, დევი ცირდავა!

— გამარჯობათ, ელი! ასე მოგმართავდათ, მგონი, მამათქვენი!

— გამარჯობათ, ბატონო დევი!

იპოლიტე ჭიქას აწვალებდა, დამცინავად ჩაიღმიჭა და გამოაჯავრა:

— ქალბატონო ელი!.. ბატონო დევი!..

ქალმა ისეთი მზერა ესროლა, ცეცხლი ყოფილიყო, ფერფლად აქცევდა, სტუმარს კი პირი აარიდა.

— მიირთვით და დაისვენეთ! ხვალაც ხომ ჩვენი სტუმარი იქნებით!

სანამ კარს მიხურავდა, ქმარს გადასწვდა:

— ზედმეტად კი ნუ შეანუხებ, სტუმარს დასვენება ენდომება!

იპოლიტემ არაფერი უპასუხა, გუნება გაფუჭებოდა.

„ეჭვიანი უქნია ღმერთს!“ — ცირდავას ართობდა კაცის მარტივი განცდები, მაგრამ მობეზრებოდა უკვე და სადავე ხელში ჩაიგდო.

— ახლა მე მომეცით ნება, რომ თქვენი სადღეგრძელო დავლიო!

— როგორ გეკადრებათ... — იპოლიტემ პროტესტის ნიშნად ხელი ასწია, მაგრამ უმალ დაიხია. — ჰო, როგორც გეწებოთ!

დიდხანს არ დარჩენილა. სიტყაძუნნი გახდა. გამომშვიდობებისას გაუგებარი ბურტყუნი მორთო, ან მართლაც მთვრალი იყო, ან თავს იმთვრალიანებდა.

ღუმელში ცეცხლი თამაშობდა. ცირდავას ფიქრი ელის უტრიალებდა. პატარა ელი ნაზი და გამჭვირვალე, მაგრამ გულფიცხი გოგონა ახსოვდა. ბიჭები ერთიანად მასზე იყვნენ შეყვარებულნი, ის კი, დახე, იპოლიტე კვირკველიას გაჰყოლია.

სევდა დაეუფლა. ამ ჭერქვეშ ბარე ას სულს ეძინა, თავი მაინც მარტო იგრძნო.

ფანჯრის მიღმა გაიჩხაკუნა. მოიხედა და მოულოდნელობისაგან გული გადაუქანდა. შუშაზე უზარმაზარი სიფათი გამოჩნდა, — საცრისოდენა თვალეები, ფართოდ დაბჩენილი, მსხვილკბილება პირი, პარტყუნა ყურები, წითელი ცხვირი,

ბანჯგვლიანი ტურ-ნიკაპი... მიხვდა, კედლიდან ჩამოხეული აფიშა იყო, ალკჰოლიზმის წინააღმდეგ მიმართული და ვილაცონავარმა გულის გასახეთქად შუშაზე მიუფინა.

ფანჯარა გამოალო. ჭიკარტი მოძვრა და ქალღმერთი ჩაფრიალდა. ბნელში ფხუკუნი და გაქცეულთა ფეხის ხმა მოისმა. ცივი ნიავი შემოიჭრა. ჰაერში იშვიათი ფანტელი ტრიალებდა. ელნათურების შუქზე თეთრი პეპლებივით დაფარფატებდნენ. დევიმ ღრმად ჩაისუნთქა და ფანჯარა მიხურა. მერე კარისაკენ მიბრუნდა, გამოალო და მეზობელ ოთახში გაიხედა. კარიდან გამოსული სინათლე სანოლებს შორის დაგებულ ფარდაგზე დაეფინა. ბნელში ძილდამფრთხალი ბავშვების თავები შეირხა. დევი თვითონ სინათლეზე იდგა, ბავშვებს ვერ ხედავდა, მაგრამ იცოდა, რომ შემოჰყურებდნენ და შეთქმულივით ხელი დაუქნია:

— აქეთ მოდი, აქეთ!

შიშველი ფეხები ატყაპუნდა იატაკზე, რამდენიმე გაბედული ბავშვი კარს მოადგა.

ცირდავამ განზე გაიწია, ოთახში შემოუშვა და მაგიდისაკენ მიახედა:

— აბა, მიესიეთ, იპოლიტე ბიძიამ დამაბარა, ეს ყველაფერი ბავშვებს აჭამო!

მოუსვენრად იწრიალა ლოგინში. შუალამე გადასული იქნებოდა, მან კი ვერა და ვერ დაიძინა.

ადგა, ჩაიცვა, კურტაკი ბეჭებზე მოიხურა, სათვალე მოირგო.

ბავშვებს ეძინათ. თუნუქის ღუმელში შეშა ჩაფერფლილიყო და სიცივე მოიპარებოდა. თხელი საბნების ქვეშ შემცივნილი ბავშვები მოკუნტულიყვნენ.

ცირდავამ ღუმელში შეშა შეუკეთა, ცდილობდა არ ეხმაურა.

კუთხეში ვილაცა გაბმით, ბერიკაცივით ახველებდა. პატარა ბიჭს საბანი ძირს ჩამოეგდო, სიცივისაგან აკანკალებდა. ხველების დროს მთელი ტანი ეძაგრებოდა, მაგრამ ძილს თავს

ვერ ართმევდა. დევიმ საბანი დაახურა, გვერდები შეუკეცა. შუბლზე ხელი ფრთხილად დაადო, სიცხიანი ხომ არ არისო. „დედიკო!“ — თქვა უცებ ბავშვმა. დევის გული ერთი მუჭა გაუხდა. დაიხარა. ბიჭს ღრმა ძილით ეძინა. „ჰო, შვილო, ჰო!“ — ჩურჩულით შეეხმინა და გაეცალა.

გზა-გზა კიდევ ორს გაუსწორა საბანი და დერეფანს დაუყვა. აქ რამდენიმე ოთახი ადმინისტრაციისა იყო. ჩამინული, ბნელი კარებიდან კანტორის სუნი აღწევდა. მხოლოდ ერთგან ბჟუტავდა ნათურა. შუშაზე ცეცხლის გამონაშუქი თამაშობდა. ღუმელთან, მისთვის მოკლე სანოლზე, ღამის ძიდა ჩათბუნებულიყო.

დერეფნის ბოლოს ინგლისური საკეტი გადასწია და ეზოში გავიდა.

ქურუში სიბნელე ჩამონოლილიყო, ორ ნაბიჯზე არაფერი ჩანდა. კორპუსების ირგვლივ თუ ეფინებოდა ფანჯრების სუსტი გამონაშუქი.

კარგა ხანს იდგა, მისჩერებოდა უკუნს და არ იცოდა, რაზე ეფიქრა, ვერ გაერკვია, რა უნდოდა, რას ესწრაფვოდა, რა გზებს ეძებდა. უცებ მიხვდა, აქედან იოლად ვერ წავიდოდა, მივლინება გაუჭიანურდებოდა.

კენტი ფანტელი ჩამოფარფატდა ზევიდან. დევიმ ამოიოხრა და შებრუნდა.

ერთგან მოღიავებული კარი დაინახა და იქ შეიხედა. გოგონებს ეძინათ. სითბო მეტი იყო ამ ოთახში, ჰაერიც უფრო მსუბუქი ჩანდა. სუსტი ნათურა ბჟუტავდა და დევიმ თვალი გადაავლო ბალიშებზე მიდებულ ამ პატარა თავებს, ახლა რომ სიზმარეთში გაურბოდნენ თავიანთ სვეს.

ოთახიდან გასვლას აპირებდა და ამ დროს ჩურჩული მოესმა:

— ძია!

შორიახლო პატარა გოგოს არ ეძინა. შავი, ხუჭუჭა თმა შეარხია. ორმა გახელილმა თვალმა გაიბრწყინა.

დევიმ ანიშნა, ნუ ხმაურობო, და დაიხარა.

— რატომ არ გძინავს?

— არ მეძინება!

თავზე ხელი დაადო, მოეფერა.

— რა გქვია?

— ანუში!

— უნდა დაიძინო, ანუშ, ცავატანემ! — ეს ერთი სიტყვადა იცოდა სომხურად.

— კი!

ბავშვმა მისი ხელი დაიჭირა, თითქოს აკოცა კიდეც — დევნიმ თბილი სუნთქვა იგრძნო — მერე კაცის ხელისგული ლოყის ქვეშ ამოიღო და გაიტრუნა. დევი ერთხანს გაუნძრევლად იდგა. გოგონას ღონე მოაკლდა, მოდუნდა, მშვიდი, თანაბარი სუნთქვა დაიწყო. „დაიძინა!“ — მიხვდა და ხელი გამოაცალა.

— იძინე, ანუშ, იძინე! — ჩასჩურჩულა.

გოგონამ ძილში გაიღიმა.

მერე, უკვე თავის ლოგინში, დიდხანს ფიქრობდა ბიჭუნაზე, რომლის სახელი არ იცოდა, და გოგონაზე, რომლის სახელი უკვე იცოდა.

ღუმელში ცეცხლი მიწყნარდა, მიინავლა. ოთახში სიცივე შემოიპარა. დევნიმ საბანი მჭიდროდ შემოიხვია, მარტო ტურპირი მოუჩანდა... მოიკუნტა დევი ცირდავა, მოიკუნტა, დაპატარავდა... მოულოდნელად მიხვდა, რომ მართლაც პატარაა, ისეთი, როგორიც იყო ორი ათეული წლის წინათ. ყველაფერი დანარჩენი მხოლოდ სიზმარია. და აი, წევს პატარა დევი რკინის ჟანგიან სანოლზე, ცხვირ-პირი გამოუყვია საბნიდან. ოთახში ისე ცივა, თავზევით მსუბუქი ღრუბელივით ჰკიდია ამონასუნთქი. წევს და რაღაცას ელოდება. სხვა ლოგინებზე მის კბილა ბიჭებს სძინავთ, კედელს მიღმა — მის ტოლ გოგონებს. ყველას, ყველას სძინავს. მხოლოდ დევის გაუხელია თვალები, კარს მისჩერებია... იმ კარს მეორე მხრიდან დიანოზ ვერულავა უახლოვდება — დიანოზ ბიძია... პატარა დევი მას ვერ ხედავს, მაგრამ იცის, რომ კარს იქიდან უახლოვდება, ახლა სახელურს ჰკიდებს ხელს, ახლა გამოადებს, შემოიხედავს და დევისა და დიანოზ ბიძიას მხერა ერთმანეთს შეხვდება... დიანოზს თვალებში ღიმილი ჩაუდგება.

კარმა მართლაც გაიჭრიალა. ცირდავა არ განძრეულა. ქუთუთოები შეხსნა მხოლოდ და უხმოდ უთვალთვალედა ბიჭს,

რომელმაც კარი ზურგით შემოაღო და ასევე ზურგშექცევით შემოდიოდა.

უკვე გათენებულიყო, ოთახში ციოდა და დევის ლოგინის დატოვება ეზარებოდა.

ბიჭი შემოტრიალდა, ცალ მკლავზე შეშა მოჰქონდა და ცდილობდა, კარი არ მიეჯახუნებინა. გზა ფრთხილად განაგრძო ღუმელისაკენ. პირისახეზე დაძაბულობა ეხატა, პირდაპირ იყურებოდა და ამიტომაც ვერ შეამჩნია სტუმრის დაკვირვებული მხერა.

დაიხარა, შეშა კი არ დაყარა, მოხერხებულად დადო. თუმცა ტვირთმა ჩხაკუნის მაინც გააღინა. ღუმელის კარი გამოაღო. ნაცარი მოჩხრიკა, ნაკვერჩხალი მოაქურა, ნაფოტები დაანყო და საბერველივით დაუნყო ბერვა. კარგა ხანს ინვალა ასე. ბოლოს სუსტი ალი გაკრთა. ბიჭმა შეშა შეანყო და კარი მიხურა. მხოლოდ ამის შემდეგ მოიხედა და სტუმრის მხერას შეეფეთა.

დაიმორცხვა. პირი განზე მიაბრუნა, ხელები დაიფერთხა და წამოიმართა.

— რა გქვია? — ჰკითხა ცირდავამ.

— პაპური, — ჩაიბურტყუნა ბიჭმა, — ეძგვერაძე! — დაუმატა უხერხულად.

— დიდი მადლობელი ვარ, პაპური ეძგვერაძე! — გაუღიმა დევნიმ.

ბიჭს მეტი არაფერი უთქვამს, ისე გავიდა.

„უყურე შენ, უთენია წამოაგდეს და გამინანყენდა!“ — უხალისოდ გაიფიქრა ცირდავამ.

წამოხტა, ღუმელთან მიიბრინა და იქ დაიწყო ჩაცმა.

კედლებს მიღმა ახლადგამოღვიძებული ბავშვების ხმაური ისმოდა. ღამის ძიძა დადიოდა ოთახიდან ოთახში, ჯოხს ურახუნებდა რკინის სანოლებს, რათა შეეყოვნებული ბავშვები დროზე წამოეყარა, თან გაუთავებლად იმეორებდა:

— ადექით, აბა, დროზე!

გარეთ უღიმღამო, მორუხო დღე დგებოდა.

ჭიშკრიდან კაცი წამოვიდა. ბენვიანი ქუდი ეხურა, საყელო აენია. ხელები პალტოს ჯიბეებში ჩაენყო.

იცნო „სიხარულის“ დირექტორი. ლოგინი სახელდახელოდ გაასწორა.

დიანოზ ვერულავამ შემოიხედა. სტუმარი რომ ფეხზე დანახა, გვერდულად შემოვიდა. პალტოს ღილები შეიხსნა და ხელი უხმოდ გამოუწოდა.

— ვერ მიცანით, დიანოზ ბიძია?

დაბერებულიყო საბავშვო სახლის დირექტორი. მრგვალ სახეზე ნაოჭი მოხშირებოდა. ლოყები და ლაბაბი ჩამოჰფენოდა, თუმცა მსუქანი კაცი არ ეთქმოდა. ძველი სილამაზის ნაშთი შერჩენოდა მხოლოდ. მის გამომეტყველებაში დაღლილობა იგრძნობოდა. სტუმრის კითხვამ შეაცბუნა, დააკვირდა, თავი გააქნია:

— ვერ გიცანი, ხომ იცი შენ!

დევის გული დაწყდა, შეეცადა მოხუცის მეხსიერება გაეღვიძებინა.

— მე დევი ვარ, ცირდავა, როგორ არ გახსოვართ, თქვენს ხელში გავიზარდე!

დიანოზ ვერულავა მართლაც შეცვლილიყო. მის სულში ნახანძრალი ბჟუტავდა მხოლოდ. სტუმრის წყენა ითაკილა, გულსგარეთ გაუღიმა:

— ახლა კი გამახსენდი! შე რა გითხრა! რას შვები, რასა იქ, ჩვენს მხარეს რამ ჩამოგაგდო?

დევი მიხვდა, ბერიკაცი თვალთმაქცობდა, მის მეხსიერებას ნისლის ბურანი დაჰფენოდა. არ ჩასციებია, ჩხრეკა არ დაუწყია... თანდათან გაირკვეოდა ყოველივე...

20

ამ ჩემს ჩანაწერებში სკოლა თითქოს არც არსებობს. იგი განზე დამრჩა. თუ არადა, დღის დიდი ნაწილი ხომ სკოლას მიაქვს. არ ვიცი, რატომ მოხდა ასე! სკოლაში ყველანი თანაბარნი ვართ, ჩვენ — საბავშვოსახლელნი და სოფლის გოგო-ბიჭებიც. იქ სხვა რამ გვახარებს და სხვა რამ გვანუხებს, სხვა კონფლიქტები იბადება და წყდება.

იმ დღეს გრიგოლ ლელეყვა, ჩვენი სკოლის დირექტორი, ჩავვაცვივდა, რაც გინდათ, შემეკითხეთო. გასუსული ვისხედით, ხმის ამოდებას ვერავინ ბედავდა. ბოლოს მე ვიკითხე:

— პატივცემულო, დელფინს მეტი ტვინი აქვს თუ ადამიანს?

— რა? — ვერ გაიგო ლელეყვამ, მერე ნაძალადევად ჩაიცინა: — გაგაგიჟებენ ეს ბავშვები!.. დელფინსაც გააჩნია, ბჟალავა, და ადამიანსაც!

— ესე იგი, ჭკვიანი დელფინი უფრო ჭკვიანია, ვიდრე უჭკუო ადამიანი?

ლელეყვას სახეზე ნითელი ლაქები დააჩნდა და ბრაზით გამოსცრა:

— ახლავე გადი კლასიდან!

სანამ კარს მივხურავდი, ვითომც გულუბრყვილოდ ვიკითხე:

— მშობელი მოვიყვანო, პატივცემულო?

მერე ჟოზეფინა, სკოლის პიონერხელმძღვანელი, ღონიერი და ტლანქი გოგო, გრენადერივით ძვალმსხვილი და ბეჭებბრტყელი, დიდხანს მიტარებდა ზრდილობის გაკვეთილს, თუმცა ვერ გამეგო, რა დავაშავე, რადგან პასუხი მართლაც მაინტერესებდა.

ცირდავამ კი, „სიხარულის“ სტუმარმა, ასე მითხრა:

— უჭკუო კაცი არათუ დელფინზე, ვირზე უჭკუოა, ბჟალავა!

აი, პასუხი! თვითონ ცხვირზე სათვალე წამოუკვეხია და ამიტომ პროფესორი მგონია. ჩვენი სკოლის არც ერთ მასწავლებელს არ სჭირდება სათვალე, თვალეები არ უღამდებათ წიგნებზე და იმიტომ. იმდენი მაინც იციან, ჩვენს ცარიელ თავებში რამე-რუმე ჩაჩურთონ.

რაკი გაკვეთილიდან გამაგდეს, დიდ შესვენებამდე ცარიელ დერეფანში დავსეირნობ. მიგმანული კარებიდან მოისმის ხმები, ხან მასწავლებლისა, ხან ბავშვისა... „ჭყონია, მთლად გამოტვინდი, ხომ?“ „ჯღარკავა, დაეგდე მანდ!“ „გეგია, თავი დაანებე ლამზირას!“ ანდა ბეჯითი მოსწავლის დაზუთხული „რტ-რტ-რტ!..“ და შინაბერას ნერვული, ეჭვიანი შეძახება:

„ყოჩაღ, ყოჩაღ!..“ უმთავრესად მზუთხავეების წილად რომ მოდის.

დერეფნის ბოლოს ცისია ვნახე, დევდარიანი. მიტოვებულ-ლივით იდგა. ფანჯრის თეთრი შუქი ირიბად სცემდა და უფრო გამხდარი და ფიორა ჩანდა. მოიხედა. მეგონა, მე მიყურებდა. თურმე ზურგსუკან ცირდავა და ღელეყვა მოდიან, ცირდავას გაუღიმა შეთქმულივით.

ზარიც ამ დროს ანკარუნდა და ღელეყვამ მობოდიშებით უთხრა სტუმარს:

— ა, ბატონო, რა ძნელია სოფლის სკოლაში მუშაობა!

ბავშვები გამოცვივდნენ და ჩვენები მე შემომხევივნენ.

მიმოზა კაცია მუხომდ, საყვედურით შემომხედა. ასე მგონია, ყოველ ჩემს ნაბიჯს ამონმებს და ქულებს მიწერს-მეთქი.

პეპელამ კი ცნობისმოყვარეობით მკითხა:

— დელფინის ტვინი რაში გაინტერესებს?

— დელფინის არა და ღელეყვას ტვინი მაინტერესებს! — სერიოზულად ვპასუხობ. — ისეთი ხელსაწყო გამოვიგონე, ვინმეს შუბლზე მივაზომებ და წამში გავიგებ ტვინის მოცულობას, — თან ვითომ თურქიას შუბლს ვზომავ.

— ეე, გაინი იქით! — ხვიჩა დამფრთხალი იხევს უკან.

სხვებს ეცინებათ.

— ნავიდეთ ბუფეტში! — გვახსენებს კუჭუნა ცქიფურიშვილი. ათკაპიკიანი ტალონები გვაქვს და ყოველთვის ერთად მივდივართ: მე, კუჭუნა, პეპელა, ნანი, მიმოზა, არველოდი, ივერი, ხვიჩა, ზაზა და ოთოია თავცეცხლა.

დიდი შესვენება თავდება. ვზივარ გაკვეთილზე. მათემატიკის მასწავლებელი, ერთი ბენო, კიკნა ქალი დაფასთან წვალობს, მე კი ფანჯარაში ვიყურები... მონყენილი ცა ჩამონოლილა. იქიდან თოვლის ფანტელი დაფარფატდა, დაფარფატდა და კიკნა მასწავლებელს ამოცანა ბოლომდე არც ჰქონდა ჩამონერილი, ისეთი მსხვილი, ფაფუკი ფიფქები წამოვიდა, ორ ნაბიჯზე გაქრა თვალსაწიერი.

— ვაშა! — ხმადაბლა ჩავილაპარაკე.

მასწავლებელმა კი —

— ბჟალავა, დაგავინყდა, კლასში რომ ზიხარ?

ვერაფერს ვიტყვი, მართლაც დამავინყდა!

სტუმარზე ვფიქრობ, დევი ცირდავაზე. ამბობენ, ანონიმურმა წერილებმა ჩამოიყვანაო. ესევე უთხრა დიანოზ ვერულავას:

— რალა დაგიმალო, დიანოზ ბატონო, და ანონიმური წერილები მოდის რედაქციაში!

ვერულავას თვალეში ნაპერწკლებმა გაიელვა, უცნაურად ჩაიკუჭკუჭა, ეგრევე აჯახა:

— ვიცი მე ეგ ამბავი, ბოცო კაკულია წერს მაგ წერილებს!

ცირდავამ პირი დაალო. უფრო იმან გააოცა, ვერულავამ რომ ყველაფერი იცოდა და ეს ოდნავადაც არ აღელვებდა.

— მერე თქვენ არაფერი ილონეთ?

— რა უნდა ვილონო? ეწერება კაცს და წერს, ასე ვთქვათ, შემოქმედებით წვას განიცდის. აუკრძალავ და ვაითუ გული გაუსკდეს. ისე, ცუდი არაფერი იფიქრო, წესიერი კაცია, უსამართლობას ვერ იტანს. ოლონდ ესაა, ბუზსა და სპილოს ერთი საზომით ზომავს.

მელიმება. ვილაცა მკაცრად ჩამძახის:

— ბჟალავა, რა გაციინებს?

ოჰ, ეს უკვე მომდევნო გაკვეთილია! თავზე ისტორიის მასწავლებელი მადგას, ჭალარა, ჩასუქებული კაცი, ხელში სახაზავს ათამაშებს... რაზე ყვებოდა?.. რა ვიცი რაზე ყვებოდა!..

იმ ცირდავამ დღეს დეიდა ვარა გაანითლა. რამდენი გყავსო, შვილებზე შეეკითხა. ვარვარამ ხუთი თითი გაშალა, მეორე ხელის ცერა თითიც ზედ მიადო.

— ექვსი? — გაიოცა სტუმარმა.

— სულ ტკუპ-ტკუპი ბიჩებია!

— გაგიმრავლებია, აბა, ჭახნაკიები!

— მააშ! ტავადის კალი ვარ, პობედონოსცევა და ჩახნაკიებს კი ვამრავლებ! — სიცილით დაემოწმა ვარვარა და უცებ სერიოზულად დაუმატა: — ჩემი ბონდო ზალიან მშრომელია! — მერე კვლავ შინაურულად გაუღიმა და — რა უკავი, ბიჩო, ვესნუშკები და რიჟი ტმები?

თურმე ცირდავა ოდესღაც ჭორფლიანი და მწითური ყოფილა. წარმოვიდგინე სათვალისანი ოთოია, ანდა თავცეცხლა ცირდავა და ხითხითი ამიტყდა.

— ბჟალავა, კვლავ ცაში დაფრინავ?
რა ვქნა, ეს უკვე ლიტერატურის მასწავლებელია, დრო სწრაფად გარბის.

გარეთ კი თოვს და თოვს...

სკოლისაკენ განცალკევებით ორნი მოდიოდნენ ამ დილით — სტუმარი და ცისია დევდარიანი. ცისიას ნაბიჯები ეშლებოდა, კრთოდა. შორიდან ვუყურებდი და ჩემთვის ყველაფერი ნათელი იყო. ცირდავა ვერაფერს ხვდებოდა. თამამად მოაბიჯებდა, არ ესმოდა მდუმარების შინაარსი და მხოლოდ ერთხელ გადაულაპარაკა:

— ითოვებს, ცისია დევდარიანო?

აგე, გათოვდა კიდეც! მიწისპირი თეთრად გადაიპენტა. ტოტებზე თეთრი, ფაფუკი ქულები ჩამოჯდა, გადათეთრებულ ეზო-გარემოს ნაკვალევი ჯერაც არ ამჩნევია.

პირველნი ჩვენა ვართ და ეზოში ფრენით გავდივართ.

მოხრეშილი გზა თანაბრად გადაქათქათებულა, თოვლს ჭრაჭუნი გააქვს.

უფრო და უფრო ხვავრიელად წამოვიდა. ახლომახლო ხეები და ლობე-ჭიშკარი თუ მოჩანს, თორემ სახლები თეთრ კორიანტელში ძლივს ილანდება.

ცირდავა და ცისია დევდარიანი უკანაც ერთად ბრუნდებიან, გვერდიგვერდ მოდიან. ამათი გვერიდება, მაგრამ ავიღე და პაპუჩის თოვლი შევაყარე. იმანაც მიპასუხა. სხვებიც გათამამდნენ, დაერივნენ ერთმანეთს. ზოგი წინ გარბის, ზოგი აქეთ-იქით, არის ერთი ჟრიაშული, ნიოკობა, სიცხილ-კისკისი...

ამასობაში ჭიშკარსაც მივალწიეთ. წინ წასულეებმა ფართოდ გავაღეთ და ყიჟინით შევცვივდით ეზოში.

ცირდავაც წახალისდა, თოვლი მოხვეტა და ცისიას შეაყარა.

ასე არ უნდა-მეთქი, ზუსტად სათვალეზე მივაფშვინი გუნდა. ჩანთა ძირს დავაგდე და ახლა მეორეს ვაკეთებ.

— ბავშვებო, სირცხვილია, სტუმარი რას იფიქრებს? — წამოიძახა ცისიამ, მაგრამ მისი კნავილი ჟრიაშულში ჩაიკარგა.

— დამიდექ, თუ ბიჭი ხარ! — შემომძახა ცირდავამ, სათვალეიდან თოვლი ჩამოიფერთხა და დროზე წამოიცვა, რადგან მეორე გუნდა უკვე გავუქანე.

განზე გახტა, თოვლი მოხვეტა და მომაცარა, მშრალი და ფაფუკი თოვლი ჰაერში გაიფანტა.

— მიდი, პაპუჩი, შემოუარე! — მოიხმო ცირდავამ. ეძგვერ-აძე ოთოია თავცეცხლას ეჭიდავებოდა. ხელი უშვა და ჩემკენ გამოქანდა.

დახეთ, მაგ მოლაღატეს! განზე გავხტი, მაგრამ ცირდავამაც მომისწრო და ხელი მტაცა. სამივენი გადავკოტრიადით. ცირდავას სათვალე დაეკარგა, მე კი ხელიდან დავუსხლტი, თან ბლუჯა-ბლუჯა თოვლი მივაყარე.

— გნებდები, ბჟალავა, მთლად ნუ დამმარხავ, თუ კაცი ხარ!

ზურგზე გაშხლართულმა მკლავები აქეთ-იქით გადააგდო და თავი მოიძვდარუნა.

ირგვლივ სხვა ბავშვები გუნდაობენ. პაპუჩი კვლავ ოთოია თავცეცხლას გამოუდგა. ჩავიმუხლე და ცირდავას ზევიდან დავაცქერდი. ბეცად ამომხედა, თვალებს ჭუტავდა, ალბათ ბუნდოვნად მხედავდა.

— სათვალე მომიძებნე!

იქვე ეგდო თოვლში, გავწმინდე და ჩემი ხელით გავუკეთე. უკეთ შემათვალეირა.

— გაცივდები! — მკლავზე მოვქაჩე. მგონი გული შემივარდა, თითქოს ჩემზე სუსტ არსებას ვმფარველობდი.

ცისია მოვარდა.

— ვაიმე, ხომ არ გეტკინათ რაიმე?!

ამათ გავშორდი. ღონე იმდენი მაქვს, არ ვიცი, რაზე დავიხარჯო. მოვწყდი ადგილს და თოვლის კორიანტელში გავეხვიე. მივრბივარ ეზოს კუთხისაკენ, ახალ თოვლში მთლად დავიკარგე. შევყოვნდი. ბავშვების ხმები ჩაგუდულა. სინყნარეა. ფიფქები მეცაცუნება. ერთმანეთს ეხლება ფანტელები, ძირს ეფინება, ხმას კი არ გამოსცემს...

ღუმელში ცეცხლი გიზგიზებს. პაპური ეძვევრადეს უყორა-ღია, გაუჩაღებია და წასულა. ცირდავა ხელებს ითბობს.

მის წინ ბოცო კაკულია დასკუპებულია. მუხლები მონაფესავით მიუტყუპებია, ხელები ზედ დაუბჯენია და წინ გადმოხრილა — მისი წვრილი ცხვირ-პირი სრულ ყურადღებას გამოხატავს.

— კი მაგრამ, ბოცო... — ზანტად იწყებს ცირდავა. ფიზკულტურის მასწავლებელი ფეხდაფეხ შემოჰყვავს და ზღურბლზე მანამ იდგა, სანამ სკამს შესთავაზებდნენ.

— არაფერს ვჩივი, სპორტული მოედანი მომიწყოს... აგერ, ორძელი... სამარცხვინოა! — ბოცოს პატარა, წვნიკი სახე სიჯიუტის განსახიერებაა.

— მე თუ მკითხავ, ანონიმური წერილები...

— დიახ, დიახ, აქაოდა, ბოცო პატარა კაციაო, ორი მეტრის სიმაღლისა ვერ გაიზარდაო...

— ამას ვინ გეუბნება?

— ზოგ-ზოგებს ჰგონია, თუ სიმაღლეში გაიქაჩა, ჭკუითაც ღმერთს მიუახლოვდა. რასაც ვიტყვი, უკან ბურთივით ჩამჩრიან — „შენ, ბოცო, გაჩუმდი!“ „შენ, ბოცო, მოიცადე!“ „შენ, ბოცო, არავინ გეკითხება!“ რატომ? აყლაყუდა რომ ვერ გავიზარდე, იმიტომ?

— წერილები ხელმოწერილი რომ იყოს, ხომ უფრო დაგეჯერებოდა?

— იმიტომ არ მიჯერებენ, რომ პატარა კაცი ვარ, სიმაღლე არ მოუცია ღმერთს! მე რომ მაღალი, წარმოსადეგი ვინმე ვიყო, ტრიბუნაზე დავდგებოდი, არც არავისი მომერიდებოდა. ახლა რა? ტრიბუნიდან არცა ვჩანვარ, რაც გინდა სერიოზული და მართალი საკითხი დავსვა, დარბაზი სიცილს ვერ იკავებს...

— წერილს როცა ღებულობენ, ვინღა მიხვდება, რა სიმაღლის კაცი წერდა?

— იციან, აბა არ იციან? მაღალი კაცი უფრო თავდაჯერებულია, ხელწერაზეც ეტყობა. აქაოდა, ფეხებზედაც მკიდის-

ართ, ჩემი ფეხების სიგრძისა არ გაზრდილხართო. თავი მაღლა დააქვს, ასე ჰგონია, ტვინითა მაქვს გამოტენილიო. ის კი არ იცის, ბუშტი ჰაერითაა სავსე, ცაში კი დაფრინავს. პატარა კაცი სხვანაირი წყობისაა, ვინც დაბლა ვართ, ათას წვრილმანსა ვხედავთ, ცხოვრება კი წვრილმანებისაგან შედგება. მნიშვნელოვანი საქმის ბედს ხანდახან პატარა შემთხვევა გადაწყვეტს. აგერ, ჩვენი ჭურჭლის მრეცხავი, პისტი ქარდავა ამ ათი წლის წინ გათხოვდებოდა, ოქროს კბილი რომ არ გადაეყლაპა.

— სადა აქვს ოქროს კბილი? — უნებლიეთ გაიოცა ცირდავამ.

— ახლა უკვე არა აქვს, მაშინ ჰქონდა — ორი ცალი. გამოჩნდა საიდანღაც საქმრო, შეახვედრეს ერთმანეთს. პისტის პირველი დანახვისთანვე გული შეუფარდა, საქმროს ცალი ტუჩით უღიმოდა. მაშინ მოდაში ოქროს კბილი იყო და იმას უჩვენებდა. თურმე ძილში ის კბილი ჩამოვარდნია და გადაუყლაპავს, ოქროს მაგიერ ღოჯი მოუჩანს. პისტი ხომ ისედაც საფრთხობელაა, მისი საქმრო უარესი იყო, მაგრამ იმანაც კი, უკბილო დედაბერი არ მინდაო, თავი ქვას შეუშვირა...

ცირდავა გადაფიჩინდა. ბოცო გაჩუმდა, სერიოზულად შესცქეროდა, თითქოს უკვირდა, ამას რა აცინებსო.

ცირდავამ სიცილის ცრემლი მოიწმინდა, ჰკითხა:

— დიანოზს რას ერჩი? გაყვლიფა საბავშვო სახლიო... დიანოზის ხელში გავიზარდე!

— მაგი როდინდელი ამბავია. მაშინ სხვა დრო იყო, ახლა სხვაა. დრო ვის არ შეცვლის!

— დიანოზს ვერა! — უხეშად მოუჭრა ცირდავამ.

— დრო ვისაც გინდა, იმას შეცვლის! — ჯიუტად გაიმეორა ბოცომ. — მაშ, სულ დიანოზის ხელფასით აშენდა მისი სახლ-კარი!

ცირდავას გუნება ნაუხდა.

— ვიცი, რასაც ფიქრობთ! — ბოცომ უგემურად ჩაიხითხითა. — დიანოზი არ იკადრებსო. მაგი მეც ვიცი. პისტი ქარდავასავით კარაქსა და შაქარს არ ჩაინყობს ჯიბეში. დიანოზი მაღლა დგას!

ამ სიტყვებში აშკარა დაცინვა გაჟღერდა და დევი გაბრაზდა.
— არა ხარ შენ კაი კაცი!
— მაგი მეც ვიცი! — აუღელვებლად დაუდასტურა ბოცომ.
— სიმართლის მთქმელი კაი კაცი როგორ იქნება?

დევის გული მწუხარებით აევსო. ბოცო კაკულია იქნებ მართალიც იყო. ყოველივე ეს ვერაფრით ესადაგებოდა დიანოზ ვერულავას ხატს, ბავშვობის დროიდან გულში რომ დაჰქონდა. რა თქმა უნდა, არც ცირდავა იყო ბრმა და ყრუ, ავსაც ხედავდა და კარგსაც. მის ნაცნობებში რამდენმა მოიტყუა კისერი, ისეთებმა, პატიოსნების სიმბოლოდ რომ ესახებოდა.

— მაინც არა მჯერა დიანოზის ნახდენა! — ვერა და ვერ ემეტებოდა ვერულავა.

ბოცომ კვლავ ჩაიხიბითა.

— ასეა! პატარა კაცის ნათქვამს პატარა ფასი ადევს. გეგონებათ, მე მინდოდეს დიანოზის ნახდენა. მე არავისი ნახდენა არა მსურს, სიმართლე მინდა და იმას ვეძებ, სიმართლის წინაშე ყველანი თანაბარნი უნდა ვიყვეთ, ჩემისთანა მოკლევ და ელეფთერ ლავილავეასავით აყლაყუდაც. ვთქვათ, დიანოზი არაფერ შუაშია, მაგრამ ის ხომ დირექტორია, პირველი კაცი! როგორ შეიძლება არაფერ შუაში იყოს? იგივე ბავშვის გაშვილება ავილოთ, სცადეთ, არაფერი დახარჯოთ და ისე იშვილოთ!

— ჩემს დროს არაფერი იხარჯებოდა!

— ის სხვა დრო იყო, ბატონო, ობოლი ბევრი გვყავდა, შვილის აყვანის მსურველი — ცოტა. ახლა გასაშვილებელი ბავშვი თითზე ჩამოითვლება, მსურველი მილიონია... აგერ, პატარა გოგო მოიყვანეს, მარიხი, ნახეთ რა ამბავი დატრიალდეს!

— რა უნდა დატრიალდეს?

— ნახავთ, ვილაცანი ხელს როგორ მოითბობენ!

— ბოცო, შენს ნათქვამში იქნებ სიმართლის ნაწილიცაა, მაგრამ თავი ამტკიცდა და დამტოვე, თუ კაცი ხარ!

ბოცო წამოდგა. მართლაც ისეთი ჩია იყო, სახის ნაოჭები რომ არა, ბავშვი ეგონებოდა კაცს.

— ბოცო! — ზღურბლზე შეაყოვნა დევიმ. — ჩემზე საჩივარს თუ დანერ, მისამართი ხომ იცი, გაზეთის მეოთხე გვერდზე წერია!

ბოცომ პირი დაალო, მერე ფარისეველურად ჩაიხიბითა, ვითომც გაიხუმრა:

— არაფრისა გეშინიათ? თანამდებობა, ხომ იცით?

— ჩემი თანამდებობა არ დამეკარგება! — დევიმ შუბლზე თითი მიიკაკუნა. — საცა ნავალ, თან დამაქვს!

ბოცოს პირზე ღიმილი შეეყინა. ცირდავა უტეხად შეჰყურებდა და ფიზიკულტურის მასწავლებელი უფრო დაპატარავდა, დაჩიავდა, შებრუნდა და გაქრა.

22

ბოლო ფიფქი ზედ ცხვირის წვერზე ჩამომაჯდა არხეინად. მოსხლეტით შევჩერდი. ფეხდაფეხ პაპუჩი ეძგვერაძე მომყვებოდა და ზედ გადმომანყდა. შეშინებული სახე ჰქონდა.

— მოხდა რამე? — ჩურჩულით მკითხა.

თვითონ არ ვიცოდი, რა მოხდა. იქნებ მინდოდა ცხვირის წვერზე ჩამომაჯდარი ფიფქი დამეთვალეიერებინა. ის ხომ ბოლო იყო, მეტი ციდან არ მოფარფატებდა. პანია, კრისტალურ ფეხებზე იდგა, ის ფეხები მოადნა, თვითონაც დაილია და სისველე შემატოვა. ყოველივე ეს რომ მენახა, თვალები ელამივით უნდა გადმომექაჩა... ან იქნებ იმიტომ შევჩერდი, ჩემ წინ გაუკვალავი თოვლიანი მინდორი რომ იყო გადაშლილი, მზეზე თეთრად ბრწყინავდა, იმის იქით თხმელნარის რუხი კედელი იდგა, თხმელნარს იქით კი ჯანლიდან ვერასულას პირქუში კლდე მოგვჩერებოდა.

კლდის ძირას, ერთგან, გადმოწოლილი ფლატე ვიცოდით. იმის ქვეშ, მშრალ მოედანს თხმელა და ძეცენარი შემორტყმოდა. ღორჯოლა იქ უნდა დამხვედროდა. რა უნდოდა? რად მომიხმო? თავს გამოვუტყდი, ცოტათი მეშინოდა კიდევ. იქნებ სწორედ შიში გადამელობა და იმან გამაჩერა.

ვიგრძენი, ვილაცა იდაყვზე შემეხო, მანიშნა, მიდი, ნურაფერს შეეპუებო. პაპუჩი არ იყო. ბიჭი ჩემს უკან იდგა, მაგრამ ხელები ჯიბეებში ჰქონდა, ლოყები სიცივისაგან დაბრანო-

და და ტყისაკენ ისე იყურებოდა, თითქოს იქიდან თავდასხმას მოეღოსო.

გამელიმა.

— რა გაცინებს? — ბუზღუნით შემეკითხა.

იმას ჰგონია, დამცინისო, მე კი ჩემს საიდუმლოს ვუღიმი.

აგერ, გვერდით დიდი ნიკანორი ამომდგომია, ისეთი დიდი ვინმეა, მე და პაპუჩი მუხლებამდე ძლივს ვწვდებით. მარჯვენა მოიჩრდილა, ვერასულას კლდეს გახედა, მარცხენა იდაყვზე შემახო და მიბიძგა.

ყოველთვის ასეა, როცა მიჭირს, დიდი ნიკანორი მუდამ ჩემს გვერდითაა და მამხნევეს.

დავიძარით. თოვლი მუხლებამდე მწვდება. იგი ფაფუკი, მსუბუქი და ხვავრიელია, ამიტომაც ნაკვალევი ღრმა ჭრილობასავით აჩნდება.

იოტისოდენაც არ მეშინია. ვიცი, დიდ ნიკანორზე ღონიერი და სამართლიანი ქვეყნიერების ზურგზე არავინაა.

ამასობაში ტყის ბილიკზე გავედით. ახლა არც ბილიკი ჩანს, არც სხვა რამ ნაკვალევი, მაგრამ ადრე ხომ იყო და ალღოს მივყვებით. ბიჭები ან არ მოსულან, ან სხვა გზით იარეს, უკვე იქ არიან და კოცონიც დაანთეს.

მართლაც მეცა დამწვრის სუნი. პაპუჩიმ ცხვირი აასრუტუნა, კაი ყნოსვა ჰქონდა.

— კვამლია! — დაასკვნა.

ღელესთან ჩვენი ნაკვალევი სხვათა ნაკვალევებს შეუერთდა. ბიჭებს აქ ჩაუვლიათ.

წყალი მდორედ, უხმოდ მიედინება, თოვლის თეთრ ჩარჩოში ჩამუქებულია.

ბოგირი მოყინულია. ღელეში ბანაობა ვერაფერი ხეირია და ფრთხილად გადავდივართ.

თავზევით წამოიძარტა ვერასულას კლდე. კლდის პირს აქა-იქ თოვლი მძივივით გასდევდა. დავაკვირდი, რამდენჯერ ვცადე კლდესთან შეჭიდება. ახლა იმ თოვლის ლაქებს გავადევნე მზერა და ფიქრში მოვინიშნე ის ბილიკი, ქარაფზე გადმოკიდებული წვრილი ხაზი, რომელსაც ვითომ ავყევი კიდევ... წარმოსახვით შუა წელს მივალნიე და მუხლებში ძაბუნი ჩამელვარა.

პაპუჩიმაც ახედა კლდეს, ჩაიხითხითა.

— რას იღრიჭები?

— დიდი ნიკანორი ქვად რომ იქცეს, ვერასულას კლდეს დაემსგავსება!

დავაკვირდი და მართლაც კაცს მივამგვანე, დიდ ნიკანორს, იდგა და შორეულ სივრცეს გაჰყურებდა...

— რას გაჩუმდი? — ვერ ისვენებს პაპუჩი, ფიქრს არ მაცლის.

თოვლი მოვხვეტე და სახეზე შევაყარე.

— აჰა!

სანამ ჩამოიბერტყა, კარგა შორს წავედი. წამომენია. გუნდა ეჭირა, მაგრამ კლდის ძირამდე მივალნიეთ და შურისძიება დაავინწყდა. ხელი სიცივით რომ აენვა, მაშინღა გადაავლო. თვლებში შიში ეწერა, ამას ჩემი იმედი ჰქონდა, მე კი დიდი ნიკანორისა.

— ზევით გამოქვაბულია, ოღონდ აქედან არა ჩანს. შიგ ურიცხვი განძი ინახება! — თვალი არ დამიხამხამებია, ისე მოვიტყუე.

— მატყუებ? — ეჭვით შემომხედა.

— რატომ უნდა მოგატყუო? დიდმა ნიკანორმა მანახა. უზარმაზარი ზანდუკები აწყვია, სულ ოქრო-ვერცხლით სავსე.

— ცოტა ვერ წამოიღე?

— არ შეიძლება, ჯადო ადევს. ის რომ წამოიღო, თვითონ უნდა ახვიდე, სხვის დაუხმარებლად!

— იჰ, მატყუებ! — არ დაიჯერა პაპუჩიმ. — იქ როგორღა მოხვდი?

— დიდი ნიკანორი ბუმბერაზია, მტაცა ხელი და შემსვა!

პაპუჩი შეეყოყმანდა, დავიჯერო თუ არაო... შეებრუნდი და გზა გავაგრძელე.

ცხვირწინ ბურქი შეირხა, იქიდან წყვილმა თვალმა გამოაჭყიტა. გული შემიხტა. ისე შავი იყო, ზანგი მეგონა. ძლივს ვიცანი გუგული ჯიქია. შავტუხას თეთრი გარემო უფრო შავად აჩენდა.

დაუსტვინა. იქიდან, საიდანაც კვამლი ადიოდა, საპასუხო სტვენა გაისმა.

გუგულიმ ხელი დამიქნია, აქეთ წამოდი. ხშირ ბუჩქნარში გაძრომა ჭირდა. შორიახლო ფართო ბილიკი მეგულებოდა, მაგრამ რაკი საიდუმლო შეხვედრაზე მივდიოდი, თოვლით ჩანამქრულ ბუჩქნარში უნდა მეფხოტიალა.

ბოლოს ცეცხლი დავინახეთ. ფლატის ქვეშ თოვლს ვერ შეეღწია. მშრალი, ხვინჭკიანი ადგილი უბესა ჰგავდა. ცეცხლი თოვლის კიდეზე ენთო, ბიჭები კი იმ უბეში ისხდნენ და თბებოდნენ.

ჩუმად მოგვაცქერდნენ. უხმოდ გავჩერდი, სალამ-ქალამზე არ დავხარჯულვარ. გუგული ზურგსუკან დადგა, გასაქცევი გზა მომიჭრა. არ შემშინებიაო, ტყუილია, მაგრამ მართლაცადა, ხომ არ მომკლავდნენ. ცეცხლთან ჩავცუცქედი, მივეფიცხე.

შუაში, სავარძელივით ჩალრუტნულ ქვაზე ღორჯოლა იჯდა. ხელმარჯვნივ ფუცუკა წამოსკუპულიყო. უფრო სწორად, ნემსებზე ტრიალებდა, ხან ღორჯოლას შეხედავდა, ხან ჩვენ მოგვაშტერდებოდა, მოკლედ, ვერ ისვენებდა. ხელმარცხნივ ღორჯო და პირღია მოკალათებულიყვნენ. პირღია ნებიერად გადანოლილი ისვენებდა. ფეხსაცმელები ცეცხლისაკენ გაემვირა და ოხშივარი ასდიოდა. ღორჯოს კი გრძელი ჯოხი ეჭირა, ნაკვერჩხლებში საიდანლაც მოპარული კარტოფილი ჩაეყარათ და თვალს ადევნებდა, არ ჩაგვინახშირდესო. ქუცნა ჭედია ფეხზე იდგა, შეშფოთებული აპარპალებდა წამნამებს... სხვა სახეებიც გაკრთა აქეთ-იქით, მაგრამ მე ღორჯოლას მივჩერებოდი, რადგან მის სიტყვაზე იყო ჩემი ბედი დამოკიდებული. სევდიანად გავიფიქრე, რა მგლებივით მომჩერებინ-მეთქი. საკმარისია, ბელადმა კბილები გააკრაჭუნოს, წამში მომესევინ. ღორჯოლას ცივ მზერაში ცეცხლის ანარეკლმა გაიელვა და მოულოდნელად მკითხა:

— რა გაიფიქრე?

რა უნდა მეთქვა? იქნებ დიდი ნიკანორი მეხსენებინა, მორიგი ზღაპარი გამომეცხო. ღორჯოლა, თითქოს მიმიხვდაო, თითოთ დამემუქრა:

— ტყუილები არ იყოს!

— სერზე მიდის სამი მგელი, ტუჩმოკლე და კუდიგრძელი!

— ჩავარაკრაკე.

სიჩუმე ჩამონვა. ქარაგმას ვერ მიმიხვდნენ. ან იქნებ ღორჯოლა მიხვდა და ახლა იმას ფიქრობდა, რანაირად შეეფასებინა. ვერ მოითმინა ფუცუკამ, მნივანა ხმით წაიკნავლა:

— ამით რა გინდა გვითხრა?

ხიდი უკვე დავწვი და არას ვნალვლობდი.

— მოვედი და ყველამ ისე შემომხედეთ, თითქოს ბეკეკა ვიყო, თქვენ კი — რუხი მგლები!

— მერე არა ხარ ბეკეკა?

— დიდი ნიკანორის ბიჭი ვარ! — ცოტათი ამაყად გამომივიდა.

ვინც მიცნობდა, „დიდი ნიკანორიც“ გაეგონა. ალბათ ორს არ სჯეროდა მისი არსებობა, მაგრამ აქამდე არავის უთქვამს, ზღაპრებს ნუ ჩმახავო. არც ახლა უთქვამთ რამე! ზოგიერთებს შურდათ კიდეც, მე რომ დიდი ნიკანორი მყავდა. იგი ჩვეულებრივი ადამიანი როდი იყო, ზღაპარშიც ისე ყოჩაღად გრძნობდა თავს, როგორც სინამდვილეში. მტერს იქ ამარცხებდა, სადაც წააწყდებოდა, ჩაგრულს ხელს უწვდიდა.

რაკი მგელი ვახსენე, რა თქმა უნდა, შემეძლო აქვე მომეთხრო დიდი ნიკანორის მორიგი გმირობის ამბავი, როცა მას რუხი მგლების ხროვა დაეხვია, ალბათ ხუთასი მგელი მაინც იქნებოდა, დიდმა ნიკანორმა კი კომბლით იფრინა.

ასე გავიფიქრე, მაგრამ თქმით არაფერი მითქვამს, რადგან ამ დროს საიდანლაც ჭიპო კვირიკაძე გამოლაყუნდა, გრძელი ხელი ღორჯოს გადაანვდინა, შორიდანვე აიტაცა დანახშირებული კარტოფილი და გაცივება არ აცალა, ისე შესანსლა.

ეგ როგორ და ფუცუკამაც წამოიღო ხელი, მაგრამ ღორჯოლამ მკაცრად შეუძახა — „აბა, აბა!“

ყველამ უკან დაიხია, თან მომლოდინე თვალეზით შეაცქერდნენ ღორჯოლას — ხროვის ბელადს.

ღორჯოს ჯოხი გამოართვა, ადგილიდან არ წამომდგარა, ისე თითო-თითოდ გამოაგორა დანახშირებული კარტოფილი და ჩამოურიგა ბიჭებს, სულ ბოლოს — პაპურის და ფუცუკას. მერე მე შემომხედა, ოდნავ გაკვირვებულმა, ანგარიში როგორ შემეშალაო.

— შენთვის აღარ დარჩა!

— არ მინდოდა! — აგდებით ვთქვი, არც თავისთვის დაუტოვებია და ამიტომ არა მწყენია.

— მოდი, აქ დაჯექი! — ფუცუკას საჯდომზე მანიშნა, ძმას კი მხოლოდ შეხედა და ფუცუკა დაპატარავდა, ხელისგულზე ცხელ კარტოფილს აგორავებდა, თან გან-გან მიჩოჩავდა.

დავჯექი. აშკარა იყო, ცემას გადავურჩი, მაგრამ ვერ გამეგო, გუნებაში რა ჰქონდა.

— ეგ რატომ მომიყვანე? — პაპუჩიზე მანიშნა. — მე ეგ არ დამიბარებია!

— პატარაა და ამეკიდა!

— რახან მოვიდა, იყოს, მაგრამ ენას კბილი დააჭიროს! — პაპუჩისათვის თვალი არ მოუშორებია, ისე თქვა.

პაპუჩის ცხელი კარტოფილი ყელში გაეჩხირა, შეშფოთებულმა შემომხედა.

— მაშ, მგლებსა ვგავართ? — ჩაიცინა ლორჯოლამ, სახის ნაკვთები არც შერხევია.

არ მიყვარს ასეთი სიცილი — უხალისო, ცივი, ნაძალადევი. ვერ გაიგებ, მართლა იცინის, თუ გულში სულ სხვა რამ უდევს.

— მომწონს, ხომ იცი შენ, უკეთესს ვერ მოიგონებ! — ჩემკენ გადმოიხარა, ვითომც ჩამჩურჩულა: — საიდუმლო უნდა გაგანდო! კერკეტი კაკალი ჩანხარ, ადვილად ვერ გაგტეხენ, იცოდე, არავის უთხრა!

ყური ვცქვიტე. მიყვარს საიდუმლო. თვითონაც უამრავ საიდუმლოს ვინახავ. დღე არ გავა, თითო საიდუმლო წამომცდება, მაგრამ ამასობაში ახალი მიჩნდება. დიდი ნიკანორის საიდუმლოებები ქვეყანას მოვფინე, მაგრამ რა მათქმევინებს, პატარა მარიხის ვითომც მამიკო რომ ვარ.

— მაშ, დაიფიცე, რომ არ გაგვცემ! — საზეიმო კილოთი შემომთავაზა ლორჯოლამ.

— რანაირად დავიფიცო?

ჯოხით ნაღვერდლიდან ნაკვერჩხალი გამოიღო.

— რაზეც გინდა, იმაზე დაიფიცე, ოღონდ, სანამ ფიცს არ მოამთავრებ, ეს ნაკვერჩხალი ხელით უნდა ათამაშო.

კაი ჭკუაზეა, ღმერთმანი! გამომცდელად მიყურებს. რა ვქნა? ამას მე კი არა, არსენა აკეთებდა. სილაჩრეს ვერ გამო-

ვამყლავნებ. ვითომც ჩემთვის ეს იოლზე იოლიაო, ნაკვერჩხალს ხელიდან ხელში ვაბურთავებ, თან სიტყვებს სხაპასხუპით ველაპავ:

— ვფიცავ დიდი ნიკანორის სახელს...

ნაკვერჩხალი გადავადე და თოვლში ვსტუცე ხელი. ოჰო-ჰო, როგორ მენვის?!

ლორჯოლა კვლავ იცინის, მზერა შეურბილდა. მოვენონე-მეთქი და, რა დასამალია, მიხარია.

ამ დროს მამუკა გიორგაძის თვალებს შევეფეთე. განზე მიმჯდარა. ლაპარაკში არ ერევა. თავისი წილი კარტოფილისათვის ხელი არ უხლია. ჭიპო კვირიკაძე ცდილობს, ის კარტოფილი უჩუმრად გადმოიგოროს. მამუკა ვერ ხედავს, რადგან საყვედურით მე მიყურებს.

თვალი ავარიდე. საიდუმლოს მოსასმენად გავემზადე. ლორჯოლამ უცებ ყურში ჩამავლო ხელი, მიმიზიდა. მეტკინა, მაგრამ ხმას არ ვიღებ. ისე ჩამბლუჯა, წინანდელივით კბილს ვერ გავკრავ. ზედ ყურზე მომართქლა:

— ჩვენ აქ ბანდა შევექმენით, აი!

ხელი მიშვა. ცოტა ხანს ყური მიბჟუის, უფრო ნათქვამის გამო. პირი დაღებული დამჩრა.

ლორჯოლას სახე წამოუნითლდა, მუხლზე მჯილი დაიკრა.

— ნიკანორი მართალია, ბანდა არ გვინდა! ჩვენ რუხი მგლები ვიქნებით, მგლების ხროვა! ხროვის ბელადი ყველაზე ძლიერია!.. ყმუილი უნდა გასწავლოთ.

პირთან ხელისგული მოამრგვალა და მართლაც მგელივით, გაბმით აყმუვლდა.

წაკვნიკავით აჰყვა ფუცუკა... ლორჯომ და პირლიამ ხმები ააყოლეს... მერე სხვებმაც... თითქოს სასაცილო, მაგრამ უფრო ზარდამცემი იყო ბიჭების ყმუილი...

პაპუჩი ეძგვერადემ მკლავზე მომქაჩა, ხელი უკანკალებდა. მამუკა გიორგაძე წამოდგა და გაგვშორდა.

ლორჯოლა უცბად, მონყვევით გაჩუმდა. მზერა მიაყოლა მიმავალს. არაფერი უთქვამს...

მამუკა გიორგაძის მამა ჯერაც ახალგაზრდა იყო, მაგრამ ოცი წლით მეტს მისცემდა კაცი. ერთ დროს კაი ვაჟკაცი, ახლა მოთავებული ჩანდა. სახე ჩაჰყვითლებოდა, სიყვითლე თვალის გუგებშიც გადასულიყო, ღვიძლი არ უვარგოდა ალბათ. ხმა ჩახრინნოდა, მთელი ღამე გაბმით ახველებდა, ვერც თვითონ იძინებდა, არც სხვებს აძინებდა. არავინ იცოდა, როდის გადაირეოდა, არადა ზოგჯერ იქნებ განგებაც იგიჟიანებდა თავს. რაღაც აბებს ყლაპავდა გაუთავებლად, მთელი ტანი ნემსის ნაჩხვლეტებით ჰქონდა დაფარული, თვითონვე იკეთებდა ნემსს, თვალდახუჭული, დაბრმავებული, თითქოს ეს მისი სხეული სულაც არ იყო. სხვას ათასჯერ მაინც შეეჭრებოდა ინფექცია, მამას კი ალბათ იღბალი ჰქონდა, თუ ამას იღბალი ჰქვია.

ხელი უკანკალებდა...

მამუკას ასეთი დაამახსოვრდა: მამა ზის თავის საწოლზე ტრუსის ამარა, ხელში ასანთის კოლოფი უჭირავს, თვალები უაზროდ მიუპყრია სივრცისათვის და ხელი უკანკალებს. მერე თითქოს შიგნიდან რაღაც მოაწვავს, პირს აღებს, სურს დაიღმეილოს, ხმა არ ამოსდის ხახიდან. უცებ ასანთის კოლოფი მუჭში ეფშვნევა, შიშველ მუხლისთავეს ჩამოიხოკავს ნაფშვნით. თვალეში მრისხანება იბადება, მხოლოდ მისთვის ხილულ მტერს ემუქრებაო, ხმადაბლა იღრინება.

მამუკა უკვე კარის ზღურბლზეა. კედელ-კედელ მიაღწია, გასაქცევად გზა ხსნილი აქვს და აქ იცდის. იქნებ უბედურებამ გადაიაროს. ხანდახან ხომ ასეც ხდება. მამა უცბადვე დამშვიდდება და მბორგავ ძილში ჩაეფლობა.

კაცმა პირი დააღო, ისეთი ხმა გამოსცა, თითქოს კისერზე დანა დაუსვესო. ნამოვარდა და ოთახში აწრიალდა. ეხლებოდა კედლებსა და კარადებს. ბიჭსაც ცხვირწინ ჩაუარა და ვერ დაინახა. მაგიდას გადააწყდა, ამოკრა ხელი, გადააყირავა. თვითონაც გადაყირავდა, საშინელი ბრაგვანით დაასკდა იატაკს. მამუკამ ნაბიჯი წარსდგა, საშველად გაიწია, მაგრამ

კაცი მჩატედ წამოხტა და ერთი დარტყმით კედლის სარკე ჩამოამსხვრია. ხელზე სისხლი დასდინდა...

ახლა უკვე ვერაფერი დაამშვიდებდა, უნდა ემტვრია და ელენა, რაც ხელთ მოხვდებოდა.

მამუკამ კარი გაიხურა და ბნელ კიბეზე დაეშვა. გული შიშისაგან უკანკალებდა, თითქოს მამის თანამეინახენი ჩასაფრებულ იყვნენ კიბის ბაქნებზე და მისკენ ხელებს იშვერდნენ. მთელ სადარბაზოში ერთადერთი ნათურა ეკიდა და ისიც ძლივს ბჟუტავდა.

ქუჩაში შიში შეუნელდა, თუმცა კვლავ მთელი ტანით თრთოდა. ტელეფონთან დიდხანს ინვალა. წესიერად ვერ აგებინებდა სასწრაფოს მორიგეს თავის გასაჭირს. „მამა ცუდადაა, მამა ცუდადაა!..“ — მიეორებდა და რაკი ვერ აუხსნა, ტირილი წასკდა. მორიგე მიუხვდა, ხმა შეურბილდა, სადარბაზოსთან დაგველოდეო, უბრძანა.

გიორგაძეების ბინიდან ღმუილი და მტვრევის ხმა ისმოდა. მეზობელ ფანჯრებში ნათურები ინთებოდა. ძილგატეხილი მეზობლები თავს გარეთ ჰყოფდნენ. არავინ კითხულობდა, რა ხდებაო, მიეჩვივნენ უკვე.

სადარბაზოსთან სასწრაფოს მანქანა იდგა. მძღოლს საჭეზე დაედო თავი და თვლემდა.

მამუკას ცახცახი ვერ დაეოკებინა.

შენწყდა ხმაური, სიჩუმე ჩამოწვა. მეზობლები მოშორდნენ ფანჯრებს, სინათლეები სათითაოდ ჩაქრა.

მამუკა ნელინელ მიიპარებოდა კიბეზე.

ფეხის ხმა მოესმა. კინალამ უკანვე ჩაირბინა, მაგრამ მიხვდა, რომ თეთრხალათიანები იყვნენ და ერთადერთ, განათებულ ბაქანზე დაელოდა.

— მამაშენია? — ჰკითხა მენინავემ.

მამუკამ თავი დაუქნია.

— ნუ გეშინია, სძინავს! — დაუყვავა. — ე-ეჰ!

სხვებმა უხმოდ ჩაუარეს.

მამუკამ სწრაფად მოლია დარჩენილი საფეხურები. ბინაში ყველაფერი ყირაზე იდგა. ამას უკვე მიეჩვია. ყოველი ასეთი შეტევის შემდეგ დიდხანს ალაგებდა ხოლმე. კაცი ლოგინ-

ზე ისე გამოტილიყო, სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა. ცხვირი წვეტიანი გაუხდა, ლოყები ჩაუცვივდა, უპეები შავად ამოულამდა. მამუკას აქამდე მიცვალებული არ ენახა, იფიქრა, მოკვდაო და ძრწოლა დაეუფლა. კაცს მკერდი ოდნავ შესამჩნევად აუდ-ჩაუდიოდა და ამან დაამშვიდა.

დალაგებას შეუდგა. მაგიდა და სკამები წამოაყენა, მინის ნამსხვრევეები აკრიფა.

მამის სანოლთან სკამი მოაჩოჩა და დაჯდა.

დილამდე ჯერ კიდევ შორს იყო.

დააკვირდა მამის შეცვლილ სახეს. ახსოვდა კი სულ სხვა მამიკოც...

ნებიერა ბავშვად იზრდებოდა მამუკა გიორგაძე. სახელიც მამამ შეურჩია, ერთადერთი ვაჟი დაისაკუთრა თითქოს. თავდაპირველად ოჯახი ოჯახს ჰგავდა. დედა და მამა ორ დიდ მზესავით დაჰნათოდა ბავშვს და მეხსიერებას შერჩა ნათელი, მზიანი ოთახები და ლბილი სითბო, დედის ალერსიანი ხელი და მამის გაუპარსავი ლოყა, კისერზე რომ უღივინებდა. როდის იყო ეს?.. რა დრო გავიდა მას შემდეგ?.. ერთხელ მამიკომ საბავშვო ბაღში წაიყვანა. უთოვლო ზამთარი იდგა და სუსხიანი ქარი ქროდა. პატარა მამუკას პალტო გაეხსნა, თოში შემოეჭდო. მამიკოს გაეცინა, „უჰ, შე გლახა!“ დაავლო ხელი, მკერდში ჩაიხუტა, თან თავისი უზარმაზარი პალტო შემოახვიდა. მამუკა გაიტრუნა, კისერში აორთქლავდა კაცს, მამა კი ფრთხილად მიაბიჯებდა, მოყინულზე ფეხი არ დამიცდესო. ბიჭი ჩათბუნდა, თვალი მიელულა... წლების შემდეგაც ეს წუთები ყველაზე ტკბილ მოგონებად დარჩა.

თვალეები მამისა ჰქონდა მამუკას, თაფლისფერი, თმა — დედისა, შავი, ოდნავ მოწაბლისფრო. დედა რომ თმებს ჩამოიშლიდა, ფერიას ემსგავსებოდა. იცოდა საკუთარი თავის ფასი. სარკესთან ხშირად ტრიალებდა, იზომავდა იაფ, ჭრელაჭრულა კაბებს და ოხრავდა. მასზე უარესები ხომ ისე იცვამდნენ, ცაზე მოწყვეტილ ვარსკვლავებს ემსგავსებოდნენ.

თითქოს ყველაფერი რიგზე იყო, ხანდახან, უმიზეზოდ წამოწყებული კინკლავი რომ არა, სადაც დამამცირებლად შაურიანებსა და აბაზიანებს ახსენებდნენ. მერე და მერე ეს კინკლავი ხმამაღალ ჩხუბში გადაიზრდებოდა ხოლმე. ფულის სახელი დატრიალდებოდა და სუნთქვას ახშობდა, ბინაში ერთბაშად მზე ჩაქრებოდა და სითბო ნელდებოდა.

მამუკა ვერ არჩევდა ავსა და კარგს, მტყუანსა და მართალს. ისლა იცოდა, რომ ალერსი სინათლეა, ჩხუბი — სიბნელე.

მერე გამოჩნდა ოჯახის მეგობარი. მის მიხრა-მოხრაში თანამდებობაც ჩანდა და ფულიანობაც. მფარველივით გადაჰხვევდა ხელს მამიკოს და ეტყოდა: „რავაა, თუ იცი, საქმე? არ დაგჩაგროს, ბიჭო, ცხოვრებამ! ხომ იცი, მარიფათიანი კაცისაა ქვეყანა!“ მამა თითქოს პატარავდებოდა, ნანვალეები ღიმილით პასუხობდა და მამუკას — იგი ხომ უკვე არც ისე პატარა იყო — საშინლად ეცოდებოდა და ეზიზღებოდა კიდევ. გუნებაში ეხვეწებოდა, მიდი, მამა, გაასილაქე ეს ქონის გუდაო. ხმამაღლა მსგავსს ვერაფერს ეუბნებოდა. მამა კი, ჩხუბის მაგიერ, შავ „ვოლგაში“ უჯდებოდა. უკან გვიან ბრუნდებოდნენ ხელიხელგადახვეულნი, ღილინ-ღილინით. სადარბაზოსთან ერთმანეთს დიდხანს ეფიცებოდნენ ძმობას... მერე მამიკო ვერ პოულობდა საფეხურებს. მამუკა ჩაეგებებოდა, მხარს შეაშველებდა, უთქმელად, უსაყვედუროდ. მამიკო უცებ შეჩერდებოდა, შეათვალაიერებდა, ძლივსა ცნობდა, გაიხარებდა, რამოდენა შვილი წამომეზარდაო. ხელს შეუყოფდა თმაში, მოქაჩავდა მტკივნეულად, მაგრამ ეს იყო მისი ალერსი და მამუკა ითმენდა.

დედამ ახალი სამსახური იშოვა. მანამდე პურის მაღაზიაში დახლს მიღმა იდგა. მუდამ ახლადგამომცხვარი პურის სუნი სდიოდა. თეთრი ხალათი ისე უხდებოდა, სადედოფლო კაბა ყოფილიყო. ახლა ეს თეთრი ხალათი გაიხადა და ლურჯი შეიკერა. სამსახური ნაკლებხელფასიანია, მაგრამ უფრო ფულიანიო, ეს გამოცანა მამუკას ვერაფრით ამოეხსნა. თანდათან ოჯახი სიკეთით აივსო, თუმცა ამ სიკეთეს სიხარული არ მოუტანია. მამიკო სულ უფრო და უფრო იღრუბლებოდა, იოლად ბრაზდებოდა. იქნებ იმიტომ, დედიკოს სამსახური რომ გვიან

ღამემდე გრძელდებოდა და ოჯახი უქალოდ დარჩა. მამუკას დედა ენატრებოდა, ის კი ჩივილის საპასუხოდ თუმნიანს ჩასჩრიდა, აჰა, ღვეხელი იყიდეო, თითქოს ღვეხელი შეცვლიდა ყველაფერს, ან თუმნის ღვეხელი რა ჯანდაბად ჭირდებოდა.

ერთ დღეს მამიკომ ოჯახის მეგობარი სცემა — იქვე, კიბეზე. მამუკა კიბის თავზე იდგა და გაკვირვებული უყურებდა. აქამდე ეგონა, მამიკოს ჩხუბი არ ეხერხებო. ახლა კი ეს ზორზოხი, ღიპგადმოგდებული კაცი, ქვევით რომ შავი „ვოლგა“ ელოდებოდა, ძლივს იდგა ფეხზე, მოკაკეული და დაჩუტული. ლამობდა სახე მაინც დაემალა. მამიკო ორი საფეხურით მაღლა იდგა და ცდილობდა სწორედ ცხვირ-პირში მოერტყა. მერე წიხლიც მიაყოლა და უგვანოდ შეუკურთხა. ნაცემმა უკან-უკან დაიხია, ქალივით ატირდა, კიბეზე ჩაძუნძულდა, გზა-გზა სახელურს ეყრდნობოდა, ცრემლითა და ლორწოთი თხვრიდა.

მამუკას ოდნავადაც არ შეჰბრალებია, უსაშველო ზიზღსა გრძნობდა მხოლოდ, თითქოს გაბერილი გომბეშოსათვის დაედგას ფეხი.

მამა ამჯერადაც მთვრალი იყო, შვილი ძლივს იცნო, აქ რაღას უდგეხარო, შეუღრინა, ჯიკავ-ჯიკავით გაიგდო წინ.

ბიჭს არა სწყენია, მორჩილად მიიძურნებოდა.

მამამ ხელსაბანს მიაშურა, პირზე ცივი წყალი შეისხა, ტახტზე დავარდა და, რალაცნაირად, საცოდავად თქვა, ველოდოთ, სანამ მილიცია მოვარდებო.

არავინაც არ გამოჩენილა. ვერ გაბედა ჩივილიო, გამხიარულდა კაცი და მამუკა მიხვდა, მამას ეშინოდა.

დედა გვიან დაბრუნდა. არ გაკაპასებულა, არ უჩხუბნია, ისე შეხვდა ქმარს, თითქოს ცარიელ ადგილს უყურებდო.

მამუკამ შვებით ამოისუნთქა, იფიქრა, ჭეჭა-ქუხილს გადავურჩითო. თურმე, ნუ იტყვი, განსაცდელი წინ ელოდათ.

მომდევნო ღამეს ქალი სამ საათზე დაბრუნდა, კაცივით მთვრალი. კიბეზე ძლივს ამოვიდა, თან გაუთავებლად ხითხითებდა.

მამა ფხიზელი დახვდა. იდგა და ბოლმას გულში იკლავდა. ქალი ცდილობდა ამაყად და გამომწვევად დაეჭირა თავი, საცოდავი და დამამცირებელი სანახავი კი იყო.

— კაცი ხარ ახლა შენ? — დაეკითხა ქმარს და თვითონვე დაასკვნა: — კაცი კი არა, მთხლე ხარ!

კაცმა ხელი ასწია და გაულანუნა.

მამუკა უხმოდ ეცა მამას, მკლავზე ჩამოეკიდა. კაცი სკამზე დაეცა, სახე ხელებში დამალა და გაყურდა.

ეს იყო და ეს! ერთ დღეს კაცი მოდიოდა გატრეტილი, მეორე დღეს — ქალი. გასივდა გული. ბიჭი წიგნს დაჰყურებდა და ვერაფერს გებულობდა. ხელი უკანკალებდა, რვეულში ასოები ვერ გამოჰყავდა. გახდა დარდისაგან, დაილია, თავის გასაჭირს არავის უმხელდა.

ერთხელ კლასის ხელმძღვანელმა მოაკითხა. მშვიდი დღე აღმოჩნდა ის დღე. მამაც ფხიზელი იყო და დედაც. დიდის ამბით მიიღეს სტუმარი. ნამცხვარი დაჭრეს, დედამ რომ სამსახურიდან გამოაყოლა ხელს. ყავა მოუხარშეს. დედამ უმკითხავა კიდევ. შინაბერას მალე გათხოვება უნინასწარმეტყველა. „რა მომხიბლავი მშობლები გყოლია! — გაიხარა კლასის ხელმძღვანელმა. — ასეთი მშობლების პატრონი უკეთ უნდა სწავლობდე!“ სტუმრის ნასვლის შემდეგ კაცმა ქამარი დაიხვია ხელზე, იმ ერთადერთ დღეს მკაცრი და სამართლიანი მამის როლი გაითამაშა. მამუკამ ზურგი მიუშვირა და კვნესა არ აღმოხდენია.

ისევ ძველებურად წავიდა საქმეები. ქვეყანა თუ აღმა მიდიოდა, ოჯახი დაბლა ეშვებოდა. ადრე ამ გასაჭირს თუ მაღავდნენ, თანდათან სირცხვილის გრძნობაც მიყურდა, მიილია და ახლა მხოლოდ მამუკა იდგა ოჯახის საიდუმლოს სადარაჯოზე. გულზე ტვირთად ედო ეს საიდუმლო, გადაეჩვია სიცილს, ტოლებთან არ თამაშობდა.

რამ მიიყვანა იმ საღამოს დედის სამსახურში, ვინ უბიძგა? თანაკლასელებთან ერთად კინოს ბოლო სეანსიდან ბრუნდებოდა, ქალაქის სახელგანთქმულ სასტუმროს ჩაუარეს და მამუკას დედა გაახსენდა. „აქ დედაჩემი მორიგეობს, გავუფიქრო, იქნებ შინ მიდის!“ — ბიჭებს დაემშვიდობა. რამდენჯერ ყოფილა სამსახურში დედასთან. ქალი მესამე სართულზე მორიგეობდა ხოლმე და მამუკას ყოველთვის უკვირდა, მო-

რიგე ერთ ადგილას ჯდომისა და გასაღებების ჩამორიგების მეტს არაფერს აკეთებს, აბა ფული საიდანაო.

ახლაც აირბინა მესამე სართულზე. მორიგის მაგიდასთან დამლაგებელი ქალი იჯდა, ქსოვდა. იქნებ გამორჩეულად ვინმე იყო და იმიტომ, ან იქნებ ბოლმა ჰქონდა გიორგაძის ქალისა, მაგრამ ბიჭს დაუფიქრებლად უთხრა:

— დედაშენი? მგონი მეცამეტეში შევიდა!

მამუკას ცუდი გულში არ გაუვლია, დაუყვა გრძელ დერეფანს, თან ნომრებს კითხულობდა... წყვილები ერთ მხარეს, კენტები — მეორეს და აჰა, სამასმეცამეტეც...

აღბათ ესეც ბედი. ვინც შიგ იყო, კარი ხომ მაინც უნდა ჩაეკეტა. სიფხიზლე მოუდუნდათ და მამუკა სახელურს რომ მიანვა, კარი მსუბუქად დამორჩილდა.

არასოდეს მანამდე მამუკას არ ენახა ასე მოშიშვლებული დედა. ოთახში სიგარეტისა და ღვინის სუნი ტრიალებდა. დედა, ეტყობა, წუთის წინ კისკისებდა; ჰაერში ჯერ კიდევ ეკიდა მისი სიცილის სუსტი ექო.

უცნობის მუხლებზე იჯდა მამუკას დედა და ჭალარაულვაშა, დიდთავიანი კაცი შემზარავ ურჩხულად მოეჩვენა.

ყელში ბურთი გაეჩხირა ბიჭს. კარი მიაჯახუნა და გამოიქცა. ქარივით ჩაუქროლა დამლაგებელს, კიბე ჩაირბინა, და მხოლოდ მაშინ, როცა სახეზე ქუჩის ცივი ჰაერი მოხვდა, გული შეუღონდა, პირდაპირ ასფალტზე წაიქცა.

გონს რომ მოეგო, ვიღაც-ვიღაცები შემოხვეოდნენ. ლოყაზე ხელს უთათუნებდნენ, გაინით, ბავშვს ჰაერი ჭირდებაო, ერთმანეთს ამუნათებდნენ.

წამოინია, ხელი შეაშველეს, ფეხზე დააყენეს. მუხლების სისუსტესა გრძნობდა, მაგრამ თანამგრძნობელთა კედელი გაარღვია და წავიდა... იქნებ სიზმარი იყო ყოველივე? თვალწინ სულ ის საშინელი სურათი უტრიალებდა, ვერ წარმოედგინა, როგორ შეხედავდა დედას, რანაირად დაელაპარაკებოდა.

ფანჯრები ჩაბნელებული დახვდა, შუქი თუ გამოირთო. გულის კანკალით შევიდა სადარბაზოში, თითქოს საძრახისი საქმიდან ბრუნდებოდა და ეშინოდა, ვინმეს არ შეემჩნია.

ხელის ფათურით მიაგნო კარს. ისე სწრაფად შეაღო, მდევარს გაურბისო. შინაც ბნელოდა და თავისი ოთახიდან მამის

ხრიალი მოესმა. აღბათ ღრმა ძილით ეძინა, ანდა მთლად უგონოდ იყო.

ძლივს მიაგნო საკუთარ საწოლს. ზედ აძვრა. ზურგით კედელს მიეყრდნო და თვალგაფართოებული მიაჩერდა სიბნელეს.

სურდა აქედან გაქცევა, სადმე შორს გადაკარგვა, მაგრამ სად ჯანდაბაში წასულიყო ამ შუალამეს, ვისთვის შეეფარებინა თავი.

საშინლად გაინელა უსაშველო ღამე, აღბათ არც აპირებდა გათენებას. გარიჟრაჟი რომ შემოიპარა, მაშინლა გაახსენდა, დედა რომ არ დაბრუნდა. მცირედი კმაყოფილება იგრძნო, ქალს ეშინოდა შვილისა.

გაბმულად დაახველა მამამ, დიდხანს ვერ დაიოკა, კვნესოდა და ხრიალებდა. ვაითუ, კვდებოდა!.. ნეტავი მართლაც მომკვდარიყო...

მერე, არაერთი წლის შემდეგ, წუთიერი გულახდილობის ჟამს, მამუკა გიორგაძე სევდიანად მეტყვის:

— მამა?.. მამა კარგი მყავს, კეთილია!.. არა, არ მცემდა!.. მხოლოდ ერთხელ მცემა, მაგრამ მცემა! არ ვიცი, რა დავაშავე, ვერ მივხვდი! აღბათ რალაც დავაშავე და თვითონაც ვერ მივხვდი, ხომ ხდება ასეც... არა, არ მტკენია, აი, იოტისოდენაც არ მტკენია, მაგრამ... იმ დღეს ჩემი დაბადების დღე იყო, იმან კი მცემა... გული მეტკინა ცოტათი...

„სიხარულში“ კრება შედგა.

დევი ცირდავას შეაგვიანდა. სალამი ხმადაბლა წაიდუღუნა და მიმოიხედა, მყუდრო ადგილს ეძებდა.

ვერულავამ თავი დაუქნია, აქეთ მობრძანდითო, „პრეზიდენტში“, საგანგებოდ სტუმრისათვის დადგმულ სკამზე მიუთითა.

უკვე დაწყებულიყო და დირექტორი შესავალ სიტყვას ამბობდა. ცირდავამ ყური მიუგდო. დიანოზი „ლანს“ ისე არბილებდა, თითქმის არ ისმოდა. სტუმარს ცნობისმოყვარედ ათვა-

ლიერებდნენ და თვითონაც ფარულად უთვალთვალებდა შეკრებილთ... ელიკო და იპოლიტე სიღრმეში ისხდნენ. ელიკომ მალულად გამოხედა და მერე სულ გან-გან იყურებოდა. იპოლიტე ვერ ისვენებდა, წრიალებდა... მავრა ექთანმა შინაურულად გაუღიმა. ადრე, დევის ბავშვობის ჟამს, მავრა ერთი კოპნია ქალიშვილი იყო, მუქნითელ პომადას იცხებდა, პირისახეს ზომიერად იპუდრავდა... ბოლო რიგში ბონდო ჭახნაკიას მოჰკრა თვალი. ლოყებლაჟლაჟა, პირმრგვალი ჭაბუკი ახსოვდა, დროსა და შრომას თითქოს გამოეშრო, სახის კანი დანაოჭებოდა, შავად გარუჯულიყო...

ამაზე ფიქრობდა, როცა კარი გაიღო და ვარვარა შემოვარდა ქოშინით.

— დააგვიანდა? ბოდიში, ჩირიმე, საკმე ბევრი იყო!

ფეხდაფეხ პისტი ქარდავა შემოიწმანა, კარის ძგიდესთან აისვეტა.

ვერულავამ ლაპარაკი შეწყვიტა. ახმაურებული მსმენელები დააშოშმინა. აცალა, სანამ ვარვარა რიგებს შორის გაძვრებოდა, ბონდოს გვერდით დასკუპდებოდა, და სიტყვა განაგრძო, შეეცადა თანამშრომელები წარედგინა სტუმრისათვის, მრავალა პაპასკირით დაიწყო და ცისია დევდარიანით მოამთავრა.

— არავინ გამომრჩენია? — იკითხა ბოლოს.

— თუ შეიძლება, პატივცემულო?

— ჰა, ბოცო, რა იყო?

— მე დაგავინყდით, პატივცემულო!

— მართლა დამავინყდა! — ვერულავამ გაკვირვებით მიმოიხედა. — მეგონა, კრებაზე არც იყავი!

— არ ვჩანდი, პატივცემულო!

— მერე ფეხზე ვერ დადექი, შე კაცო? — გაქირდა იპოლიტემ.

აქა-იქ გაიცინეს.

დევიმ წამით შეავლო მზერა იპოლიტეს. ეშმაკის ფეხი ჩანდა დიანოზის სიძე, მის გასაცნობად ათი ფუთი მარილიც არ კმაროდა. შემოგციცინებს, ოღონდ თვალეში კი არა, სადღაც ყურის ბიბილოს მიმართულებით. კოხტად გამონკეპილა. სა-

კვირველი კია, მაგრამ ამ სიკოხტავემ მისი მამაკაცური რენომე თითქოს დააქვეითა კიდეც.

მანჭკვალა სოკო რომ ამოძვრება, თავი ისე ამოყო ბოცომ, სხვათა ზურგს უკან იმალებოდა თურმე. იპოლიტეს ქირდისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, ჯიუტი ბავშვის გამომეტყველებით შეჰყურებდა დიანოზს.

— ეს ჩვენი ჩემპიონია, ბოცო კაკულია! — გაეღიმა ვერულავას. — კაი ქენი, ბოცო, თავი რომ შემახსენე, დაჯექი ახლა!

— სიტყვა მაქვს, პატივცემულო!

— მერე, ბოცო, მერე, ჯერ კრება არც დაგვიწყია!

ბოცო სხვათა ზურგს უკან ჩაიკარგა.

— მრავალა, გამოაცხადე, აბა, დღის წესრიგი! — შვებით ამოისუნთქა ვერულავამ.

მრავალა პაპასკირი დარბაისლურად წამოდგა, სკამი უკან გასწია, კაბა გაისწორა და ამ დროს ხელი ისე ჩამოისვა, გეგონებოდა, მტვერი ჩამოიფერთხაო.

— ამხანაგებო, პირველი საკითხია საერთაშორისო მდგომარეობა და მშვიდობის დაცვა მსოფლიოში!

უკანა რიგიდან კვლავ წამოყო თავი ბოცო კაკულიამ.

— თუ შეიძლება, პატივცემულო?

მრავალამ თვალი მოწკურა, თავშეკავებით დაუსისინა:

— იქნებ გვაცალო, ბოცო!

— ძალიან დიდი საქმეა მშვიდობის დაცვა...

— მოითმინე, ბოცო! — ჩაერია ვერულავა.

ბოცო კაკულია კვლავ გაქრა, თუმცა არცთუ დიდი ხნით.

— მეორე საკითხია დისციპლინის განმტკიცება ბავშვებს შორის და დისციპლინა თანამშრომლებში...

— თუ შეიძლება პატივცემულო? — ბოცო კაკულია უწყინარი თვალეებით იყურებოდა.

— ბოცო, დაჯექი მანდ! — მკაცრად გააფრთხილა ვერულავამ.

— მესამე საკითხია ფიზკულტურისა და სპორტის ჩამორჩენა! — შურისმგებლის კილოთი თქვა მრავალამ.

— ვისი ბრალია მერე მაგი? — მეოთხეჯერ წამოდგა ბოცო კაკულია. — მართალია, პატარა კაცი ვარ, მაგრამ...

— ამბაკო, ხომ ხარ აგრონომი, უშოვე მაგას ზრდის სტიმულატორი და გადაგვარჩინე! — კვლავ იანგლა იპოლიტე კვირკველიამ.

ატყდა სიცილი. ბოცო წამში გაქრა.

ამბაკო ცომაია, მაღალი, წარმოსადეგი, თხელი კაცი, წამოდგა, ჭაღარა უღვაშებზე ხელი მოისვა, მერე კიტელზე რომ ორდენის ლენტი ჰქონდა მიმაგრებული, იმასაც მოუცაცუნა თითები.

— მაგის ზრდის სტიმულატორი ერთია — ყურები გამოვითხიკოთ და ერთხელ მაინც მოვუსმინოთ!

— რა უნდა გვითხრას ვითომ ახალი? — აგდებით წამოიძახა იპოლიტემ. — ნუ გეშინია, თავს არავის დააჩაგვრინებს, ეგერ ტუში და მელანი არ გადასდის თითებზე!

— ტყუილია! — თავისი კუთხიდან დაინკვიტინა ბოცომ.

— ტუშს და მელანს იგი არ ხმარობს. — დამცინავად ჩაურთო მრავალამ. — მაკრატელზე და ნებოზე დასპეციალებული!

— ანონიმური წერილები მეც მეჯავრება, — დინჯად განაგრძო ამბაკომ, — მაგრამ იქნებ პირველად მოუნდა კაცს აშკარად, საჯაროდ თქვას რაღაცა, ჩვენ კი არ ვაცლით. მეცა მაქვს ხანდახან შეკითხვა. ამ ხნის კაცი ვარ და ყოველთვის ვერ გამიბედავს, გულში ვიკლავ. მაგალითად, ასეთი ამბავი... სად არიან ჩვენი მზარეულები? მედიკო სამუშაო, როგორც წესი, კრებაზე არც მობრძანებულა, მაგისი შენუხება რანაირად იქნება!.. მაშ, თქვენ უნდა გკითხოთ, ქალბატონო ვარა, ერთი მითხარით, ჩვენს ბავშვებს საჭმელი თუ ჰყოფნით?

— ყოფნით, ვინ თქვა არ ყოფნით! — ვარვარას სულსწრაფად დაასწრო პისტი ქარდავამ.

— ვისაც არ კოფნის, დაბავკას ვაჩმევ, ჩირიმე! — ვარვარას ლოყები წამოეფინჟლა.

— ეს სულ სხვა ამბავია! აი, ნორმაო რომ ვიძახით, თუ ჰყოფნით?

— ზოგს კოფნის, ზოგს არა, ჩირიმე!

— შენს ბიჭებს ეყოფოდათ?

— რას ამბობ, ჩირიმე, ტიტო ჩამაზე ტიტო კატამს ჩამენ!

— სახე გაებადრა ვარვარას.

— ჩემი ბიჭები, ისა, რა შუაშია აქ? — წამოიძახა ბონდო ჭახნაკიამ.

— იმ შუაშია, რომ ბავშვი ბავშვია, ჭახნაკია იქნება ის თუ ეძვევრადე! — ამბაკომ ხელი ჩაიქნია და დაჯდა.

— ამით რისი თქმა გნებავდათ, ბატონო ამბაკო? — ცივად იკითხა მრავალამ.

— რისი თქმაც მინდოდა, ვთქვი უკვე! — ამბაკომ ცხვირსახოცით შუბლი მოიმშრალა და გვერდით მსხდომთ გადაულაპარაკა: — გამგონემ გაიგონოსო!

ცომაიას ბოცოზე მეტი წონა ჰქონდა და უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. მრავალა პაპასკირი ვერულავას მიუბრუნდა დაბნეულად:

— რა ვქნათ, ბატონო დიანოზ?

ვერულავა თავდახრილი იჯდა და ისე ალაპარაკდა:

— რა თქმა უნდა, ნაკლი გვაქვს, მათ შორის კვების საქმეშიც. არ არის, ბატონო, საკმარისი მომარაგება. დღევანდელი კრების დღის წესრიგი სხვანაირია, მაგრამ ამბაკოს თუ საჭიროდ მიაჩნია, შევეხოთ ამ საკითხსაც. აგერ სტუმარიც გვესწრება, არ იფიქროს, კრიტიკისა ეშინიათო. გამოვიდეთ და ვთქვათ, ვის რა გვანუხებს!

— ჰო, ვთქვათ, ამხანაგებო! — გაუბედავად დაამატა მრავალა პაპასკირმა.

— პირდაპირ სირცხვილით დაიწვება კაცი! — სკამს ფეხი გაჰკრა და ისე წამოდგა ვარდიკო ჩქვანავა. — რამდენი წელია ამ დანესებულებაში ვმუშაობ და ყოველთვის სიამტკბილობაში ვიყავით. ბოლო დროს რაღაც-რაღაცაზე ვიღაც-ვიღაცებმა ენა ამოიდგეს და ჩვენს პატივცემულ დირექტორს კრიტიკობანა გაუბედეს. პირველი დღეა, რომ ვიცნობთ დიანოზს? ვის შეუძლია ეჭვი შეეპაროს მის უანგარობაში... — მისდია და მისდია ვარდიკო ჩქვანავამ, ფიანდაზი დაუფინა ვერულავას.

დღეი ჩუმჩუმა უთვალთვალედა დიანოზს. მე რომ ვიყო, ამას ვერ მოვისმენდიო, გაიფიქრა შენუხებულმა. დირექტორი კვლავ ისე თავდახრილი იჯდა და ვარდიკომ ძალიან შორს რომ შეტოპა, მაშინლა აიღო თავი, სტუმრის მზერას შეეფეთა და უცებ გაანყვებინა აქაქანებულ ქალს.

— კაი აწი, ვარდიკო, ხომ იცი, კრიტიკა ჩვენი ცხოვრების ნორმაა!

— კრიტიკას გააჩნია, ბატონო დიანოზ! — ხვნეშით წამოდ-
გა სულიკო ხუბუტია. — ამბაკოს არ უნდოდა, მაგრამ ისე
გამოუვიდა, თითქოს ჩვენ სულ ქურდები ვართ და ყველაფერს
შინ ვეზიდებით!

— მე ეს არ მითქვამს! — წყენით ჩაურთო ამბაკომ.

— არ გინდოდა გეთქვა, მაგრამ ასე კი გამოვიდა! — სული-
კომ მოხდენილად დააფახულა გრძელი წამნამები.

— რასაც საკუჩრნაო გვადზლევს, იმიტი ვაკეტებ! — ვარ-
ვარა გაბუტულ ბავშვს დაემსგავსა.

— დიახაც! — წამოიკნავლა პისტი ქარდავამ. — რასაც
მოგვცემენ, ბავშვებს იმას ვაჭმევთ, შინიდან ხომ არ მოვიტანთ?

— დიდუ! — წამოიკვილა ფანჯარასთან მჯდომმა, სიმპა-
თიურმა ეთერ იოსავამ. — ყველაფერი მე გადმომამბრალებთ
ახლა! რაც ნორმაში წერია, არაფერი დამიკლია მე!

— თქვენმა მზემ, ხატზე დახატული წმინდანები ხართ! —
თითქოს დაიჭრაჭუნაო, ალათი ეჯიბიამ.

— ეჰე, ჩხუბში თუ ალათი ჩაერია, გვიფრენს აქედან! —
გახუმრება სცადა იპოლიტემ.

— გირჩევნია, შენს თავს მოუარო! — არ შეარჩინა ალათიმ.
— ყველანი წმინდანები ბრძანდებით, ნაკლი არავისა გაქვთ.
აქეთ იოსავას ანგელოზის ფრთები წამოეზარდა, იქით წირღვა-
ვა აფრინდება საცაა, ფრთების ფართქუნი მესმის კიდეც...
თუმცა ბებერი ვარ, ყური მატყუებს, მგონი გატკიცინებული
თეთრეულია, რომ ფართქალებს...

— ქალო, გიჟი ხარ, ჩემგან რა გინდა? — იწყინა ნაზიბრო-
ლა წირღვავამ.

— კარგადაც იცი, რაც მინდა! — ნიშნის მოგებით თქვა
ალათიმ. — ხშირად მინახავს ჩამონწერილი თეთრეული, პელოს
ხელიც რომ ვერ ათეთრებს, ახლები კი სადღაც მიფრინავს...

პელო ნინუამ თავისი სახელი რომ გაიგონა, ახითხითდა,
უი, შენ რა გითხრაო და ქოქოლა მიაყარა ალათის.

დიანოზი თავაუწევლად ისმენდა. თითქოს პელოს ხით-
ხითმა გამოაფხიზლაო, მიმოიხედა.

— იქნებ სხვებსაც აქვთ სათქმელი? — ყრუდ იკითხა. —
ზოგს ბავშვის საჭმელი არ მოსწონს, ზოგს თურმე თეთრეუ-
ლი. აქამდე ჩუმი იყავით და მიმალავდით. ვთქვათ, ბარე, რაც
დაგვიგროვდა, გულში ნურაფერს ჩავიტოვებთ!.. აგერ, ტატი-
ანას ვკითხოთ!

ტატიანა ყალიჩავას თვალეში არამინიერი შუქი კრთო-
და. გარშემო მყოფთა ნალაპარაკევი არც ესმოდა, სმენა შიგ-
ნითკენ მიეპყრო.

— მე? — იკითხა შემკრთალმა. — მე რათა?

— ეს ბიჭით თუ გაგვაბედნიერებს! — იხუმრა ვერულავამ.
— ქალბატონო ოლლა, თქვენ რაღას გვიბრძანებთ?

ოლლა დარჯანამ წვრილი, მონგოლური თვალეები მონ-
კურა და უხეშად შეეპასუხა:

— მე, დიანოზ ბატონო, საკვები და თეთრეული არ მეხე-
ბა! ნეტავი ჩემს საქმეებს მოგუვლიდე და...

— თქვენ, ქალბატონო ჩიტო, თქვენც ამ აზრისა ხართ?

ჩოფურა, ტლანქმა ჩიტო ხუხუამ სკამი მძიმედ ააჭრაჭუნა.

— მე?.. როგორც სხვები, ისე ვარ მეც! — უდარდელად
ჩაიქნია ხელი.

— თქვენ არაფერი გეკითხებათ! — დაცინვით თქვა ვერ-
ულავამ. — აგერ ბოცო კაკულიას კი ყველაფერი ეკითხება!

ბოცო კაკულიამ, წყლიდან ამოყვინთაო, ისე ასწია თავი
და გულუბრყვილო თვალეები მოანათა.

— შეიძლება, პატივცემულო?

— თქვი, ბოცო, რაც გინდა, სხვები თუ ამბობენ, შენ ვისზე
ნაკლები ხარ!

— მე, პატივცემულო, მინდოდა მეკითხა, აი, ფულს თუ
ვიღებთ, როცა ბავშვს გავაშვილებთ?

— რაო? — დიანოზს სახე დაეტეტკა.

— ეს უკვე ნამეტანია! — წამოხტა იპოლიტე.

— დედა-ა! — ლოყა ჩამოიხოკა ელიკომ, მაგრამ დევის
ნაძალადევი მოეჩვენა ეს ჟესტი.

— მაგალითად, პატივცემულო, როცა ნიკა ბჟალავა გააშ-
ვილეთ, განა ფული არ დატრიალდა?.. იმათ, რა ჰქვიათ... ბავშ-
ვი დააბრუნეს, არ გვინდაო, ჩვენი ფული კი დაგვიბრუნეთო...

— რა ხდება ბოლოს და ბოლოს აქ! — წამოიმართა ქსენია სალაყაია.

ქალიშვილივით წელგამართული იდგა, სიტყვა „დედაბერის“ სათქმელად კაცს ენა ვერ მოუბრუნდებოდა.

— დიანოზ, პირდაპირ შემომხედე! შენ რამე იცი ამ ამბისა?

დიანოზს თითქოს ჰაერი არ ეყო.

— ვინ არის, კაცო, ეს... — იპოლიტემ ხელი ბოცოსკენ გაიშვირა. — ვინ არის ეს ინტრიგანი, ბერიკაცს საინფარქტოდ რომ იმეტებს!

დიანოზმა ხელი მკერდზე მოისვა, თითქოს მართლაც გულს ისინჯავსო. მერე ქსენია სალაყაიას შეხედა და შესაბრალისი კილოთი ჰკითხა:

— ქსენია, შენ ხომ გჯერა, მე რომ ფული არასოდეს ამიღია!

— მუდამ მჯეროდა შენი, დიანოზ! — ყოყმანი შეეპარა ქსენიას ხმას. — ამ ამბავს მაინც უნდა გარკვევა. ბოცო თუ ტყუის, აქედან აიკრავს გუდა-ნაბადს, თუ არადა...

წინწამხდარი, შეშინებული მრავალა პაპასკირი წყალგადავლებულივით იდგა და არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. რატომღაც დევი ცირდავას შეეკითხა:

— რა ვქნათ, გავაგრძელოთ კრება?

დევიმ მხრები აიჩეჩა.

მრავალამ ახლა დიანოზს შეხედა.

მძიმედ წამოდგა დიანოზ ვერულავა, კარისაკენ გაემართა.

სიჩუმეში ვერავინ გაბედა ხმის ამოღება.

ბოცო კაკულიამ, უცებ, სლუკუნით — „რაკი პატარა კაცი ვარ, იმიტომ ხომ?..“

არავინ უპასუხა.

დევი არავის შეხმინებია, გულდამძიმებული ბრუნდებოდა თავისი ოთახისაკენ. რცხვენოდა. დიანოზის სახელს კი არა, თითქოს მის სახელს მოეცხო ჩირქი. „ვინ არის ბოლო-ბოლო ეს ბოცო!“ — აგდებით გაიფიქრა, მაგრამ ამან ვერ დაამშვიდა.

ეზოში ბავშვებს თოვლის პაპა გაეკეთებინათ. ცხვირის მაგიერ გირჩა ჰქონდა ჩარჭობილი. უკვე არავის აინტერესებ-

და და მიეტოვებინათ. ჩუმად დნებოდა, გვერდზე გადაქანებულიყო, მალე წაიქცეოდა ალბათ...

ესე იგი ჩვენ ხროვა ვართ! ხანდახან ვიკრიბებით აჩემებულ ადგილას, ვერასულას კლდის ძირას. ვკინკლაობთ, ვკამათობთ, სხვა დროს კი ვყმუით, ვღრენთ, ვწკავწკავებთ... თავიდან კარგად ვერთობოდი, მერე მომბეზრდა და ბოლოს ავჯანყდი...

ხროვის ბელადმა ხმადაბლა შეჰყმუვლა. დანარჩენები ჩუმი ღრენით შეეპასუხნენ.

ვერასულას კლდის ძირას მზე მოადგა, სასიამოვნოდ აჭყიტებდა, თუმცა ქვებს ჯერაც შერჩენოდათ ზამთრიდან გამოყოლილი სიცივე,

ძმის დაბამბული კურტაკი ლოდზე დაეგდო ღორჯოლას და ზედ იჯდა.

— მხიარულად უნდა ვიცხოვროთ! — ქადაგებდა. — მოსაწყენია ცხოვრება! დილაუთენია ადექი, ჩაი, პური, ფაფა, „კეთილი გული“!.. ნადი სკოლაში!.. შუადღის ბალანდა!.. გაკვეთილებზე ყვინთვა არ კმარაო, ახლა სამეცადინო ოთახში უნდა ყვინთო... სალამოს კი კვლავ ჩაი, ხილფაფა, „კეთილი გული“... ამასობაში ძილის დროც მოდის. ინექტი შენთვის და უსმინე ცეცხლადის გაუთავებელ ხველებას. თავი მოხუცებულთა თავშესაფარში მგონია... მოსაწყენია ცხოვრება!

— კინოში ხომ დავდივართ! — დაინრიპინა შუქრი ცეცხლადემ და მორიდებულ ხველებას მოჰყვა.

— შენ გაჩუმდი! — თვალი გადმოუქაჩა ღორჯოლამ. — შენისთანა ამებას რა უნდა ხროვაში!

შუქრი მოიკუნტა, ჭიპო კვირიკაძეს ამოეფარა.

— ეჰ, ბეკეკებო! — განაგრძო ღორჯოლამ. — რა უნდა გელაპარაკოთ! კინო?.. კინო ეყოფა კაცს? ჩვენ რა, პატარები ვართ? იქნებ თოჯინებით გავერთოთ? მხიარული ცხოვრება,

იცით, რა არის?.. მხიარული ცხოვრებისათვის საჭიროა კაი ჭამა-სმა, გოგოები, თამბაქო, სხვა რამე-რუმეებიც...

— მადა გქონია! — დაიწყანა პირლია.

— ერთი გემრიელად გამაძლო! — ამოიოხრა კვირიკაძემ.

— შენ ნეტავი ჩვენც არ შეგვჭამდე! — შეეპასუხა ქუცნა ჭეღია.

— მორჩით ბჟუტურს! — მოიღრუბლა ლორჯოლა, სახე ცივი და უკარება გაუხდა. — როცა ხროვის ბელადი ყმუის, ლეკვები მხოლოდ ნკავნკავებენ. დაიმახსოვრეთ, ბეკეკებო, ვისაც გრძელი ენა აქვს, აქაურ ამბებს ქვეყანას მოჰფენს, ის მოღალატე და მამბზლარაა, ასეთებს კი, ხომ იცით, რა ეკუთვნის!.. ისიც დაიხსომეთ, ვინც ჩვენთან არ არის, ხროვის მტერია და კიდევ უნდა იხანოს!

— თათრის ბიჭი არ არის! — ხმა გამოიღო შუქრი ცეცხლაძემ.

— მამუკა გიორგაძემ, თავიდან მომწყდო, დაითრია ჩანთა და სამეცადინოდ წავიდა! — ქუცნა ჭეღიამაც კუდი ააქიცინა.

— ცქიფურიშვილები არ არიან! არც ღურწკაიები გვკადრულობენ, ნამეტანს იბერებიან! — ფუცუკა ხელში ასანთს აჩხაკუნებდა ნერვულად.

— მოვეშვათ, აგერ რამდენი ვართ! — ხატიაშვილების ახირება არ მომეწონა.

— შენ რა, მშვიდობის მაძიებლად მოგვევლინე? — თვალის თვალში გამიყარა ლორჯოლამ. — მტერი მტერია!.. ბევრნი ვართო, უმრავლესობა ბეკეკები ხართ, ყმუილიც არ შეგიძლიათ, დააღებთ პირს და ლეკვებივით ნკავნკავებთ! მგელს მგლობა რომ შეეტყოს, მისი ყმუილი ზარს უნდა სცემდეს!

გაბმით შეჰყმუვლა. ლორჯოლო შამუგიაშვილს უმალ მოალო პირი, თუმცა მისი ხმა უფრო ყროყინსა ჰგავდა. დიდი ვაჟიკა აჰყვა, ისე ცდილობდა, კისერზე ძარღვები დაებერა; გუგული ჯიქიას ხმა ჩაუნყდა და ტურასავით ხაოდა; ჭიპო კვირიკაძეს წვრილი ხმა ჰქონია, ყური გახვრიტა; შუქრი ცეცხლაძე ცინდალივით კნაოდა; პირლია სასაცილოდ ტკარცალუბდა; ქუცნა ჭეღიას პირისახე ისე დაეწყანა, პატარა მაიმუნს დაემსგავსა;

თავდიდამაც კი დაიწყო, მაგრამ სხვა, ლეკვებად მონათლული ბიჭები, შეშინებულნი დუმდნენ, და თვითონაც გაჩუმდა.

სასაცილო მოსასმენი იყო და გამეცინა.

— ყმუილზე იოლი რაა! ერთხელ დიდ ნიკანორს ორასი მგელი დაეხვია თურმე. იმათი ყმუილისაგან მთის კალთას ზვავი მოწყდა და ორასივე ჩაიძარხა. მარტო ხროვის ბელადი გადარჩა. დიდი ნიკანორი ყურებში ჩააფრინდა, ზედ მოაჯდა და იმდენი აჭენა, სანამ საბრალე მგელს ოთხივე ფეხით ზოოპარკში მიიყვანდა.

— გეყო მიქარვები! — სახე ბრაზით მოექცა ლორჯოლას.

— უმალ შეგახრამუნებ, ვიდრე ზურგზე შეგისვამდე!

— წინადადება მაქვს! — თითი მონაფესავით ავნიე.

ლორჯოლა ეჭვიანად მიყურებს, აინტერესებს, რამდენს შევტოპავ.

— აგერ, რა ბევრნი ვართ ხროვის წევრები და... ლეკვები! მხიარული ცხოვრება თუ გვინდა, საქმე უნდა გავიჩინოთ. მე ვიცი საქმე!

— დაარეხვებს ახლა რაიმეს! — უშნოდ გადაანიტა ფუცუკამ.

— თოხსა და ბარს ამბაკო აგრონომიც გვაჩეჩებს ხოლმე! — მხარი აუბა ქუცნა ჭეღიამ.

— „სიხარულში“ თვრამეტი სკოლამდელი ბავშვია! დიდი ვაჟიკა ხომ მფარველობს ვაჟიკა-ცქნაფას. ჩვენც დავინაწილოთ თითო-თითო და ვუპატრონოთ!

— ეგ როგორ? — ლორჯოლამ ყურზე ხელი მიიღო, ვითომ სმენა დამაკლდაო.

— ვითომ მამიკოები ვიყოთ, მგლობა რაში გვარგია...

— წითელქუდები ვიშვილოთ! — აჭიხვინდა ქუცნა ჭეღია.

— ეს ხომ მხოლოდ თამაშია! — მენყინა. — თანაც პატარებიც გაერთობიან!

— ჩვენ თუ მამიკოები ვიქნებით, დედიკოებიც ხომ მოუნდებათ? — იკითხა ლორჯოლო.

— მერე რა, გოგონებიც ითამაშებენ! — ყოყმანით ვთქვი, თუმცა მივხვდი, ამათ ვერაფერს შევასმენდი.

— დედიკოებთან კოცნაობა შეიძლება? — სიცილის ნიღბად გადაიქცა პირლია.

— კოცნაობა რა შუაშია, ეს ხომ თამაშია! — გავნითლდი, თან სასონარკვეთით დავუმატე: — არ გინდათ, ნუ გინდათ! ძალაა?

ახმაურდნენ. ზოგი იცინოდა, ზოგი ქილიკობდა და უცებ — ქუცნა ჭედიამ:

— იქნებ უკვე გყავს შვილობილი, ალბათ ის პატარა მაიმუნი!

— შენზე მაიმუნს არც არავის ვიცნობ ქვეყანაზე! — მოვუჭერი.

ქუცნას ფერი ეცვალა, საჩხუბრად გამოიწია, მაგრამ ლორჯოლამ თვალის ბრიალით შეაჩერა.

— ნიკანორ, ჩემო ბეკეკა, სალაზღანდაროდ არ გვცალია. სკოლამდელებს შევეშვათ, დანარჩენებს კი გადასახადი მაინც ვაკისრებინოთ, შაურიანი სულზე... ვისაც არ ექნება, თითო ალიყური და მისი ჯანი... ხროვას პაპიროსი შემოეღია!

კოლოფიდან ბოლო სიგარეტი ამოიღო, პირში გაირჭო, კოლოფი კი დაჭმუჭნა და მოისროლა.

ბიჭები შურით შეაცქერდნენ.

პაპუჩი იდაყვზე შემეხო, გამაფრთხილა, მეტი ნუ მოგდისო.

მე კი ისეთი ვინმე ვარ, თუ რამე არ მომწონს, ვერ დავმალავ.

— მათხოვარი კი არა ვარ, შაურიანები ვკრიბო, მე არ მინდა ასეთ ხროვაში!

ლორჯოლამ ფუცუკას ასანთი გამოართვა, მოუკიდა, სიგარეტი დინჯად მოქაჩა და ნელ-ნელა მომაბოლა. გულის სიღრმეში შიში მწინქნიდა, მაგრამ უტეხად შევცქეროდი.

— მაშ მიდიხარ? — მკითხა.

თავი დავუქნიე.

— ხომ იცი, მოლაღატეს რა ეკუთვნის?

— მორჩილების ფიცი არ დამიდგია, მოლაღატე რად ვიქნები?

— ვინც ენას წაიღებს, ხომ იცი?

— ვიცი! — მტკიცედ ვუპასუხე.

სიჩუმე ჩამოვარდა. ლორჯოლამ მძიმე ხელი აიღო, თითქოს დარტყმას მიპირებო. ლოყაზე მომითათუნა.

— მაგარი ბიჭი რომ ხარ, იმიტომ მინდა ჩემს ხროვაში დარჩე! — ხმაში ხვეწნა გაურია. — დარჩი რა, ნიკანორ, ჩემი თა-

ნაშემწე გახდები. აგერ რამოდენა ვირებია, — მერვეკლასელებისკენ გააქნია თავი, — რასაც უბრძანებ, იმას გააკეთებენ... სიტყვას გაძღვე!

— არ მინდა სხვის ჭკუაზე ვიარო! — ჯიუტად გავაქნიე თავი.

სიგარეტი ძირს დააგდო, ფეხით ისე დაასრისა, თითქოს მეც ეგრე მიპირებდა.

— მაშ, არა?

თავი კვლავ გავაქნიე.

— ლორჯგო, ჭიპო, მოინით აქეთ!

შამუგია და კვირიკაძე წამოდგნენ, დაბნეულებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— სტაცეთ ამას ხელი!

ბიჭები ყოყმანით მომიახლოვდნენ.

— მგლები ხართ, თუ თხები, გაქაჩეთ-მეთქი! — დასჭყვივლა ლორჯოლამ.

— მოეშვით, მოეშვით! — იყვირა უცებ პაპუჩიმ, წინ გამოვარდა.

— ეგ კიდეც ვინა გდია? გუგული, ჰკა მაგას ჭიტლაყი!

გუგულო ჯიქია, თითქოს ამას ელოდაო, გახარებული ეცა პაპუჩის და ჩაბლუჯა. ბიჭი ასხმარტალდა, მაგრამ გუგული უფრო ღონიერი იყო და მაგრა ეჭირა.

ამასობაში ლორჯგომ და ჭიპომ ხელები ჩამავლეს.

— მაშ, არა? — ერთხელაც დამეკითხა ლორჯოლა.

ბაგე მოვკუმე, პასუხი არ ვაღირსე.

— მაგრა გეჭიროთ, არ გაუშვათ! — ლორჯოლამ ირგვლივ შემომიბრინა, ბუქნავდა და იმეორებდა: — მაშ, არა?.. მაშ, არა?.. — უცებ გამოექანა და ზურგზე შემომახტა, ქუსლები გვერდებზე მომცხო: — აჩუ, ვირო, გააჭენე!

სიმძიმისაგან კინალამ წელი მომწყდა, გვერდებიც მეტკინა, მაგრამ ისე გავმწარდი, არც ხმა ამოვიღე, არც ნაბიჯი გადავდგი.

— აჩუ, აჩუ, ვირო! — მთლად გადაირია ლორჯოლა.

თავდაპირველად სხვეები შეშინებულნი იდგნენ, მერე და მერე გამხიარულდნენ, ახორხოცდნენ და თვითონაც აბუქნავდნენ.

პაპუჩიმ დრო იხელთა, დაუსხლტა აცუნდრუკებულ გუგულის და ღორჯოლას ზედ ჩამოეკიდა.

ამდენს ხომ ვერ გავუძლებდი. გადავვარდი და ღორჯოლაც გადავიყოლე, ღორჯგოც და ჭიპოც.

ხროვის ბელადმა ძირს რეხვა თავი. სანამ გონს მოვიდოდა, ფეხზე ვიდექი.

მე და პაპუჩი ადგილს მოვწყდით, წრე გავარღვიეთ და მოვკურცხლეთ.

26

ხანდახან გაქცევაც გამარჯვებაა. იქნებ ღორჯოლას კი არ ვებრძოდი იმ დღეს ვერასულას კლდესთან. მონას შევებრძოლე საკუთარ თავში და დავამარცხე... აგერ, დღეს, ოხოტის ზღვაზე, მოულოდნელად ქედმაღლობა აღმოვაჩინე ჩემი ცხოვრების ათვლის სისტემაში. თურმე საჭიროა სხვა რაკურსით შეხედო ადამიანებს, სხვა ნახნაგით მიუბრუნდე, სხვანაირად გაზომო და მაშინ დაინახავ, რომ კაპიტნის თანაშემწე არც ისეთი ვინმეა, როგორც გეგონა, და ბოცმანიც მთლად იპოლიტე კვირკველია როდია.

იცით, რა არის მეცხრე ტალღა? მეც არ ვიცი! მეცხრე ტალღას ალბათ მომავალში ვნახავ, როცა მხრებზე სხვა სამხრეები მექნება და უზარმაზარი რკინის ხომალდი ჩემს ნებას დაემორჩილება. ამჯერად კი მეშვიდე ტალღაც საკმარისია.

ოხოტის ვრცელი ზღვა თითქოს შექანდა, უზარმაზარ ქვაბს რომ შეარყევინ და მასში ჩასხმული სითხე კიდევებს მიანყდება, ისე. იქნებ მართლაც ირყეოდა ფსკერი, კლდოვანი ნაპირებით გარშემოწერილი და მასში ჩასხმული ლურჯი წყალი გამოსავალს ეძებდა.

ჩვენი ხომალდი თითქოს დაპატარავდა. შტილის დროს, წყლის გასარკულ ზედაპირზე იგი დიდებულად მიარღვევდა მსუბუქ ზვირთებს, მაგრამ საიდანლაც მოვარდა შვიდტალღიანი შტორმი და ზღვა ატორტმანდა, აიყალყა წყლის კედელი... ერთი, მეორე, მესამე... აისვეტა, სადღაც თავზევით აინია, დაასკდა გემბანს და მთელმა ხომალდმა ისეთი ჭრიალი მორთო, თითქოს დიდი

ურო დაარტყეს და კაკალივით დახეთქესო. ჰოი, საოცრებავ, ნამის წინ უფსკრული განიხვნა, სადღაც ქვევით ჩავექანეთ, მაგრამ მომდევნო წამს ტალღის თავზე ამოვტივტივდით და გულისწამლები ტაატით გავემართეთ მომდევნო ტალღისაკენ, იმის იქით კი სივრცე მოებურა უფრო შემზარავ, კოლოსალური ძალის მქონე მრისხანე სტიქიონს...

ღიას, უნდა დამეძლია საკუთარი მე, განმედევენა ფარული შიში და ამ დროს დავინახე კაპიტნის თანაშემწე, რომელიც ნაბიჯებს ზამბარასავით მოადგამდა, სტიქიის სიგიჟეს არად აგდებდა; და დავინახე ბოცმანი, ჩიბუხი რომ ჩაქრობოდა და მისი ანთება უფრო ანაღვლებდა, ვიდრე თავზევით წამომართული ტალღები. მივხვდი, ადამიანთა შეფასებისას არ უნდა ავჩქარდე. ზედაპირი ხშირად მარტივია, სიღრმეში ბევრი რამ აუხსნელი და იდუმალი იმალება.

— რაო, მწერალო, ხომ არ გეშინია? — ღიმილით მკითხა ბოცმანმა.

— ცოტათი კი, ამხანაგო ბოცმანო!

— მიეჩვევი, თავდაპირველად მეც მეშინოდა!

ამ წუთას ორივენი გულწრფელნი ვიყავით.

— მატროსო ბჟალავა, აქედან კიჩომდე ჩაიარეთ, ნახეთ, ყველაფერი რიგზე თუა გემბანზე!

— არის, ამხანაგო ბოცმანო!

ორი ნაბიჯიც არ მქონდა გადადგმული, თავზე ცივი წყალი თქლიშინით გადმომესხა და ამომლუმპა. მოაჯირს ჩავეჭიდე, რათა ტალღას არ მოვეტაცე. სიფრთხილე შიში არ არის, ვაჟკაცობა შიშის ძლევაა... კიჩოსკენ მივიწვედი, რკინის გემბანი კი აღმა-დაღმა ისე დაფრინავდა, თითქოს უსაზომო საქანელაზე ვქანაობდი...

ნანილი 3

„რუხი მგლები“

27

იმ წელს თოვლი მალევე წავიდა. ორი დღე ისე დნებოდა, თითქოს მიხვდა, უდროოდ მოვსულვარო. ჯერ სახურავებიდან ჩამოილია. ლოლუებს წვეთები კაპაკუპით გასდიოდა და მავრა ექთანს უმცროსი ჯგუფის ბავშვებს არიგებდა, შაქარყინული არ გეგონოთ, ნუ წუნნით, თორემ ანგინას დაიმართებთო. ჩაის რიგებს თოვლ-ჭირხლი ჩამოებერტყა, აქა-იქ მდელომ და ნახ-ნავმა გამოიხედა, აჭრელდა ქვეყანა. მიწა დაიქსელა პანია ნაკადულებით, ფეხქვეშ ჭყაპაჭყუპი რომ გაჰქონდა. ეს უთვალავი ნაკადული მოზრდილ რუებად იკრიბებოდა და აქამდე დაღეული ღელე უცბად მოპირთავდა, ნაპირები გადმოლახა, სულ ლინინ-ლინინით ჩაჰქონდა ფიჩხი და ნეშომპალა.

დევი ცირდავამ დილით სახსრების ტეხვა იგრძნო, სიცივი-საგან ააბაბანა. მიხვდა, სიცხიანი იყო. საბანი მჭიდროდ შემოიხვია, მაგრამ ვერ გათბა. ინვა მარტო და ძაგძაგებდა. სმენა იჭერდა გარედან შემოსულ ხმებს. ხანდახან კედელს მიღმა ატყდებოდა ჩოჩქოლი. ბავშვები შემოცვივებოდნენ საძინებელ ოთახებში. მერე ხმები გადაინაცვლებდა, შესუსტდებოდა, თუმცა უფრო მხიარული, ლალი და თავისუფალი ხდებოდა. ესე იგი ეზოში დათარეშობდნენ. ანდა სინყნარე ჩამოწვებოდა, საიდანღაც ხმადაბალი დუდუნილა ისმოდა, ცხადია,

სამეცადინო ოთახში ისხდნენ და გაკვეთილებს იზუთხავდნენ. ზოგჯერ კართან იწყებდნენ ფხაკუნს, ისმოდა ჩუმი სიცილი, ჭუჭრუტანასთან ძიძგილაობდნენ. ერთხელაც ფანჯრის შუშას ჩრდილი დაეცა, ვილაცა ცნობისმოყვარე იჭყიტებოდა.

„სიხარულის“ ცხოვრება თავისი გზით მიდიოდა. სტუმარი ალბათ არავის ახსოვდა, ის კი თავს ზედმეტად ბარგად გრძნობდა, ხმის ამოღება ერიდებოდა.

სკოლიდან ადრე დაბრუნებულმა პაპუჩი ეძგვერაძემ შემოიჭყიტა. დევნი გაიხარა. ბიჭის შეშინებულმა სიფათმა მიახვედრა, ფარსაგი რამ მჭირსო. მთლად გავარვარებული იყო, ოფლი წყალივით სდიოდა, თუმცა სიცივე ვერ დაეძლია.

ახლავე დევი ძიპო, დამფრთხალი პაპუჩი მავრა ექთანთან გავარდა. ქაქანით მობაჯბაჯდა მავრა ექთანი, თერმომეტრი ილღიაში ჩასჩარა, შუბლზე ოფლი შენმინდა.

— საავადმყოფოში ხომ არ აჯობებს, მავრა დეიდა? — საცოდავად იკითხა დევნი.

— რა გჭირს ისეთი? — თავი ყოჩაღად დაიჭირა მავრამ, თუმცა თერმომეტრს რომ დახედა, ნირი ეცვალა. — ეს ხომ შენი სახლია, გენაცვალე, უცხო კი არა ხარ! გრიპია, მეტი არაფერი! თუ დაგვჭირდა, ექიმებს აქეთ მოვიყვანთ!

„გრიპიო? — გაიფიქრა დევნი. — ვითომ გრიპისაა ეს სიცხე?“ ახლალა მიხვდა, ეს დღეები სიმშვიდეს თამაშობდა. შიგნით კი ცეცხლი ენთო და გულ-ღვიძლს უწვავდა. მერე უცბად რალაცა ჩატყდა, თითქოს ელექტროდამცველი გადაინვაო, უფრო იმ დღიდან, როცა კრებაზე არცთუ სრულყოფილი საოჯახო პორტრეტი იხილა. განა პირველად გაიგო, ვილაცები ბავშვთა უბედურებაზე რომ ხელს ითბობდნენ, მაგრამ აქამდე ეგონა, მის კერპებს ეს არ ეხებოდა.

მავრა ალერსიანად პუტუნებდა, აბებიტა და მიქსტურებით ჭყიპავდა.

ცირდავამ თვალი დახუჭა, თავი მსუბუქად ტკიოდა.

— ძალიან კი ნუ აფორიაქდები, მავრა დეიდა! — ჩუმად, თხოვნის კილოთი უთხრა. — ვიცი მე, რისია ეს სიცხე. ქვეყანას ნუ აანრილებ, სიმშვიდე და ასპირინი მიშველის, სხვა არაფერი მჭირდება.

მავრა რომ გავიდა, დევნი საკუთარ ფიქრს გაუღიმა. ხომ გაუხანგრძლივდა ეს უცნაური მივლინება. ისედაც დიდხანს შერჩა საბავშვო სახლს. უკვე ორჯერ დარეკეს თბილისიდან, რას აპირებო. ვერაფერი უპასუხა. ახლა ეს სიცხე დაერთო, ვინ იცის, რამდენ ხანს გასტანდა. გრძნობდა, „სიხარულში“ გატარებული ყოველი ზედმეტი ნუთი ძაფი იყო, ბადეს რომ ქსოვდა მის ირგვლივ, ხელ-ფეხზე ბორკილად ედებოდა. რაც მეტ ხანს დარჩებოდა, უფრო ძნელი აღმოჩნდებოდა აქედან წასვლა. რა თქმა უნდა, არც დედაქალაქი დაიღუპებოდა უმისოდ, გაზეთსაც არავინ მიხურავდა; ან რა ქარვასლები ჰქონდა იქ დატოვებული, რა სიმდიდრე დაეგროვებინა. თუმცა ცხოვრების ჩვეული რიტმი იგივე ქარვასლაა, მისი დათმობა არც ისე იოლია... თვითონვე გაუკვირდა ფიქრის ასე შემობრუნება. ნეტავი ვინ ეხვეწებოდა, დარჩიო! ალბათ, იმას ნატრობდნენ, მალევე გაუდგებოდეს თავის გზას, მოგვეშვებოდესო...

ვიშვიშით შემოვარდა დეიდა ვარა. წაგრძელებული ლანდივით შემოჰყვა პისტი ქარდავა. ლანგარი მოჰქონდა, დადგა მაგიდაზე და უჩუმრად გაიძურნა. ვარვარას მოუსვენარმა წრილმა მთელი ოთახი აავსო, თან რატრატებდა, თან ჩაის ჭურჭელს აწკარუნებდა.

— რა მოგივიდა, ბიჩო, გაცივდი? არაპერია, ოპლი მოიდინე და გაგივლის!

მალა მთლად გაქრობოდა, მაგრამ ვარვარას შემოტევას ველარ გაუძლო, შოშიასავით უღებდა პირს, ქალი კი კოვზით ჩრიდა ჩაიში ჩაფშვნილ ღვეზელს, თან ყოველ ლუკმას მოაყოლებდა:

— ჩამე, ჩირიმე, ჩამე!

გაახსენდა დევი ცირდავას: იგი კვლავ პატარაა, ისეთი პატარა, სკამზე ზის და, რომც მოინდომოს, ვერ ჩამოფოფხდება. წინ ცხელი წვნიანით სავსე მათლაფა უდგას, ორთქლი ასდის. მაგიდის მეორე მხარეს ქალი ბავშვს აძალეებს — „ჭამე, ჭირიმე, ჭამე!“ ბავშვი ჭირვეულობს, პირი განზე მიაქვს, ითხუპნება. დევის არავინ ეუბნება, ჭამეო, ზის გადრუნჩული, დაჰყურებს თეფშს და ელოდება... უცებ ტირილს იწყებს. არავინ იცის, რატომ ტირის, იქნებ თვითონაც არ იცის...

დევიმ სახე კედლისაკენ მიაბრუნა, ყრუდ წარმოთქვა:
— მეტი არ მინდა! გმადლობ, დეიდა ვარა!
ვარვარას კოვზი ჰაერში გაუჩერდა, დაძალება ვერ გაბე-
და, დაფაცურდა.
— ცავედი, ჩირიმე, მალე სადილია!
მოგვიანებით ცისია დევდარიანმა შემოიხედა მორიდებით.
კარის ძგიდეს მიეყრდნო, ხომ არაფერი გჭირდებათო, ჰკითხა.
დევიმ სათვალე გაისწორა. ისე უყურებდა, თითქოს გადა-
ბრუნებულ ბინოკლში ხედავსო. ქალიშვილი ძალიან შორს ჩან-
და და მომხიბლავად პატარა იყო.
— შენი ქორწილის თამადა მაინც ვიქნები, ფიფქიავ! —
გაეხუმრა. — მანამდე მოვლონიერდები!
— იჰ! — განითლდა ცისია. რალაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ
ამ დროს ელიკოც მოვიდა და ცისია კარში გასხლტა.
ვითომც არაფერიო, ელიკომ კარი ზურგით მიხურა. თეფ-
ში მოჰქონდა, ყველიან კვერებს ცხელი ორთქლი ასდიოდა.
— ძალიან მანებივრებ, ელი! — ხელზე ხელი დაადო დევიმ.
ელიკო წამით გაყურდა. ხელი არ წაუღია, უხერხულად ჩა-
იცინა.
— კარგი გოგოა ეს ცისია!
— კი, კარგი ბავშვია! — დაუდასტურა დევიმ.
— ბავშვი კი არის, მაგრამ დიდხანს არ მოუწევს ლოდინი,
სოფლის ბიჭები ისე არიან დაგეშილები, კბილებს ილესავენ!
— ვინ ბიჭები? — თვითონაც გაუკვირდა, ისე მოხვდა
გულზე.
— რატომ შეიცხადე? — ელიკოს ხმაში დაცინვა გაკრთა.
— ასეთი გოგო ბევრი კი არ დადის ჩვენს სოფელში!
— რა ჩემი საქმეა! — თავს ძალა დაატანა, გულგრილად
ეთქვა, მერე ხუმრობით ნიშნი მოუგო: — ამ სოფელში ლამაზ
გოგოებს დიდხანს არ აცლიან. შენ ხომ ძლივს მოასწარი სკო-
ლის დამთავრება, ჩამოგიქროლა რამზე ამხედრებულმა იპო-
ლიტემ და...
— დაცინვას კაცი არ მოუკლავს! — თხელი ბაგეები დაე-
ბრიცა ელიკოს, წამიერ დაუშნოვდა.

სიკერზე დალანდა დევიმ ამ ცვალებადობაში, მიხვდა,
სათქმელი უნდა გამოეზომა.
— სიყმანვილეში ყოველივე სხვანაირად ჩანს, — ელიკოს
სიტყვებში გულისტკენა ისმოდა, — იპოლიტე კი... მე არაფერს
ვნანობ, ესაა, ეჭვიანი უქნია ღმერთს.
— მთავარია, მამაშენს თუ შეენყო.
— გიჟდებიან, ისე უყვართ ერთმანეთი. — სიცრუე მეტად
ამკარა იყო და ელიკომ უცბად მოჭრა: — მთავარია, მე და იპო-
ლიტე შევეწყოთ ერთმანეთს, მამა კი... ეჰ, დაგვიბერდა დი-
ანოზი!
— ამით რისი თქმა გინდა?
— იპოლიტე რომ არა, ვინ იცის, ამ სახლის საქმე საითკენ
წავიდოდა. მთელი ტვირთი ჩემს ქმარს აწევს მხრებზე!
„ესე იგი, სადავეები იპოლიტეს უჭირავს, — დაასკვნა
დევიმ, — და მოგებაც, რალა თქმა უნდა...“
— მაშ, დაგვიბერდა გვირგვინოსანი და იპოლიტეა უგვირ-
გვინო ხელმწიფე! — თავი მაინც ვერ შეიკავა ქილიკისაგან.
ელიკოს წყენა შეატყო და სათქმელს გადაუხვია: — უჭკუობაა,
ლამაზი ქალი გესტუმროს და მთელი საათი ქმარზე ალაპარაკო!
— კაი ეშმაკი ხარ! — თითით დაემუქრა ელიკო. — მაგ ეშმა-
კობას გირჩევნია, ეს კვერები არ გააცივო. წავედი, თორემ იპო-
ლიტემ რომ შემომისწროს, მართლაც რას იფიქრებს!
— ასე მგონია, — დევიმ მაჯაზე სუსტად მოუჭირა ხელი,
— რომ იმ შენმა იპოლიტემ პირადად წამართვა რალაც!
— ქალაქურად მოგიქარგავს ენა! — ხელი გამოსტაცა ქა-
ლმა და კარისაკენ გაემართა.
— ელი! — ხმადაბლა მიაღვენა დევიმ. — რაც აქ გამოვი-
კეტე, მგონია, რალაცები მოხდა!
ქალი შეყოვნდა, მოიხედა, წინანდელი მომხიბლველობა
დაჰკარგოდა.
— რა უნდა მომხდარიყო?
— იმ კრების შემდეგ... დიანოზი ნაწყენი დარჩა.
— ჰო, რა ვიცი, თავის ოთახშია გამოკეტილი და... დაკა-
კუნებისა მეშინია! — და უცებ ბრაზით: — ნეტავი ეს წვერი
მოგეპარსა, რა მოდაა, სოფელს თვალში ეჩხირები!

კარში სწრაფად გასხლტა და გაიჯახუნა.

დევიმ წვერზე ხელი მოისვა. ცოტა ხანს ვერ დაიოკა გულის ჩქროლვა. რა იყო ეს? ასე რატომ ილაპარაკა? რამ უბიძგა? რა შურს ამ იპოლიტესი? „მართლაც უნდა გავიპარსო!“ — გადაწყვიტა. „თბილისში ვერც მიცნობენ!“ — ეს ფიქრი სადღაც შორს გაკრთა, ზედ კი დაეფინა უფრო მნიშვნელოვანი, ფერი-სცვალების მაუნყებელი — „ღიახაც, სულ სხვანაირი კაცი სჭირდება „სიხარულს“.

სალამოს სიცხე ისევ შეუბრუნდა, პაპუჩი ეძგვერეძე მოახმობინა.

— ნუ გეშინია, გრიპი არა მჭირს! — უღონოდ უთხრა.

— მე არ მეშინია! — ბიჭი თვალეზგაფართოებული დაჰყურებდა.

— მარტო არ დამტოვო! — სთხოვა დევიმ.

— არ დაგტოვებ!

საბნიდან ოფლიანი ხელი გამოაცოცა, ბიჭის ცივ ხელს სუსტად მოეფერა.

— ეს ყველაფერი ნერვებია, გამივლის!

პაპუჩიმ თავი დაუქნია.

— გინდა დავძმაკაცდეთ?

— ღიახ!

დევი დიდხანს უყვებოდა რაღაცას. სათქმელს თავი და ბოლო ვერ მოაბა. სანამ რამეს იტყოდა, წინა ნათქვამი ავინყდებოდა. თვითონაც ხვდებოდა, მახოდებსო, მაგრამ ენა ვერ გაეჩერებინა. გაოფლილი სათვალის მიღმა ბიჭის მფრთხალ სახეს უყურებდა და უცებ — ნეტავი რას ვანვალეზ ბავშვსო, — გაიფიქრა.

— ჰო, კარგი, წადი ახლა, დაიძინე!

ეს თქვა და მეტი არაფერი ახსოვდა. დილაუთენია გამოედვიდა. თავი განსანმენდელში გავლილივით იგრძნო. გონებაც გადაენმინდა, გული თანაბრად უცემდა.

ოთახში ღუმელი ღულუნებდა, მშრალი, თბილი ჰაერი იდგა.

„რა იყო, რა დამემართა?“ — წყნარად გაიფიქრა.

ცოტაცოტაობით იხსენებდა ყოველივეს.

ბუნდოვანი ფერები ვერ გაარჩია და ხელის ფათურით სათვალე მოძებნა.

იქვე, სკამზე მოკუნტულს ეძინა პაპუჩი ეძგვერადქს.

უყურა, უყურა დევიმ და, თვითონაც არ იცოდა რატომ, გული აუჩრყდა...

თავი მაღალ ბალიშზე მიედო და მიყურებდა. სათვალე ძირს დავარდნოდა. მზერას დაბავდა, მივხვდი, ვერა მცნობდა. სათვალე მივანოდე და მაშინლა მიცნო.

— ნიკანორ, მეც ობლის ზღაპრიდანა ვარ!

— ღიახ, ვიცი!

ვიცოდი, რა თქმა უნდა, უფრო იმ წარმოსახვის წყალობით, მავრა ექთანს რომ დაჰქონდა თავისი მეხსიერებით.

— თქვენ ზღაპრიდან გადმოგორდით... სადგურის სკამზე! ხის სკამი იყო და როცა ზედ დაებერტყეთ, გეტკინათ კიდეც. ზღაპრიდან გადმოსვლა უფრო იოლია, ვიდრე გადმოგორება, არაფერი გეტკინება. სამწუხაროდ, სიარული ჯერ არ იცოდით და თქვენს ტირილზე ხალხი შეიყარა. მაღალი, შავუღვამა მილიციელი თავზე წამოგადგათ. ვისია ეს ბიჭი, აფსუს რა დევივით ბალლიაო, თქვა. იქნებ მართლაც დევებმა ჩამოიარეს და დედა-დევეს აბგიდან გადმოუვარდით...

ცირდავას თითქოს შეუღიტიხესო, უღონოდ გაეცინა.

— ეგ ვინა ყოფილხარ, კაცო?!

— ჩუმად და მშვიდად ინექით! — მკაცრად ვუბრძანე. — ასე თქვა მავრა ექთანმა, მაგას სრული სიმშვიდე მოარჩენსო... ოღონდ ჯერ ეს აბი გადაყლაპოსო!

აბს წყალი მორჩილად დააყოლა, კვლავ ბალიშზე მიესვენა.

— თქვენ ჩუმად ინექით, მე კი გაგართობთ! ჩემი რატრავტი თუ მოგბეზრდათ, თქვით და ჩემ მაგიერ ისევ პაპუჩი დასკუპდება... ეძგვერადქე?.. კი, მართლაც მისი გვარია! არ მოგნონთ? მე კი მომწონს და... ჩემზე ერთი წლითაა უმცროსი, მაგრამ ძმე-ბი ვართ... როგორი ძმეები?.. ერთად ვთამაშობთ, მე ჩემს თავგადასავალს ვუყვები, ის კი მისმენს. ლაპარაკს რა ფასი აქვს, თუ არავინ მოგისმინა!.. პაპუჩი აი, ასეთი ბიჭია! — ცერი ავნიე. — მე რომ უშვილო ვიყო... — ცირდავას გაეღიმა და შეცდომა

სწრაფად გამოვასწორე: — მე კი არა... დიდი რომ ვიყო და თანაც უშვილო, პაპუჩის ვიშვილებდი... რატომ ილიმებით?.. ისეთი მართალი ბიჭი მეორე არ მოიძებნება!.. შენი გული-სათვის ჭაში ჩაძვრება. ერთხელ, იცით, რა შეემთხვა?.. ეძგვე-რაძეს ეძებდა და ეჯიბიძეს წაანყდა!.. თუმცა სხვა დროს გი-ამბობთ, როცა უკეთ იქნებით!.. მე? — უცბად მოვიწყინე, ლა-პარაკის ხალისი დამეკარგა. — არა, მე არავის ვეშვილები!

მოგვიანებით ჩემი ადგილი მამუკა გიორგაძემ დაიკავა. ცირდავა ამ დროს თვლემდა და ცვლილება ვერ შეამჩნია. „არა, მე არავის ვეშვილები!“ — თითქოს რამდენჯერმე ჩაესმა სევ-დით შეფერილი სიტყვები და გაღიზიანებით დაეკითხა: „რა-ტომ, რატომ არ ეშვილები?“ პასუხად კი მამუკა გიორგაძის შემცბარი ხმა მოესმა:

— მე მეკითხებით?

გონს მოეგო და კარგა ხანს არკვევდა, ახლა ვინღა მპატ-რონობსო. გაოფლილიყო და სთხოვა, ბალიშის ქვეშ ცხვირ-სახოცი მიდევს და მომანოდო.

მამუკას ჩანთა თან წამოეღო, წიგნი მუხლზე გადაეშალა და გაკვეთილს ჩუმად იზუთხავდა.

— მამუკა, ერთი ეს მითხარი, რა კაცია ნიკანორი?

— კარგია, პატ... — მამუკამ წიგნი დახურა, მაგრამ თითი შიგ ჰქონდა გარჭობილი.

— პაპუჩი?

— ისიც კარგია, პატ...

— შენა?

— რა ვიცი! — მხრები აიჩეჩა და მოულოდნელად დაამა-ტა: — საშუალო მინდა დავამთავრო, აქედან კი პროფტექნი-კურში გვაგზავნიან!

„მეც ხომ პროფტექნიკურში წავედი!“ — გაიფიქრა ცირ-დავამ. თვალი მიეღულა. ბიჭის ნათქვამი ტვინში ზოზინით მოძრაობდა: — „პროფტექნიკურში? რა უჭირს მერე!.. დი-ანოზს ვთხოვ, დატოვოს, ბარემ საშუალოც დაამთავრები-ნოს... ეგერ ცისიას ხომ დაამთავრებინა!“

ცისია ნატვრასავით გაახსენდა. თვით სახელი მოსწონდა, ეს ხუთი ბგერა — ცისია. გოგონა მართლაც ცით მოვლენილი

ჩანდა. უხმოდ იწვა ცირდავა, მამუკას წიგნის გაშარიშურება თუ უფრთხოვდა ფიქრს. თავისთვის ათასჯერ იმეორებდა ამ ხუთ ბგერას, გემოს უსინჯავდა. მერე სახელს თვით ხატი მო-ჰყვა. მოეჩვენა, რომ ცისია იდგა მის წინაშე. თხელი ლაბადა ეცვა, გამჭვირვალე, ახლახან გამოვიდა წვიმიდან და წვეთე-ბი თმებში უბრწყინავდა. „შეგცივდა?“ — თანაგრძნობით ჰკი-თხა ცირდავამ. გოგონამ თავი დაუქნია, ლაბადა გაიძრო, სკამ-ზე გადააფინა. თურმე ტანზე თხელი, ფარფატა კაბა ეცვა. სწორი, შხვართი ფეხები გამოუჩნდა. ცერზე შედგა, ხელები ზევით ასწია და ადგილზე თეთრ გედად შეტრიალდა.

— ცისია, — ნაიჩურჩულა ცირდავამ. ბურანიდან ძნელად გამოდიოდა და ვერ გაერკვია, კვლავ მამუკა იჯდა მის წინ, თუ სხვა ვინმე. ძლივს გაარჩია გოგონას ბავშვურად მომრგვა-ლებული ლოყები. იცნო, თუმცა სიცხიან ტვინში მეხსიერება დასუსტებოდა და სახელი ვერ გაიხსენა:

— რომელი ხარ?

— მიმოზა!

— ვინ მიმოზა?

— კაცია!

— ჰო, მიმოზა კაცია... — გაიმეორა ცირდავამ. — დიდი ხანია, რაც მამუკა წავიდა?

— ამწუთას გავიდა, სამეცადინო აქვს!

— მე კი ცისია დამესიზმრა! — თქვა ცირდავამ. — როგორ ფიქრობ, ცისია მინახულეხს?

მიმოზამ თვალები დახარა, თითქოს ვინრო ბილიკზე ჰოს და არას შორის გაიარაო, თავი დაუქნია:

— ჰო!

მზეს მიეფიცხა. თბილი სხივები იღვრებოდა ციდან და დევი ცირდავას ძარღვებში მოძრაობდა. ჯერაც სისუსტეს გრძნობდა. განძრევა ეზარებოდა, მთელი არსებით მისცემო-და დროის აუჩქარებელ დინებას... გამოზაფხულდა. ეზო ლბილი, ნორჩი მდელოთი დაიფარა. ხასხასა, მწვანე ფერზე თვალი ისვენებს. საოცარი სიმყუდროვეა. ბავშვები სკოლაში

არიან. ეზოს მოპირდაპირე კუთხეში ტატიანა ყალიჩავა დარა-
ჯობს სკოლამდელებს. თვითონ სკამზე ზის, თვლენა ერევა.
პატარებს კი წრე შეუკრავთ და შეუწყობელი ხმებით მღერიან —
„ზილინა, ზილინა...“, რაც ოდნავადაც ვერ არღვევს საყ-
ოველთაო სინყნარეს.

— ზილინა, ზილინა... — მონოტონურად, მონყენით მღე-
რიან პატარები. გოგონები უფრო წვრილ ხმებს გამოსცემენ,
ბიჭუნებს კი სიმღერა და წრეში ტრიალი აღარ აინტერესებთ.

სკამზე მძიმედ შეირხა ტატიანა ყალიჩავა. პირზე ხელი
იტაცა, რათა მთქნარება ჩაეხშო და ქურდულად მიმოიხედა,
ვინმე ხომ არ მიყურებსო.

დევი ცირდავა უყურებდა!

ქალმა რაღაც გადაულაპარაკა ბავშვებს. წრე შეჩერდა, უცებ
გასკდა, დაიშალა, ბიჭები გამოცვივდნენ და მიმოიფანტნენ.

გოგონებმა წრე კვლავ შეკრეს და ამღერდნენ:

— ზილინა, ზილინა...

ახლა უფრო სუფთად და ხმაშენყობილად მღერიან... შავგ-
ვრემანი ეთერიკო, ქერაკულულებიანი ნაილი, დაჭორფლილი
მამისთვალი, თმაბურძგლა გოგუცა, ნაბლისფერთმიანი თეო-
ნა, ენაჩლიფინა მოკონა, პანანინა მარიხი... ანგელოზების
წვრილი ხმა ჰაერში ჰკიდია...

გაელიმა დევის, საკუთარი მეხსიერება შეაქო. სათითაოდ
ახსოვდა პატარების სახელი და გონებაში როცა ჩამოთვლიდა,
თითქოს სიმღერის ტექსტს იმეორებდა... ახლა ბიჭების გამოც-
ნობას შეეცადა: დათუჩი ცქიფურიშვილი ყველას ფეხებში ედე-
ბა, წამდაუნუმ კოტრილოვს, თან მხიარულად ქიხვინებს; ვაჟი-
კა-ცქნაფა აქეთ-იქით დასუნსულებს; ნუკრი ბუმბულივით მსუბ-
უქია, თითქოს დაფრინავს, მაგრამ უცებ სუნთქვა ეკვრება და
ჩერდება; მაშინვე მიუსწრებს წკიპურტა, ხელს შეახებს; ნუკრი
კვლავ გაფრინდება, ყურპარტყუნას მიენევა; პირდაღებული
ყურპარტყუნა გონს გვიან მოდის და სერიოჟას გადაუჭრის გზას;
„ჩურ, ნე ია!“ — რუსულად იძახის სერიოჟა და იქვე ვასიკოს სტა-
ცებს ხელს; ორივენი ეცემიან; ვასიკო უფრო ღონიერია, ხელე-
ბიდან უძვრება. სერიოჟა სოსიკას გადააწყდება; სოსიკა — ზვი-
ადს, ზვიადი — ლაშას... ამას ფეხი სტკივა, სწრაფად ვერ დარ-

ბის, გაიბუსება, მოიწყენს. ვაჟიკა-ცქნაფა მოირბენს, თავს
დააჭერიანებს და ასე გრძელდება უსასრულოდ...

„იქნებ ეს სულ სხვა ნიჭია!“ — უკვირს დევის. ბავშვების
დამახსოვრების ნიჭიც არსებობს იქნებ, რადგან აქამდე თუ
რამეს უჩიოდა, სწორედ რომ მეხსიერებას.

ტატიანა ყალიჩავას ხელები მუცელზე უწყვია. ჩუმჩუმად
ეფერება თავისას, ჯერ არდაბადებულს. იმან, ალბათ, პატარე-
ბის ყიჟინი გაიგონა და თვითონაც პანია ფეხებს იქნევს...

შეკრთა დევი, ფიქრი გაუწყდა. მრავალა პაპასკირი მაშ-
ინლა შენიშნა, როცა ჩრდილი დაეცა.

ქალი სკამზე ჩამოჯდა. ვაჟი სალამის ნიშნად წამოინია და
კვლავ დაჯდა.

— თავს ვალდებულად ვთვლი, მოგიბოდიშოთ! — ცივი
თავაზიანობით დაიწყო პაპასკირმა. — ალბათ უნდა მენახუ-
ლებინეთ, მაგრამ ვიფიქრე, ზედმეტად არ შევანუხო-მეთქი.

— როგორ გეკადრებათ, ძვირფასო მრავალა! — შინაურუ-
ლად შეეპასუხა დევი. — არავითარი ვალდებულება ჩემს მი-
მართ თქვენ არ გაკისრიათ. პირიქით, ვიცი, ზედმეტი ბარგი
აღმოვჩნდი. რა ვუყოთ, შეუძლოდ ვინ არ გამხდარა. სიმართლე
გითხრათ, თქვენთან საუბარი მენადა, განსაკუთრებით იმ კრე-
ბის შემდეგ. ამას სხვა დროისათვის გადავდებ. ისე სუსტადა
ვარ, რაიმე რომ წამომცდეს, ვაითუ დამსაჯოთ კიდევ, საქმეზე
რომ მიდგეს, ბავშვიც მომერევა!

მრავალას ცალყბად გაელიმა, თუმცა ამას მისი სერიოზუ-
ლობა იოტისოდენადაც არ შეუცვლია.

— თქვენ ხუმრობა გყვარებით!

— დიახ, ასეთი ხუმარა გამაჩინა უფალმა! — დევი ხმადა-
ბლა ლაპარაკობდა, ძალას იზოგავდა. — ალბათ, თვითონაც
ხვდებით, რა უნდა შეგეკითხოთ. როგორ ფიქრობთ, ძვირფა-
სო მრავალა, ბოდიში რომ ასე მოგმართავთ, ბოცო კაკულია
რას გამორჩება აქედან, ვინმეს იარალი ხომ არაა?

— თქვენ ფიქრობთ, რომ ბოცოს დაინტერესებული პირი
იყენებს?

— ხომ დასაშვებია?

— ცხადია, ერთ-ერთი დაინტერესებული პირი მეცა ვარ.
— მრავალს არც გაუღიმიო, ისე თქვა. — დირექტორის მოადგილე, ძილშიც დირექტორის სავარძელი რომ ესიზმრება!

— ასე სულაც არ მიფიქრია, მაგრამ, რაკი თვითონ ამბობთ, ხომ დასაშვებია...

— გინდა დამიჯერეთ, გინდა არა, — მრავალს ლოყები შეეფაკლა, — სულაც არ მანყობს დირექტორობა! რატომ? ჩემი ხელფასი დირექტორისას კაპიკებით ჩამორჩება, პასუხისმგებლობა კი დირექტორს მეტი აწევს. რამე რომ მოხდეს, დირექტორს მოხვდება როზგები. დიანოზი კლდესავითაა, მაგის ჩრდილში მყუდროდა ვგრძნობ თავს.

— კარგი, მოვეშვათ ამას, მაგრამ ის მითხარით, რაც იმ კრებაზე ითქვა, შეესაბამება სინამდვილეს?

მრავალს არც ახლა აღელვებულა.

— ზოგი კი, ზოგი გაზვიადებული მეჩვენება. კაცი რომ ჩხრეკას დაიწყებს, სად ნახავთ ისეთ დაწესებულებას, ნაკლს რომ ვერ გამოჩხრეკ...

— ასეთი დაწესებულებები მე მინახავს, მაგრამ ამას თავი დავანებოთ. მხიბლავს თქვენი პირდაპირობა. რაც ავად გავხდით, მეჩვენება, რომ რაღაც ხდება. ელიკომ მითხრა, დიანოზი ჩაიკეტაო. რას ნიშნავს ეს? მიკვირს, რომ არ მინახულა!

— დიანოზი გაგვებუტა! — უბრალოდ თქვა მრავალს და ჩაიციინა. ქალის სიცილი პირველად მოესმა დევის და გაუკვირდა. მრავალს სიცილი უხდებოდა.

— როგორ გაგვებუტა?

— ხომ იცით, კაცი რომ ასაკში შედის, ბავშვს ემსგავსება. დიანოზი გაგვებუტა, ზის თავის ოთახში და აღარ გამოდის.

— და თქვენ გინდათ, რომ მე შემოგირიგოთ? — მიხვდა დევი.

— გაგიგონიათ, დირექტორი ბავშვივით იბუტებოდა? — კითხვა შეუბრუნა მრავალს.

— ნუ მიწყენთ და, სანამ დიანოზი თვითონ არ მომიხმობს...

მერე, მრავალს წასვლის შემდეგ, შეეცადა წარმოედგინა გაბუტული დიანოზი. აი, პატარა ბიჭვით ტაბურეტზე ჩამომჯდარა ეს ამოდენა ბერიკაცი, ლოყები და ლაბაზი ფენა-ფენა

ჰკიდია, ჭლარა თავი დაბლა დაუხრია, მუხლებზე დაწყობილ კოტიტა ხელებს დასცქერის...

შარაგზიდან ხმაური მოისმა. უფროსჯგუფელები ბრუნდებიან სკოლიდან. წინ ცისია დევდარიანი მოუძღვება. უკვე გამოუზაფხულებია, ყავისფერი, ნაქსოვი ჟაკეტი აცვია. ნათელი დღეა და ნითელი ყელსახვევი უხდება, უფრო ნორჩსა და უბინოს აჩენს. თამუნა ქარჩავასთვის ჩაუვლია ხელი. თამუნა იბუხება. ბიჭებმა ალბათ თმაში მოწინკნეს. ისეთი ლამაზი, ტალღოვანი თმა აქვს, ძალაუნებურად წასცდებათ ხელი.

ამათ ორ-ორად ჩამწკრივებული გოგონები მოჰყვებიან. დუდუნა ცქიფურიშვილი, რა თქმა უნდა, ჟუჟუნა ცქიფურიშვილს მიჰყვდება. ვერც იფიქრებ, დები რომ არიან, თუმცა ძალიან თუ დააკვირდები, საერთოს აღმოაჩენ, ცქიფურიშვილებისას, ფუნთუშადან მოყოლებული დათუჩიმდე ყველას რომ ეტყობა. ერთთავად ხორცსავესენი არიან (ბიჭიკოს გარდა), თითქოს ნუგბარ-ნუგბარი საჭმელით იკვებებოდნენ. ალბათ, კარგად შეირგებდნენ, რასაც ილბალი შეახვედრებდათ. დებს ფეხდაფეხ გვრიტო პაპუაშვილი და ჭატა ცირამუა მოჰყვებიან. გვრიტოს გვრიტთან საერთო არაფერი აქვს, ეშმაკის კერძია, თუ რამე არ გააფუჭა, ვერ მოისვენებს. ჭატა ცირამუას კი მწვანეზე მწვანე თვალები უკიაფებს მოცუცქნულ სახეზე, რაც მეტად უცხო იერს აძლევს... შავთვალეა ანუშს პირველკლასელი ნატაშა მენაბდე მოჰყავს. ამას წინსაფარი გარდი-გარდმო მელნით მოუთხუპნია, ტუჩზეც მელნის კვალი აქვს, კალამს პირში თუ იჩრია...

ცისია ხანდახან შეჩერდება, უკან იხედება, ბიჭებს უწყრება, ხან ერთს უძახის, ხან მეორეს. მთელ შარაზე გაფანტულან, წესრიგს ვერ ეგუებიან.

აგერ მიშიკოს ქვედა ტუჩი ძირს დასწევია, ნერწყვს ვერ იკავებს; ჯიბო მოსულიშვილი გადაბმული წარბებქვეშიდან ისე იყურება, თითქოს მღვიმეში ზისო; ვალერიკო გაგლოევს გატიკიცინებული ლოყები აჰლვივებია; რომანიკო ბარნაბიშვილს სკოლის ბუფეტიდან ღვეზელი წამოუღია და გზა-გზა ილუკმება. ახლა რწყილა მოვარდება, ცოტა მომიფჩხვენო, შეეხვენება. სიკომ და ომიკომ კარში შემოსვლა არ იკადრეს, ღობეზე გადმოეშვნენ. ჭუკია დასუნსულებს ბიჭებს შორის, თითქოს ყნოსვით ეძებს რაღაცას. ძღვიკი და ქვათი, ერთი მუჟ

რთლაც მოძღუნკული, მეორე — გოდორა, ხელიხელგადახვეულნი მოემართებთან.

ცისიას ნაბიჯი ერევა, წითლდება, უცხოსი რცხვენია.

— როგორ ბრძანდებით?

— გაღმა გასვლა გადავიფიქრე, ფიფქიავ, გამოღმა ვრჩები! — დევის ეღიმება.

ბავშვებმა ჩაიარეს. ნავიდა ცისიაც. კარგა ხანს თვალწინ ედგა ნათელი ხატი... ცისია შარაგზაზე ბავშვებთან ერთად... ცისია ჭიშკარში შემოდის... ცისია მის წინ დგას (ის კი ბატონკაცივით იჯდა და არც წამომდგარა!)... ცისია მიდის... ცისია კიბეზე... ძლივს მოიშორა ეს უწყვეტი ზმანება... უცებ ნიკაპზე ხელი მოისვა და „მართლაც რა ბერიკაცივით წვერმოჩაჩული დავდივარ!“ — უკმაყოფილოდ გაიფიქრა.

ნახევარი საათის შემდეგ, სარკის წინ სულ სხვა ცირდავა იდგა, ათი წლით გაყმანვილებული. „ასეთი კი მოვენონები ელიკოს!“ — ამ გაფიქრებამ სიხარული არ აგრძნობინა. არად უღირდა არც ელიკოს მოწონება, არც მრავალასი, არც რომელიმე სხვა ქალისა... „ის კი ჯერ ბავშვია!“ — სევდიანად დასძინა...

28

პაპუჩის თავგადასავალი მაშინ ველარ ვუამზე ცირდავას, სხვა დროისათვის შემოვინახე. ამბავი კი ასეთი იყო:

სხვა ობოლი ბავშვები ერთთავად დედიკოებს თუ ეძებდნენ, პაპუჩი ეძგვერადეს მამიკო ენატრებოდა. ბიჭის წარსული ბნელით იყო მოსილი, საკუთარ ასავალ-დასავალზე არაფერი იცოდა. თავისი არასრული თორმეტი წელი ლოდინში გაატარა, იქნებ იმ უამრავ კაცებში, აღმა-დაღმა რომ მიმოდინ, ერთი ვინმე შეყოვნდეს, თავზე ხელი გადამისვას და მითხრას, მამა ვარ შენის. სამწუხაროდ, არავინ გაჩერებულა, ვერავინ მოიცალა მისთვის. არადა, რა ხარჯებში ჩავარდებოდა? პაპუჩის ნეკათითისოდენა არაფერი სჭირდებოდა, გარდა იმისა, რომ მამას ეარსება. შემოხედავდა, გაუღიმებდა (ულვაშებში ჩაიღიმებდა), ხმადაბლა, შეთქმულივით დაუძახებდა:

„პაპუჩი, შვილო!“ ან პირიქით, მკაცრი, გამაფრთხილებელი კილოთი: „პაპუჩი!“ ასარჩევი მამიკო სადაა და იქნებ მთლად ისეთი შეხვედროდა, ყურს რომ აუნევედა. მერე რა!.. მამიკო მაინც მამიკოა!.. ერთხელ ისიც შეშურდა, ჭყუკიას რომ წამოსცდა: „მე კი მამიკომ გემრიელად მიმბეგვა!“ ოღონდ მამიკო ჰყოლოდა, თუნდაც გემრიელად მიებეგვა...

სოფლის ცენტრში, სკოლასთან, უცნობი ბერიკაცი გამოელაპარაკა. ბერიკაცს საქმე არაფერი ჰქონდა, დაგვიანებულ ავტობუსს ელოდებოდა და მოწყენილობისაგან ყბები უსკდებოდა. რა გვარი ხარო, უინტერესოდ ჰკითხა. ბიჭის გვარი ეუცნაურა და გამოცოცხლდა. ამა და ამ სოფელში პართენ ეძგვერადე რომ ცხოვრობს, რა არის შენის. ბიჭმა ყური ცქვიტა, სოფლის სახელი გონებაში ჩაიბეჭდა. შორეული ნათესავისაო, უპასუხა. ცოტა ფიქრის შემდეგ თავისთვის დაასკვნა, ნათესავი იქნება, აბა რაო, თან სიტყვა „შორეული“ ჩამოაშორა. იმ დღიდან მოუსვენრობამ შეიპყრო, ჩუმი დარდი შეეპარა, თქმით კი არავისთან გაუმხელია. ერთ მზიან დღით კი დაჰკრა ფეხი და გადაიკარგა.

დიანოზმა მილიცია შეყარა, რკინიგზის სადგურებზე ეძებდნენ დაკარგულ ბიჭს. მატარებელი სულ ორი მიმართულებით მიდიოდა, მაგრამ ამ ორ მხარეს ბარე ორასი სადგური გამწკრივებულიყო.

პაპუჩი მატარებელს არც გაჰკარებია. ეგონა, დედამინის ზურგზე სადაც გინდა, ფეხითაც მივალწევო. ზღვა არ ჰქონდა გადასაცურავი და არც თოვლიანი ქედები — გადასალახი. მიდიოდა და ყოველ შემხვედრს ეკითხებოდა. ზოგმა აღმა მისწავლა, ზოგმა — დაღმა. ასე ინანწალა, სანამ საბავშვო სახლის ისედაც უსახური ტანსაცმელი ჩამოეფხრინებოდა და მთლად მათხოვარს დაემსგავსებოდა. ბოლოს მართლაც მიანწალა იმ სოფელს, ჩაათავა ვინრო ორღობე და პართენას ჭიშკარი შეაღო.

გული უფანცქალებდა. თვითონაც არ იცოდა, რისი უნდა შინებოდა, მაგრამ მუხლები მოუდუნდა.

პატარა, მწვანეაივნისანი სახლი მიწას ერთი საფეხურით სცილდებოდა. საფეხურის მაგიერ ჯორკო იდო. ებოს კუთხე-

ში, ხურმის მოტიტვლებულ ჩრდილში კიდევ ერთი მოზრდილი ჯორკო ეგდო, ირგვლივ შეშა და ნაფოტი ეყარა. შეჭალარავე-ბული კაცი იჯდა ჯორკოზე, თუთუნს ენეოდა და ბიჭისაკენ იყურებოდა.

ფერხთით უზარმაზარი, ბომბორა ძალლი დანოლილიყო, ენა გადმოეგდო და ისიც ბიჭისაკენ იყურებოდა.

პაპური უმნეოდ შეჩერდა, არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო.

ძალლი ზანტად წამოიმართა, გაიზმორა და აუჩქარებლად, ყოყმანით წამოვიდა, თითქოს ვერ გადაეწყვიტა, ეს პატარა ბიჭი გადაეყლაპა თუ არა.

პაპურის შიშისაგან გააცვივა, იცოდა, გაქცევა არ შეიძლებოდა.

ძალლი წელამდე სწვდებოდა, დრუნჩი ზედ ჭიპზე მიადო და უსუნა, თან ჩუმი ღრენა გამოსცა.

ბიჭი დამბლადაცემულივით იდგა, კაცი კი ხმას არ იღებდა.

კარგა ხანი გავიდა ასე. ძალლმა ჩაინკმუტუნა, პატრონს შეახსენა, რატომ არაფერს მკარნახობო, თავი განზე გასწია და ერთი ორჯერ გამაფრთხილად შეჰყეფა — თითქოს დაიქუხაო.

არავინ არაფერს ამბობდა და ძალლმაც ინტერესი დაკარგა, ბიჭს განანყენებული გაშორდა, კვლავ განვა, თავი თათებზე დადო და თვალეები მილულა.

მხოლოდ ამის შემდეგ შეინძრა კაცი, ბრძანების კილოთი უთხრა:

— მოი აქ!

პაპურიმ ფეხი ძლივს გადადგა, მორიდებით მიუახლოვდა.

— მათხოვრობ?

ბიჭმა თავი გააქნია.

— მა აქ რას შემოეხეტე?

— პართენ ბიძიას ვეძებ, ეძგვერაძეს! — ძლივს ამოღერდა პაპურიმ.

— პართენა ვარ მე, ოღონდ ეძგვერაძე კი არა, ეჯიბიძე! — კაცმა ფართოდ გაიღიმა, თვალეები კი ისეთივე კუშტი შერჩა.

— მითხრეს, ეძგვერაძეო! — საცოდავად დაიკნავლა პაპურიმ.

— კი იყვნენ აქ ეძგვერაძეები... ჩემს დაბადებამდე! ახლა მე ვარ აქაურობის ბატონ-პატრონი! რახან მოხვედი, აილე ნაჯახი და შეშა დამიჩეხე!

ნაჯახი იქვე ეგდო. პაპურიმ შეშას დაჰკრა. შიოდა, კუჭი ეწვოდა. ძალა ეცლებოდა, მაგრამ სხვა რა გზა ჰქონდა, ნაჯახს უხმოდ იქნევდა. კაცი თუთუნს ექაჩებოდა და შიგადაშიგ ნაფოტებში ანიტებდა.

— მაშ, ეძგვერაძეს ეძებდი, არა? — ნიშნისმოგებით დაეკითხა.

— დიას!

— რად გინდოდა? ეჯიბიძე რითია ვითომ უარესი?

— ეძგვერაძე ვარ მე!

ეჯიბიძე მცირე ხნით გაჩუმდა. ტუჩის კუთხეში ღიმილი მიჰყინვოდა. ბიჭისაკენ არც მოუხედავს, ისე უთხრა:

— სულ ერთია მაი, ეძგვერაძე თუ ეჯიბიძე! გშია? აგე, პური და ყველი, ითოხლავე!

იქვე, ჯორკოზე გაზეთი გაეშალა. ზედ პურის გამხმარი ნატეხები, თხლად დაჭრილი ყველი და კომბოსტოს მწნილი ეყარა. ყველს ბუზი აჯდებოდა მხიარული ბზუილით.

ბიჭმა ნაჯახი დადო, ბუზს აუქშია და ყველი და პური აიღო.

— შორიდან მოდიხარ? — კვლავ ალაპარაკდა ეჯიბიძე. — ზედაც გეტყობა, დამშეული რომ ხარ! ვინ გამოგიშვა მერე, მშობელი არა გყავს?

ბიჭმა თავი გააქნია.

— არა გყავს? მაშ, უპატრონო ყოფილხარ? ღამის გასათევი არ გექნება! გული არ გაიტეხო, აგერ არაა სახლი?

ამას რომ ამბობდა, პირისახეზე კუნთი არ შერხევია. ამ მცირე ხნის მანძილზე ნიკაპზე ჭალარანარევი ბურძგლი ამოუვიდა. თვალეებში ყინულის პატარა ნატეხები ედო და პაპურის ეშინოდა ამ კაცისა.

— მოიცა! — მოულოდნელად წამოხტა, სახლისაკენ გაქანდა და კარში გაუჩინარდა.

ამასობაში ბომბორა ძალლს მობეზრდა თვლემი. წამოდგა, გაიზმორა და სტუმარს ხელახლა გასაცნობად მოადგა.

პაპუჩიმ წამოდგომა ველარ გაბედა. ძალმა დასუნა და ბიჭს რომ ყველი და პური ეჭირა, უსინდისოდ პირი უტაცა. ჭამდა, თან ჩუმად იღრინებოდა, აქაოდა არ გაინძრე, თორემ შენც ზედ მოგაყოლებ, ლუკმადაც არ მეყოფიო.

ხითხითი მოესმა. მასპინძელი გამოსულიყო და შორიდან უყურებდა ბიჭის საცოდაობას. ხელში სალესი ქვა, თუნგი და უზარმაზარი ნამგალი ეჭირა.

— აი, ასეთი უნამუსო ცხოველია! — პართენა ეჯიბიძემ ძალს ნიხლი ამოსცხო და პირუტყვი ნკმუტუნით რომ გამო-რდა, ბიჭს თუნგი შეაჩერა.

— დამისხი!

ბიჭმა თუნგიდან სალეს ქვაზე წყალი დაუსხა.

პართენმა აუსვა და დაუსვა ნამგალი, აუსვა და დაუსვა... პირისახე მთლად გადაუსხვაფერდა, თვალეები აუციმიციმდა, ხანდახან ღიმილით ახედავდა პაპუჩის.

ბიჭს გული გაუნვრილდა, შიში, შიმშილი, დაღლილობა ერთმანეთს გადაეწინა და მუხლები ეკვეთებოდა.

თანდათან დაღამდა, ბნელი ჩამოწვა.

კარგა გვიანი იყო, მასპინძელმა ლესვა რომ შეწყვიტა. ნამგლის პირი თითით შეამონმა და ჯორკოზე დადო.

— დავიღალე, წავიდეთ, დავიძინოთ!

მომცრო ოთახში შეიყვანა, დიდი ნათურა აანთო და ოთახი ისე გაკაშკაშდა, თვალის გახელა ჭირდა.

კუთხეში ფარდაგიანი ხის ტახტი იდგა და იმაზე დააწვინა. შუქი უხმოდ ჩააქრო, მეზობელ ოთახში გავიდა.

დამფრთხალ პაპუჩის ტან-ფეხი დაბეჭილივით ჰქონდა. თხელ საბანს გულ-მუცელზე მჭიდროდ იკრავდა, უფრო შიშის გამო, რადგან ჰაერი ისე დაიხუთა, სუნთქვა ჭირდა. ელანდებოდა უცნაური მასპინძელი და მისი გალესილი ნამგალი. სიბნელიდან მოიწეოდა თითქოს, ბიჭს უღერებდა და პაპუჩის ცივ ოფლს ასხამდა.

დაღლილობამ თავისი ქნა, როდის-როდის ჩაეძინა.

ვიღაცამ თითქოს ჩაჰკივლა: „გაიღვიძე, გაიღვიძე, ეძგვერაძე, გაიღვიძე, თორემ მოვიდა სიკვდილი!„

უნდოდა გაღვიძებოდა, გული შიშისაგან უფართხალებდა, მაგრამ იცოდა, რომ ეს ხმაც, ეს შიშიც ესიზმრებოდა და ძილს თავს ვერ ართმევდა.

უცებ უხვი სინათლე გადმოიღვარა. იფიქრა, სახლს ხანძარი გაუჩნდაო, ცეცხლმა აავსო მთელი ოთახი, მკვეთრი ნათელი ქუთუთოებში უძვრებოდა.

დააჭყიტა თვალეები.

ჭერზე ნათურა კაშკაშებდა.

პართენ ეჯიბიძე თავზე წამოსდგომოდა, თვალეებში გიჟური ცეცხლი ენთო, ხელში ის უზარმაზარი, გალესილი ნამგალი და ასევე უზარმაზარი ურო ეჭირა.

პაპუჩის ენა ჩაუფარდა.

პართენამ მოულოდნელად ბედნიერად გაიღიმა, ნამგალი და ურო გადააჯვარედინა, მალლა აღმართა და მჭახე ხმით შესძახა:

— ახლა იწყება დიდი აღლუმი!

ჯერ ადგილზე ააბრახუნა ფეხები, საკუთარ თავს უბრძანა:

— ნაბიჯით ი-აა-რ, ერთ-ორი!

მხრებგაჯგიმული პართენ ეჯიბიძე მხედრული მარშით დაიძრა, მაგიდას ირგვლივ შემოუარა, ნამგალსა და უროს რიტმულად ხან ასწევდა, ხან დასწევდა, თან ტურჩებით მარშის ხმას გამოსცემდა: „ძუმპა-ძუმპა-ძუმპაპა!..“

ხანდახან პაპუჩის გადმობედავდა მოზეიმე იერით, აქაოდა მოხდენილად ხომ დავდივარო.

კარგა ხანს დააბიჯებდა ასე, თვითონაც დაიღალა. მონყვეტით გაჩერდა, თავს უბრძანა:

— ადგილზე სდექ, ერთი-ორი!

გონს მოეგო, მოიღუშა, ნამგალი და ურო მაგიდაზე დაყარა, სინათლე ჩააქრო და შეცვლილი ხმით დაიბარა:

— დაიძინე! იცოდე, არაფერი გინახავს და არაფერი გსმენია!

დარეტიანებული იწვა პაპუჩი. ერთი პირობა, შიშისაგან სლუკუნე დაიწყო, მაგრამ მასპინძელი გამიღიზიანდებო და ხმა გაკმინდა. თვალგახელილი მისჩერებოდა უკუნს, საშიშროებას რომ უქადდა. ასაკი თავისას აკეთებს მაინც და კვლავ ჩაეძინა.

ვინ იცის, რა დრო გავიდა. კვლავ აინთო ნათურა, კაშკაშა შუქი დაეფინა. პაპუჩიმ უმალ გაახილა თვალი.

პართენ ეჯიბიძე ისევ ისე იდგა, გადაჯვარედინებული ნამგალი და ურო თავზევით აენია... გაუცინა და საზეიმოდ გამოაცხადა:

— ახლა იწყება დიდი აღლუმი! — და მუსიკის ტაქტიც ააყ-ოლა: — ძუმპა-ძუმპა, ძუმპაპა!.. — ოღონდ რაღაცნაირად ჩატეხილი, დაღლილი ხმით.

ფეხების ბრაგუნით შემოუარა მაგიდას. თანდათან სახე გადაენმინდა, თვალეში შუქი ჩაუდგა, დაღლილობამ თითქოს გადაუარა.

პაპუჩი კედელს აკვროდა, უყურებდა და ხმის გაღებას ვეღარ ბედავდა.

ღონე უცბად მოაკლდა ეჯიბიძეს. აჩქარებით სუნთქავდა. ხმაართოლებულმა ერთი-ორი ტაქტი კიდევ დაამღერა, ძუმ-პა-ძუმპა, ძუმპაპაო და ტვირთი მაგიდაზე დაყარა.

წვერი უფრო წამოზრდოდა, უპეები ჩაუშავდა, საშინელი სანახავი გახდა, მაგრამ საცოდავიც. არაფერი უთქვამს, ისე გავიდა.

პაპუჩი წამოხტა, კართან მიიღობინა და ჭუჭრუტანაში გაიხედა. ეჯიბიძე პირქვე ეგდო ლოგინზე.

ფრთხილად ჩაიცვა, გაფაჩუნებისა ეშინოდა. აივნის კარი ნელ-ნელა გამოაღო.

„ღრრ!“ — ხმა გამოსცა ბომბორა ძაღლმა, სიბნელეში კბილები გაანკაპუნა.

ბიჭი შემობრუნდა, მაგიდიდან ნამგალი და ურო აიღო და ტახტის ქვეშ დამალა. თვალგახელილი იწვა, დაღლასა და ძილს ებრძოდა.

ეგონა ვფხიზლობო, მაგრამ ვიღაცამ უხეშად შეანჯღრია და მაშინლა მიხვდა, ჩასძინებოდა.

წამოხტა.

პართენ ეჯიბიძე თავზე წამოდგომოდა, პირისახე დაღ-რეჯოდა. ხელი გამოუწოდა და ხრიალით უთხრა:

— მომე!

პაპუჩიმ ნელ-ნელა დაინია, ტახტის ქვემოდან ჯერ ურო გამოაძვრინა, მერე ნამგალი.

ეჯიბიძემ გამოართვა, ხელებში შეათამაშა. წამში ფერი შეემატა და ალერსიანი კილოთი გამოაცხადა:

— ახლა იწყება დიდი აღლუმი!

ამასობაში ირიჟრაჟა. პაპუჩის საფეთქლები ასტკივდა. ეჯიბიძესაც სიქა გამოეცალა. დავარდა თავის ლოგინზე და ცხვირით სტვენა ამოუშვა.

ბიჭმა აივანზე გაიჭყიტა. ძაღლი ეზოში დასეირნობდა. პა-პუჩი კარში გვერდულად გაძვრა და ხმადაბლა დაუსტვინა.

ძაღლი გამაფრთხილებელი ღრენით შეეპასუხა, აქაოდა, მანდ იდექი, თავი თუ არ მოგბეზრებიაო.

პაპუჩის ცრემლი მოერია, უღონობამ და დაღლილობამ ძალა მთლად წაართვა.

აღმოსავლეთმა სოფლის ორღობეში წითლად შემონათა და მეზობელ ეზოში ხბომ დაიზმუილა. ბოსლიდან ძროხა გამო-დენეს. შავმანდილიანი დედაბერი მოჰყვებოდა წკნელით. ჭიშკარს მიღმა გადადენა და უკან დაბრუნდა.

— დეიდა! — ხმადაბლა, გაუბედავად დაუძახა პაპუჩიმ.

დედაბერმა მოიხედა.

— დეიდა, ძაღლი არ მიშვებს! — ტირილით შესჩივლა ბიჭმა.

— მოგიკვდეს ჩემი თავი, ვინა ხარ, შვილო, მანდ რა გინ-დოდა! — წამოვიდა დედაბერი, ძაღლს წკნელი გადაუჭირა და გააგდო.

პაპუჩის იმედი მოეცა, შერცხვა ცრემლისა და თავაუღე-ბლად თქვა:

— პართენა არიო, ეძგვერაძე, და იმასთან მოვედი, ეს კი ეჯიბიძეა!

— პართენა ეძგვერაძე სულ სხვაა, გენაცვალე! ეს გიჟი გულს გაგხეთქავდა ალბათ, ნეტა ეგ დამინდებოდეს და... — მიაწყველა დედაბერმა, პაპუჩის ხელი ჩაავლო და ეზოდან გაიყვანა: — შენ რა იქნები პართენასი?

— ეძგვერაძე ვარ მე!

დედაბერმა გამომცდელად შეხედა, მცირე ყოყმანის შემ-დეგ თქვა:

— მოგვიკვდა პართენა, ერთი კვირის წინ დავმარხეთ, არც არავინ დარჩა! იქნებ შვილი ხარ მისი, ჰა?

პაპუჩი განითლდა.

— არავის შვილი არა ვარ მე, ობოლი ვარ!

დედაბერმა ცხვირით ხმაურით მოიხოცა, მოფერებით თავზე ხელი გადაუსვა.

— ეს სასიკვდილე შიმშილით მოგკლავდა, წამო, გენაცვალე, პური გაჭამო!

სანამ პაპუჩი გემრიელად ილუკმებოდა, გულაჩვილებული მასპინძელი მის ობლობას დასტიროდა, ბიჭის ნაკვალევს გამოდევნებულმა ტელეფონის ზარმა მრავალი სოფელი და ქალაქი გაიარა და ამა და ამ სოფელში ჩამოაღწია.

მესამე დღეს გენერალივით მედლებით მკერდად დაჟინებული ამბაკო ცომია მოადგა ჭიშკარს. უღვაშებზე ხელი გადაისვა, დიასახლისს ღირსეული მადლობა მოახსენა და პაპუჩის მტკიცედ ჩაავლო ხელი.

— დარჩეს! — თქვა დედაბერმა. — მეც საფლავში მიდგას ცალი ფეხი, ეს ეზო-კარი მაგისი იქნება. პართენა ეძგვერადქვასაც ოხრად დარჩა!

— რამდენი წლისა ბრძანდებით? — იკითხა ამბაკომ.

დედაბერი იმ ხნისა ბრძანდებოდა, როცა უკვე აღარ მაღავენ ასაკს.

ამბაკომ სინანულით ამოიხვნეშა.

— არ შეიძლება, მთავრობა არ გვაძლევს ნებას!

29

იპოლიტეს პირით შემოუთვალა დიანოზმა ცირდავას, თუ მოიცლი, გამომიარეო. ვინ იცის, თვით იპოლიტე რას ფიქრობდა ამ დროს. თვალეში არ შემოუხედავს, ქედდადრეკილი იდგა. ალბათ ხარჯსაც გაიღებდა, ოღონდ დაუპატიჟებელი სტუმარი დროზე გასდგომოდა თავის გზას. სულაც არ ეპიტნავებოდა, უცხო რომ შეესწრო ბებრული მარაზმის უსიამოვნო სცენებს.

დანაბარებს ეშმაკურად მოაყოლა იპოლიტემ:

— გამომშვიდობება უნდა დიანოზს, იფიქრა, სტუმარი გვტოვებსო!

დიდი გონება არ სჭირდებოდა ამ ქარაგმის ამოხსნას. დევიმ არაფერი უპასუხა. ვერაფრით გაახარებდა იპოლიტეს. ამასწინობაზე დაურეკეს გაზეთიდან და კუთვნილი შვებულება გამიფორმეთო, მოითხოვა.

ვერულავების ჭიშკართან ელიკო დახვდა. სიფრიფანა კაბა ეცვა, სუსტი ნიავი რომ იტაცებდა. უხდებოდა, ქალიშვილსა ჰგავდა. იქნებ განგებ ჩაიცვა კიდეც, დევის თუ აწონებდა თავს. ქათინაურებისაგან თავი შეიკავა ვაჟმა. მსუბუქი და უწყინარი შეთამაშება, რაც აქამდე გაბედა, საშიშ გამოძახილს პოულობდა ელიკოს სულში. ისლა გაიფიქრა, ელიკო რომ ნაადრევად არ გათხოვილიყო, ასევე დამხვდებოდა ჭიშკართან, აქ დამელოდებოდაო.

დიანოზის ოთახისაკენ რომ მიემართებოდა, დაბნეული ელიკო კი წინა ოთახში დიასახლისის სავალდებულო ბოდიშს იხდიდა, მიხვდა დევი, ქალს ქმარზე ნაკლებ როდი წვავდა ცნობისმოყვარეობა. ალბათ, გამოედევნებოდა სტუმარს, მაგრამ ვაჟმა იმთავითვე რბილად, თუმცა ცოტათი ცივადაც, მოზომა სიტყვა, ელიკოს წყენის საბაბი არ დაუტოვა და კარი მიუხურა.

დიანოზი სულაც არ ჰგავდა გაბუტულ ბავშვს. ფანჯარასთან იდგა და ეზოს გაჰყურებდა. თხილის მოშიშვლებული ბუჩქები ჩანდა, ღობე და იმის იქით შეშის ფარდულის ჩაშავებული კედელი.

კარის ჭრიალზე არ შემობრუნებულა. ხელი ასწია და თითებით, აქეთ მოიწიეო, ანიშნა.

დევი დიანოზის გვერდით გაჩერდა.

კარგა ხანს იდგნენ ჩუმად. რა ისეთი სანახავი იყო ეს უფერული ხედი, მაგრამ დიანოზი არ ჩქარობდა, დევიმ კი ის პირველი წამები გაუშვა, როცა რამდენიმე დღის უნახავ ადამიანს მოიკითხავენ.

ვერულავების სახლი ძველი, წვალეებით ნაგები ხის ოდა როდი გახლდათ, დიანოზს რომ თავის დროზე სრა-სასახლედ ეჩვენებოდა. იპოლიტე სხვა აზრისა ბრძანდებოდა და პირველი, რაც მარიფათიანმა სიძემ ოჯახში შემოიტანა, ათმაურიანი

ნიდაბლოკები იყო. მოვიდნენ ხურონი და კირითხურონი, დაშალეს დიანოზის სახლი, მის ადგილას ხალვათი სართული ააშენეს, ხის სახლი კი მეორე სართულად წამოაკვეხეს. შიგნიდან შპალერი გააკრეს, გარედან ერთი პირი აგური ააყოლეს და შელესეს.

— დააკვირდი! — თქვა უცებ დიანოზმა და თითი ფანჯრის მინას ატაკა.

დევი ვერ მიუხვდა.

— ეზოს კუთხეში მსხალი რომ დგას, გახსოვს?

— როგორ არ მახსოვს? — მხრები აიჩეჩა დევიმ. — ცოტა მომიპარავს თუ?

— იმ დღიდან დაიწყო ჩემი წახდენა! — მოწყვეტით თქვა დიანოზმა, ხმაში ნალველი შეეპარა.

დევის არ გაჰკვირვებია, დიანოზი რომ მონანიების გუნებაზე დადგა, ესეც სიბერის ნიშანი იყო.

— თვითგვემა არ გიხდებათ, დიანოზ ბიძია! — მკაცრად შეეპასუხა. — რაც იყო, იყო! მართალია, მსხალი თქვენს ეზოში აღმოჩნდა, მაგრამ ქვეყანა არ დაქცეულა. ბავშვები ხელს მაინც არ აკლებდნენ, ნაქურდალი უფრო ეგემრიელებათ ხოლმე!

დიანოზი მძიმედ შემობრუნდა. თურმე ხელჯოხი ეჭირა და იმას ეყრდნობოდა.

— სახსრებმა შემანუხეს ბოლო დროს, მტეხს, მტეხს! — შესჩივლა და სკამისაკენ წაჩოჩიალდა.

დევიმ ხელი შეაშველა.

— აგაშენა ღმერთმა! — მაღლი მოახსენა დიანოზმა და ხვნეშით დაჯდა.

უპეები ლურჯად შესიებოდა, ალბათ ღვიძლიც ანუხებდა. თვალეები გამჭრიახად მოაპყრო, სურდა ძირისძირობამდე ჩასწვდომოდა სტუმარს. ნაძალადევად ჩაიციხა, მოკლედ, ჩანყვეტილად...

— მაშ ნაქურდალი უფრო გემრიელია ხოლმე?

— დიახ! — ვაჟი მიხვდა, მისი სიტყვები ორაზროვნად ჟღერდა, მაგრამ უკან არ დაიხია. — მსხლის ძირი „სიხარულს“ რომ ეკუთვნოდა, კრეფას მაშინაც გვიშლიდით, ჩვენ კი ვიპარავდით.

— ნება რომ მომეცა, ერთ დღეში გაფცქვნიდით!

— ის ხე რომ შემოიღობეთ, მერეც იპარავდნენ...

— მართალია, — სევდიანად თქვა დიანოზმა, — დარაჯად არავინ ედგა და ონავრები ჩუმ-ჩუმად კრეფდნენ. განა ვერ ვამჩნევდი? თვალს ვხუჭავდი. ელიკო რომ განინმატდებოდა, მეცინებოდა. რა ოხრად გვჭირდებოდა? ჩვენთან ხილი, ხომ იცი, ბაზარში არავის მიაქვს. ბაზრამდე კი არა, სუფრამდე ვერ აღწევს. ხეზე გავდივართ და იქვე ვჭამთ!.. ოლონდ ეს არ არის მთავარი! მთავარი აი რა არის: ვზივარ და ვფიქრობ, სად დავთმე, როდის დავთმე, გეზი რანაირად შემეცვალა? თავი ბევრი ვიმტვრიე და ბოლოს მივხვდი, იმ წუთიდან, როცა იპოლიტემ „უსამართლობა გამოასწორა“, „სამართალი აღადგინა“ და ის მსხალი შემოიღობა, მე კი წინააღმდეგობა ვერ გავუწიე!..

იქნებ უფრო ადრეც, იმ წუთიდან, როცა ერთი ელიკო მეორეთი შეცვალა, იმ პირველის ხატება თანდათან მიინავლა, ტკივილი დაუწყურდა და თუ გახსენება სურდა, სხვათა და სხვათა ჩვილი ბავშვები აგონდებოდა, თავისი, სისხლხორცეული კი — არა. იშვიათად, როცა ეგონა, ყველაფერი დავინყებების ბურუსმა მოიცვაო, მოულოდნელი ტკივილი გაჰკრავდა გულს, მოუჭერდა, სულის მოთქმას შეანყვეტინებდა და გონებაში ამოტივტივდებოდა მწუხარე ძახილი: „სადა ხარ, სად, ელი!“ ხანდახანო? იშვიათადო? მხოლოდ მაშინ, როცა ელიკოს ხასიათსა და ბუნებაში ამოიჩაჩხებოდა რაღაც უცხო, მიუღებელი, რისთანაც შეგუება არ შეეძლო. იპოლიტეს ჩასიძებამ განაახლა ტკივილიანი მოგონებები, ერთმანეთს ჩაენწა დარდი სამუდამოდ დაკარგულის გამო, სინანული და სასონარკვეთა, ბედის სამდურავი და საკუთარი თავით უკმაყოფილება...

იპოლიტე კვირკველია თავდაპირველად ლანდივით შემოიპარა. თვითონაც გრძნობდა დანაშაულს, კარგად მოეხსენებოდა, დიანოზის გასაძარცვად შემოსული ქურდი რომ იყო. დროზე ადრე არ უნდა გაეცა თავი, არ უნდა დაეღვიძებინა დარაჯნი ამა სახლისანი. ისე ცხოვრობდა, თითქოს არც ცხოვრობდა. თვალეებში შესციცინებდა დიანოზს და ამავე დროს თვალეებს ვერ უსწორებდა...

დიანოზის მახვილ მზერას არაფერი დაემალეობდა. ელიკოს ლამაზ პირისახეზე სწრაფად წარიშალა ბედნიერების ცისკროვანი ღიმილი, ერთ დღეში ბაგის კიდეზე ნაოჭი დააჩნდა, თავისი ჩვიდმეტი თუ თვრამეტი წლის მიჯნაზე უცბად დაბერდა, არა იმიტომ, რომ ქალობას ეზიარა, არამედ იმიტომ, რომ ცხოვრების გზაზე თურმე უამრავი მახეა, გულუბრყვილო სულთათვის დაგებული, ხოლო სიკერპე და თავმოყვარეობა უკრძალავდა მშველელის მოხმობას.

ჩუმ-ჩუმა ჩურჩულებდნენ ცოლი და ქმარი. მერე და მერე სიცხარე შეერია ხმებს. დიანოზს აზრი ვერაფერი გამოჰქონდა, თუ არადა არავინ აზიარებდა საიდუმლოს. შემდგომ სიცხარეს ზიზღიც დაემატა, ისეთი სიტყვებით ნათქვამი, კაცის ყურებს რომ არ მოესმინება და სიყვარულსა და ურთიერთპატივისცემას რომ გამორიცხავს. გული ასტკივდა დიანოზს, მაგრამ არაფერში ერეოდა, ფიქრობდა, ახალგაზრდები არიან, ერთმანეთთან შეგუება უჭირთო. ერთხელ ვერ მოითმინა, ელიკო დაიმარტოხელა და სასხვათაშორისოდ ჰკითხა:

— რა იყო, ელი, შვილო, რა ვერ გაიყავით?

ელიკო წამით გაყურდა, სახეზე სინითლემ გადაჰკრა და უცბად აფეთქდა:

— არავისი საქმე არ არის მაგი!.. დამანებეთ, ყველამ დამანებეთ თავი!

შევარდა კუთხის ოთახში, ჩაირაზა კარი და კარგა ხანს გაბმით იტირა. განზილდა დიანოზი. იქნებ დაყვავებითა და მოფერებით ეშველა რამე, მაგრამ თვითონაც ხომ კერპი იყო. კარგადაც იცოდა თავნებას ხასიათი. ამიტომაც გაუჩუმდა, ოღონდ ბოლომდე ვერ აპატიო. გულდამძიმებული წავიდა სამსახურში. იქ უდანაშაულო ვარვარას უყვირა. ვინმეს რომ ეკითხა, რატომ ყვირიო, ვერაფერს იტყოდა, ვარვარამ კი მხოლოდ წაუტირა.

საკუთარ ჭერქვეშ გაუძნელდა ცხოვრება. შინ მისვლა ეზარებოდა. მოშივდებოდა და საბავშვო სახლის სამზარეულოში მიუჯდებოდა კუთხის მაგიდას, ფაფასა და წვნიანს შეჭამდა. ვარვარასა და მედიკოს ფერფური გადასდიოდათ, დირექტორი გვამონმებსო. დივანზე, კაბინეტში მოუხშირა ღამისთევას.

ეს უთქმელობა რომ არა, ფარული დარდი რომ არა, სხვა რა გასაჭირი ადგათ. იპოლიტე კვირკველია დაუზარელის ერთი იყო. ოჯახსაც და „სიხარულსაც“ დაეტყო მისი ხელი. დიანოზს ამოსუნთქვის საშუალება მიეცა. ზემდგომ ინსტანციებში თუ დაიბარებდნენ, თორემ ყველა სხვა საქმეზე იპოლიტე დარბოდა. ისეთი ვინმე იყო, ქვიდან კარაქს გამოადენდა.

მსხლის ის ძირიც მაშინ შემოიერთა. ძველი ღობე მოარღვია და ახლის შეღობვას შეუდგა. ალბათ, უნდა ეთქვა დიანოზს, ღობე როგორც მიდიოდა, ზუსტად იმ ხაზს უმიზნეო. არაფერი უთქვამს და იპოლიტემაც თავის ჭკუაზე ქნა. უყურა, უყურა დიანოზმა, სიტყვა ყელში გაეჩხირა. ელიკომ კი ფიცხად, რა მოხდა, მამაჩემო, ამ ერთ მტკაველ მიწას ხომ არ გადაგვატანო. დიანოზი შებრუნდა და სიძე-ქალიშვილისათვის სამი დღე ხმა არ გაუცია.

კარგა ხანს ეჩვენებოდა მერე, „სიხარულელები“ ვერულავეების გაუმადლოებაზე ჭორაობენო. აბა, როგორ ემართლებინა თავი, როგორ აეხსნა, არაფერში მჭირდება ის მიწა, მით უფრო მსხლის ძირიო. თვითონ ეჩვენებოდა ასე, თორემ საბავშვო სახლში არც არავის ამოუღია ხმა, ბევრს ახალი ღობე საერთოდ არ შეუმჩნევია, გარდა იმ ონავრებისა, მსხლის გემო რომ იგემეს. ამათ წნელით შემოღობილი რას დააკავებდა, როცა ეპრიანებოდათ, მაშინ გადმოდიოდნენ სათარეშოდ.

დიანოზის დამუნჯებამ ელიკო ააბუზღუნა. იქნებ სხვა რამ ჰქონდა საბუზღუნო და ამაზე იყრიდა ჯავრს. იპოლიტე გათამამდა; თითქოს დასტური მიეცა, რაც ოჯახისათვის სასარგებლოა, შეგიძლია, ნებართვა არავის ჰკითხო, ისე აკეთეო. ამას დიანოზი მოგვიანებით მიხვდა, თუმცა თვით იპოლიტესაც არ ჰქონდა ყოველივე ბოლომდე გაანგარიშებული. სადა სცალოდა ფიქრისათვის, ყოველდღე ქალაქს დარბოდა, „სიხარულის“ სამეურნეო საქმეებს აკვარახჭინებდა. თან თურმე ექიმთანაც დაცუნცულებდა საიდუმლოდ, კაცური გასაჭირი ადგა, რასაც აბებთა და მიქსტურით შველოდა. ამ ამბისა არაფერი იცოდა დიანოზმა. როცა ყურში ჩაანვეთეს, იპოლიტეც შეეცოდა და თავისი შვილიც. მოინდომა გულახდილობაზე გამოეცნ-

ვია, ოღონდ უნდობლობისა და თავმოყვარეობის კედელი ვე-
ლარ გაანგრია.

შუბლზე ღარები ჩაულრმავდა ელიკოს. სახე უფრო მკაცრი
და უკარება გაუხდა, ხასიათი — აუტანელი: სამნი ცხოვრობ-
დნენ ერთ ჭერქვეშ და ვინმეს რომ ეკითხა, რამ შეგყარათო,
პასუხს ვერ მოიხზებდნენ.

ერთხელ მედიკო სამუშაო კარაქი დააკლო ბავშვებს. შემ-
თხვევით შეესწრო დიანოზი. ბავშვი კარაქიან პურს ჭამდა.
პურის ნაჭერზე ცხიმისნაირი რაღაც აჩნდა. ბრმა როდი იყო
დიანოზი, კარგად იცოდა, ვინ რას იპარავდა, მაგრამ მთლად
ასე გათავხედება არ აპატიო. მედიკომ ფერი დაკარგა, თავის
მართლება ვერ შეძლო და აზლუქუნდა. მერე და მერე, დიანოზი
რომ ვერ დაცხრა, ადგა და პირში უთხრა, მე კი ვარ დამნაშავე,
მაგრამ მეც მაკლებენ და ციდან ხომ არ ჩამოვიტანო. ვინ
გაკლებსო, ჩაეძია დიანოზი. ვინ და ისო! იმან კი ისო და ასე
ჯაჭვმა იპოლიტემდე მიაღწია. თვითონ იპოლიტეც ვიღაცას
რაღაცას უტოვებდა. უამისოდ მისი კვაჭობა გრომ-კაპიკი არ
ელირებოდა. გაახსენდა დიანოზს, ამ დილით, საუზმეზე, საკუ-
თარ სახლში, პურს რომ მაღიანად უსვამდა კარაქს, კითხვი-
თაც არ უკითხავს, აქ საიდან გაჩნდაო.

შინ რომ დაბრუნდა, მოღუშული მიუჯდა სუფრას. ვახშამ-
ზე უარი თქვა. საკარაქე ათვალწუნებით გასწია განზე და ელი-
კო გულთმისანივით მიხვდა, რა ბოღმა ჭირდა დიანოზს.

— ამ ხნის კაცი ხარ, მამა, როდის უნდა მიხვდე ცხოვრებ-
ის ავან-ჩავანს? — დაყვავებით ჰკითხა.

დიანოზმა პასუხი არ გასცა, ადგა და თავის ოთახში გავი-
და, ლოგინში ჩანვა, თავზე საბანი წამოიხურა.

ელიკო ფეხდაფეხ შემოჰყვა. აცალა გახდა და დანოლა,
სანოლის კიდეზე ჩამოუჯდა, აწუნუნდა:

— როდემდე უნდა ვიყოთ ასე, მამა? მიიხედ-მოიხედე,
აშენდა ქვეყანა, ყველა რაღაცას შოულობს, ჩვენ კი ამ ხუხუ-
ლაში ვცხოვრობთ!

„ხუხულაო?“ — მწარედ გაეცინა დიანოზს. რაც გუშინ
სასახლედ მიაჩნდათ, დღეს ხუხულად გადაქცეულიყო.

— მესმის, სხვანაირი კაცი ხარ! ძველები სხვანაირად იზრ-
დებოდით, ამიტომ ახალ ცხოვრებას ფეხს ვერ უწყობთ. მე ხომ
ღწი გეუბნები, გარდაიქმენი-მეთქი. იყავი შენთვის პატიოსნად,

ჩვენ კი, ახალ თაობას, გვაცალე, ჩვენებურად ავანყოთ ცხ-
ოვრება!

— ეს ყველაფერი მართლაც შენი ნააზრევია, თუ სიძე-
უფალის ნაბჭუტურევი? — წამოჯდა დიანოზი, შვილს თვალი
გაუსწორა.

— მადლობა ღმერთს, მხრებზე თავი მეც მაბია და არც
იპოლიტეა სხვაზე ნაკლები ჭკუისა! — იწყინა ელიკომ.

— მაშასადამე, თქვენ თქვენი ჭკუით განსაჯეთ, რომ, თუ
ბავშვს ათ გრამ კარაქს დააკლებთ, ამით სასახლესაც აიშე-
ნებთ, მანქანასაც იყიდით, ქურქებს ჩაიცვამთ...

— დაგვცინე, დაგვცინე!.. — ტუჩი აიბზუა ელიკომ. — სხვა-
თა შორის, ჩვენთან ბავშვები ურიგოდ არ იკვებებიან და ეს იპო-
ლიტეს დამსახურებაცაა! თუ ბოლომდე გულმართალი იქნები,
ამას ვერ უარყოფ. ათი გრამი კი ერთი ბავშვისათვის არაფე-
რია, ოთხმოცი ბავშვი ასე რვაას გრამს დაგვიტოვებს, თვეში
ეს ოცდახუთ კილომდე ადის... მთლად სახუმარო საქმე როდია!

აღშფოთებისაგან დიანოზს სახე წამოუჭარხლდა. ელიკომ,
ზედმეტი მომივიდაო, და სიცილით მკერდზე ხელები მიაბჯინა,
ლოგინზე დააგდო და ცხვირი ლოყასთან ჩაურგო:

— ჩემო ბრაზიანო მამიკო! კაი ახლა, ნუ აგვიტეხე ერთი
ამბავი! ყველას ჭამა გვინდა, შენც, მეც, იპოლიტესაც, მედი-
კოსაც...

რა ექნა დიანოზს! შვილი წელიწადში ერთხელ თუ მოეფე-
რებოდა. ამიტომაც ვერ უწევდა წინააღმდეგობას, უმალ გალ-
ხვებოდა... მართლაცდა რა მოხდა?.. ათი გრამი!.. განა აქამდე
არ იცოდა, მისი თანამშრომლები რომ მართო მწირი ხელფა-
სით ვერ იარსებებდნენ. სხვა გზა არ ჰქონდა, პატარ-პატარა
რამეებზე თვალი უნდა დაეხუჭა. პირადად მას მართლაც არა-
ფერი სჭირდებოდა, არც ხალვათი სახლი, არც ზომაზე მეტი
საჭმელ-სასმელი, მოღური ტანისამოსი, ნაირ-ნაირი გასარ-
თობები...

— მოვიდეს ერთი შენი ვაჟბატონი, გავაძვრენ ნემსის ყუნ-
წში! — გულსგარეთ დაიქაღნა, მაგრამ როცა იპოლიტე ფა-
რისევლური ხითხითითა და ხელების ფშვნეგით გამოეცხა-
და, შეფებს ხარისხიანი საღებავი შევანერე, გამოიდარებს თუ

არა, ჭიშკარს და ბადურა-ლობეს შევედებავთო, ენა ვერ მოაბრუნა სასაყვედუროდ. ნამდვილად სასარგებლო კაცი იყო ეს იპოლიტე კვირკველია...

ოჯახის საქმეებს უკვე არავინ ეკითხებოდა და თვითონაც არაფერს კითხულობდა. დიდად არ გაჰკვირვებია, როცა ეზოში ორი დიდი საბარგო მანქანა შემოგუგუნდა, ნიდა-ბლოკებით მძიმედ დატვირთული. ესლა იფიქრა, სად იშოვეს ამდენი ფულიო. თითო ბლოკი ათი შაური მაინც ღირდა. სახლის შენებისათვის კიდევ რამდენი რამ იყო საჭირო. იპოლიტეს ჯიბეში ალბათ რალაც-რალაც ჩაჩხრიალდა. იქნებ ვინმემ მემკვიდრეობა დაუტოვა, იქნებ წყარო რამ აღმოაჩინა მოჩუხჩუხე და კოკას ივსებს. ძნელი დასაჯერებელი იყო, იმ ცუცქნა-ცუცქნა, წვრილმანი ქურდობით ამდენი ფული ეშოვა. ეჭვს გასაქანი არ მისცა დიანოზმა, კვლავ ელიკოს სიყვარულმა გადაუღობა გზა, მოჩვენებითი ბედნიერების დანგრევის შიშმა თვალი დაახუჭვინა.

მერე, კარგა ხნის შემდეგ, ერთი მისი ნაცნობი და კოლეგა პასუხისგებაში მისცეს. თურმე უსასყიდლოდ არავის გააშვილებდა. ყოველ ბავშვზე ნიხრი დაენესებინა. ეგ როგორო, ყური ცქვიტა დიანოზმა, მიმოიხედა. თვითონ იშვიათად თუ გააშვილებდა ბავშვს. ეჭვიანი იყო, არავის ენდობოდა. ადრე ბევრი ობოლი ჰყავდათ, აყვანის მსურველნი იშვიათად გამოჩნდებოდნენ. ან ხალხი გამდიდრდა, ან უშვილონი მომრავლდნენ, მსურველთა რიგი დადგა. დიანოზი ნაირ-ნაირი ცნობებითა და განკარგულებებით დატვირთულ მთხოვნელებს ჩააცვივებოდა, სააფთიაქო სასწორზე შეუგდებდა სინდის-ნამუსს, იმას იკვლევდა, ბავშვის აყვანა რაიმე სიგლახისათვის ხომ არ უნდაო. შემდგომაც, ვინმეს თუ გააშვილებდა, ხშირ-ხშირად მოიკითხავდა, როგორაა ჩვენი ობოლი, შეეგუა თუ არა ოჯახსო.

აი, ამ საქმეშიც ჩაერია იპოლიტე, თუმცა ელიკოს ხელით. თვითომ ვითომც განზე იდგა, მაგრამ რასაც თავის ცოლს ჩასძახებდა, ელიკო მეორე დღეს დიანოზის ყურამდე მიიტანდა, თანაც ისე მოხერხებულად, შვილის ნაკარნახევი დიანოზს

საკუთარ აზრად მიაჩნდა და რომელიმე პატარის ბედი იმისდა მიხედვით წყდებოდა.

აბა, რას წარმოიდგენდა დიანოზი, სიძე რომ შუამავლად დაუდიოდა, ვითომც მისთვის გადასაცემ ფულს გულმშვიდად ჯიბეში ჩაიდებდა. საკუთარი თავი ანგელოზით წმინდა ეგონა, აქეთ კი თურმე მუშტრები აკითხავდნენ, თან ალბათ ფიქრობდნენ, კაი ყაჩალი ყოფილა ეს ვერულავა, ნახდა ქვეყანა, ამაზე იძახდნენ, პატიოსანი და პრინციპული კაციაო!.. იფიქრებდნენ, თორემ ჩივილით ხომ არავინაც არ იჩივლებდა. გახარებულებს ახლადნაშვილებ პატარაზე მზე და მთვარე ამოსდიოდათ და გახარჯული ხელის ჭუჭყი ვის მოაგონდებოდა.

დაუზარელი კაცი იყო იპოლიტე. ოღონდ დაგვევალეზინათ, მინაში ჩაძვრებოდა, ცაზე ავიდოდა, რაც ევალეზოდა, ხომ აკეთებდა, რაც არ ევალეზოდა, იმასაც ისევე გულმოდგინედ, უზადოდ მოაკვარახჭინებდა. საკუთარი ცოლი რომ ავად გაუხდებოდა, თვითონ დაჯდებოდა, საანგარიშოს ააჩხაკუნებდა, საჭირო საბუთს შეადგენდა, ხელმონერის მეტი რომ არაფერი სჭირდებოდა. ისე გაეჩვია დიანოზი მის დაუზარებლობას, ბოლო-ბოლო ერთი პატარა ცნობა რომ დასჭირვებოდა, იმისთვისაც ვერ იცლიდა და იპოლიტეს მიუგდებდა. ისიც ხალისით ჩამოაწიკნიკებდა. „აბა, ბეჭედი და ოქრო ხელმონერა, შეფო!“ — წინ დაუდებდა დიანოზს. „შეფი“ ნაუკითხავად მოუწერდა ხელს, დაარტყამდა ბეჭედს და ნავიდოდა ის ქალაღი სადაც ჯერ არს.

სულის სიღრმეში ხომ ეზიზღებოდა სიძე, კაცად არ თვლიდა, თან იმდენად ენდო, ყველა საქმე იმას გადააბარა. თურმე, ნუ იტყვი, რა ჭუჭყში იჯდა და ეგონა, სუფთა ვარო.

აგერ სულ ბოლო შემთხვევა! პატარა ნიკანორი გააშვილეს, ბჟალავა. თითქოს დასაწუნი არაფერი ჰქონდათ ახალ მშობლებს. კაცს ტარიელი ერქვა და მართლაც ტარიელივით ბრდღვინავდა, ქალს — თამარი და თამარივით წარწარებდა. ნახდა ქვეყანა, თორემ ასეთ წყვილს საკუთარი შვილი რატომ არ უნდა შესძენოდა. პირველი დანახვისთანავე მოეწონა ისინი დიანოზს, საბუთებიც ისეთი ჰქონდათ, წყალი არ გაუვიდოდა. მისი ხელის მონერალა აკლდა. ბოლო წამს რალაც შეე-

ჭვდა. იქნებ ალლომ უკარნახა, იქნებ წინათგრძნობამ შეაწუხა, კალამს ხელს რომ ჰკიდებდა, სული აემღვრა, უსიამოვნო შეგრძნება დაეუფლა.

— ცუდად ხომ არა ხართ? — თანაგრძნობით შეეკითხა ტარიელი. ეპირფერებოდა, თვალეში კი ყინულის ნატეხი ედო.

შეხედა დიანოზმა თამარს. ქალს ლამაზი, მშვიდი სახე ჰქონდა. ბაგეები ელიკოსას მიუმსგავსა. ერთადერთი ეს ბაგეები გასცემდა ქალის გულცივობასა და სიმკაცრეს.

კალამი უკან დადო დიანოზმა. სულელივით იჯდა და ვერაფერი მოეფიქრებინა. ან რა უნდა ეთქვა, რითი აეხსნა, წუთის წინ მომწონდით, გახარებული ვიყავი, საბუთებიც წესრიგშია, ახლა კი თქვენი თვალეების სიცივე და ვინრო ბაგეები არ მომეწონაო? ხომ საგიჟეთში გააქანებდნენ ეგრევე.

დიანოზის გუნებაცვალებადობა უმალ იყნოსა იპოლიტემ. საკუთარი ხელისგულივით ჰყავდა სიმამრი შესწავლილი.

ზურგსუკან მიუახლოვდა, მხარზე ფამილარულად გადააყრდნო ხელი და ნაძალადევი სიხალისით, სიცილ-სიცილ უთხრა:

— აბა, ბეჭედი და ოქრო ხელმონერა, შეფო!

დიანოზმა ბეჭედიც დაარტყა და ხელიც მოაწერა. თვითონაც კმაყოფილი იყო, წუთიერ ეჭვებს რომ არ დამორჩილდა, რადგან დერეფნის ბოლოდან უკვე მორბოდა ნიკანორ ბჟალავა.

ბავშვის სახე დაამახსოვრდა დიანოზს. სიტყვებით ვერ გამოიხატება, ალბათ, ის განცდა. სიხარული, შიში, ყოყმანი, თავბრუსხვევა, აღფრთოვანება, ყველაფერი ერთად მონაცვლეობდა ნიკანორის სახეზე.

ტარიელმა ხელები გამალა, ბავშვი აიტაცა და ჭერისაკენ შეისროლა — „ჰოოპლა!“

არაერთი თვე გავიდა იმ დღიდან. დიანოზს ახსენებოდა პატარა ნიკანორის სახე და კმაყოფილებას გრძნობდა, ამ ჩიორამ მაინც იპოვა თავისი ბედით. მცირე ეჭვი გაკენწლავდა ხანდახან, მაგრამ უმალ ჩააქრობდა. ყოველდღიური წვრილმანებით გადატვირთულს დრო არ ჰქონდა, ეჭვს ჩაღრმავებოდა.

ერთ დღეს კი მეხი გავარდა. რაიონიდან დაურეკეს, ჩემო

დიანოზ, არასწორად გაგიშვილებიათ ის ბავშვი, აგერ ახლად შექმნილი მშობლები უკან აბრუნებენო. დიანოზს კინაღამ ყურმილი გაუვარდა. მაინც რატომო, ესლა იკითხა. ქალი დაფეხმძიმდა და მე ჩემიც მეყოფა, ორს ველარ მოვუვლიო...

გაახსენდა თავისი ეჭვი დიანოზს. მოსაკლავი მყავს იპოლიტე, იმან მიბიძგაო, გაიფიქრა, მაგრამ არც ამჯერად უთქვამს სიძისათვის რაიმე...

— უნდა ნახვიდე, დიანოზ ბიძია! — მძიმე იყო ამისი თქმა. უკვე ორი საათი ლაპარაკობდნენ და ძლივს გაბედა.

დიანოზი გაჩუმდა. თვალეები მიელულა და ცირდავა ვერ მიხვდა, გაიგონა მოხუცმა მისი ნათქვამი თუ ვერა. მერე დიანოზს კისერი წამოუწითლდა, სისხლი თითქოს ზევით, საფეთქლისაკენ მიანვა. წუთიც და ალბათ რაიმე საშინელს ჩაიდენდა, აყვირებოდა, გამოლანძლავდა, პირდაპირობას თავხედობად ჩაუთვლიდა. დიანოზმა კი ყრუდ, ხმის კანკალით ჰკითხა:

— შენ ჩემი გჯერა, დევი?

ცირდავას სჯეროდა მისი, როგორც საკუთარი თავისა, მაგრამ იმ დღიდან, როდესაც სადავეები ხელიდან გაუშვა, დიანოზის პატიოსნება ვერაფერს წყვეტდა.

— დიანოზ ბიძია, კაცობას ვფიცავ, მჯერა შენი! — ფიცხად უპასუხა და უმალვე მკაცრად დაუმატა: — მაპატიე პირდაპირობა და დროა, ნახვიდე!

დიანოზი კარგა ხანს იჯდა ჩუმად. უბეები ოდნავ შეეხსნა და სტუმარს ისე შესცქეროდა, თითქოს უნდოდა შეესწავლა.

უკვე დამშვიდებულიყო.

— სად? — იკითხა უცოდველი ღიმილით. — იმედია, გალმა არ მაგზავნი, მარილზე?

ცირდავამ მხრები შეარხია.

— ჰო, ნუნერგულობ, ძალიან კარგად მესმის, სადაც მაგზავნი! — დიანოზი გადმოიხარა, მუხლზე მოუთათუნა მსხვილი, დაბერილი თითები. — გგონია, ამაზე არ მიფიქრია? დღესვე გავათავისუფლებ ადგილს! ახალ დირექტორს შევეხვეწებები, ჭიშკართან პატარა ჯიხური ამიშენოს. პენსიას დარაჯის პატარა ხელ-

ფასი დაემატება და მეყოფა... ვიქნები ჩემთვის!.. თანაც ბავშვებთან!.. მთლად აქედან წასვლა არ შემიძლია... ბოლომდე მომისმინე და მერე მითხარი! — ხელი ასწია, ცირდავას ლაპარაკი აუკრძალა. — ჯერ კიდევ შარშან გადავწყვიტე, რომ მოვიდა ჩემი წასვლის დროც, მაგრამ, მოდი, გავიგებ, ვინ უნდა შემცვალოს-მეთქი. გავიკითხ-გამოვიკითხე, მოვსინჯე... იცი, რა გავიგე?.. ბარე ხუთმა კაცმა, მე რომ ღირსეული კანდიდატი მეგონა, დინჯად შემომხედა და მკითხა: კი, წამოვალ, დიანოზ, დირექტორად, მაგრამ ერთი გამაგებინე, საჭმელ-სახარავი მექნება რამე?.. გავჩუმდი. ვიფიქრე, სანამ გავძლებ, გავძლებ! რალა გარედან მოვიყვანო ყაჩალი, აგერ სიძე მყავს გავარდნილის ერთი და ამ საცოდავ „სიხარულს“ მაგიც ეყოფა-მეთქი.

— მაშ, გაგიჭირდა წესიერი კაცის პოვნა?

— ვინც აქ დამნიშნა, მაშინ ჩემზე ახალგაზრდა იყო. დიდი ხანია ჩვენი სისტემიდან წავიდა. ზედმეტად ფიცხოვდა, ყველაფერი გულთან მიჰქონდა. მთლად გამოუცდელი ვიყავი და ასეც ვუთხარი. იმას რა გამოცდილება უნდა, ბავშვის ლუკმა რომ შინ არ წაიღოვო, მიპასუხა...

— მე რომ მოგიწახლო ეგეთი კაცი? — ცირდავას მღელვარება არ დასტყობია, თუმცა შიგნით გულ-ღვიძლი ენვოდა.

— მაინც როგორი ეგეთი? — დიანოზმა ხელები მუცელზე დაიწყო და ერთმანეთს მოუჭირა. ისიც სიმშვიდეს თამაშობდა, თუმცა შინაგან დაძაბულობას ველარ მაღავდა.

— ვინც ბავშვის ლუკმას შინ არ წაიღებს და არც სხვას გაატანს, ვისაც ეს ობიექტურად არ სჭირდება! ვინც ისეთი დარეხვილი და გიჟია, საბავშვო სახლის დირექტორის პატარა ხელფასს დასჯერდება და ბავშვის ბედ-იღბლით არ ივაჭრებს. ისეთი ვინმე, ვისი ცხოვრების მიზანი მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის მომავალი და სიკეთე იქნება!

— სადღეგრძელოსავით კი ჟღერს, მაგრამ ჟურნალისტი ხარ და გეპატიება. ეს ალბათ საგაზეთო მონინავის სტრიქონებია, მაგრამ მე ლოზუნგებისა არა მჯერა!

— მაპატიე, დიანოზ ბიძია, მართლაც მაღალ შტილში ავიჭერი! — გაეცინა დევის და ორივეს დაძაბულობა მოეხსნა.

— რაც სათქმელი გაქვს, ბოლომდე თქვი, მაგ სიცილით ვერ დამიძვრები! — თითი დაუქნია დიანოზმა. — სული მიმდის იმის გასაგებად, ვინ არის ის ღმერთივით კაცი?

დევიმ მონყვეტით, როგორღაც ბავშვური გულუბრყვილობით თქვა:

— ეგ კაცია შენი აღზრდილი დევი ცირდავა!

დიანოზი კარგა ხანს უყურებდა გაშტერებული. მერე სახე დაუმშვიდდა და დუმილი დაარღვია:

— ხუმრობ თუ სერიოზულად?

— რატომ უნდა ვიხუმრო? — კითხვა შეუბრუნა ცირდავამ, გაღიზიანება შეეტყო.

— გულწრფელად მითხარი... ნუ გენყინება და... შენი უფროსი, გაზეთის რედაქტორი როგორი თვალთ გიყურებს?

— მგონი, რიგიან ჟურნალისტად მთვლის! — გაეღიმა დევის. — იქნებ ვარსკვლავებს ველარ ვწყვეტდე, მაგრამ...

— ბინა გაქვს თბილისში?

— დიახ, ერთოთახიანი, იზოლირებული. კარგი ავეჯიც მიდგას, რუმინული, ფერადი ტელევიზორი, ბარი, შიგ „ვისკი“, თუმცა ერთი ბოთლი, სამაგიეროდ რამდენიმე „ვარციხე“ და მისთანები... მოკლედ, ტექნიკის საუკუნეს რომ შეეფერება, ისე!

— ხელფასი?

— დიდი არა, ვერ შეგახარებ, მაგრამ შენოდენა კი მაქვს! ამას თუ დავუმატებთ ჰონორარებს, პრემიებს...

— კარგად აგინყვია ცხოვრება! — დიანოზმა თითი შუბლზე მიიბჯინა. — გატყობ, საქმეში ქალი ურევია!

— ვინ ქალი? — ვერ მიუხვდა დევი.

— ვილაც აგეკიდა და ახლა ცდილობ, თავი დაიძვრინო!

— ქალს როგორ გავექცევი, ოღონდ ვინმემ წყალობით შემომხედოს და... — გულლიად გაიცინა დევიმ.

— აბა, შე მამაცხოვრებულო, ცხოვრება საათივით აგინყვია და ამ ჭირში რატომ ჰყოფ თავს? საბავშვო სახლის დირექტორმა, მე თუ მკითხავ, თითო ბოთლი რძე მაინც უნდა დალიოს დღეში, როგორც მავნე წარმოების მუშაკმა. შახტის მუშაზე ნაკლებ საშიში და სანერვულო როდია და იმიტომ!

— ნუ მაშინებ, ბიძია დიანოზ! ჩვენ, ჟურნალისტები, ისეთი თიხიდან ვართ გამოძერწილნი, ხანძარი რომ იყოს, თავი შიგ ცეცხლში უნდა შევყოთ!

— რა სარგებელს ნახულობთ მერე?

— ახლაც მახსოვს, კუთხის სანოლზე ვინეჯი. არ მეძინა. უფრო სწორად, დამანვინეს, ძილი კი არ გამეკარა. ვინეჯი და კარს გავეყურებდი. მეორე მხარეს იმ კარს შენ უახლოვდებოდი. მე შენ გელოდი, ბიძია დიანოზ! ნაბიჯის ხმა არ გამიგონია, მაგრამ ვიცოდი, რომ კარს შემოაღებდი და შემოიხედავდი...

დიანოზმა ხელი ისე აიქნია, თითქოს მალულად ცრემლის წვეთი მოიშორაო, თუმცა იქნებ დევის მოეჩვენა ასე. უცბად ხველება აუტყდა, დიდხანს ახველებდა, ძლივს მოახერხა, ეკითხა:

— მერე?

— არაფერი, შენ მართლაც შემოიხედე და ჩვენი მზერა ერთმანეთს შეხვდა!

დიანოზმა პირზე ხელი აიფარა, ხველების ჩახშობას შეეცადა.

ბოლოს დამშვიდდა და სინანულით თქვა:

— არ მახსოვს, ბიჭო, და რა გიყო!

— მაპატიე ზეანეული სიტყვა და მინდა, როცა კარს ვუახლოვდები, მეორე მხარეს გულის ფანცქალით მელოდეს პაპუჩი ეძგვერაძე, ნიკანორ ბჟალავა, ანუში... სხვათა შორის ყველა ბავშვის სახელი ვიცი, გვარიც... ტვინში ისე ჩამებეჭდა... — დევიმ მზერა სადღაც სივრცეს მიაპყრო და ჯერ სკოლამდელთა სახელები ჩამოთვალა, მერე უმცროს და საშუალოჯგუფელთა, ბოლოს უფროსჯგუფელებს გადასწვდა და ქუცნა წედიათი რომ მოამთავრა, თვითონაც გაუკვირდა: — ერთიც არ გამომრჩენია!

ვერულავა გაოცებული უსმენდა. ცხადი იყო, ამ უცნაურმა მონოლოგმა შთაბეჭდილება მოახდინა.

— იცი რა, — თქვა დიანოზმა, — წვერი მოგიპარსავს და უფრო ყმანვილი მეჩვენები! — იყურა, მერე კი დაამატა: — იმედია, ჯიხურს მაინც დამიდგამ ჭიშკართან. დაჯვდები, გამვლელ-გამომვლელს შევხედავ!

იპოლიტე კვირკველიას რაიონში ჰკითხეს:

— რაო, ის ჟურნალისტი, თქვენი სტუმარი, დათანხმდა დირექტორობაზე?

იპოლიტეს თითქოს ცეცხლი შეუნთესო, არაფერი დაკლება, კინაღამ შეკუნტრუშდა.

მოსაუბრემ ვერაფერი შეამჩნია და განაგრძო:

— კარგი კანდიდატია, განათლებული, დედაქალაქშიც იცნობენ, პატიოსანი...

იპოლიტე ყოველ ამ სიტყვაზე თანდათან პატარავდებოდა. სულის ხუთვა დაეწყო. ვერც ისა თქვა, ეს ამბავი ახალია ჩემთვისო, არც ის ივარგებდა, გამოეაშკარავებინა, ჩემი იმედების მსხვრევას იოლად არავის დავანებებო.

ცალყბად გაიღიმა, თუმცა გაჭირვებით, თვითონაც საქებარი სიტყვა დაჰბადა:

— კი, ჭკვიანი კაცია! ოღონდ არა მგონია, დაგვთანხმდეს! ხვენწას არ დავაკლებთ, მაგრამ...

— რა ვიცი, დიანოზმა მოაწვდინა ხმა, უნდაო და... — მოსაუბრეს სხვა ბევრი საქმეც ანუხებდა და ამ თემაზე მეტი არაფერი უთქვამს.

მიშიკო ძაგანიას „რაფში“ გაბრუნებული ჩაჯდა იპოლიტე. ჯიბიდან კარამელის ბლუჯა ამოიღო და პირში ჩაიყარა, თუმცა გემო ვერ გაუგო. ნახევარი გზა ისე მოლიეს, გონს ვერ მოეგო. მერე მიშიკომ ხუმრობით იკითხა, უფალი დიანოზი კვლავინდებურად გვებუტება თუ გული მოუბრუნდაო. პოლიტეს უცებ გულღრძოდ დასცდა:

— ყანყრატოში ამოვუყვან მაგას!

— რაო, რაო? — ვერ გაიგო ძაგანიამ.

იპოლიტე გამოფხიზლდა. რაიკომის ინსტრუქტორმა გამაბრაზაო, მოიტყუილა. მიშიკო რატომ ჩაუღრმავდებოდა, რომელ ინსტრუქტორზე იყო ლაპარაკი. იპოლიტეს ფიქრმა კი გზა გაიკვლია და დიანოზისა და ცირდავას ირგვლივ დატრი-

აღდა. სწორედ რომ არ მოელოდა ამ მხრიდან დარტყმას! ცირდავაზე გული მოსდიოდა, გველივით შემოგვიძვრა, ამაზეა ნათქვამიო. უფრო კი სიმამრზე ხელდებოდა. უყურე მაგ ბებერს, თავისი ადგილის ღირსად არ ჩამთვალაო. ამდენი წლის სამსახური არაფრად ჩამიგდოო. ოჯახისა და საქმის ერთგულება ნყალში გადამიყარაო...

იმავე საღამოს, დევი ცირდავას რომ გადაეყარა, თავი ისე მოაჩვენა, ბაიბურში არა ვარო. არც ცირდავა იყო მაგისი ჩიტი, ეგრე იოლად მოტყუებულიყო. გუმანით იგრძნო, იპოლიტე დაეჭვებულიაო. შეეძლო, რა თქმა უნდა, პირდაპირ განეცხადებინა თავისი განზრახვა, დასამალი რა ჰქონდა, მაგრამ იპოლიტესნაირი ადამიანები მეტად საშიშნი არიან და დრომდე თავი შეიკავა. მერე კი ნანობდა, იქნებ თავისი პირდაპირობით უკეთ დაეცვა დიანოზის ჯანმრთელობა და ნერვები.

იპოლიტე შინ რომ დაბრუნდა, პირისახიდან თითქოს ნიღაბი ჩამოიხსნა. რიდი არავისი ჰქონდა და რისხვის დამალვა არც უცდია.

— ეგ მამაშენი მთლად გასულელდა, მგონია!

ელიკომ შუბლი შეიჭმუნხა, არ ესიამოვნა. უხმოდ მიაჩერდა, განმარტებას ელოდა.

— წარმოგიდგენია, დირექტორობას თავს ანებებს, ჩვენთვის კი არაფერი უთქვამს!

— დროა უკვე, აღარ შეუძლია ადამიანს! — ელიკომ მხრები შეარხია.

— მეც მანდა ვარ, რომ არ შეუძლია, მაგრამ ოჯახზე არ უნდა იზრუნოს? ბოლო-ბოლო, მუშტარი რომ მოგვეძებნა, ათიდან თხუთმეტ ათასამდე ჩავიჯიბებდით. რამდენი ხანია მანქანაზე ვოცნებობ. ანდა რითი ვარ სხვაზე ნაკლები. ამდენი წელი რისთვის ვაკლავდი თავს? მოვა ახლა ერთი ვინმე ჯეელი და დაგვაჯდება თავზე!

— ვინ ჯეელი?

— გაგიკვირდა? წინასწარ არაფერი შეგითანხმა, ხომ? ან იქნებ ელოდი, წავა და ადგილს სიძეს დაუთმობსო! არა, ბატონო, ჩვენ რა ღირსნი ვართ მაგისი, ჩვენ როგორ შევწვდებით მაგ სიმაღლეებს! ჩვენ რანაირად მოვუვლით ამ წვინტილიან

ბაღნებს!.. — იპოლიტე რაც მეტს ლაპარაკობდა, უფრო ღიზიანდებოდა, ოთახში ბოლთას სცემდა და თითებს იმტვრევდა.

— გაჩერდი! — შეუძახა ელიკომ. — მართლა გაიგე რამე თუ?

— გავიგე კი არა, რაიონში უთქვამს კიდეც, ჩემს შემცვლელად ცირდავა მინდაო!

ელიკოს ყბა ჩამოუვარდა, გამტკნარებული იდგა კარგა ხანს.

— დათანხმდება მერე?

— დათანხმდება კი არა, თვითონ უთხოვია! მათხოვარი!.. როგორი მათხოვარიც წავიდა ქალაქში, ისეთივე დაბრუნდა! — ვერ ისვენებდა იპოლიტე.

ელიკოს სახე თითქოს დაეჭმუჭნა, წამში დაუბერდა, დაუუშნოვდა. ჯიუტად დახარა შუბლი და დიანოზის ოთახს მიაშურა. მის ამ მოძრაობაში იგულისხმებოდა მტკიცე, უკომპრომისო გადაწყვეტილება.

იპოლიტემ ენა გადაყლაპა, მოიმჩვარა. მხრებჩამოყრილი მიჰყვა უკან. წინასწარ ეშინოდა იმ მეხთატეხისა, რაც ახლა ატყდებოდა.

დიანოზი სავარძელში იჯდა, ფანჯარას მისჩერებოდა. იქნებ თვლემდა, ან ჩაფიქრებულიყო, ზღურბლიდან მხოლოდ მისი ჭალარა თავი მოჩანდა.

ელიკომ ოთახი გადაჭრა და ფანჯარას აეფარა.

დიანოზმა მზერა შეაგება.

— ელიკო, შენ? — თითქოს ზმანებიდან გამოვიდაო. მის ამ წამოძახილში მოფერების კილო იგრძნობოდა, მაგრამ წუთის შემდეგ ქალიშვილის გვერდით სიძე აიტუზა და დიანოზმა გაკვირვებით იკითხა: — რა მოხდა?

— მართალია ეს ამბავი? — ბრაზით გამოსცრა ელიკომ, პირისახე გასცრეცოდა.

დიანოზი წამით დაიბნა, უმალ მიხვდა, რასაც ეკითხებოდნენ და თავს ძალა დაატანა, მშვიდად ეთქვა:

— მართალია, შვილო!

— მე შენი შვილი არა ვარ! — თითქოს ცივი დანა ყანყრატოში ჩააჭედა ელიკომ.

დიანოზი გაფითრდა, ბაგე აუკანკალდა. ელიკომ კი, თითქოს ეშმაკები შეუჩნდნენო, დაუნდობლად მიაყარა:

— შენი შვილი რომ ვიყო, ფეხებზე არ დაგვიკიდებდი, ლუკმას პირიდან არ გამოგვაცლიდი!..

დიანოზი თითქოს დამუნჯდა, გულზე ხელი მიიღო, რათა მოულოდნელი ტკივილები დაეამებინა.

იპოლიტე დაფრთხა, ცოლს მკლავზე მოქაჩა, მაგრამ ელიკომ მისი ხელი ჩამოიშორა და, რაც აქამდე გულში ჰქონდა, ერთად ამოანთხია:

— ვინა ხარ საერთოდ? ვინ შეგეხვეწა, ამიყვანეო? გაჭირვებისა და გარჯის მეტი არაფერი მინახავს. თუ მამობა არ შეგეძლო, ეგერ სახელმწიფო მომივლიდა, ან სხვა პატრონი გამომიჩნდებოდა. არასოდეს მითხოვია, რასაც ვერ შესწვდები, ის გაგვიკეთეო, რაც შეგიძლია, იმას რატომ გვაკლებ? მე კი არა, ცირდავა ყოფილა შენი შვილი! დიდი ხანია, ვიგრძენი, რომ შეგვიძულე, თვალის დასანახად გეზარებით! არც არასოდეს გიყვარდი, ყოველთვის ის შენი ელიკო გიყვარდა, თვალითაც რომ არ გინახავს! დაბერდი და მაინც ვერ დაიჯერე, რომ ის მოკვდა, მოკვდა...

ელიკოს უცებ ისტერიული ტირილი აუვარდა, ხელზე იკბინა და ოთახიდან გავარდა.

დიანოზი კვლავ ისე იჯდა, სახე გაქვავებოდა.

იპოლიტე ცოლს გაეკიდა, მაგრამ ბოლო წამს რაღაც იეჭვიანა, შემობრუნდა.

დიანოზი აჩქარებით სუნთქავდა, ბაგეს ოდნავ არხევდა, სიტყვა კი არ ამოსდიოდა.

იპოლიტე დაიხარა, ხმადაბლა დაუძახა. ბერიკაცს უპეში ცრემლი უგროვდებოდა.

— ელიკო! — მთელი ხმით იყვირა იპოლიტემ. — მამაშენი ცუდადაა!

ელიკომ კარი შემოაღო. თვალეები ჯერაც სველი ჰქონდა, გაჰბუშტებოდა.

დიანოზი ცდილობდა, რაღაც ეთქვა, ხორხიდან ხმა არ ამოსდიოდა, ყბა მოექცა.

ელიკომ მოირბინა, მუხლებზე დაეცა.

— მამა, მამიკო!

ბერიკაცმა ხელი ძლივს გამოაჩოჩა, ელიკოს ხელს შეეხო. ქალი მიუხვდა, მისი ხელი აიღო. დიანოზმა ის ხელი ძლივ-ძლივობით თავზე დაადო და გაყურდა.

ასე იყვნენ კარგა ხანს. დიანოზი ზევიდან დაჰყურებდა, თავზე ხელი ედო, ელიკო კი ამოსცქეროდა და თვალეებში ცრემლი უშრებოდა...

დიანოზის სავარძელს ვერა და ვერ მოერგო. ხან ისე იჯდა, ხან ასე. სიმამრთან შედარებით პატარა კაცი იყო და სავარძელი ზედმეტად ხალვათი ეჩვენებოდა.

პირში კარამელი ჩაიღო, მოწუნა. ყელში ტკბილი ნერწყვი ჩასდიოდა და სიამოვნებისაგან კრუტუნებდა.

პირველი მრავალა პაპასკირი შემოვიდა. ცერად გახედა იპოლიტეს, ოდნავ ჩაიღიმა. კაცს კინალამ კანფეტი გადასცა. მრავალას ვინ რას გამოაპარებდა, თვალის ერთი შევლებითაც ხვდებოდა, რა ცეცხლიც წვავდა იპოლიტეს.

— ძალიან ცუდადაა? — იკითხა ქალმა.

— ცუდადაა! — შვებით ამოისუნთქა იპოლიტემ. ეს შეხმინება მშვიდობის შემოთავაზებას ნიშნავდა.

კაბინეტი მომცრო იყო, ყველა თანამშრომელი ვერ დაეტეოდა. ფეხდაფეხ შემოჰყვნენ მრავალას. რაკი ორიოდ სკამი არ ეყოფოდათ, კედლების გასწვრივ გაჩერდნენ, ხმას კი არავინ იღებდა. ცხადი იყო, ცვლილებები მოხდა და არავინ ჩქარობდა ბანაკიდან ბანაკში გადარბენას. მხოლოდ ქსენია სალაცყაიამ ვერ მოითმინა, დიანოზის სავარძელში გამოჯგიმულ იპოლიტეს მკაცრად მიაჩერდა და ვითომც ხუმრობით, უფრო კი აგდებით, უთხრა:

— მაგ სავარძელმა გაჩვევა იცის, იპოლიტე ჩემო!
იპოლიტე წამოწითლდა, ბრაზი დაითრგუნა და შემრიგებლურად შეეპასუხა:

— ამ სავარძლის პატრონი, მადლობა ღმერთს, ჯერაც ცოცხალია, ქსენია, დროზე ადრე კი ნუ ვმარხავთ!

ქსენიამ ცივი ღიმილით — ეს ხომ სიტყვას არავის შეარჩენს:

— მესაფლავის ნიჭი ღმერთს არ მოუცია ჩემთვის, ვილაც-ვილაცას კი ბარი უკვე აულია, თხრის და თხრის!

იპოლიტემ პასუხს თავი აარიდა, მიხვდა, სახიფათო ბილიკისკენ უბიძგებდა ოხერი დედაბერი და დევი ცირდავას გამოჩენა გაუხარდა კიდეც.

— აგერ სტუმარიც მობრძანდა!

ვინც იჯდა, წამოდგა, სკამი შესთავაზეს. ცირდავამ იუარა და კუთხეში მიდგა.

იპოლიტე უფრო თამამად, მყარად ჩაჯდა, თითქოს ამით ამბობდა, ვერც ვერავინ ამაგდებს აქედანო.

— ბევრი ლაპარაკი რა საჭიროა, ვითარება ყველამ ვიცით! ჩვენი საყვარელი ხელმძღვანელი, დიანოზ ბატონი შეუძლოდა. არც ისე მძიმედაა, ზოგიერთებს რომ მოეჩვენათ. მეორე მხრივ, ასაკი თავისას შვება. უნდა შევეცადოთ, უდიანოზობა არ შეგვეტყოს. მისთვის წამალი იქნება, თუ ჩვენს მოვალეობას ღირსეულად შევასრულებთ. იმედია, დიანოზი მალე მოკეთდება...

— ღმერთმა ქნას! — გამოეხმაურა ქსენია სალაყაია და იპოლიტემ იმწუთსვე გადანყვიტა, თუ დირექტორობა ბედის დავთარში მიწერია, სხვაზე ადრე ამ ქალს გავაბრძანებ პენსიაზეო.

— ჯერჯერობით კი, — განაგრძო იპოლიტემ, — მე, როგორც მოადგილე სამნეო ნაწილის დარგში, და მრავალა, როგორც მოადგილე სასწავლო-აღმზრდელით დარგში, ისე წარვმართავთ საქმეს, რანაირადაც დიანოზს მოესურვებოდა!

თითქოს ჯვბირი მოიხსნაო, ყველა ერთბაშად ალაპარაკდა, ერთმანეთს არ აცლიდნენ. ზოგმა ასე თქვა, ზოგმა ისე, მაგრამ ამ ნაირ-ნაირ ხმებში კეთილი სურვილისა და მომავლის

შიშის მეტი არაფერი იყო და იპოლიტემ დიანოზისნაირად თითი მაგიდაზე დააკაკუნა.

— საქმეს, ამხანაგებო, საქმეს მივხედოთ, ლაპარაკს ნუ გადავყვებით!

უცხად შეიფერა ხელმძღვანელის როლი იპოლიტემ. თავდაჯერებით იძლეოდა განკარგულებებს. გრძნობდა ცირდავას ყურადღებიან მზერას და ცოტათი თამაშობდა კიდეც. რა ხდება სამზარეულოშიო, გამოიკითხა, ხვალინდელი მენიუ როგორიაო, შემთხვევით მანდ ბავშვებს არაფერი დააკლოთო... მორიგეობის რიგი ხომ არ ირღვევაო... „მაცადინეობა“ როგორ მიდისო... ავად ვინმე ხომ არა გვყავსო... ხელფასი ხომ არ გვიანდება, დროულად უნდა გავცეთ, ხალხს გული არ ვატკინოთო...

ბოლოს ყველა დაითხოვა, მიშიკო ძაგანია დაიტოვა, თუმცა დევი ცირდავა ისევ თავის ადგილას იდგა.

იპოლიტემ, ვითომც სულ გადამავინყდაო, თავზე ხელი შემოიკრა:

— ოჰ, მაპატიეთ, სტუმარო, ისე გავერთე საქმეებში... თქვენთვის აქ არაფერია საინტერესო!

ნათქვამი ორაზროვანი გამოუვიდა და ცირდავას გაელიმა:

— რატომ? ზოგი რამ ჩემთვისაც საინტერესო გამოდგა!

— ჰო, გენაცვალე, ჰო!.. — მოითაფლა იპოლიტე, მაგრამ როგორც კი ცირდავა გავიდა, სახე მოედრუბლა, ერთხანს ჩუმად იჯდა, ძაგანია დავინყებოდა. — ჰო!

მიშიკო ძაგანიამ ბოლო „ჰო“ თავისი მისამართით მიიღო და მორიდებით უთხრა:

— ნიკო ბჟალავას მშობლები აპირებენ მოსვლას!

— ჰო, ვიცი! — შეეპასუხა, გულმა რეჩხი უყო. დაავინყდა, მიშიკო რისთვის დაიტოვა. კაბინეტის ჰაერი არ ეყო, დერეფანში გავარდა.

წუთში შემოირბინა მთელი საბავშვო სახლი. ზოგს მოეფერა, ზოგი მამაშვილურად დატუქსა, თავისი ძალა უჩვენა. თანამშრომელი არ დარჩენია, ვისაც ერთი-ორი სიტყვით არ შეეხმინა. პისტი ქარდავასაც კი, სანამ ის ქონიან ტაფებს ცხელწყალში რეცხავდა, ოსტატობა და სისუფთავის სიყვარული შეუქო. ვარვარას შვილების ამბავი გამოკითხა. ქალს თვალზე

ცრემლი მოადგა, გული აუჩუყდა და თავისი „ტკუპ-ტკუპების“ ქებას მოჰყვა. მედიკო სამუშაო იმ დღეს არ მუშაობდა. მაინც საქებარი სიტყვა დააგდო, იცოდა, პისტი მიუბრუნებდა, მისი გულის მოსაგებად კი მეტი არაფერი იყო საჭირო. გზად პელო ნინუა შემოეყარა. მაგრად ხომ ხარ, ბებერო, შეეხუმრა, კუბზე მოუთათუნა. დედაბერს პირისახე ღიმილის ნაოჭებად გადაექცა. ეთერ იოსავას ხელის მოთათუნებას როგორ გაუბედავდა. ქალი მაინც ქალია, ესიამოვნებაო და... „ბადრ მთვარეს“ შეადარა. „ჩასკდი შენ!“ — შეეპასუხა იოსავა, ლოყები შეეფაკლა. ნაზიბროლა წირღვავა იქვე იდგა ამ დროს, კუმბად იყურებოდა და ქალო, ცხელი უთო თუ გაქვსო? რად გინდაო? ეგ შეკრული შუბლი დაიუთოვე და ისე შემომხედეო... ნაზიბროლამ გულიანად ჩაიხვიხვინა.

ნაშუადღევს კვლავ კაბინეტის კარს მიადგა და მორიდებული ხველება გაიგონა.

შუქრი ცეცხლადეს ჭუჭყიანი ცხვირსახოცი პირზე მიედო და ხველებას იოკებდა.

— რა იყო, შუქრი, ვინმე ხომ არ გჩაგრავს?

ეზიზღებოდა ეს ბიჭი, რალაცა სჭირსო და იმიტომ, მაგრამ შუქრი სასარგებლო ვინმე იყო, მოეფერებოდი და ენაზე არაფერი გაუჩერდებოდა.

იპოლიტემ ძმაკაცივით გადაჰხვია ხელი, კაბინეტში შეიყვანა, ხუმრობა-ხუმრობით, სიცილ-სიცილ ამოქაჩა, რაც ანუხებდა.

— ჰო, რუხი მგლები!.. — ტკბილი სიტყვა აღხობდა შუქრის.

— აი, ასე... — ხმადაბლა შეჰყმუვლა კიდევ. — სულ მაგარ-მაგარი ბიჭები ვართ... აუჰ, ღორჯოლა მაგარია...

ჯიბეში სამმანეთიანი ჩაუდო იპოლიტემ, აფთიაქში ჰემატოგენი იყიდე, ჯანმრთელობას რგებსო და გაისტუმრა.

სალამოს გია ხატიაშვილი მოიხელთა, მხარზე ხელი შეთქმულივით დაჰკრა და წასჩურჩულა:

— რკინის დისციპლინა უნდა დავამყაროთ მე და შენ, ხროვის ბელადო, აქ!

უცებ მიშიკო ძაგანიას ნათქვამი გაახსენდა, გულისამვილები აპირებენო მოსვლას, ნიკო ბუალავას ყოფილი მშობლები. გულმა რეჩხი უყო, რა უდროო დროს შემოეჩხირნენ ახლა!

პირადად მე ზღვის ავადმყოფობა არ მანუხებს. აგერ, ოხოტის ზღვაზე, ჩემი მცირედი მეზღვაურული გამოცდილებით ძლიერ შტორმს რომ შევეჩხე და ჩვენი რკინის ხომალდი ასანთის კოლოფივით აღმა-დაღმა დატორტმანდა, დავრწმუნდი — ზღვა ჩემი სტიქია ყოფილა. მაგრამ აი, გადაიარა უამინდობამ, ჩადგა ქარიშხალი, წვრილი ტალღები თუ გადაქორჩავდა ზღვის სწორ ზედაპირს. სწორედ ამ დროს ვიგრძენი გულისრევა, მივხვდი, რა ავადმყოფობაც შემეყარა — იპოლიტე კვირკველიაზე ვფიქრობდი დიდხანს, მისი სხვადასხვანაირი ჰიპოსტასი წარმომიჩნდა. იმ ბნელეთს, იპოლიტე კვირკველია რომ ერქვა, თურმე სხვა ნახნაგიც ჰქონია, სხვა განზომილებაც და ამიტომაც გამხადა უქეიფოდ მისმა გახსენებამ.

მხედველობაში მაქვს იპოლიტეს ამურული თავგადასავლები. გასაოცარი ის იყო, ელიკოსნაირი ქალისათვის ვერ მოევლო იპოლიტეს, სხვათა ბოსტანში კი ცდილობდა გადაბობლებას. ზრდასრული ქალები ახლოს არ იკარებდნენ და რაც ამათთან არ გამოსდიოდა, პატარა გოგონებთან ახსენდებოდა. რა თქმა უნდა, ფრთების გაშლას აქაც ვერ მოახერხებდა, ეშინოდა საიდუმლოს გამჟღავნებისა და უცილო სასჯელისა, მაგრამ ხანდახან ეშმაკობისა და მოურიდებლობის წყალობით ნანატრი უსრულდებოდა. ერთი-ორჯერ ისე ჩაიარა ამ ამბავმა, ვითომც არაფერიო. ის გოგონები დიდი ხნის წინათ გაცილდნენ აქაურობას და იპოლიტეს მათი ბედი არც აინტერესებდა. ერთი ისეთი ეშმაკის ფეხი გამოერიო, აქეთ გამოიჭირა. მიხვდა თავის ძალას, არც არაფერი დაუთმია, მაგრამ იმის საფასურად, იპოლიტემ კაბინეტში შემეიტყუა, ჩახდა მომინდომაო (ვილაცამ კარზე დააკაკუნა და იპოლიტეს ხელი მოეცარა), ყოველ კვირა დღეს თუმანს სთხოვდა და იპოლიტეც იძულებული გახდა, ეხადა ეს ბეგარა. იმ გოგომ მალე მოამთა-

ვრა რვა კლასი და იპოლიტე შეეცადა, სადმე შორეულ პროფტექნიკურ სასწავლებელში გაემწესებინა.

ერთი წლის შემდეგ სხვა ფათერაკი გადახდა. დიანოზი თბილისში იყო წასული. ელიკო რაიცენტრში დაიბარეს, წლიური ბალანსი უნდა ჩაებარებინა. წასვლის წინ მერვეკლასელი გოგონა მოიყვანა, კუშტი, სახენაცყავილარი ბავშვი, ჩემს მოსვლამდე სახლს მიმილაგებსო. იპოლიტეს ამ დროს ეძინა. წინადღის ნამთვრალევი იყო, გვიან დანვა და დროზე ვერ გაიღვიძა. თვალი რომ გაახილა, ცოლს გასძახა, ელიკო, წყალიო. მეზობელ ოთახში ფეხის ხმა მოისმა და გოგონამ შემოიხედა. იპოლიტემ, — ელიკო სად არისო. გოგონამ — ქალაქში წავიდაო. მაშინ შენ მოდი აქო. გოგონა ვერაფერს მიხვდა, გულუბრყვილოდ მოუახლოვდა. აგერ ჩამოჯექიო, უბრძანა იპოლიტემ. გოგონა ჩამოჯდა. იპოლიტემ — კაი გოგო, კაი გოგოო, — საკინძე შეუხსნა და ხელი შეუყო. გოგონა ახლალა შეფრთხილდა, გაინია, მაგრამ კაცმა არ გაუშვა, თან მუქარით — „ჩუმად, ხმა არ ამოილო!“ ბავშვი ატირდა. იპოლიტემ მის ტირილს ყურადღება არ მიაქცია, მაგრამ სწორედ ამ დროს გაიჭრიალა კარმა და ზღურბლზე ელიკო გამოჩნდა.

ვითომც ვერაფერი შეამჩნია ელიკომ, გოგონა გამოიხმო ოთახიდან, სახეში არც შეუხედავს, მიდი, პირი დაიბანეო, უბრძანა. აქეთობისას ბაზარში გამოეველო და საყიდლების გადაჩრევაში დაიხმარია, ტკბილეული აჭამა, ნაძალადევი ღიმილით, — რამ შეგაშინა, შე გლახა, იპოლიტე ბიძია გაგეხუმრა, ოლონდ, იცოდე, არსად არაფერი წამოგცდესო და გაისტუმრა. მთელი ამ ხნის მანძილზე იპოლიტე გასუსული იწვა და თავს იმკვდარუნებდა. მარტო რომ დარჩნენ, ელიკომ ბაზრის ნავაჭრიდან ღომის შესაზელი ახალთახალი ჩოგანი ამოიღო და ხმის ამოუღებლად ურტყა და ურტყა. იპოლიტემ საბანი თავზე წამოიფარა. ყოველ დარტყმაზე შესაბრალისი კრუსუნით პასუხობდა. ასეთი ახსნა-განმარტება საკმარისი აღმოჩნდა. იპოლიტემ, გრიპი შემეყარაო, და ერთი კვირა არ გამოსულა შინიდან. იმ საწყალ გოგოს ხმა არსად ამოუღია, მაგრამ ელიკომ იმდენი ქნა, ვითომც ამ ბავშვზე გული შემტკივაო, და სხვა, „უკეთეს“ საბავშვო სახლში გადააყვანინა. კარგა ხანს იყო იპოლიტე

თავდახრილი, ბალახივით წყნარი და მორიდებული. ცოლს ვერ უბედავდა სიტყვის შებრუნებას, მაგრამ ადამიანს სხვისი დანაშაული და შეცოდებანი ეჩხირება თვალში, თორემ საკუთარი იოლად ავიწყდება. არც ელიკო ახსენებდა იმ ამბავს, გული ემღვრეოდა და იმიტომ.

რალაც ეშმაკად, ბოლო დროს მიმოზა კაციას დაადგა იპოლიტემ თვალი. რამი უნდა დასჭირებოდა ეს მოცუცქეული, საწყალი გოგო, მაგრამ შემთხვევით ყური მოკრა მიმოზას უბედურების ამბავს. იპოლიტესთვის ეს უბედურება სულაც არ იყო ტრაგედია. მსგავსი ამბავი მხოლოდ უხამს ხვიხვინს თუ მოგვრიდა. პირიქით, გაუხარდა კიდეც, იოლი ეჩვენა გოგოს დამორჩილება. მიმოზას სული ხომ ისედაც დათრგუნვილი იყო და იპოლიტეს მცირე მცდელობაც იკმარებდა. შეურჩია კიდეც დრო. ეთერ იოსავა ავადმყოფობდა ამ დროს და ბიულეტენი გაიფორმა. იპოლიტემ საკუჭნაო ჩაიბარა დროებით. დერეფანში მიმოზა მოიხელთა და ახალი პირსახოცები უნდა დაგირიგოთო, ისეთი კილოთი უთხრა, შეკამათება არ შეიძლებოდა. საქმიანი იერით მიდიოდა საკუჭნაოსაკენ, გასაღებების ასხმულას მიაჩხარუნებდა. მიმოზა კი მორჩილად მიგოგმანებდა ფეხდაფეხ. იპოლიტე ვერ ხედავდა გოგონას, მაგრამ მის წარმოსახვაში ცოცხლდებოდა რალაც თოთო, რბილი, სასურველი და რაც უფრო უახლოვდებოდა საკუჭნაოს, მით უფრო უცხოველდებოდა ჟინი.

გასაღები ძლივს მოახვედრა კლიტეს. შევიდა და შემოდიო, ჩახლეჩილი ხმით უბრძანა. მიმოზა დააფრთხო ამ ხმამ. უკან გაბრუნება მაინც ვერ გაბედა, ზღურბლს გადააბიჯა. იპოლიტემ კარი ჩაკეტა და მხარზე ხელი სტაცა, თეთრეულის შეკვრისაკენ უბიძგა. მიმოზას თავზარი დაეცა, ხმა ვერ ამოიღო. იპოლიტემ მისი ღუმილი თანხმობად ჩათვალა, გოგონას წელზე ხელი შემოჭხვია. მიმოზას მუხლები მოეკვეთა, კაცის მკლავებს შორის ჩასრიალდა და ძირს დაეშვა. კაცი უცბად ვერ მიხვდა, რაც მოხდა. გოგონა გონდაკარგული ეგდო და პირისახე მიტკლისფერი გახდომოდა.

იპოლიტეს პირკაცა ეცა. მუხლებზე დაეცა, ლოყებზე მოუტკაცუნა, ყურის ბიბილოები მოუსრისა.

მიმოზა თითქოს არც სუნთქავდა.

მიხვდა იპოლიტე, რაოდენ შორს შეტოპა და თვითონაც იღუპებოდა. საშინელმა, შემზარავმა აზრმა გონება დაუბნელა. დაავლო ხელი და საკუჭნაოს სიღრმისაკენ წაათრია. იქ უნდა გადაემალა ჭუჭყიანი თეთრეულის გროვაში.

გონს დროზე მოეგო. ხელებში ღონე წართმეოდა და ერთიათად დამძიმებული გოგონა უვარდებოდა. შეეშვა. კარი გამოალო და დერეფანში გაიხედა. არავინ ჩანდა. შიშისაგან მთლად ოფლად გაღვრილიყო და თავბრუ ეხვეოდა.

კვლავ ილღიაში ჩაავლო ხელი. საშინლად ემძიმა. ხენეშახენეშით გამოათრია დერეფანში. იქ ერთი ძველი, მონგრეული ტახტი იდგა და იმაზე დაანვინა.

საკუჭნაოს კარი ჩაკეტა და დერეფანი სწრაფად გაიარა. საბედნიეროდ, არავის დაუნახავს.

მთელი წუთი პარმალზე ითქვამდა სულს და ამ დროს გამოჩნდა პელო ნინუა. ბალიშისპირების დასტა მოჰქონდა.

— ხომ კარგად გააუთოვე, ბებერო? — ნაძალადევად შეეხუმრა. ხმას ჯერ კიდევ ვერ იმორჩილებდა, ჩახრინნოდა. — მოდი, მოგემეველო!

ნახევარი გამოართვა. ერთად წამოვიდნენ საკუჭნაოსაკენ. ტახტამდე რომ მიაღწიეს, იპოლიტემ შეიცხადა, ვაიმე, ეს რა არისო. გარეცხილ-გაუთოებული ბალიშისპირები ძირს დაყარა და მიმოზას მივარდა.

პელო ნინუა აკვილდა.

მოცვივდნენ სხვებიც.

გოგონა ძლივს მოაბრუნეს, სამი დღე იწვა მავრა ექთანის იზოლატორში.

მავრა დაეკითხა, მაგ დერეფნის ბოლოს რა გინდოდაო. მიმოზა განითლდა, არაფერი მახსოვსო, ნაიჩურჩულა.

აბა, სად გტკივაო, ქალაქიდან მონვეულმა ექიმმა სტეტოსკოპი მოუმარჯვა. აი, აქაო, — გულზე ხელი მიიღო გოგონამ, უპეში ცრემლი გაუბრწყინდა... აბა, აბა, ნუ გეშინიაო, ნაძალადევი მხიარულებით ლოყაზე მოუთათუნა ექიმმა...

იპოლიტემ პირველ დღეს ვერ გაბედა, მეორე დღეს კი მოაკითხა. კარამელის კამფეტები მოუტანა. მიმოზას ზაფრანისფერი დაედო, ენა მუცელში ჩაუვარდა. კაცმა, ვითომც

არაფერიო, გაუცინა, რამ შეგაშინა, გენაცვალე, ცუდად ხომ არ მოგექცნენო. თუ ვინმემ რამე გაგიბედა, მითხარი და მე ვიცი, რასაც ვუზამო. ჩვენ ხომ შენთვის უცხო ხალხი არა ვართო. პირადად მე მამობრივი გრძნობის მეტი არაფერი მამოდრავებსო...

მიმოზა უსმენდა და მის მკერდში ჩაბუდებული ჩიტის სუსტი გული შიშიანად იკუმშებოდა...

ნინა ღამეს, ძილის წინ პაპუჩი ეძგვერადემ გადმოსცა საიდუმლო ბარათი. თავზე ასევე ეწერა ბატიფეხურით: „საიდუმლო ბარათი. როცა წაიკითხავთ, დანვით!“ ტექსტის ირგვლივ ფერადი ფანქრებით დახატული სისხლიანი გულები, გადაჯვარედინებული ხმლები და თავის ქალები ეხატა, შუაში კი ჩაენიკნიკებინათ: „თუ მკერდში ვაჟკაცური გული გიცემს, თუ შიში უცხოა შენთვის, ხვალ, ნაშუადღევს, ხუთ საათზე და თხუთმეტ წუთზე, ბროლილელის პირას მოდი, ხიდთან!“

ცირდავამ პაპუჩის თვალი ჩაუკრა, თითი ტუჩზე მიიღო, აქაოდა, ქვასავით ვდუმვარო. ქალაღდს კი ასანთით ცეცხლი წაუკიდა.

დათქმულ დროს ეზოდან ისე გავიდა, ვინმეს არ ეეჭვიანა. განგებ თამაშობდა შეთქმულის როლს, თორემ ვის ეცალა მისთვის.

ჯერ სოფლის შარაზე იარა, ვითომც სკოლისაკენ მივდივარო. მერე ტყის ბილიკზე გადაუხვია, შორიდან შემოუარა, ბროლილელზე ხიდად გადებულ თხმელის მორს მიაღწია.

პაპუჩი ელოდებოდა, მოუთმენლად ცმუკავდა. ცირდავა რომ დაინახა, ხმადაბლა დაუსტვინა. საპასუხოდ ბურქებიდან ძმებმა ღურწკაიებმა გამოყვეს თავი.

ცოტნემ ჩაახველა, გაუბედავად ჰკითხა:

— ჩვენი ბარათი მიიღეთ?

— მივიღე და ბრძანების თანახმად იქვე დავწვი! — ცირდავა სერიოზულად შეჰყურებდა ბიჭებს.

— თანახმა ხართ, შეასრულოთ ჩვენი მოთხოვნები?

- თანახმა ვარ! — უყოყმანოდ უპასუხა.
- თვალი უნდა აგიხვიოთ და ისე წაგიყვანოთ!
- ოჰო, სერიოზული ამბავი ჩანდა!
- თანახმა ვარ! — ღიმილი დამალა ცირდავამ.

პაპუჩიმ უბიდან წითელი ნაჭერი დააძვრინა. ცირდავა ჩაცუცქდა და ბიჭებმა თვალი აუხვიეს. მერე ცოტნე და ბაკური აქეთ-იქით ამოუდგნენ და დაიძრნენ.

ნელა მიდიოდნენ. დევი ტოტების შეხებას გრძნობდა ხანდახან. ეკლიან გლერძებს განზე სწევდნენ ალბათ. გუნებაში ილიმებოდა. ბავშვობაში თვითონაც შექმნა მეკობრეთა რაზმი, რომლის ერთადერთი მიზანი ვერულავეების ხილზე თარეში იყო... თვალახვეულიც მშვენივრად ხვდებოდა, რა ბილიკსაც ადგნენ და სულაც არ გაუკვირდებოდა, იქ, ეკვდერის ჩრდილოვან ეზოში შავ ალამს თუ დაინახავდა, ზედ დახატული თავის ქალათი და გადაჯვარედინებული ძვლებით.

წამით შეყოვნდნენ. ბილიკიდან გადაუხვიეს. ვინრო, ჩაბნელებულ ჯაგებში გაიკვლიეს გზა. ამას იმით მიხვდა, სახეზე რომ ჩრდილი დაეფინა და ნესტიანი სიგრილე შეისუნთქა. ერთგან გვერდულად ატარეს. კარგად ახსოვდა, აქ ხავსმოდებული საფლავის ლოდი ეგდო. ფეხი ასწიეო, რომ სთხოვეს, ეკვდერის ზღურბლი უნდა ყოფილიყო. მერე ფეხებქვეშ ბალახის სირბილე იგრძნო და გააჩერეს...

ღორჯოლამ მისწი-მოსწია აქოთქოთებული ბავშვები, მაგნოლიას რომ გარს შემოხვეოდნენ. ხის ტანზე თაბახის ფურცელი იყო მიკრული. ზედ გამოესახათ სიმპათიური, ღიპიანი კაცი, რომელსაც მეზღვაურის მაისური ეცვა, ბუდიონური უღვაშები მამაცურად აეპრინა, ჩიბუხი პირში გაერჭო და ხალისიანად ილიმებოდა. ჩიბუხის ბოლი რგოლებად იკვრებოდა და ფურცლის თავზე ასოებს ქმნიდა. ამ ასოებით კი იკითხებოდა სიტყვა — „გიჩვევით!“ ძირითად ტექსტში ავტორი მკითხველს ურჩევდა, რუხი მგლების ხროვიდან რუხი ვირების ჯოგში გადასულიყო, ყმუილი ვინც ისწავლა, ახლა ყროყინს მისჩვეოდა,

ტლინკების ყრა აეთვისებინა, ხოლო ხროვის ბელადს „ღრმად-პატივცემულ ჩოჩრად“ მოიხსენიებდა.

ღორჯოლას ბოლმისაგან სუნთქვა შეეკრა, მოკიდა ხელი და ფხრენით ააგლიჯა.

მოგვიანებით, ცოტათი დაწყნარებული, ონკანთან მივიდა და ცხვირწინ, კედელზე კიდევ ერთი პროკლამაცია იპოვა. ამჯერადაც ზედ გამოსახული მრჩეველი წინას ჰგავდა. შუაში ეხატა მულტფილმების სერიალის გმირი მგელი, რომელიც კურდღლებში შევარდნილიყო, ხიდან ქალაქსა და გლეჯდა, დამფრთხალი კურდღლები კი თავქუდმოგლეჯით გარბოდნენ.

ღორჯოლა კარგა ხანს ხმას ვერ იღებდა, მერე იქ მყოფი ბიჭების გასაგონად გამოსცრა:

— ვილაცას, ვატყობ, ორი თავი აბია! — მისწვდა და ჩამოფხრინა.

წავახშმევს სამეცადინო ოთახის კარზე მესამე ფურცელი რომ დაინახა, ტანში გასცრა. ამჯერადაც უცნობს მგელი დაეხატა, ოლონდ ორი თავი ება და თვალებს ისე ქაჩავდა, ყველას გადაყლაპვას უქადისო. რჩევა კი ერთადერთი ეწერა: „ბეკეკებო, ხროვის ბელადს შორიდან აუარეთ, ფერება-ფერებაში არ შემოეჭამოთ!“

ამის ჩამოხვევა ველარ მოასწრო, გოგონების ტკარცალმა შეაჩერა.

ცისია დევდარიანი გოგონებთან ერთად კარზე გაკრულ ფურცელთან შეყოვნდა.

— ა, ბატონო, რიგიანი კედლის გაზეთი ვერ გამოგვიცია და... თურმე რა ნიჭიერი ბავშვები გვყავს! — გაეცინა ცისიას.

— ოლონდ ვერაფრით მივხვდი, ვინაა „ხროვის ბელადი“?

— „აბა, დამაცადეს“ ჰგავს, მაგრამ რატომ აბია ორი თავი? — იკითხა შოვნა ჩართოლანმა, ანონილმა, უპერაშავებულმა გოგონამ.

აქ კი მიმოზა კაციამ — გულუბრყვილოდ:

— ვაიმე, ვილაცას მაგონებს! — და უცებ ღორჯოლას დაადლო თითი. — აი, ამას!

„აი, ამასო!“ — ფუნთუშა ცქიფურიშვილი ერთიანად ათახთახდა, უფროსჯგუფელები მარინე ტორონჯაძე და ნათელა

ტაკიძე ჩაბჭირდნენ. ეს ჭორბიურო მანანა ჩიტაია კი დაბარებულევით მოვარდა — „ჰი-ჰი, ეგ რა ამბავი ხდება?“ ცხადია, ეს ამბავი მთელ საბავშვო სახლს მოედებოდა დიანოზ ვერულავადან ვიდრე დათური ცქიფურიშვილამდე.

ღორჯოლას ფერფურმა გადაურბინა. არ იცოდა, რა ეთქვა. დამფრთხალ მიმოზა კაცის მიაშტერა მზერა და მართლაც მგელივით შეუღრინა — „ღრრრ!“ გოგონამ ვაიმეო, ნაბიჯი უკან გადადგა.

ცისიამ, შემრიგებლურად, კაი, ერთი, ნუ აშინებ ბავშვსო.

ღორჯოლამ ცივად ჩაიცინა და გაშორდა.

დიდხანს მოესმოდა გოგოების კაკანი და გულს ასკდებოდა. ყველაზე მეტად მიმოზაზე იბოღმებოდა, იქნებ იმიტომ, მასზე უთქმელი და ნაზი არსება არასოდეს შეხვედროდა, სინაზეს კი დანაშაულად უთვლიდა, როგორც რაღაც უცხოს, არამინიერს, მიუნვდომელს. ამან მაინც როგორ გამიბედაო, ფიქრობდა, თუმცა კარგად იცოდა, მიმოზას უნებლიე წამოძახილი მიაშიტობა და გულუბრყვილობა იყო, მეტი არაფერი.

ქუცნა ჭედია მონახა, ვხვდები, ვინც მიკეთებს ამას, მაგრამ მაინც შემომომნემო. ქუცნა გასუნსულდა, აღმა-დაღმა ირბინა, საეჭვო პირთ დაეკითხა. ჩვენმა საერთო ნაცნობმა ნიკანორმა, სიცილი დააყარა, რომ შემეძლოს, უკან არ დავიხევდი, მაგრამ რომელი მხატვარი მე მნახეო; პაპუჩი ეძგვერადემ თვალეხი დააფახულა, მაგისი დამწერი ვარო? ორი სიტყვა ვერ მიმიბამს ერთმანეთზეო; მამუკა გიორგაძემ — მოგცლია ერთი, ჩემს სამეცადინოს ვერ ავუდივარო; ბიჭიკო და კუჭუნა ცქიფურიშვილებმა, აქედან შეუბერე, თორემ მალევე იწვნივ, რისი ღირსიცა ხარო; უფრო პატარებზე ეჭვის მიტანა ზედმეტი იყო, ასკვნიდა ქუცნა ჭედია; ბოლოს ისიც თქვა, იქნებ თვითონ ცისია დევდარიანი ირჯება სამაგისოდო...

დილით, საკუთარი საძილე ოთახის კარზე ბიჭებს ახალი ფურცელი დახვდათ: საკარცხულში ჩამჯდარ ორთავიან მგელს თავები მოწყენით ჩაექინდრა და ცრემლები მტევანებივით ეკიდა. იქვე მანჭია მაიმუნი ჩაცუცქულიყო და ცრემლებს ქოთანში აგროვებდა. ქვევით კი ეწერა: „მგლობიდან მაიმუნობამდე ერთი ნაბიჯია!“

იპოლიტე კვირკველიამ კაბინეტში დაიბარა ცისია დევდარიანი და მკაცრად ჰკითხა:

— დევდარიანო, თუ იცი, რა საქმე გაბარია?

ცისია უხმოდ მიაჩერდა.

— შენს ხელთაა ჩვენი აღსაზრდელების სული! შენ კი რას მიკეთებ? კონფლიქტურ ვითარებას ქმნი!

— მე? — გაიკვირვა ცისიამ.

— დიახ! აბა რასა ჰგავს, კედლები აჭრელდა უხამსი ნახატებით, რომლებიც ენევიან ზოგიერთი მოზარდის დისკრედიტაციას. ეს თუ შენი თაოსნობით კეთდება, ამას არც კედლის გაზეთი ჰქვია, არც მუშაობა!.. — სული მოითქვა იპოლიტემ, პირში კარამელი ჩაიდო, მოწუნა და ნათქვამს დაამატა: — ვერ ხედავ, რა დონეზეა დისციპლინა? შენ კი შენი ელვა-ნახატებით...

— მე არაფერ შუაში ვარ!

— მერე რატომ? შენ საქმის კურსში უნდა იყო და დროზე გაგვაგებინო ხოლმე. აი, ნახავ, ყოველივე ეს ცუდად დამთავრდება და ამ ამბავს ორივენი შევეწირებით, შენც და მეც!.. ისე, — იპოლიტე ცისიას სკამის ზურგს დაეყრდნო და პირი ყურთან მიუტანა: — ისე... — პირიდან კარამელის მოტკბო სუნი ამოსდიოდა და ქალიშვილმა თავი გასწია. — ბავშვების გაკეთებულს არა ჰგავს ეს საქმე!

— რატომ? ბავშვებიც თამაშობენ დიდობანას!

— ჰმ, დიდობანას თამაში!.. მე უფრო დავიჯერებდი, დიდები რომ თამაშობენ პატარობანას. აი, შენი ჟურნალისტი, მაგალითად...

— ჩემი რატომ? ცირდავა საბავშვო სახლის სტუმარია! — ცისიას სახე აელანდა.

იპოლიტემ ორაზროვნად ჩაიქირქილა, სავარძელს დაუბრუნდა.

— დაელაპარაკე ერთი, საკადრისი არ არის, წყალს რომ ამღვრევთ-თქო!

— თუ გნებავთ, თვითონ დაელაპარაკეთ! — უკმეხად შეეპასუხა ცისია და კაბინეტიდან გავიდა...

იმავე საღამოს პირველი კორპუსის დერეფანში, დიანოზის კაბინეტის კარზე, ახალი ფურცელი გამოჩნდა. ზედ ყვავი ეხატა. ფრთებქვეშ ორთავიანი მგელი შეეფარებინა. ყვავს სახე იპოლიტესი ჰქონდა...

დიახ, თავის ხელობაში განაფული მწერალი აქ საიდუმლოებებს დახლართავდა, ცნობისმოყვარეობას გააღვივებდა. რაიმე ისეთ ილეთს გააკეთებდა, გაოცებისაგან პირდაღებულებს დაგვტოვებდა. ხომ შეიძლება, მაგალითად, ცირდავას ეკვდერში დიდი ნიკანორი დავახვედროთ? პირში ჩიბუხგარრილი, მეზღვაურის მაისურებიანი, საყვარლად ღიპიანი დიდი ნიკანორი ხმის ჩასანმენდად ჩაახველებს: ჰხმ, ჰხმ... და თავის კოტიტა, ღონიერ ხელს გამოუწვდის. ცირდავა კი მართლაც პირდაფრენილი მიაჩრდება... ანდა, ვთქვათ, „ოხოტსკს“ გარიდებული ზღვის მგელი — ნიკანორ ბჟალავა დროის მდინარეებს უკუღმა შეაბრუნებს და თავისი მატროსული კუბრიკიდან პირდაპირ ეკვდერის სურომოდებულ დარბაზში მოადენს ტყაპანს, პარდონ, ბოდიში, ჩემს ბავშვობაში ერთი ნუთით შემოვირბინეო... კიდევ უკეთესი, თუ შორეული ცურვის კაპიტნის სამხრეებიანი ნიკანორ ბჟალავა მომავლიდან გვეწვევა, ჭალარა უღვაშებზე ხელს გადაისვამს და დროის ეშმაკობის წყალობით, თავისზე ბევრად უმცროს ცირდავას წარუდგება... ჰო, ჰო, კალამი ხომ ჩემია და საითაც მივმართავ, იქითკენ გაიქცევა. ოღონდაც, მე გულუბრყვილო და ალაღმართალი მთხრობელი ვარ, ზედმეტი წერტილითაც ვერ შევალამაზებ, რაც იყო. ამბის მომხიბლაობა ამით ზარალდება, მაგრამ ჭეშმარიტება წმინდაა...

პაპუჩიმ და ლურწკაიას ბიჭებმა ცირდავა რომ შემოიყვანეს, მე უკვე პარტიზანული რაზმის „ვერასულას ბიჭების“ ბელადი გახლდით და გაჯგვიმული ვიდექი იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც აღსავლის კარი უნდა ყოფილიყო.

ცირდავას თვალი ახვეული ჰქონდა, სათვალე გულისჯიბეში ედო. რაც წვერი მოიპარსა, უფრო ახალგაზრდა მეჩვენებოდა. თანამედროვე „სვეტი“ ტიპი იყო, ოღონდ ისეთი, თავისი „სვეტობით“ რომ არ ყოყოჩობს, ზევიდან არავის დაჰყუბებს და აგერ ჩვენს ბავშვურ თამაშებშიც ხალისით ებმება.

სულაც არ მიკვირს, ასეთი ტიპი ვინმეს, თუნდაც ცისია დევდარიანს მოსწონდეს. ეს ისე წამომცდა, ჩემთვის არავის უთქვამს, ცისიას სტუმარი მოსწონსო... იქნებ ეს ორი სული პირველად მე დავაკავშირე ჩემს წარმოსახვაში.

რაზმში, ბარე აქვე ვიტყვი, ათიოდე ბიჭი მოგროვდა. ცოტნე და ბაკური უკვე დავასახელე, ახლა ისინი ვალმოხდილი ადამიანების გამომეტყველებით განზე გადგნენ. ბიჭიკო ცქიფურიშვილი წარბშეჭმუხვნილი იბღვირება, კუჭუნა ჩაცუცქულა და მოუთმენლად ცმუკავს. მამუკა გიორგაძეს თავი დარბაისლურად უჭირავს, თამაში სერიოზულობის ზღვარამდე აჰყავს ხოლმე. გონელი ჩიჩუა კუთხეში იმალება. „ჰხმ. ჰხმ!“ — ბარიტონს იმონებს, მოსწონს ეკვდერის აკუსტიკა... ყველას არც ჩამოვთვლი, თორემ სია გამომივა... პაპუჩი ზღურბლზე დარჩა, თუმცა გამქცევი აქედან არავინაა.

— მოქალაქე დევი ცირდავა! — ხმამაღლა, საზეიმოდ წარმოვთქვი. — დაიფიცეთ, რომ, რასაც აქ ნახავთ და გაიგონებთ, საიდუმლოდ შეინახავთ!

— გულში ღრმად ჩავიმარხავ და პირიდან ვერავინ ამომგლეჯს! — ასევე საზეიმო კილოთი მპასუხობს ცირდავა.

— უბრალოდ თქვით, „ვფიცავ!“

— ვფიცავ!

— შეგიძლიათ, სახვევი მოიხსნათ!

ცირდავა სახვევს იხსნის და სათვალეს იკეთებს.

— მეგონა, თვით დიდი ნიკანორი დამხვდებოდა! — ელიმება. — ოცნებად გადამექცა მისი გაცნობა!

— ჩვენ ყველანი დიდი ნიკანორის შვილობილები ვართ! — ვუხსნი. — ესე იგი, ნიკანორისტები. ოღონდ ეს საიდუმლოა. ისინი თუ „რუხი მგლებია“, ჩვენ „ვერასულას ბიჭები“ ვართ, ისინი თუ „ლორჯოლისტებია“, ჩვენ „ნიკანორისტები“ ვიქნებით... ჩვენს საიდუმლოს მხოლოდ ღირსეულთ ვანდობთ. თქვენი თავდება პაპუჩი ექგვერაძე, იმან აიჩემა, ჩვენი ჭკუისააო...

ამ სიტყვების შემდეგ ცირდავას ხელი მოვკიდე და კუთხის ლოდთან მივიყვანე. ლოდი მაგიდის მაგივრობას გვინევდა. ირგვლივ ქვეები ეყარა და ერთიც ხის მორი ეგდო. დავსხედით და სათქმელი პირდაპირ ვაჯახე:

— ჩვენ ომს ვუცხადებთ რუხ მგლებს, ესე იგი ღორჯოლისტებს! ასე არაა, ბიჭებო?

ბიჭებმა გაფარჩხული საჩვენებელი და შუათითი ასწიეს, აქაოდა „ვიქტორია“, ჩვენ გავიმარჯვებთო.

— მაინც რას გიშავებენ ეს ღორჯოლისტები? — იკითხა ცირდავამ.

— თავი მოაქვთ, რა! — მინდა ავუხსნა. — მუშტებზე იხედებიან! რაკი მაგოდენა სახედრები დაიზარდნენ, სხვებმა ფეხისგულები უნდა მოგვფხანონო!

— მაშასადამე, თუ სწორად გავიგე, ცალ-ცალკე ღორჯოლას ვერ მორევისხართ და ერთად იმიტომ შეიყარენით! — ცირდავას სათვალე მეტად სერიოზული და ჭკვიანი კაცის იერს აძლევდა. — დღეს-ხვალ, როგორც ვატყობ, ნიკანორისტები შეუტევენ ღორჯოლისტებს, ღორჯოლისტები — ნიკანორისტებს და აქამდე თუ საბავშვო სახლს „სიხარული“ ერქვა, გახდებდა „ცემა-ტყეპის“ სახლი, სადაც მართლაც მუშტი იქნება მთავარი. დღეს ისინი გვცემენ, ხვალ — ჩვენ...

— ისინი ვერ გვცემენ! — მოუთმენლად გავანწყვეტინე. — ვერ გვცემენ, თუ თქვენ, ძია დევი, ჩვენ ამოგვიდგებით და კარატეს ილეთებს გვასწავლით!

— აი, თურმე რატომ მომიწვიეთ! ვთქვათ, დაგთანხმდით, გასწავლეთ რაღაც ილეთები, თქვენ კი ნახვალთ და ღორჯოლას სცემთ. ასე არ გამოვა! ვატყობ, დღეს თქვენ გჩაგრავენ, ხვალ — თქვენ დაჩაგრავთ!

— მაშ, რალა ვქნათ? — იკითხა მამუკა გიორგაძემ. — სანამ მკაცრი დირექტორი გვყავდა, კიდევ ჰო!.. დიანოზისა მასწავლებლებსაც ეშინოდათ, იპოლიტე კი... ჰი! — ხელი აგდებთ ჩაიქნია.

— დიანოზი არსად აპირებს ჯერჯერობით წასვლას! — დაყვავებით თქვა ცირდავამ. — ჯობს ავწონ-დავწონოთ. ჩხუბითა და მუშტი-კრივით ნუ შევეჯიბრებით რუხ მგლებს. ისე მოვიქცეთ, მგლობისა რცხვენოდეთ და თვითონ მორბოდნენ, ნიკანორისტებში მიმიღეთო...

ბიჭები ერთბაშად აყაყანდნენ, ზოგმა რა თქვა და ზოგმა რა. შეთქმულება აბა რისი შეთქმულებაა, თუ ყველამ ერთ-

ბაშად მოალო პირი და ქვეყანას გააგებინა, აგერა ვართ, ვთათბირობთ, მოდით და მოგვისმინეთო.

— ხმადაბლა, სსს-უ! — დავისისინე.

უმალვე ჩურჩულზე გადავიდნენ.

— ჩვენ უნდა გვქონდეს ჩვენი პროგრამა, უნდა ვიცოდეთ, რა გვინდა და რისთვის ვიკრიბებით! ღორჯოლას გასალახად ამოდენა რაზმის შეკრება ნამეტანია! — განაცხადა ცირდავამ.

— ბიჭებო! — ცირდავას ნათქვამი ჭკუაში დამიჯდა. — მე, მაგალითად, მგონია, რომ მთავარია, პატარები არ დავაჩაგრინოთ!.. თუ ჯიბეში კანფეტი გაქვს, მიეცი, თუ ტირის, გააცინე, თუ დანაღვლიანდა, მოეფერე... მე აგერ მარისს ვმფარველობ!

— შესანიშნავია! — მოეწონა ცირდავას. — მივხედოთ პატარებს, რაინდობა გამოვიჩინოთ!

— გოგოებიც არავის დავაჩაგრინოთ! — დინჯად ამოღერდა ბიჭიკომ.

— მართალია! — მხარი აუბა ცირდავამ. — კაცები ვართ და გოგონები უნდა დავიცვათ!

— მე თუ მკითხავთ, დიანოზი დაბერდა და, რახან პენსიაზე გადის, ახალი დირექტორი სულაც არ გვინდა, რესპუბლიკა გამოვაცხადოთ და ჩვენი სახლი ჩვენ თვითონ ვმართოთ! — მამუკა გიორგაძეს კოჭებში ეტყობოდა, შორს რომ წავიდოდა.

— იპოლიტეს მმართველობა აღარ გვინდა! — ხმა შეანია ბიჭიკომ. — ჩვენც ხომ უნდა გვკითხონ?

— თუ პირში წყალი ჩავიგუბეთ, ვინ რას გვკითხავს! — ჩაურთო პაპუჩიმ.

— ამიტომ საჭიროა დავაარსოთ არალეგალური გაზეთი, აი, ასეთი! — და საგანგებოდ ამ შემთხვევისათვის გადანახული ფურცელი ამოვაფრიალე.

ჩემი და პაპუჩის ერთობლივი ნახელავი გახლდათ.

ზედ კუთხეში ფერადი ფანქრებით მეზღვაურის მაისურებიანი დიდი ნიკანორი დავხატეთ, ბილა ულვაშები აქეთ-იქით ჰქონდა აპრეხილი. ჩიბუხი ხელში ეჭირა. ბოლი რგოლებად ამოდიოდა და გაზეთის სათაურად იქვეოდა. სათაური კი ასეთი იყო: „გირჩევთ!“ სულ რამდენიმე წინადადება ეწერა: „გირჩევთ, არაფერი მისცეთ, ვინც შაურიანს გძალავთ!“ „მგლის ყმული

თუ მოგესმათ, გირჩევთ საკუთარ ყურებს არ დაუჯეროთ!“
„ვინც იძახის, რუხი მგელი ვარო, ან ჩოჩორია, ან ქრელი კატა, გირჩევთ ჭიტლაყი ამოჰკრათ!“

ცირდავა სიცილით ჩაბჭირდა, პაპუჩის ხელი გადაჰხვია და იკითხა:

— მაშ, თქვენ იყავით, პირველ ღამეს გული რომ გამიხეთქეთ და ფანჯარაზე ამოდენა სიფათი გააკარით?

ცოტა გვიან, როცა ბიჭები ეკვდერიდან სათითაოდ გაილაღნენ, მე და ძია დევი დავრჩით. მხარზე ხელი დამადო და მკითხა:

— ნიკანორ, იცი, რომ გულისაშვილები ჩამოდიან?

გამტკნარებული მივაჩერდი, გულის ბაგაბუგი ვერ დავიოკე, ასე მეგონა, მისი ხმა ძია დევისაც ესმოდა.

— რა უნდათ?

— შენი ხელახლა აყვანა!

ნელა, გვერდიგვერდ მივდიოდით ტყის ვიწრო ბილიკზე და ძია დევი ეკლიან გლერძებს განზე სწევდა.

— იმათ ხომ თავიანთი შვილი შეეძინათ?

— ბავშვი მოგუდული დაიბადა.

მემწვავა, თითქოს ჩემი ბრალი ყოფილიყოს, ის ბავშვი რომ ვერ გაჩნდა.

— მაშ, ისევე მე უნდა ამიყვანონ?

— ჰო!

ვერასულას კლდესთან აღმოვჩნდით. თვითონვე გამიკვირდა, გზა ასე სწრაფად რომ მოვლიეთ. მუშტრის თვალი შევაფლეს კლდეს. ძალიან თუ მოვინდომებდი, ავიდოდი კიდევ ვერასულაზე.

— შენ რას იზამდი, ძია დევი?

არ უნდა მეკითხა. შენს მხრებზე შეგდებულ ტვირთს სხვა ვერ წაიღებს. შენს გადასაწყვეტს სხვა ვერ გადაწყვეტს... ცირდავამ, შევატყვე, საკუთარ ბავშვობაში ჩაიხედა, საკუთარი სულის სიღრმეში, იქ ჭა იყო და ფსკერზე მოგონებები ცოცხლობდნენ. არაფერი უთქვამს, მე კი მაინც მივხვდი.

— მეც ასე გავაკეთებ, ძია დევი!

გულისაშვილები აპრილის ბოლოს გამოჩნდნენ. სკოლიდან ვბრუნდებოდი და ჭიშკართან ნაცნობი „მოსკვიჩი“ რომ დავინახე, გული უცნაურად შემიხტა. იქნებ ჯობდა დროებით თავი ამერიდებინა. ეგერ ეკვდერში მოვეწყობოდი, ნიკანორისტები არ გამცემდნენ, სხვები კი არ მომძებნიდნენ... ეს ისე გავიფიქრე, სასხვათაშორისოდ. სხვა ძალა კი, — არ ვიცი ცნობისნადილი, ფარული ჭოჭმანი, არ მინდა ვიფიქრო, შურისძიების სურვილი, — წინ მექაჩებოდა. ისე ცოცხლად, ისე თვალნათლივ წარმომიდგა ხანმოკლე ბედნიერების დღეები, თითქოს ათას ელნათურას გაეშუქებინა თვალისმომჭრელად და ჩრდილისთვის ადგილი არ დარჩენილიყო. მით უფრო მემწარა იმ საშინელი წუთის გახსენება, როცა ყოველივე გაქარწყლდა, ღალატის შემზარავი, მახინჯი სახე ვიხილე, სისხლძარღვში შხამი და ბალღამი ჩამელვარა, საავადმყოფოს თეთრ კედლებში გამომკეტა მრავალი თვის მანძილზე და არ ვიცი, რამ — იქნებ მავრა დეიდის თბილმა, ლულუნა ხმამ, — მომაბრუნა სიცოცხლისაკენ.

— ნიკანორ, უნდა გახარო! — მრავალა პაპასკირი ჭიშკართან დგას. მკაცრ სახეზე სიკეთის სხივი ინთება. ახლალა ვხვდები, თურმე რაოდენ დაბერებულა მრავალა პაპასკირი. სამუდამოდ საბავშვო სახლზე დაქორწინებულა და შეუძლებელია, მის ბედში რაიმე შეიცვალოს.

— მე არავის ვეშვილები, მრავალა მასწავლებელო! — თითქმის უხმოდ ვლაპარაკობ, ბაგეებს ძლივს ვარხევ.

— რას ამბობ, გეთაყვა! — წარბები ზე აზიდა მრავალამ. უკვე ვიცი, მისი სიმკაცრე მოჩვენებითია. ამ სიმკაცრის უკან უიღბლო დედა იმალება, ვერშემდგარი. მე ის მებრალება... მე, თვითონ უპატრონოს, მებრალება სასწავლო ნაწილის გამგე მრავალა პაპასკირი.

— ნუ გეწყინება, მრავალა დეიდა! — ანგარიშმიუცემლად, შინაგანი კარნახით, შუბლს მკლავზე ვაყრდნობ. — არსად წასვლა არ მინდა, აქაც კარგადა ვარ!

მეტი არაფერი მითქვამს. მრავალამ თმებზე მოფერებით მომქაჩა და გამშორდა. შორიდან ვუყურებ, სანამ ზღურბლს მიღმა გაუჩინარდებოდეს. „მე რომ ცირდავა ვიყო, ცოლად შევირთავდი!“ — გავიფიქრე, მაგრამ ვიცი, ვგრძნობ, ცირდავას გული სულ სხვა მხარეს მიაქანებს.

ჩემს კარადას მივაშურე. ჩანთა შევინახე. ცხელოდა და კურტაკიც გავიძრე.

ოთახის სიგრილე მსიამოვნებდა. იქნებ წამოვწოლილიყავი, მაგრამ ვინ მაცალა. პატარა რწყილა შემოვარდა, ხან ერთ ფეხზე მოხტოდა, ხან მეორეზე, ვითომც მართლა რწყილი ყოფილიყოს.

— ნიკანორ, შენთან მოვიდნენ!

წელი ძლივს ავითრიე. ვატყობდი, რწყილა შურით სკდებოდა, მე კი აღარ შემეძლო სიკეთის სათანადოდ დაფასება. გამახსენდა, როგორ ფრთაგაშლილი მივფრინავდი ბედნიერებისაკენ, როგორ ვერ ვეტეოდი კედლებში და თავს ჭერს ვახლიდი.

შემრცხვა იმდროინდელი ჩემი სულსწრაფობისა, ახლა ფეხს ძლივს ვადგამდი.

პაპუჩი შემეფეთა.

— ნიკანორ, შენთან მოვიდნენ! — ხმაში ამასაც სევდა ეტყობოდა.

— მიდი, ძია დევის გააგებინე! — ჩავჩურჩულე და გზა განვაგრძე.

დერეფნის ბოლოს ოთხნი იდგნენ. იპოლიტე ხელებს იფშენეტდა, ალბათ კარამელისაგან თითები ეწებებოდა და ისე მილიმოდა, ვითომც მე მბრძანებელი ვიყავი, ის კი ჩემი მონამორჩილი. მრავალა პაპასკირი ცოტათი განზე იდგა, ყოყმანობდა, ალბათ ვერ გაეგო ჭეშმარიტი არსი სპექტაკლისა, ამ სცენაზე რომ თამაშდებოდა. ისინი კი, გულისაშვილები, თითქოს არც შეცვლილიყვნენ, ტარიელი გასქელებულა ოდნავ, პრესტიჟული ღიპი უფრო წამოზრდია. წინანდებურად მძიმედ სუნთქავს... თამარს ფეხმძიმობამ წინ წამოზრდილი მუცელი შეატოვა, კვლავაც ფეხმძიმესა ჰგავს, თუმცა ვიცი, ყველაფერი წარსულს ჩაბარდა.

— ნიკანორ! — დამიძახა ტარიელმა და მკლავები გაშალა.

იქნებ ფიქრობდა, ძველებურად გამეორდებოდა ყოველივე. მაშინდელივით გავფრინდებოდი, ხელში ამიტაცებდა, ჭერისაკენ ამისროდა და ხმამალა შესძახებდა: „ჰოპლა!“

მაგრამ მე, ჩემი პატარა ჭკუითაც ვიცოდი, არაფერი მეორდება ამქვეყნად. ნაბიჯი შევანელე და შორიახლო გავჩერდი.

ტარიელმა მკლავები ჩამოუშვა, ნირწამხდარი ჩანდა. იპოლიტე ხელების ფშვნეტას მოეშვა და დამტკბარი ხმით მომიხმო:

— ნუ გერიდება, ნიკანორ, ახლოს მოდი!

მე ისევ იქ ვიდექი.

თამარმა გადმოდგა ნაბიჯი, მძიმედ, ფეხატკიებულივით, ხელი გამომინოდა.

— მოდი, დედიკო, ჩემთან! ასე მალე დაგავინყდი, შვილო? „შვილო?“ — ეს სიტყვა უკვე არაფერს ნიშნავდა და მე ჯიუტად ვდუმდი.

იპოლიტემ იკადრა, მოცუნცულდა, მხარზე ხელი მომხვია, ვითომც ალერსით, თუმცა კანფეტებიანი ხელი თითქოს მენებებოდა, ფრჩხილებმა კი მატკინა.

— ნუ ჯიუტობ, ნიკანორ, ხომ იცი, როგორ უყვარხართ ქალბატონ თამარს და ბატონ ტარიელს! ცოტა ხნით დაგაბრუნებს, თორემ შენი დატოვება აზრადაც არ ჰქონიათ! შენ ხომ დიდი ბიჭი ხარ, კაცურად უნდა გაუგო!

— ჰო, უნდა გაგვიგო, ნიკანორ! — ხმა ჩაეხლიჩა ტარიელს, ნერვულობა დაეტყო, მე კი გავიფიქრე: „გაბრაზდება და მცემს!“

— ჰო, შვილო, ხომ გახსოვს, რა ცუდად ვიყავი! კარგად ვერ მოგექეცით, მაგრამ გვაპატიე! — აფშლუკუნდა თამარი.

გული რალაცნაირად მომეთუთქა, თვალი ამინყლიანდა, მაგრამ ეს ბჟალავები ალბათ კაჟისანი ვართ, ოხრები და ჯიუტები.

— ნიკანორ! — თავზე ხელი გადამისვა მრავალა პაპასკირმა. — თქვი რამე, ძალას არავინ დაგატანს!

მზერა გავეუსწორე და მასვე ვუპასუხე:

— გითხარით მე, მრავალა დეიდა, არავის ვეშვილები-მეთქი!

— სწორსაც იზამ! — მოისმა უცებ დევის ხმა და მხარზე მისი ხელი ვიგრძენი.

— ეს ვინლაა?! — ბრაზით წამოჭარხლდა ტარიელი.

— დევი ბატონო, რატომ კადრულობთ! — იპოლიტესაც სიბრაზისაგან სუნთქვა შეეკრა, თუმცა შეეცადა თავი მოეთოკა. გულისაშვილებს მიუბრუნდა: — თბილისელი ჟურნალისტი გახლავთ, ჩვენი სტუმარი!

— მერე რას ერევა ჩვენს საქმეში? — თამარის თხელ ტურეზე სიკაპასე აისახა.

— თქვენ ეს ბავშვი, ბატონებო, ერთხელ უკვე გაიმეტეთ!

— ვინ არის, კაცო, ეს? რამდენსაა რომ ბედავს?! — წამოიძახა ტარიელმა.

— თქვენგან მიკვირს, მრავალა, რა ვაჭრობა გაუმართეთ ამათ?

მრავალა მთლად გათეთრდა, ხმა კი ვერ ამოიღო.

— მე, შენ... — თავი ბულასავით დაღუნა ტარიელმა, ნაბიჯი გადმოდგა.

თავიდან ცირდავას ხმას სიფიცხე ეტყობოდა, ტარიელის მუქარამ კი თითქოს დაამშვიდაო, აგდებითა თქვა:

— იპოლიტე, შენ იცი ჩემი ამბავი, ეს ლეში მძიმეს ინონის და იმიტომაა ეგრე იმედიანად!

ტარიელმა იღმუვლა და წამოვიდა. იპოლიტე ციბრუტივით დატრიალდა. აქეთ ტარიელს მოუჭრა გზა, იქით თამარს ამშვიდებდა, ცირდავასაც მოუთაფლა, არ დამლუპოთ, ჩხუბი არ დაიწყოს, საქმეს საცხოდ ნუ გავიხდითო.

ტარიელი საბერველივით ქშინავდა, მაგრამ ყოყმანი დაეცყო. იპოლიტემ ისარგებლა და გულისაშვილები ჯიკავ-ჯიკავით კაბინეტში შეაგდო, თვითონაც შეჰყვა.

მრავალა დაბნეული შეჰყურებდა ამ სცენას, უხერხულად დაიწყო თავის მართლება.

— იცით, მე მინდოდა... ბავშვისთვის როგორც ჯობია, ისე... ხომ გესმით?

— გთხოვთ, მაპატიოთ, უხეშად რომ მოგმართეთ, მაგრამ გავფიცხდი! — ცირდავამ გაუღიმა. — იმასაც გთხოვთ, მრავალა, ზედმეტად გულუბრყვილო და მიმნდობი ნუ იქნებით!

— იპოლიტე ისე შემეხვეწა...

— მაგ თქვენს იპოლიტეს კუდი ეწვის! წავიდეთ, ნიკანორ!

უკვე გავდიოდით, მრავალა რომ წამოგვეწია.

— იცით, მაშინ იპოლიტე სხვა ბავშვს გაატანს, მარისს, მაგალითად...

— ეს არ უნდა დავუშვათ! — გადაჭრით თქვა ცირდავამ.

— დიანოზი რომ ჩაერიოს... მისი შენუხება კი არ შეიძლება, განერვიულდება!

— რახან ეგრეა, მე და ნიკანორი ვილონებთ რაიმეს. ხომ, ნიკანორ? — თვალი ჩამიკრა.

— ჰო, მარისზე ჩვენ ვიფიქრებთ! — თავი დავუქნიე.

იმ საღამოს კი კედელზე კვლავ გაჩნდა თაბახის ფურცელი, რომელზეც ეხატა შავი ყვავი. ფრთების მაგიერ ხელები ჰქონდა, თავზე ქოჩორს იგლეჯდა და ბუმბული აქეთ-იქით იფანტებოდა. კუთხეში ჩიბუხიანი მეზღვაური სასაცილოდ იჯლანებოდა და ვითომ ურჩევდა: „იპოლიტე, დაშოშმინდი!“

ბარე უნდოდა იპოლიტეს დაშოშმინება, მაგრამ ორ ცეცხლს შუა ინვოდა და როგორმე ორივე უნდა ჩაექრო. აქეთ სიმამრის ლოგინად ჩავარდნა და ცირდავას მოულოდნელი პრეტენზიები, იქით გულისაშვილების ამბავი და კედელზე დაკიდებული პროკლამაციები. ეს ამბები ჯერჯერობით საბავშვო სახლს არ გასცილებოდა და მანამდე უნდა მოეველო როგორმე. „ვინც მე დამცინის, შენც დაგცინის! — ასე უთხრა ლორჯოლას. — ოღონდ გამიგე, ვისი ხელი ურევია და ნახავ, რა დღე დავაყარო!“ „მაგი რომ ვიცოდე, არავისი დახმარება არ დამჭირდებოდა!“ — დაიქადნა გულგასიებულმა ლორჯოლამ. იპოლიტეს ნათქვამი ცეცხლზე ნავთის დასხმა იყო, ლორჯოლას რაღა ნაქეზება სჭირდებოდა, სიმწრისაგან ისედაც კბილებს აღრჭიალებდა. რაღაც-რაღაცებს უკვე ხვდებოდა, მაგრამ სანამ ბოლომდე არ ჩაეძიებოდა, თავს იკავებდა შურისძიებისაგან. თავიდა დაიახლოვა, მოეფერა. პაპიროსს უწილადებდა ძმაბჭივით. თავიდა არ ეწეოდა, მაგრამ ხროვის მრისხანე ბელადის ყურადღება მოსწონდა და ნაკვალევზე გეზი პირველად იმან ააღებინა. ფურცელზე დახატული მეზღვაური დიდი ნიკანორია, მისი თავგადასავლები კი ბჟალავაზე უკეთ არავინ იცისო.

ამასობაში ტარიელი გაჭიჭინდა, ბავშვივით გაჯიქდა, გინდა თუ არა, აქედან ბავშვი უნდა ნავიყვანო. „მაგ ღვლიპის ჯინაზე!“ — იძახდა და ამ სიტყვებში ხან ნიკანორს გულისხმობდა, ხან ცირდავას.

ორი თავი არ ება იპოლიტეს, სადა ჰყავდა გასაშვილებელი ბავშვები? ერთადერთი პატარა მარიხი იყო, მთლად უდემამოდ რომ ითვლებოდა. უნდოდა შავი დღისათვის შემოენახა, მაგრამ ამაზე შავი დღე როდის დაუდგებოდა და ფანჯრიდან ყალიჩავას გადასძახა:

— ტატიანა, ბავშვები გამოუშვი აქეთ, კანფეტებს მივცემ! ყალიჩავამ, თითქოს სიზმრიდან გამოერკვაო, პატარებს დაუტატანა და თვითონაც უკან მოსდია. პატარები მხიარული ჟივილ-ხვილით გამოიქცნენ.

იპოლიტემ კარამელები ისროლა და ვინც სხვას დაასწრო, ზედახორა გამართა. ზოგს მეტი შეხვდა, ზოგს სულაც არაფერი.

ტატიანა შეცბა, განითლდა. იპოლიტე მიხვდა, კარგი საქციელი ვერ გამოუვიდა, მაგრამ იხტიბარი არ გაიტეხა და გულისაშვილებს თითით უჩვენა.

— აი, ეგერა დგას, სლუკუნებს, ისაა მარიხი! ბავშვს რუხი რეიტუზი ჩამოსჩაჩოდა. თმა გაჰპურძგნოდა. უკანფეტობას მისტიროდა და ჭუნყიანი ხელით ცრემლს სახეზე იზუნინდა. ამიტომაც ვერ ჩანდა მთლად მომხიბლავი. ტარიელი შეყოყმანდა, თამარმა კი გვერდში მუჯღუგუნე ნაჰკრა.

— დავბან და ჩავაცმევ, მერცხალივით გახდება! — ესეც ასე! — გაუხარდა იპოლიტეს, უნდოდა ნაკანფეტარი თითები მოელოკა, მაგრამ სტუმრებისა მოერიდა და ხელების ფშვნეტას მოჰყვა. — ამ წუთას ბავშვი ვერ არის ფორმაში, მაგრამ დამიჯერეთ, წუნუ არ დაედება. თუ მოგეწონათ, დაბრძანდით, მოვილაპარაკოთ!

სკამები ახლოს მოაჩოჩეს, თავები ერთმანეთისაკენ მისწიეს და აჩურჩულდნენ.

მთელი საათი დასჭირდა წვრილმან იწილო-ბინილოს, მხოლოდ ამათთვის საინტერესოს.

ხელი ხელს დაჰკრეს ტარიელმა და იპოლიტემ.

იპოლიტემ ფანჯარა კვლავ გამოალო და ეზოს გადახედა. არაფერი შეცვლილიყო, ოღონდ საკუთარ თავში შეეჭვებულს მზერა გაუმახვილდა.

ეგერ სუმჩხვინდი წამოეწია თავდიდას და ძირს გააგორა. — ბიჭო, რას შევები, ჰა!.. მოიტეხეთ ხომ კისერი?! — უყვირა გაგულისებულმა.

კახა შონია ეკინკლავებოდა თავის დას მაყვალას, ის კი არას უთმობდა და ჩხუბამდე ცოტალა აკლდათ.

— რა ვერ გაიყავით?! — ახლა ამით გასძახა იპოლიტემ. ვაჟიკა-დიდს დოინჯი შემოეყარა და ვაჟიკა-ცქნაფას ხმადაბალ წუნუნს უსმენდა.

ამათთვის არაფერი უთქვამს და ყალიჩავას გასძახა: — ტატიანა, მარიხი მომიყვანე ერთი! აუჩქარებლად, ზანტად შებრუნდა ქალი. ორივე ხელი ამობურცულ მუცელზე ედო. ბავშვები გადათვალა გუნებაში, მეორეჯერაც შემოტრიალდა და ნირშეცვლილმა იკითხა:

— ბავშვებო, მარიხი არ გინახავთ? ბავშვებმა თამაში შეწყვიტეს. ყურპარტყუნამ პირიდან თითი გამოიღო და განაცხადა:

— აქ იყო და აღარ არი! ტატიანამ, შიშით, კვნესასავით — — ბავშვებო, გაიქეცი, მონახეთ სადმე! იპოლიტეს გული ჩაუვარდა, არ მოეწონა პატარა მარიხის მოულოდნელი გაუჩინარება.

— მაშ, წავედით! — ხელი ხელში ჩავავლე. ტყე-ტყე და უკანა ეზოებით ვიარეთ საქონლის გადასადენ ბილიკებზე. წამდაუნუმ კუტიკარი ან ხარდანი გვხვდებოდა. გზა-გზა ვისვენებდით და ყოჩივარდებს ვკრეფდით. წინასწარ არც მიფიქრია, საითკენ მივუძღვებოდი პატარას, მსურდა გულისაშვილებსა და იპოლიტეს გავცლოდი და ეს იყო. წინ სოფლის სასაფლაო გამოჩნდა.

ლობეზე გადავსვი და თვითონაც გადავძვერი.

ეს ლოდები, ჯვრები და ბორცვები მარიხისთვის არაფერს ნიშნავდა, სიმართლე რომ ვთქვა, არც ჩემთვის ნიშნავდა რამეს. ხანდახან, ცხადია, მეც ვფიქრობდი სიცოცხლის წარმავლობაზე, აუცილებელ სიკვდილზე, ამ დროს სევდა შემიპყრობდა, მაგრამ საფლავის ქვები ამაზე არაფერს მეუბნებოდნენ.

ერთგან, საფლავზე ნორჩი ძენა დახრილიყო. ჩრდილში კაცი იჯდა. სულაც არ გამკვირვებია. რამდენჯერაც გავიარე, ელეფთერ ბიძია ყოველთვის აქ იჯდა. შორიდან ვუთვალთვალებდი და გულზე თითქოს ტვირთი ჩამომკიდესო, თავს ისე ვგრძნობდი.

ფართო მხრები მოეხარა, თავი ხელებში ჩაერგო, ვერ გაიგებდი, ეძინა თუ ფხიზლობდა.

ჩუმად ვიდექით. დამავიწყდა, მარიხი წინასწარ გამეფრთხილებინა, რომ არ ეხმაურა. მან კი ხელზე მომქაჩა და შავ სვეტზე ამოკვეთილ სურათზე მიმითითა.

— მოკვდა?

თითი ტუჩზე მივადე, მაგრამ მარიხის წვრილი ხმა თითქოს ჰაერში გასრიალდა. კაცი შეირხა, თავი მოაბრუნა.

დღითიდღე ბერდებოდა ძია ელეფთერი. მწუხარება უხრავდა გულს, ჭაღარა მრავლობდა მის თმასა და წვერ-ულვაშში. უბეები უსივდებოდა. თვალეები ჩაშრეტოდა. კი გვიყურებდა, მაგრამ თითქოს ვეღარა გვხედავდა.

„ძია ელეფთერ, — მინდოდა მომეხოლოდებინა, — ეს მარიხია!“

ვერაფერი ვთქვი.

როდის-როდის გაიღო ხმა:

— ჰა, შენა ხარ?

მიცნო. მე კი ბურთი ყელში გამეჩხირა. საიდან უნდა მეგრძნო მისი მწუხარების სიღრმე, მაგრამ უნებლიეთ მაფრთხობდა უძირო უფსკრულის ხილვა.

ელეფთერმა ისევ საფლავისაკენ მიაბრუნა პირი, შეხედა თავისი უბედური შვილის სურათს და აქამდე ამომშრალი უპიდან ერთადერთი კურცხალი ჩამოუგორდა.

მარიხმა ჯერ მე შემომხედა, თითქოს რაღაცას მეკითხებოდა, მერე კაცს და უცებ სასწაულებრივი რაღაც მოიმოქმედა, რაც მხოლოდ ბავშვს შეუძლია და მასაც არცოდნის სინრფელე აბედვინებს.

გამისხლტა, ძია ელეფთერთან მიცუნცულდა, მხარზე ხელი შეახო და ნვიკინა, მტირალა ხმით ჰკითხა:

— მოკვდა?

კაცმა მძიმედ შეხედა, ძლივს ამოიხვნეშა:

— ჰო!

— დამარხე?

კაცი მოიკუნტა, თავი მთლად დაბლა დახარა და მოგუდულად მითხრა:

— ნიკანორ, მომაშორე ეგ ბავშვი!

მარიხმა კი — საცოდავად:

— სანყალი!

კაცს შეაძაგდა. ხელები პირზე აიფარა და უცნაური, ყრუ ბგერები გამოსცა, ვერ გავიგე, ტიროდა თუ იგუდებოდა.

შემეშინდა, მარიხს მოვქაჩე. გამიძალიანდა, ტკიპასავით აეკრა და ვეღარ მოვაცილე.

ამასაც თვალეები ცრემლისაგან წარეშალა.

თავგზა ამებნა და ერთადერთი, რაც შემეძლო, ის მოვიმოქმედე, — უკან-უკან დავიხიე და მოვკურცხლე...

ელეფთერს გული გასკდომაზე ჰქონდა. ეს, ალბათ, ისეთივე წუთია, როცა მძიმე სწეული დასტაქრის სკალპელს ელოდება და ჯერაც გაურკვეველია, გადარჩება თუ არა. სულის პირველი მოძრაობა ამბობება იყო. „მომაშორეთ ეს ბავშვი!“

— ვილაცამ იკივლა მასში. იმ წამს შეეძლო ხელი ეკრა, ღონიერი ტორის ერთი მოძრაობა იკმარებდა — ეს უცხო, აბეზარი არსება გამქრალიყო. ოღონდაც, ელეფთერის ძალ-ღონე ამოენოვა მწუხარებას. ხელის განძრევის თავი არა ჰქონდა და გულშეჭირვებული შესაბრალისად ითხოვდა: „რას გადამეკი-

დეთ? თავს რად არ მანებებთ? დამტოვეთ ჩემს შვილთან!.. რა თქვენი საქმეა? იქნებ მე ასე მირჩევნია? იქნებ ვტკბები ჩემი მწუხარებით, გულს მიკეთებს ფიქრი, რომ ნაბიჯ-ნაბიჯ ვუახლოვდები ჩემს შვილს, ჩემს ამირანს!..“ მკლავზე ჩამოკიდებული ციცქნა გოგო კი თითქოს ქვეშეცნეულად გრძნობდა, კაცი რომ უფსკრულისაკენ მიექანებოდა და თავისი პანია ხელებით ჩაჰფრენოდა, არ უშვებდა, ცდილობდა შეეჩერებინა ეს ტრაგიკული ვარდნა.

გონს მოეგო ელეფთერი. ეუხერხულა. არ იცოდა, რა ეთქვა პატარისათვის, როგორ მოქცეოდა. იჯდა მდუმარე და ძირს დამტერებოდა. ალბათ, მარიხიც მიხვდა, რომ რაღაცა უკვე შეიცვალა. ხელი უშვა კაცს. საფლავის კიდეზე ჩამოსკუპდა, თან კრიალა მარმარილოს მოეფერა, ნაზად, ლაციციით მოუცაცუნა თითები და ამ უნებლიე, გაუაზრებელმა მოძრაობამ შეძრა ელეფთერი. „ამირანი რომ ცოცხალი მყოლოდა, ამოდენა შვილიშვილი მეყოლებოდა... ეს პანანინა შეიძლებოდა ჩემი შვილიშვილი ყოფილიყო...“ — მოულოდნელმა აზრმა თითქოს სინათლის სხივით გამსჭვალა აქამდე ჩაბნელებული გონება. რაიმე თუ არსებობდა იმქვეყნად, ანგელოზის მოფერება და ლაციცი უფრო ჭრიდა, ვიდრე ელეფთერის გაუთავებელი ვაება.

— მოგწონს? — თვითონვე გაუკვირდა, ხმა ისე შეცვლოდა. თითით ამირანის სურათი უჩვენა, მარმარილოზე ამოკვეთილი.

ბავშვმა თავი დაუქნია, ცოტათი თავისებურად, ოდნავ განზე გადახარა და ისე. ელეფთერი გაშრა. ამგვარად აკეთებდა თავის დროზე პატარა ამირანიც. თავს განზე გადახრიდა და ისე დაუქნევდა. იქნებ ბევრ სხვა ბავშვსაც ჩვევია ასე, მაგრამ ელეფთერს მოეჩვენა, ვითომც გასაოცარ მსგავსებას ხედავდა მარიხსა და ამირანის ბავშვობას შორის.

ნიკაპი აუწია და ჩააცქერდა. ხარბად სწავლობდა, ეძებდა მხოლოდ მის წარმოსახვაში არსებულ მსგავსებებს.

მარიხს ცოტათი შეეშინდა, პირისახე დაემანჭა, ალბათ ასლუკუნდებოდა კიდეც, მაგრამ ელეფთერი უცბად ალაპარაკდა. გიჟური სურვილი დაეუფლა აქვე, ამნუთას ყველაფერი აეხსნა ამ პატარა არსებისათვის, ისიც ეზიარებინა თავისი ტანჯვისათვის. იქნებ მართლაც ციური ანგელოზი ეჯდა წინ და

გულის ფიცარზე იბეჭდავდა ყოველ სიტყვას. მარიხს თავი განზე გადაეხარა (ამირანიც ასე ხრიდა განზე თავს!), უსმენდა, თუმცა სიტყვათა აზრი სანახევროდ არ ესმოდა. ელეფთერი იხსენებდა ამირანის პატარაობას, უამრავ წვრილმანს აღნუსხავდა თურმე მისი გონება. ეჩვენებოდა, რომ ეს ამბები ახლა ხდება, მათს თვალწინ. ამირანი არ დაღუპულა, ხატოვნად ცოცხლდებოდა კაცის სიტყვებში. არასოდეს იმ ტრაგიკული დღიდან ამდენი არ ულაპარაკია ელეფთერს, მავრასაც კი არ განდობია ბოლომდე. ეჩვენებოდა, რომ მავრამ უფრო იოლად გადაიტანა უბედურება, საკუთარმა ავადმყოფობამ და ხორცის ტკივილმა შეუნელა სულის ტკივილი, თუმცა მეორე წამს თავს ისჯიდა, ახსენდებოდა ფარული დარდი ქალის მზერაში...

ამას უყვებოდა ახლა პატარა მარიხს და ბავშვის გაფაციცებულ თვალეში თანაგრძნობას ეძებდა.

— მერე ხომ ისევ გაიღვიძებს? — იკითხა უცებ მარიხმა.

— გაიღვიძებს და გაცოცხლდება!

ელეფთერს ენა ჩაუვარდა, ერთხანს ჩუმად უყურა და თავი დაუქნია.

— კი, გაცოცხლდება... — ფიქრში დაასრულა, — „იქნებ შენში...“

„როგორა ჰგავს ამირანს!“ — ყოყმანით დასძინა.

ალბათ, პატარა მარიხი ყველაზე ნაკლებ ჰგავდა ამირანს, მაგრამ რას არ მისცემდა ელეფთერი, ვინმეს ტყუილი რომ ეთქვა, ვინმე რომ მიმხვდარიყო, რანაირი სიცრუე სჭირდებოდა ახლა ელეფთერს... რატომ არ შეიძლებოდა, ეს პანია არსება მართლაც ამირანის ასული ყოფილიყო... თვალტანადი ბიჭი კი იყო ამირანი. იქნებ იეშმაკა სადმე თავის თანატოლთან, იქნებ მთლად იმქვეყნიურ სასძლოსთან იეშმაკა, ადრევე იცნობდა მარინეს და იმ დღეს იმიტომ აედევნა საბედისწეროდ ავტობუსს... მერე ღმერთმა გადმოხედა წყალობის თვალთ, მათი შეცოდების ნაყოფი, ამირანისა და მარინესი, აქ, ამირანის საფლავთან მოჰგვარა ელეფთერს... ეს იყო ფანტასტიკურზე ფანტასტიკური დაშვება, მაგრამ ვინ რა ხარჯში ჩავარდებოდა, თუ ელეფთერთან მივიდოდა და ეტყოდა: „უნდა მოგილოცო, ელეფთერ, იქნებ ჭორია, მაგრამ შვილიშვილი გყოლია თურ-

მე, ამირანის ასული...“ ძნელი დასაჯერებელი კი იქნებოდა, თუმცა ელფეთერის მოწყურებული სული იოლად დაიჯერებდა ამ სიტყვებს.

— რა გქვია?

— მარიხი!

— დედ-მამა არა გყავს?

— მე დედიკო არა მყავს და მამიკო არა მყავს! — სწრაფად, დაზეპირებულივით ჩაარაკრაკა ბავშვმა.

„ჰგავს!“ — თავს ირწმუნებდა ელფეთერი. მოუთმენლობა იპყრობდა უფრო და უფრო. მალე უნდა მისულიყო შინ, შემონმებინა ამირანის ბავშვობისდროინდელი სურათები, ერთხელ კიდევ შეედარებინა და დაბეჯითებით ეთქვა: „ჰგავს!“

— თუ ჩემთან წამოხვალ, მანქანით გაგასეირნებ!

გოგონამ თავი დაუქნია, სახე გაუნათდა.

წამოდგა ელფეთერი, საფლავის მარმარილოს დაეყრდნო და ისე წამოიძრა. ამ თავის სიმაღლიდან დახედა ბავშვს. იგი მთლად პანია ჩიტსა ჰგავდა. გასაკვირიც იყო, სიცოცხლე როგორ თავსდებოდა ამ ციცქნა სხეულში. მარიხმა მიამიტად ამოხედა და ხელი ნდობით გამოუწოდა.

წავიდნენ.

ზვავივით მძიმე და მოუხეშავი კაცი ნელა მიადგამდა ნაბიჯს. პატარა გოგოს წვრილი ფეხები კი მოკლე ნაბიჯებს ითვლიდა.

ერთხელ მოიხედა ელფეთერმა. სინათლე დაკლებოდა თვალში და სვეტზე გამოსახული ამირანი ძლივს შეიცნო. მარიხმა კი ხელი დაუქნია — „ნახვამდის!“

გაიარეს მოხრეშილი ბილიკი. ელფეთერის თავში სრული ქაოსი ტრიალებდა. თვითვე ვერ გაეგო, რას ნიშნავდა ყოველივე, რას სჩადიოდა, რას ეძებდა, რა უნდოდა ამ ბავშვთან?

პატარა მარიხი კი, ნდობითა და შიშით შეპყრობილი, ნაბიჯებს ჩქარ-ჩქარა იცვლიდა, თავისუფალ ხელს წინ და უკან იქნევდა. ნდობით იმიტომ, ძლიერი კაცის გვერდით მიდიოდა და სასაფლაოს გაუგებარ იდუმალებას აღწევდა თავს, შიშით იმიტომ, რომ კაცის მდუმარება აფრთხობდა და ყოველი ნაბიჯი იყო შეუცნობელი.

გზისპირას „ნივა“ იდგა. ელფეთერმა კარი გამოაღო, ხელი შეაშველა. მარიხი შეფოფხდა, წინა სავარძელზე დასკუპდა.

უმალვე ცალი ხელი თამამად შეავლო საჭეს, თან კაცს შეხედა, მიწყრება თუ არაო. ზუსტად ასე იქცეოდა ამირანი, როცა სამი წლისა მანქანაში შეფოფხდებოდა. ცალ ხელს საჭეს ჩაავლებდა და მამას შეხედავდა, მიწყრება თუ არაო.

ელფეთერი არ უწყრებოდა. არც მარიხს განყრომია. საჭეს რომ მოჰკიდა ხელი, მისმა უზარმაზარმა ტორმა ბავშვის ნაზი ხელიც შიგ მოიყოლა და ამ შეხებამ, უნებლიე ლაციცმა თვალთ დაუბნელა. არ ახსოვდა, როგორ ჩართო სტარტერი, როგორ გადასწია სიჩქარის ბერკეტი, მანქანა როგორ დაძრა. ნამთვრალევივით მართავდა და საკუთარ ჭიშკართან ინტუიციამ და ჩვევამ მიიყვანა, თუმცა აზრი და თვალისჩინი გამოთიშვოდა.

გადმოვიდა მანქანიდან. შემოუარა და გოგონა ხელში აიტაცა. ბავშვმა კისერზე შემოაჭდო წვრილი მკლავები, ლოყასთან ჩააორთქლა და გაიტრუნა. ამირანიც ასე გაიტრუნებოდა ხოლმე მამის მკლავებში. თავდაპირველად ემჩატა პანია მარიხი, ბუმბულის წონა ჰქონდა. ამირანის გახსენებამ კი ღონე უცებ წაართვა, თითქოს ისიც ჩამოეკიდა მკლავზე. მარიხი კი არა, მარიხი და ამირანი, ორივე ერთად აეტატებინა, ჩაეხუტებინა და ასე შევიდა ეზოში, აიარა კიბე და უნებლიეთ შემინდა, ბავშვი არ დაშვარდესო. საფეხურზე დასვა, მკლავი მოისრისა, დაჰბუყებოდა.

ახლალა გაიხედა უკან. „ნივა“ მოუხერხებლად გაეჩერებინა, გვერდულად იყო გაჩხერილი. ჩაირბინა, ეზოში შემოაგორა და, ჭიშკარს რომ კეტავდა, გზად მიმავალ მეზობლის ბიჭს დააბარა, შენს გაზრდას, საბავშვო სახლში შეიარე, გააგებინე, მარიხი ელფეთერთანააო.

მერე კიბე კვლავ აირბინა, სასტუმროს კარი შეაღო, შეიხედა და დაბინდულ ოთახში, სადაც ყველაფერი ამირანს ეკუთვნოდა. ზღურბლზე შეყოყმანდა. ამ თავისი ნაბიჯით იქნებ ბავშვს აფრთხობდა. უკან დაიხია, მაგრამ ამასობაში მარიხი თვითონ შეფრთხილდა, შუა ოთახში შემცბარი გაჩერდა.

ელფეთერი იდგა და უყურებდა.

დადინჯდა ბავშვი, კედლების გასწვრივ ჩაიარა. ამირანის ნივთებს და სურათებს დააცქერდა. ასე მუზეუმის დარბაზებში დადიან ხოლმე, თუმცა მარიხმა, ცხადია, არც იცოდა, რა იყო მუზეუმი. წრეს რომ შემოუარა, ერთხელაც შებრუნდა,

ამირანის დიდ სურათთან მივიდა, თითის წვერზე აინია და ფეხსაცმელსაც ვერ მიწვდა. ელეფთერი მივიდა, ასნია. მარხმა ლოყაზე მოუთათუნა ამირანს, ვითომც მოეფერა. ელეფთერი კი გვერდიდან გაჰყურებდა ბავშვის პროფილს და გული კვლავ აუჩქარდა — „ჰგავს!“

ხელში ბავშვატატებული დაეშვა კიბეზე. სამზარეულოს კარი შეაღო, მაგიდასთან დასვა.

— გშია?

მარხს შიოდა. ელეფთერმა მაცივარი გამოაღო. უკვე რამდენი წელია, თეფში სად იდო, ისიც არ იცოდა.

ერთ საათში მავრა მოქლოშინდა. გული ხელით ეჭირა. სახეზე ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა. შორიდანვე შეუძახა შეშინებული ხმით:

— რა მოხდა, ელეფთერ!

ზღურბლზე გაოცებული შეჩერდა.

დაბალ ტაბლას უსხდნენ ელეფთერი და მარხი.

მომცრო, ყელში გამოყვანილი ჭიქები ედგათ. ელეფთერი ღვინოს ისხამდა, მარხი — ლიმონათს. ელეფთერი სადღეგრძელოებს იგონებდა, ეს, აი, იმ თოჯინას გაუმარჯოსო, ან იმ ყურცქვიტასო, მარხის ცხვირის წვერსა და ყურის ბიბილოებსო... გოგონა კისკისებდა და ჭიქას ჭიქაზე უწკარუნებდა, ერთადერთ სიტყვას ეტყოდა პასუხად — „გაუმარჯოს!“

უყურა ამათ მავრამ და იქვე, კართან დადგმულ სკამზე დაეშვა, მუხლზე ხელი დაიტყაპუნა, არცთუ მკაცრად შეუტია ქმარს:

— გასულელდი, კაცო, შენ?

იმ ღამეს მარხი წინა ოთახში დააძინეს და ჩურჩული აუტყდა ცოლ-ქმარს.

— ჰგავს, ამირანის სახელსა ვფიცავ, ჰგავს... — ირწმუნებოდა ელეფთერი.

„რამ დაგაბრმავა, კაცო!“ — უნდოდა ეთქვა მავრას, მაგრამ ქმრის უცაბედი ცვალებადობით შეშინებული გონს ბოლომდე ვერ მოსულიყო.

დილით უთენია დააწყვიტა ორივემ თვალი.

— რა გადანყვიტე, ელეფთერ? — შეეკითხა ქალი.

კაცმა არაფერი უპასუხა. ხვნეშით წამოდგა. წინა ოთახში გავიდა და მძინარეს დააცქერდა. ცოტა ხანს დუმდა, მერე მისი ჩურჩული მოისმა:

— დამიჯერე, მავრა, ძალიანა ჰგავს!

ცირდავაზე მეც შემივარდა გული, მაგრამ მე ხომ კაცი ვარ. ახლა რომ ვიხსენებ, ერთი ჩვეულებრივი, კეთილი და პატროსანი ჭაბუკი იყო. მიკვირს, რამ გადარია ეს ქალები? იქნებ იმიტომ მოსდიოდათ თვალში, ჩვეულ გარემოში სიახლე რომ შემოჰქონდა. სოფელი არცთუ ისე დიდი გახლდათ, საბავშვო სახლის თანამშრომლები წლების მანძილზე იცნობდნენ ერთმანეთს, დღე ჰგავდა დღეს, ახალი არაფერი ხდებოდა, ან თუკი ხდებოდა, ისე ნელა და შეუმჩნევლად, სიახლის ხიბლი ეკარგებოდა. ცირდავა სულ სხვა სამყაროდან ჩამოვიდა. განა შორია თბილისამდე, მაგრამ სიშორე მარტო კილომეტრებით როდი იზომება. ჭაბუკის ყოფა, სიტყვა-პასუხი, ჩაცმულობა, თუნდაც ის, რომ მოუნდა — წვერი მოუშვა, გადაიფიქრა — მოიპარსა, სათვალე (ჩვენს ნაცნობებში სათვალეს არავინ ატარებდა!) — ყოველივე ამას სიახლის ბეჭედი ერტყა... კარატეს ილეთები იცისო და, გასაგებია, ჩვენ, ბიჭები, მივცვივდით... მაგრამ გოგონები?.. აგერ ანუში რომ ანუშია, ტკიპასავით ზედ ეკვროდა, სადმე მოიხელთებდა და მკლავზე მიეხუტებოდა... იქნებ მთლად მამიკო ეგონა, თუმცა ამაზე სიტყვა არ დასცდენია... მერვეკლასელ სულიკო ანთელავას თვალი უცნაურად ებინდებოდა, ქვეშეცნეულად თუ ცდილობდა, რაც იყო, იმაზე დიდი ქალიშვილი გამოჩენილიყო... მზევარ კიტია, ეს ჩხინკა და ელამი, სულ ცხვირნინ უტრიალებდა, ტკარცალებდა, ტლინკებს ისროდა... ვატყობდი, აქეთ ლორჯგო იფხორებოდა, შამუგია, ჩემს ციციწო კორძახიას ხომ არ დაადგა თვალიო, იქით ფუცუკა სკდებოდა ეჭვით, ფუნთუშას ხომ არ შეხედა სხვანაირადო... თვით ცირდავას წარმოდგენაც არ ჰქონდა ამაებზე.

რომც ცოდნოდა, ყურადღებასაც არ მიაქცევდა ამ ბავშვურ-ჩურჩულვით ვნებებს, ოღონდაც კაცი იყო და რანაირად არ უნდა ეგრძნო უფრო სერიოზული, მაღალი ძაბვის მუხტი, რასაც შეიძლება ჰქვია-ქუხილი მოჰყოლოდა. ერთი შეხედვით, ჩვენმა ბუნებრივმა ელიკო ვერულავამ სრულიად უმიზეზოდ აითვალისწინა მრავალა პაპასკირი, სასწავლო-აღმზრდელობითი ნაწილის გამგე. „ეგ პინგვინი, ეგაო!“ — ბოროტად ჩაისისინა. არც მრავალას ეხატა გულზე დირექტორის ქალიშვილი. სიძულვილის მიზეზს ვითომც ვერ მიუხვდა, თავისთვის კი გაიფიქრა: „გათხოვილი ქალია, ეშმაკები თუ არ უღიგინებენ, რას მერჩის, რას მეცილება!“

ელიკოს სძულდა თავისი ქმარი. იმ პირველი ღამიდან მოყოლებული, როცა ვნებით გათანგული, სირცხვილის ცეცხლით დამწვარი ელოდა იპოლიტეს კაცურობის დასტურს, ახალგაზრდა კაცი კი უცებ ატირდა და ბოდიშების ლულული მორთო. „ჩაინი იქით!“ — მკვახედ უბრძანა ელიკომ, წამში გაუარა ვნებამ, სირცხვილის ცეცხლს კი ვერა და ვერ მოერიო. მას შემდეგ ყოველი ღამე წამებად გადაექცა, თითქოს ვიღაცა ავალდებულებდა ამ ცივისხლიან გომბეშოსთან წოლილიყო. ერთი სიტყვაც კმაროდა, დიანოზი სიხარულით გააპანდურებდა სიძეს, არათუ სოფელში, რაიონშიც ამოუკვეთავდა ფეხს, მაგრამ ელიკომ თავმოყვარეობა ვეღარ გადასძალა. საკუთარი ნებით მოიმოქმედა ყველაფერი, ვერავის დაადანაშაულებდა და ამან გადაუკეტა გზა... ბედნიერი ცოლის როლს თამაშობდა, უნაყოფობასაც თვითონ იბრალედა. თანდათან შეურიგდა კიდეც ბედს. მისი ქალური ბუნება სიყვარულს მოითხოვდა, ის კი თავს იტყუებდა, ლოგინი კი არაა მთავარი, ურთიერთგაგებაა მთავარი, მე და იპოლიტე ერთმანეთს ვუგებთო. იმას როგორ იფიქრებდა, ჩემი უღონო ქმარი ხელს გამოიღებს და პატარა გოგოებს გადაეკიდებაო. ქმარი რომ ჩოგანით სცემა, გული შხამით აევსო. თითქმის მიფერფლილი სიძულვილი ცეცხლად შემოენთო, გაუათასკეცდა, სულში ვეღარ იტევდა და პირველად მაშინ გაიფიქრა, რომ არაფერი საშინელება არ იქნებოდა ასეთი ქმრის ღალატი. ბუნებით არ იყო ღალატის ქალი და განითლდა. რომც მოენდომებინა, ირგვლივ ვერავის

იპოვიდა, კაცი რომ კაცად მოსწონებოდა. ყველა იპოლიტედ ეჩვენებოდა, ყველასაგან იმ პირველი ღამის დამცირებას მოელოდა. კაცებს ისე უკმეხად ექცეოდა, ფიქრშიც ვერავინ შეჰხედავდა თუნდაც უცოდველ არშიეს. მაგრამ რასაც ადამიანი თუნდაც ფიქრში დაუშვებს, იგი ლეგალობის სტატუსს იძენს და მეორეჯერ გაფიქრებისას ჩვეულებრივ აზრად იქცევა. ხელმეორედ თავში რომ ასეთი აზრი მოუშენიფდა, არ განითლებულა, უხერხულობა არ უგრძენია, პირიქით, წარმოსახვაში აბსტრაქტული, მოგონილი ღალატი გაუცოცხლდა და გული შეუთრთოლდა, თითქოს დანაშაულზე შეასწრესო. ამიერიდან ეს იყო საიდუმლო, რასაც ვერავის გაანდობდა. და მაინც, ოჯახის დანგრევა არც უფიქრია. მაშინ, მწარე თავლობის თვეს, ჯერ კიდევ შეიძლებოდა ქმართან განშორება, ამდენი წლის შემდეგ კი ეშინოდა, ქვეყნის დასაცინი და მასხრად ასაგდები გაგხდებოდა და არ არსებობდა ძალა, სიმართლე ბოლომდე ეთქმევინებინა. ამ ფიქრებით იყო აფორიაქებული, როცა ცირდავა ჩამოვიდა. მოენონაო, — ძნელია ამისი თქმა. ელიკო თავის ნაფიქრალს ისე ღრმად ინახავდა, კაცი ვერას გაუგებდა. ახსოვდა ვაჟის ბავშვობა, უფრო სწორად, ახსოვდა გვარი, დაჭორფლილი პირისახე და ჟღალი თმა. ახლა კი სულ სხვა ფერისა და აღნაგობის სათვალისანი ჭაბუკი გამოეცხადა და ძნელი იყო მასში ობოლი ბიჭის ამოცნობა... არ უნდა აჩქარებულყო, ცოტა მაინც მოეცადა! — ამ აზრს თუ ჩაუღრმავებოდა, ატირდებოდა კიდეც და გულდამძიმებული ელი ცდილობდა თავი ქარაფმუტად წარმოესახა, სინამდვილეში კი მძიმე ბუნებისა იყო და ძვირად უჯდებოდა ის მცირე ფლირტი, რისი უფლებაც ვაჟს მისცა. რაკი ცირდავაზე ფიქრმა გული აუჩქროლა, უმალ შეეცადა, გაერკვია, სხვა ვინ აჩქარდა, სხვას ვის გაუტყდა ღამის ძილი. შეუმცდარმა ქალურმა ალლომ მიახვედრა — „ცივი პინგვინის“, მრავალა პაპასკირის ყინულოვანი გულიც გალმხვალყო... „დიახ, ბატონო დევი!“ — ოფიციალურად, თავშეკავებით მიმართა მრავალამ და ელიკომ მის ამ თავშეკავებაში უმალ დაიჭირა შერბილებული, მრავალასათვის უჩვეულო კილო.

ელიკოს გარდა, ვერც ვერავინ შეატყობდა ამას. ცირდავა რომ პირველად დაინახა, მრავალას წესიერად არც შეუხედავს, მაგრამ გული რატომღაც დაუმძიმდა. ღამე, სიზმარში ვილაცას ეჭიდავებოდა და იტანჯებოდა. შუალამეს გამოელვოდა ოფლად გაღვრილს. გული აჩქარებით უცემდა. ცივი წყალი მოსვა. რა ეშმაკი შემომიჩინდაო, თავს შეეკითხა და თვალი დახუჭა. იმ ღამეს მეტი ვერ დაიძინა. ვერც მომდევნო ღამეებს იძინებდა. გული აუჩქარდებოდა ხოლმე უცნაურად, ჰაერი არ ჰყოფნიდა და ვალიდოლს იდებდა ენის ქვეშ. ამ ყოფაში ვინმეს რომ ეხილა, ალბათ მიუხვდებოდა გასაჭირს, მაგრამ არავინ იყო მარტოქალის მოყურადე. სამსახურში კი თავი იმგვარად ეჭირა, ელიკოც დაეჭვდა, ხომ არ მომეჩვენაო. დილით ისე ეშმაკდებოდა „სიხარულში“ წასასვლელად, თითქოს ომი უნდა გადაიხადოსო. მართლაცდა, ნებისყოფის დაძაბვად უჯდებოდა ყოველი წუთი. ცდილობდა, ვაჟს გარიდებოდა, მაინც მის სიახლოვეს ტრიალებდა. სულ იმის შიშში იყო, შემამჩნევნო. საოცარია, სიყმაწვილის ქარაფშუტული თავგადასავლების შემდეგ მამაკაცისაკენ არც მიუხედავს. ახლა კი, „სიბერის ზღვარზე“, როგორც თვითონ ფიქრობდა, მაცდური რამ ჩაუსახლდა სულში და ჩვეული კალაპოტიდან ამოაგდო. ყველაზე ნაკლებ თვით ცირდავა ხვდებოდა ამ ამბავს. აზრადაც არ მოსვლია, მრავალას გატაცების საგანი ვარო. ამიტომაც ექცეოდა ასე თამამად და ცოტათი ფამილარულად... დაძაბულობისაგან დაღლილი და ნერვებანეწილი ბრუნდებოდა საღამოს შინ მრავალა, გაუხდელად დაეგდებოდა ცალუღელა სარეცელზე და დიდხანს ტიროდა... თანდათან ჩაეძინებოდა. უცაბედად გაელვოდა და შუალამეზე და დილაღად თვალედაჭყეტილი ჭერს მიშტერებოდა, თითქოს ზედ დევი ცირდავას ხატება ყოფილიყოს გამოსახული. დღისით სულ იმას ნატრობდა, ნეტავი ეს ცირდავა მალე წავიდოდეს აქედანო, ღამით კი გიჟდებოდა, ვაითუ მართლა წავიდეს და დილით უკვე არ დამხვდესო... ელიკო არც არასოდეს ყვარებია, მაგრამ საღი გონება კარნახობდა, თვითონაც არაფრის იმედი არ უნდა ჰქონოდა...

— დიანოზი როგორ ბრძანდება? — ცივად, უინტერესოდ ეკითხებოდა.

— უკეთ! — მოკლედ, ასევე ცივად პასუხობდა ელიკო. ორივეს კარგად ესმოდა, რაც ამ სიტყვა-პასუხში იგულისხმებოდა. სწრაფად შორდებოდნენ ერთმანეთს, სხვადასხვა მხარეს მიემართებოდნენ, ფიქრით ალბათ ცირდავასაკენ, თუმცაღა არც ერთი ეს გზა მისკენ არ მიდიოდა...

დავწერე ეს სიტყვები და ჩავუფიქრდი. რისთვის ვყვები ამას, რა მანერინებს? მაშინ ხომ პატარა ვიყავი და ბევრი არაფერი გამეგებოდა. ახლა „ოხოტსკის“ კუბრიკში გამომწყვდეული ვისხენებ წვრილ ნიუანსებს და დასკვნაც გამომაქვს. ყველასათვის სიკეთე მინდა, მაგრამ როგორ? რაც არა მაქვს, საიდან გავცე? ესენი რომ მოგონილი პერსონაჟები ყოფილიყვნენ, ერთს მაინც გავაბედნიერებდი! ალვწერდი, როგორ გადალახა ელიკომ საკუთარი სიჯიუტე, ერთ მთვარიან ღამეს მივიდა მარტოკაცის ოთახში. ცრემლით დააღბო ცირდავას ბალიში, გული გადაუხსნა, დამტანჯა ჩემმა საიდუმლომ, მეტი აღარ შემიძლიაო. ცირდავა გაუგებდა, მხურვალეებით გაუთბობდა გულს, ის ერთი ღამე გახდებოდა ჯილდო იმ ტანჯვის წილ, რაც ელიკოს გადაეტანა დღიდან თავისი დაბადებისა... მაგრამ მე ხომ ვიცი, ელიკო ვერაფერს გადალახავს, ეს ყოველივე მის ზმანებებში დარჩება, ქმრის ხელში მონაზვნად ქცეული გულს უფრო გაიფიცებს, პატივმოყვარეობის ციხე-გალავანს შემოიშენებს... ჩამოჯდება დიანოზის სარეცელთან, ბალიშს შეუსწორებს და დამნაშავის კილოთი მერამდენეჯერ ეტყვის — „როგორც შენ გსურს, მამა!“ ელიკოსთვის თუ ვერა, მრავალა პაპასკირისათვის შემეძლო მეშველა. რა სჭირდა ქალს ცირდავას დასანუნი, თუ არა ასაკი (ცოტათი უფროსი იყო ვაჟზე!). სოფლის შარაზე მრავალა რომ მიირხეოდა, მამაკაცებს თვალი ზედ რჩებოდათ, დედაკაცები შურიტა სკდებოდნენ... კალამი ჩემი იყო და დევი ცირდავას, თუ მოვისურვებდი, ისე გადავრევდი, ხელში გიტარას ავალებინებდი, პაპასკირის ფანჯარასთან ღამის სამ საათზე სერენადებს ვამღერებდი. ოღონდაც, სიმართლეს ვერსად გავექცევი. დევი ცირდავამ ვერასოდეს გაიგო მრავალა პაპასკირის საიდუმლო, იქნებ თვითონაც მოსდიოდა თვალში, მაგრამ გადაულახავი იჩვენებოდა ქალის წინააღმდეგობა...

რა იშვიათია ბედნიერი სიყვარული! ორი არსების სრული, ჰარმონიული თანაწყობა. საუბედუროდ, გაუბედავნი სანადელს იშვიათად თუ აღწევენ. ამიტომაც არ ესმოდა ცირდავას ცისია დევდარიანის გულის ძგერა. ვერც კი წარმოედგინა, „თითქმის ბერიკაცი“ რანაირად უნდა მოსწონებოდა „ამ ბავშვს“. ცისიას კრთომა და ლოყების აღვივება ქალწულებრივ მორცხვობას მიენერებოდა. ეს კი მხოლოდ ალერსიან ღიმილს იწვევდა, როგორც უღიმიან და ეფერებიან მომხიბლავ ბავშვებს.

რამდენი სასიყვარულო სამკუთხედისა და მრავალკუთხედის დახლართვა შემეძლო. ადამიანის გული ვერ ძლებს უსიყვარულოდ, იგი მუდამ ეძიებს თავის სწორს. ფუცუკა რომ ფუცუკაა, ისიც ხომ ფუნთუშაზე გადაირია და თუმცა ცქიფურიშვილებმა არაერთხელ ბერტყეს, მრავალი წლის შემდეგ, ელექტრომექანიკოსის ხელობა რომ შეიძინა და ჯიბის ფული გაუჩნდა, თავისი ბავშვობის გატაცება მოისაკლისა, მაგრამ ამ დროისათვის ფუნთუშა კოლმეურნეობის ბრიგადირის ცოლი და გოგო-ბიჭის დედა აღმოჩნდა. ეჰ, ყველა თავისთვის ეძებს ბედნიერებას! ერთადერთი, ლორჯგო შამუგისა და ციციხო კორძახიას რომანი მიედინებოდა აუმღვრევლად. ტანდაბალი, ძვალმსხვილი, ჩხუბისთავი და ანცი გოგო ქერა, მაჯისსიმსხო ნაწნავებით სხივებს იჭერდა. კარგადაც ხედავდა ეშმაკისფეხი ლორჯგოს ვნებათაღელვას და სულ კრიჭაში ედგა. ხანდახან თავშიც უტყაპუნებდა, ამისათვის მერხზე უხდებოდა შეხტომა. ლორჯგო ღმობიერ თვალებს შეავლებდა და ხვეწნით ეტყოდა: „კაი, გოგო, მოისვენე!“ ასე გრძელდებოდა ეს ამბავი. ლორჯგო არ ეშვებოდა ციციხოს, ციციხო წინანდებურად უტყაპუნებდა თავში და ეშმაკურად ხითხითებდა. აღმზრდელ-მასწავლებლებს გული უსკდებოდათ, ერთმანეთი არ შეაცდინონო... შეაცდინეს კიდეც!.. ახლა, ოხოტის ზღვაზე რომ მივცურავ, პირველი ლორჯგოსძე უკვე ორი წლისა ბრძანდება...

არ მახსოვს, რა ასაკისა ვიყავი. ამბაკო ცომაიამ თმაზე მომწინკნა და შემეკითხა:

- რას შვები, ბიჭო, ნიკანორ, ცოლს როდის ირთავ?
- არ მინდა მე ცოლი! — მორცხვად თავი დავხარე.

კაცები შეკრებილიყვნენ, ლაზლანდარობდნენ და ჩემს პასუხზე ახარხარდნენ.

მერე გულისაშვილებმა წამიყვანეს, ახალი ყოფით აივსო ჩემი არსება და ერთხელ მამიკო-ტარიელმა იანგლა:

— ნიკანორ, ბიჭო, ცოლი არ გინდა?

თავი გავაქნიე. ოჯახის საქმეებს დედა-თამარიც აუდიოდა, ცოლი რად მჭირდებოდა.

გავხდი თორმეტისა და ყური ვცქვიტე. თურმე სადა ხარ!.. ლორჯგოს ციციხო მოსწონს, იმას ის, ამას ეს... სხვებს არ ჩამოვრჩე-მეთქი და გავიხედ-გამოვიხედე. ჩემი მოსაწონი დედამინის ზურგზე ზღაპრის ფერია თუ იქნებოდა... ალბათ, მთლად ასე არ ყოფილა! გულს თუ სწყურია, დიდხანს მწყურვალ ვერ დარჩება. ზღურბლზე მიმოზა კაცისა რომ დავეჯახე და ვაიმეო, დაიკვნესა, ის ხმა გულზე მომხვდა, თითქოს სისხლიანი ჭრილობა დამაჩინა. ასე გამიჩნდა საიდუმლო... „ნიკანორ, რა უცნაური ხარ!“ — მითხრა ერთხელ მიმოზამ. შევხედე და გული შემიხტა. მართლაც ზღაპრიდან მოსული სიზმარი იყო და თითქოს მიწიერებში არც ერია. ხელისგულზე უნდა დაგესვა ადამიანს, მუდამ ფერებასა და ალერსში გყოლოდა... იმ დღიდან ბროლის სასახლეებს ვუშენებდი მიმოზა კაცისა, ურჩხულებისგან ვიცავდი... ეჰ, ქოხიც არ მეზადა და ბროლის სასახლეს როგორ ავაშენებდი. ურჩხული თითქოს დავამარცხე, მაგრამ ხანდახან ვინც მარცხდება, უფრო მოგებულნი რჩება. მე რომ იმ დღეს ლორჯოლას გაველახე, მოვიდოდა მიმოზა, სასთუმალს გამისწორებდა, შუბლზე ხელს დამადებდა... მაგრამ მე გმირობა მენადა. გმირს ტაშს უკრავენ, შესაბრალისი არაფერი სჭირს. თუ არ შეგიბრალებს, არც შეგიყვარებენ. ლორჯოლასთან ჩემი შეტაკება კი აი, ასე მოხდა...

მარიხი ბიძია ელეფთერთან დავტოვე. ამით ის კი არ მი-ფიქრია, გოგონას ბედი გადანყდა-მეთქი. უარეს შემთხვევაში

ძია ელეფთერი სასაფლაოზე არ დატოვებდა, ჩაისვამდა მანქანაში და „სიხარულში“ ამოიყვანდა. იფიქრებდნენ, ეს მარიხი, დახეთ, ლაგვილაგების მანქანაში დასეირნობსო. ელეფთერს საყვედურს ვერავინ შეჰკადრებდა, მე კი არავის გავახსენებოდი. ამასობაში ალბათ გულისაშვილებიც აიკრავდნენ გუდანაბადს.

იპოლიტემ ცეცხლი ჰყარა პირიდან, იმუქრებოდა, ბავშვი მომგვარეთ, თორემ მილიციას გამოვიძახებო. „შეგირცხვა კაცობა!“ — დაუგდო გაგულისებულმა ტარიელმა. გულისაშვილების მანქანის მტვერი ჯერაც არ იყო შარაზე დაფენილი, მეზობლის ბიჭმა მოიტანა ამბავი, პატარა მარიხი კი არ დაკარგულა, ელეფთერ ლაგვილავასთან არისო. იპოლიტე მავრა ექთანს ეცა. თავს გახვედითო, ყვიროდა, ვის როგორც გინდათ, ისე იქცევითო, დისციპლინა მთლად მოიშალა, თორემ სკოლამდელი ასაკის ბავშვს რა უნდა ასე შორს უნებართვადო. მართალი იყო, რასაც ამბობდა, და მავრა გამტკნარებული უსმენდა. ვერ გაეგო, რანაირად მოხვდა მარიხი ელეფთერთან, ან ელეფთერმა როდის აქეთ მიაქცია ბავშვს ყურადღება. უბედურებამ გამოათავყვანა ეს კაციო! — ფიქრობდა გაგულისებული მავრა და პატარა მარიხზეც ბრაზობდა, ელეფთერზეც და იპოლიტეზეც, უყურე ამ ტროყიას, ენა როგორ აიდგაო.

ამასობაში საბავშვოსახლელები ტყე-ბუჩქნარს შეესივნენ. ვითომც მარიხის ძებნით იკლავდნენ თავს, სინამდვილეში ერთობოდნენ, რადგან „სიხარულის“ ერთფეროვან არსებობას მსგავსი თავგადასავალი თუ გამოაცოცხლებდა.

ტყის ყველა ბილიკი ხომ საბოლოოდ ვერასულას კლდესთან იყრიდა თავს.

აგერ, ერთ ბილიკზე დამფრთხალი და აფორიაქებული მოვრბივარ სასაფლაოდან, სადაც მარიხი ელეფთერს შევატოვე. ჯერ არ ვიცი, რა ამბები დატრიალდა „სიხარულში“ და კლდის ძირას არავის მოველი.

მეორე ბილიკს ცისია დევდარიანი მოჰყვება. ეს მან წამოიყვანა უმცროსჯგუფელები. სკოლამდელები ეზოს ვერ გასცილებიან. აცრემლებული ტატიანა ყალიჩავა კრუხივით დაფოფინებს და წამდაუნუნო ითვლის პატარებს. რაკი მარიხი დააკლდათ, შვიდი გოგონა და ათი ბიჭუნა დარჩა. გოგონები ღობის

უკან ჩაცუცქულან და ჭუჭრუტანაში იცქირებიან. ვითომც ხედავენ, როგორ მიარბენინებს მარიხს საშინელი ამუნია. ბიჭებს ვერ დააბამ. ვაჟიკა-ცქნაფა ისე ტრიალებს, ტატიანას ხან ანგარიშში გამორჩება, ხან ერთს ორჯერ ითვლის. ყურპარტყუნა თითს იზუზნის, თან იხვეწება: „გამიშვი, მასწ, მე მოვძებნი!“ „დაეტიე აქ!“ — ბრაზდება ნერვებმოშლილი ტატიანა და ყურპარტყუნას თმებს აწინკნის.

უმცროსჯგუფელი გოგონები ბალ-ბოსტანში გადასულან. ამათაც ეშინიათ ტურა-მელასი. ნატაშა მენაბდე გვრიტოსა და დუდუნას ატყუებს, მე თვითონ ვნახე, მარიხი რომ ტურამ შეახრამუნაო. თამუნა ქარჩავა დინჯად მიდი-მოდის, ტოტებს ერიდება, ლამაზი თმა არ დამენიწკნოსო.

ბიჭები უფრო გაბედულნი არიან. ერთმანეთს ახალისებენ. ომიკო და სიკო, რწყილა და ჭუკია, ძღვიკი და ქვათი სხვა დროსაც დასუნსულდნენ ჩირგვებში ბუდეებისა და ტყის ხილის საძებრად. მიშიკოს, ჯიბოს, ვალერიკოსა და რომანიკოს გულის სიღრმეში ეშინიათ, მაგრამ ფახიფუხობენ და ბილიკს ისეთ მანძილზე სცილდებიან, ცისია რომ არ დაკარგონ.

ეკვდერში „ვერასულას ბიჭები“ შეყრილან — პაპური და მამუკა, და კიდევ ორი-სამი ბიჭი. ტყეში ხმაური და ფუსფუსი გაიგონეს, სამალავიდან გამოვიდნენ და ვერასულასკენ მოინწვენ. კონსპირაციის წესებს იცავენ, ამას დრო უნდა, კლდის ძირას ჩემს შემდეგ თუ გამოაღწვენ.

ცალკერძ ბილიკზე „რუხი მგლები“ მოძუნძულდებიან. ესენი მრავლად არიან, მოძრაობაშიც ეტყობათ, ძალ-ღონის გამოცდას ესწრაფვიან. წინ ხროვის ბელადი მოუძღვება. ღონივრად ადგამს ფეხებს. ყველაზე დიდი არ არის, მაგრამ დიდი ჩანს, რადგან პირველია და ამ პირველობას არავინ ეცილება. ძალაუფლება მტკიცედ უპყრია ხელთ და დანარჩენი მგლები უსიტყვოდ მონებენ. ღორჯოლას ფეხდაფეხ მისდევს ძმა მისი — ფუცუკად წოდებული, ცქიფურიშვილთაგან მრავალგზის ნაგვემი, მაგრამ სიყვარულის სამსახურში მედგრად მდგომი. ამას პირლია მოჰყვება, სასაცილოს ვერაფერს ხედავს, პირი მაინც მოუღია, შიგ კბილები ვერ ეტევა. შემდეგი ღორჯგო შამუგაია, თვალსაჩინო მაგალითი იმისა, რომ დიდი და ღო-

ნიერი არ ნიშნავს გულადს; ჭიპო კვირიკაძე ამაზე მაღალი-
ცაა, მაგრამ ისე გამწვანდა, საცაა გადატყდებო... აგერ გუ-
გული ჯიქია, დღის შუქზეც ღამეს რომ ჰგავს... კიდევ რამდენ-
იმე ბიჭი, არამგლურად რომ ისვრიან ტლინკებს და მხიარუ-
ლად ჭიხვინებენ. სულ ბოლოს კი ქუცნა ჭედია მოკუნტრუ-
შებს, თავში ათასი ოინი მოსდის...

ყველას ხომ ვერ ჩამოთვლი. ვინც ვახსენე, ორი იმდენი,
თითქოს გვიან გაიღვიძესო, ტალღასავით გამოეფინნენ „სიხ-
არულიდან“, ტყის კიდეს მოაღწიეს. მათ ჯერ არ იცინან, მარიხი
რომ ნაპოვნია და საქმიანად მოცუნცულელებენ.

ჯერჯერობით ჩვენ-ჩვენს ბილიკებზე მოვიჩქარით და
არავინ იცის, სხვათა ბილიკებზე რა ხდება.

სხვაზე ადრე „რუხი მგლები“ გამოცვივდნენ ვერასულას
კლდის ძირას. ხროვის ბელადმა ყირა გაჭიმა, ზამბარასავით
აცეკვდა, არარსებულ მტერს მუშტი დაუშინა და საკუთარი
ხორციტ კმაყოფილი ლოდზე წამოსკუპდა. დანარჩენებმაც
იხტუნავეს, იტლინკავეს, იკოტრიალეს...

ლორჯოლამ მუხლზე ხელი დაიკრა და ხმადაბლა ბრძანა:
— დაწყნარდით!

დაწყნარდნენ. იქვე ფერხთით, ქვებზე და მდელოზე ჩამ-
ორიგდნენ.

— ბევრი რამ გაირკვა! — ბოროტად ჩაიციხა ხროვის ბე-
ლადმა. — ქუცნა, მიდი, ამოყაჭე!

— ბჟალავა წერს მაგას, დარეხვილი, ეძვევრაძე ხატავს,
გიორგაძე და ვილაც-ვილაცები ეხმარებიან.

— მაგათ მოვიყვან ჭკუაზე! — ლორჯოლამ მუშტი ასწია

— დევდარიანი ეხმარება, მგონია, ცისია, — ეჭვით დაა-
მატა ქუცნამ, — აი, მაგას რანაირად ვასწავლოთ ჭკუა?

— მაგი არ იცი? — ჩაიხვიხვინა ლორჯოლამ და სხვებმა,
ზოგმა წადილით, ზოგმა უხერხულად მხარი აუბეს.

— საცინოა ეს საქმე! — ყოყმანით ჩაურთო ლორჯოლამ.
ამას ხომ ციციწო კორძახიას გარდა ქალად არავინ მიაჩნდა.

— ციხედ არა ღირს? — იკითხა ლორჯოლამ. მისმა სითამა-
მემ აკრძალულის ზღვარი დაარღვია, ბიჭები აცუნდრუკდნენ,
ატროკდნენ. ამათი ცოდნა ხომ სიზმარსა და ნატვრას ვერ

სცილებოდა, ტკბობის ფარული მოლოდინი თავგზას უბნევდათ,
წარმოსახული რეალურში ერეოდათ, ნანატრი — ხელმისაწვ-
დომში. თამამი სიტყვა მოქმედების ბადალი ეგონათ და ერთმა-
ნეთს ასწრებდნენ, პირიდან სათქმელს ართმევდნენ... ამ ამბავ-
ში იყვნენ, როცა ტყიდან ცისია დევდარიანი გამოვიდა.

ბავშვები გზაზე შემოეფანტა. რომანიკო და ვალერიკო შერ-
ჩნენ სხვაზე დიდხანს, ახლო ბუჩქებში დაძრწოდნენ, ხმას აწვდენ-
დნენ. უცებ აღმოაჩინა, რომ მარტოა, ირგვლივ თხმელის კედელი
დგას, შრიალებს. იქნებ პატარა მარიხი სულ ახლოს ჩაცუცქულა
და შიშისაგან ღნავის, ანდა დაღლილს ჩაეძინა და ამიტომ არ ეს-
მის მაძებართა ხმები. ცისიამ მიაყურადა. შორიდან ისმოდა ბავ-
შვების ჩაგუდული ხმები. შეშინდა, თითქოს მარიხი კი არა, თვი-
თონ დაიკარგა და აქედან გასვლა გაუჭირდებოდა.

ფეხს აუჩქარა, მარტოობას გაექცა და ვერასულას კლდ-
ესთან ბიჭები დაინახა.

შვება იგრძნო, უხილავ საშიშროებას რომ დააღწია თავი.
შიში დაძლია, მაგრამ წამის შემდეგ გულმა რეჩხი უყო.

ბიჭები უყურებდნენ უცხო რამ თვალებით და ხმას არ იღე-
ბდნენ.

უნდოდა შეხმინებოდა, ხელი დაექნია, გაეცინა... ყელში
რალაცა გაეჩხირა და ხმა ვერ ამოიღო. მიხვდა, თავი არ უნდა
გაეცა, შიში არ უნდა გაემჟღავნებინა, თორემ უთუოდ გაუთა-
მამდებოდნენ.

ბიჭები კი კვლავ ისე ისხდნენ, თითქოს ჯგუფური სურათი
უნდა გადაეღოთ და განძრევა არ შეიძლებოდა.

ცისიას საშინლად მოუნდა შეტრიალებულიყო და გაქცე-
ულიყო... შორს ვერ გაასწებდა. ნებისყოფას მოუხმო, ბიჭები-
საკენ გაემართა და ნაძალადევად გაუღიმა.

— მეგონა, მარიხს ეძებდით, თქვენ კი აქ სხედხართ!

მგლებმა ხროვის ბელადს შეხედეს, მერე კვლავ ცისიას.
მათს გამოხედვაში მტაცებლისა მეტი იყო, ვიდრე ბავშვისა.
ერთად ყოფნა ძალასა და გაბედულებას მატებდათ და უცებ
ლორჯოლა წამოხტა, უშნოდ დაიღმიჭა და თავი ღრმად დაუკრა:

— ოღონდ მიბრძანე, მზეთუნახავო!

— ნუ მაიმუნობ! — ხმა ჩაუვარდა ცისიას, ნაბიჯი უკან გადადგა და ეს იყო შეცდომა.

ბიჭებმა წამოინიეს... ნახტომისათვის გამზადებული, დაძაგრული მგლები... თვალეში სურვილი და დაუნდობლობა ეხატათ და ცისია მიხვდა, ბავშვობისა და კაცობის ზღვარზე ვილაცხას უკვე მოესწრო უკეთური თესლის დათესვა.

ღორჯოლამ იგრძნო ხროვის მხარდაჭერა. მისთვისაც უკანდახევა მარცხს ნიშნავდა. მაჯებში ნაეტანა გოგონას, სუსტმა მკლავებმა თითქოს ჭახანი გამოსცესო.

— გამიშვი, მეტკინა! — საცოდავად დასცდა ცისიას, მაგრამ მისი სისუსტე ხროვას უფრო ახელებდა.

მხოლოდ ღორჯგო იჯდა თავის ადგილას, მიწას დაშტერებოდა, თავს მაღლა არ სწევდა.

— საციხოა ეს საქმე! — ჯიუტად გაიმეორა.

— მოშორდი აქედან! — შეუღრინა გუგული ჯიქიამ.

— შერცხვება და ხმას არც ამოიღებს! — დაიწვიპინა ქუცნა ჭედიამ.

ხმები შეცვლოდა ორივეს, სხვებს კი ხმის მაგიერ ხავილი ამოსდიოდათ და ამით ავლენდნენ თავიანთ მღელვარებას.

ღორჯოლას სახე გაუკერპდა, თავისკენ მიიზიდა და ცისია მიხვდა, ამათთან ხვეწნა-მუდარით ვერას გახდებოდა. მძულვარედ გაიბრძოლა, ოღონდ ღონე უთანასწორო იყო და ბიჭს ვეღარ დაუძვრა. სხვები კი შიშისა და მოუთმენლობისაგან დარეტიანებულნი ადგილზე ცმუკავდნენ.

სწორედ ამ დროს თავდებოდა ჩემი ბილიკიც ვერასულას კლდის ძირას.

კუნტრუშით გამოვვარდი და ხროვას წავანყდი.

— მოდი-ა-ა-ან! — შევკვივლე მთელი ხმით: — აქეთ, დევი ძია, აქ არიან!

საიდან მეცოდინებოდა, ახლომახლო თუ იყო ვინმე. ხროვა სწრაფად შემოტრიალდა ჩემკენ, სახეებზე შიში და სიძულვილი წავიკითხე. მივხვდი, ძვირი დამიჯდებოდა დღევანდელი თავგამოდება. ღორჯოლამ უნებლიეთ ხელი უშვა ცისიას და უცბად ისეთი ტკაცანი გაისმა, მეგონა ვერასულას კლდე ჩამოინგროდა.

ეს ცისია დევდარიანმა გაულანუნა შეურაცხმყოფელს. ღორჯოლას მრგვალ ლოყაზე ხუთივე თითი აღიბეჭდა. გოგო კი გამოიქცა და ჩემს უკან, ბალახში ქვითინით ჩაემხო.

განითლდა, განითლდა ღორჯოლა, ღაჟღაჟისფერი გახდა.

ქვას დავავლე ხელი, გულს ბაგაბუგი გაჰქონდა, მაგრამ იოლად არ ვაპირებდი დათმობას. ამ დროს ტყიდან ტკარცალი და წვიკინა ხმები მოისმა:

— მოვდივა-ა-ართ!

აქეთ რომანიკო გამოძვრა, იქით ვალერიკო. ერთი ბურჩიდან სიკო და ომიკო გამოხტნენ, მეორედან რწყილა, მესამედან ჭუკია გამოცუნცულდა, მიშიკომ და ჯიბომ გამოიხედეს...

ღორჯოლას ფერი დაუნყნარდა.

— ნიკანორ, ქვა დააგდე! — ბოროტად ჩაისისინა.

— ახლოს არ მოხვიდე, თორემ გლენავ! — დავიქადნე, თუმცა მუხლებში სისუსტესა ვგრძნობდი.

— თუ მოვედი, ვერ გადამირჩები! — ხმაში ყოყმანი შეეცყო, თვალი ტყისკენ გააპარა.

ჰოი, სასწაულო! იმ მხრიდან პაპუჩი ეძგვერაძე გამოჩნდა, პაპუჩის მამუკა გიორგაძე მოჰყვა, ამას ძმები ლურწკაიები... ბაკურმა უკან მიიხედა და ბრძანების კილოთი დააგდო:

— თქვენ მანდ ისხედით! — ვითომც ჩვენი მომხრეები ბურჩებში ბლომად იმალებიანო.

— წავიდეთ, აქედან, ნიკანორ! — სლუკუნით წამჩურჩულა ცისიამ.

ვიცოდი, ასე უბრალოდ არავინ გაგვიშვებდა.

— ნიკანორ, ქვა დააგდე! — გაიმეორა ღორჯოლამ. — ხომ ხედავ, არ გეჩხუბები, დავჯდეთ, მოვითათბიროთ!

თითქოს მოფერებით თქვა, თვალეში კი სიცივე ედგა და მისი სიტყვებისა არა მჯეროდა.

— მე და შენ ვერ დავძმაკაცდებით, ხროვის ბელადო! — აგრევე ვუთხარი. — გაბრაზებული ვარ შენზე! აგერ, ცისიას მოუხადე ბოდიში, იქნებ გული მომიბრუნდეს!

— ძან არ მედარდება შენი გაბრაზება? — მის სიტყვებში დაბნეულობა ჩანდა, ვერ ხვდებოდა, რას ვუმზადებდი.

— სხვა გზა არა მაქვს, დუელში უნდა გამოგინვიო!

— ვიჩხუბოთ? — მკითხა გაკვირვებულმა.
 — დიას!
 — მე და შენ? — ყურს არ უჯერებდა ღორჯოლა.
 — მე და შენ!
 — ახლა ვიჩხუბოთ, აქა?
 — ახლა... — ვატყობდი, მტრებსაც და მომხრეებსაც სახეები დაუგრძელდათ. — ოლონდ მთლად აქ არა, აი იქ! — და ვერასულას კლდის ქიმზე მივუთითე.
 ღორჯოლამ მზერა ჩემს თითს გააყოლა. ვერასულას კლდე გოროზად გადმოგვეყურებდა ზევიდან.
 — დამცინი? — ყბა მოექცა სიბრაზისაგან.
 — ღონე ჯორსაც აქვს, აბა, ვაჟკაცობაში მაჯობე! თუ მართლაც ხროვის ბელადი ხარ, მომყევი!
 შევბრუნდი და კლდისკენ წავედი.
 — ნიკანორ, ნუ!.. — ცისიამ დამადევნა.
 არ ვიცი, რისი იმედი მქონდა. ჩემი სიტყვების შემდეგ უკანდახევას სიკვდილი მერჩია. იმ ადგილას მივედი, სადაც არაერთგზის მომისინჯავს. ისიც გამახსენდა, პიტალო კლდეზე თოვლი სად იყო შერჩენილი. ოდესმე მაინც ხომ იქნებოდა კლდის პირზე ბილიკი, ახლა ალბათ მორღვეული და ჩამოშლილი. მთელი ცხოვრება ვერასულას კლდეზე ასვლას ვნატრობდი, შინაგანად ამას ვესწრაფოდი, ამისთვის ვემზადებოდი.
 ბოლო წამს შევკრთი, შემაშინა საკუთარმა გაბედულებამ. მაშინ ვიგრძენი, ვილაცამ იდაყვზე შემახო ხელი, წინ მიბიძგა და ყურში ჩამჩურჩულა: „მიდი, ნიკანორ, ჩემო ბიჭო, ნურაფერს შეუშინდები!“ უმალ გამიქრა კრთომა, ავმჩატდი, სხეული იოლად დავიმორჩილე. კლდის ბზარში თითები შევყავი, ფეხის მოსაკიდებელი შვერილი მოვსინჯე და ზე ავინიე.
 უკან სამარისებური სიჩუმე იდგა, თითქოს წუთში გამქრალიყვნენ ყველანი, თითქოს ჩემს გარდა არავინ იყო ვერასულას კლდის ძირას... არათუ ბავშვები, ტყეც მიჩუმდა, ნიავი არ ამრიალებდა ფოთლებს, ხე და ბალახიც გაისუსა... ვიცოდი, არავის სჯეროდა ჩემი, გარდა იმ ვილაცისა, ხანდახან, გაჭირვებისა და სისუსტის ჟამს, იდაყვზე რომ ხელს შემახებდა და ყურში ალერსით ჩამჩურჩულებდა: „მიდი, ჩემო ბიჭო, ნურაფრის შეგეშინდება!“ და მე მართლაც უშიშრად მივდიოდი. მართა-

ლია, ნელა, აუჩქარებლად, იმდენად ღონით კი არა, უფრო სიმტკიცისა და ნებისყოფის წყალობით. როდის აქეთ გავხდი ასეთი ფხიზელი, როდის აქეთ გამიმახვილდა მზერა! თითქოს გამადიდებელი შუშით ვუყურებდი კლდის ზედაპირს. რაც შორიდან გლუვი და მოსწორებული ჩანდა, ახლოდან დასერილი იყო უამრავი წვრილი ნაპრალით. ოლონდ არ შევშინებულყავი, გონება არ დამფანტვოდა, ყოველთვის მოვძებნიდი წერტილს, ფეხის წვერი რომ დამებჯინა, ხელით ჩამოვკიდებოდი და ასე სანტიმეტრობით მივითვლიდი წუთებს და ჩემი უჩვეულოდ მჩატე სხეული მიმქონდა მალლა და მალლა...

სული ამჩატებს ალბათ სხეულს, ვერასულას კლდეზე ვერ ავა, ვისაც ქვმმარიტი მიზანი არ უბიძგებს. მთავარი ყოფილა სურვილი, ნება. მართლაც უნდა მომენდომებინა, აუცილებლად უნდა გამებედა, საკუთარი სიცოცხლე სასწორზე შემეგდო. მხოლოდ სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე შეიძლებოდა ვერასულას კლდის დაძლევა. ღორჯოლა ჩემზე ღონიერი იყო, ჩემზე უტეხი, მძვინვარების ჟამს შეეძლო კაცის მოკვლა, მაგრამ ჩემზე მალლა ვერ აფრინდებოდა, რადგან მას არ შეეძლო მოესინჯა ის ზღვარი, არ შეეძლო გაეგლო უფსკრულის პირას, გასულიყო ბენვის ხიდზე, რადგან დიდად უყვარდა თავისი ღონიერი და ჯანმრთელი სხეული, სულის არსებობა კი არც უწყოდა.

თავიდან იოლად მივინევდი, პირველი ოთხი-ხუთი მეტრი ადრეც მქონდა მოსინჯული, ვიცოდი, სად და როგორ გამეგლო. მერეც, მომდევნო ათი მეტრი თითქოს ინერციით გადავლახე. მეტრებს ვიძახი, თორემ სად შემეძლო გამეზომა. ვცდილობდი, უკან არ მიმეხედა, სიმაღლიდან მანძილი ხომ მეტი ჩანს და გულს აკრთობს. მერე უცებ გზა გადამეკეტა. ხელებით ნაპრალს ჩავეჭიდე, შვერილი კი, რომელსაც ფეხით მივენდე, უცებ ჩამოიფშენა და დამიცურდა. გული შიშით შემიხტა, თითები გამილურჯდა, თავბრუ დამესხა. ქვევიდან კი ერთიანი ამოხვრა მოისმა — „ო-ოჰ!“ ღონე დავძაბე, ზე ავინიე და, როცა მეგონა, ფეხს ვერსად მოვიკიდებდი, საყრდენი ვიპოვე, ხელისგულისოდენა ჩალრუტნული ფოსო. მუხლების თრთოლვა დამიწყნარდა, წელში გავიმართე. ქვევიდან კი ხელმეორედ გაისმა ერთიანი ამოხვრა — „ო-ოჰ!“ პირველად

მაშინ მოვიხედე, მხოლოდ წამით მოვაბრუნე თავი და ბევრი რამ ვერ გავარკვიე. ერთმანეთში არეულიყვნენ ყველანი — „ხროვაც“ და „ვერასულას ბიჭებიც“, პატარებიც და დიდებიც. მებევრა, ტყიდან კი ახალი და ახალი ბავშვები გამოდიოდნენ.

„მშვიდად, ნიკანორ, ნუ აღელდები, ჩემო ბიჭო!“ — ჩამჩურჩულა ხმამ და ვილაცა იდაყვზე შემეხო. ყურისძირში ვგრძნობდი დიდი ნიკანორის სუნთქვას, ღონე მემატებოდა და ფრთხილად, მოზომილად განვაგრძე გზა. გაფაციცებით ვეძებდი ნაპრალს, ვეძებდი შვერილს, რათა თითები მაინც ჩამეველო, ფეხი მომეკიდებინა, ტანით ზედ ავკროდი. ხორცი ქვევით მექაჩებოდა, მაგრამ სული მეზიდებოდა ზევით და გზა სულისა არ იყო იოლი.

ირგვლივ მღუმარება სუფევდა კვლავინდებურად, თითქოს მარტო მე ვიყავი და ვერასულას კლდე, ზევით ცა და ქვევით ტყიანი ჭალა... ჩრდილმა გაიელვა, მერცხალმა გაისრიალა ახლოს, ხელის განვდენაზე და გაქრა.

დრო მიდიოდა, ყოველი ნაბიჯი უფრო და უფრო მიძნელებოდა. მუხლის ღონე დამაკლდა, მაგრამ უკანდახევა შეუძლებელი იყო.

მოულოდნელად ჩრდილი დამეცა. ეს ადგილი ქვევიდან შავ ლაქად მოჩანდა. თავზევით გადმოზიდული კედელი აღმოჩნდა. გზის გაგრძელება შეუძლებელი იყო, ნაბიჯიც და მოვწყდებოდი. ნამდვილი შიში მაშინლა ვჭამე. კინალამ ხელი ვუშვი, მაგრამ კვლავ მომესმა გამაფრთხილებელი — „ფრთხილად!“ და როცა გონს მოვეგე — „მშვიდად, ჩემო ბიჭო, აბა, დაფიქრდი!“

დავფიქრდი. მარცხნივ მივიხედე, თავის მიბრუნება გამიჭირდა. აქეთკენ კლდე დანით ჩამოსხეპილსა ჰგავდა, მარჯვნივ... იქითკენაც... არა, მოშორებით მოზრდილი ნაპრალი აჩნდა შავ ლაქად... იქნებ ხელი მიმეწვდინა... გადავქანდი... სულ ცო-ოტა, ცო-ოტა... მივწვდი... მთელი ტანი დამეჭიმა, ცარიელ კუნთებად გადავიქეცი, თხემიდან ტერფამდე ცახცახმა დამიარა... ნუთიც და გალურჯებული თითები შემეხსნებოდა... ავჩქარდი, მარჯვენას მარცხენა მივუსწრაფე, ორივე ხელით ნაპრალს ჩამოვეკიდე... შორიდან ისევ მომესმა — „ო-ოჰ!“

გამიჭირდა, ძალა თითქმის არ შემრჩა. ხელებზე ავინიე, ნაპრალს მკლავით გადავეყრდენი... ოჰო!.. იმოდენა ჩანდა, თუ ავძვრებოდი, ჩამოჯდომაც შემეძლო... ოფლი ღვარად გადმომსკდა, ასე დიდხანს ვერ გავძლებდი და ერთ ამოქაჩვაზე მთელი ღონე, რაც დამრჩა, დავხარჯე... შარვლის ტოტი გამეფხრინა, ნაკანრი ამენვა, მაგრამ ეგ არაფერი... იმ ნაპრალში ვიჯექი მოხერხებულად და აჩქარებულ სუნთქვას ვიოკებდი.

ამ ადგილიდან ვინრო, ქვევიდან შეუმჩნეველი ბილიკი მიდიოდა.

გადავიხედე. ნახევრამდე ამოვსულვარ! კლდის ქვეშ თითქმის მთელი საბავშვო სახლი შეყრილა.

ერთგან „ხროვა“ დგას. ღორჯოლა თითქოს დაპატარავებულიაო, ხროვის ნევრები კი ისე დაფანტულან, სიმჭიდროვე ერცხვინებათო. მეორე მხარეს ჩემი მეგობრები შეყრილან — პაპუჩი, მამუკა, ბაკურ და ცოტნე... ამათ გვერდით ცქიფურიშვილები ვიცანი... უფროსი ჯგუფის გოგოებიც... „ღორჯოლისტებსა“ და „ნიკანორისტებს“ შორის დანარჩენები მიმოფანტულან. ყველაფერი ინსტინქტურად, თავისთავად ლაგდებოდა... ცისია დევდარიანი გამოვარჩიე, თითებს იკვნეტს, ნერვულობს... ეგერ ჩემი თანაკლასელები — ცირუ და პეპულა, ამათთან — მიმოზა კაცია, მიყურებს და, ალბათ, ფიქრობს — „რანაირი ხარ, ნიკანორ?“

ბილიკმა გზა გამიიოლა. არ ავჩქარებულვარ, ნელა ვითვლიდი ნაბიჯებს. დიდთოვლობაზე თეთრი ჯაჭვი რომ ვნახე, იმას გასდევდა. ასეც ვფიქრობდი!.. ზოგან ჩამორღვეული იყო და მოთმინება და მოხერხება მშველოდა.

ცოტალა მაკლდა კლდის თავამდე, როცა გავიფიქრე — „სად მიდის ეს ბილიკი?“ და უცბად შავად გამოანათა, სიგრილე მომეფინა. ერთი ხელისდადება ქვაბი იყო. გული ამიფანცქალდა, იქნებ მართლაც აღმომეჩინა რამე. შესასვლელს სანახევროდ აგურის კედელი ფარავდა, სხვა რამ საჭურჭლე გამოქვაბულის მქრქალ ბინდში ვერ ვიპოვე.

სული მოვითქვი.

არ ვიცი, რანაირად, ალბათ სასწორი აქეთ-იქით ირწეოდა, „ხროვა“ უფრო შეთხელებული მეჩვენა, ხოლო მინდორში მიმოფანტული ბავშვები „ვერასულას ბიჭების“ ირგვლივ შემო-

ჯარულიყვენ. ბროლიდელემ გაიბრწყინა ტოტებს შორის და იქ, სადაც თხმელის ხიდი იყო გადებული, დევი ცირდავა მოეშურებოდა გამალებით.

ბოლომდე ათიოდე მეტრილა დამრჩენოდა. ბილიკი კვლავ გაქრა, ისევ ხოხვით განვაგრძე გზა. აქა-იქ მწირი ბალახი და გლერძი ამოსულიყო. ხელს ვკიდებდი, მაგრამ ბოლომდე არ ვენდობოდი. მუხლები მთლად გადავიტყავე, მენვოდა. ხელის-გულები დამესერა. კისერში ოფლი წურწურით ჩამდიოდა, მაგრამ მიზანი აგერ, ხელის განვდენაზე იყო...

კიდევ ცოტა... კიდევ ცოტა და დაღვლარქნილი ტოტი ვნახე ბზისა. ჩავეჭიდე და ავიწიე.

ვერასულას კლდის წვერზე შევდექი და გადმოვიხედე.

ხროვის ბელადი მარტოსულად იდგა. მისი ძმაც კი — ფუცუკა, შუა მინდორში გაჩხერილიყო, ნახევრად უკვე ელაღატა ძმისთვის.

ღორჯოლამ უცებ თავი დახარა და ქვევით, საბავშვო სახლისაკენ მოქუსლა.

— ნი-კა-ნორ! — დევი ცირდავა იდგა ცისია დევდარიანის გვერდით, ხელს მიქნევდა.

მარჯვენა ავწიე.

— ეჭვი!

ვერასულას კლდიდან გადაშლილიყო ბროლიდელეს მწვანე ქალა... „სიხარულის“ კორპუსები... ფართო სოფელი... მის მიღმა სხვა სოფლები და ქალაქი... ზედ ჰორიზონტზე კი ლურჯად განოლილიყო ვრცელი ზღვა. იქ თეთრად გაკრთა დიდი ნიკანორის იალქნებიანი ხომალდი...

ღამის ვახტზე ვდგავარ... ზღვაზე შტილია.

„ოხოტსკი“ ყოჩაღად მიარღვევს გასარკულ ზღვას, ნაკვალევზე თეთრ ჩქერალს ტოვებს. პროჟექტორის შუქი ირეკლება წყლის ზედაპირზე, გზას გვინათებს.

თავზევით ვარსკვლავიანი ცა გადმომხობილა. თითქოს ერთიათად მომრავლებულაო, ცის მნათობთა თოვავა, ჩახჩახებენ, ციმციმებენ, თვალებს აპაჭუნებენ. დიდი დათვის თანავარსკვლავედს კუდი მოუქნევია. პოლარული ვარსკვლავი ცხვირწინ ჰკიდია. ჩვენ მისკენ მივემართებით.

იდუმალი ფერი გადაჰკრავს ღამეულ ზღვას. სივრცე ბნელში იკარგება. ახლოს კი ვარსკვლავთა ანარეკლი ერთიერთმანეთზე გადადის და საბორტო ნათურების ციალს უერთდება.

მალე გათენდება. გრილა.

თანდათან მქრქალდება ბნელი, ვარსკვლავთა ნათება სუსტდება. კაბადონზე ირმის ნახტომის ვარსკვლავეთი ოქროს მტვერივით ქრება.

სივრცეს ნაცრისფერი ედება, წყლის ზედაპირს ეფინება. ნისლის მსუბუქი ფთილა იბოლქვება.

აღმოსავლეთს ვერცხლისფერი გადაჰკრავს, ეს მზე ამოაფენს თავის შარავანდედს.

უცნაური ბგერები მოისმის საიდანღაც — ხროტინი, ტყლაშუნი, ღმუილი... შავი, სლიპინა სხეულები... ეს ზღვის ლომების ჯოგმა ჩაგვიარა...

ზღვა ცივი ვერცხლისფერი ხდება. სივრცე ფართოვდება, ჰორიზონტი გამოიკვეთა. ზედ ჰორიზონტთან შავი ზოლი მოჩანს. კამჩატკის აღმოსავლეთ სანაპიროა, ჩვენი კურსი მის გასწვრივ მიემართება.

წინ კონცხი იუჟნი გველოდება, კიდევ ერთი დღე-ღამე და „ოხოტსკი“ გუგუნით მიესალმება კონცხს.

კედლის გაზეთი მზადა მაქვს: კონცხი იუჟნი ხელს ართმევს „ოხოტსკს“. ჩვენს ხომალდს ბოცმანის უღვაშები აუპრეხია ყოჩაღად, კონცხ იუჟნის კი კინკრიხოზე კაპიტნის თანაშემწის ქუდი ჰხურავს...

— შორს ნახვალ, შენ, ამხანაგო მატროსო! — მითხრა ერთხელ კაპიტანმა.

— იმედი მაქვს, ამხანაგო კაპიტანო! — ყოჩაღად ვუპასუხე.

მზემ კი იმ მხრიდან, საიდანაც ხმელეთის ზოლი ჩანდა, ცალი თვალი ამოაჭყიტა...

ნაწილი 4

დიდი ნიჟანორი

39

აღმოსავლეთით, ჰორიზონტის გასწვრივ მთელი დღე ჩანს შავი, ვიწრო ზოლი. თვალისთვის სასერიო არაფერია. საკვირველია, რატომ აღძრავს ინტერესს ასეთი უბრალო რამ — ზღვის მოლურჯო-ტყვიისფერი სივრცე და ვიწრო ზოლი. ალბათ, იმიტომ, წარმოსახვა რომ აფერადებს.

ზღვას მღელვარება ემატება. სამხრეთიდან ნიავი თამაშ-თამაშ მორბის, ზედაპირზე მსუბუქ ტალღებს ააქოჩრებს. ტალღები ერთი ერთმანეთს მისდევენ, თავზე თეთრ ქაფს იყენებენ. ზღვის ლომების ჯოგმა ჩაიარა ისევ. ღამით რომ შეგვხვდა, იქნებ ის ჯოგია, იქნებ სხვა... მსხვილი, მოქნილი ტანი შავად ულაპლაპებთ. ისმის ტყლაშუნი, ხროტინი, ღრუტუნნი...

ზურგსუკან ვილაც ჩერდება. გემბანზე მომრგვალებული ჩრდილი ეცემა, ესე იგი ბოცმანია. მისი გამგებლობიდან გავედი, კარიერის გზაზე წინ წავინიე. საჭე მიჰყრია და უშუალოდ კაპიტანს ვემორჩილები. ბოცმანი ამას შეურიგდა. მიხვდა, სხვა სიმაღლეზე უნდა ვიფრინო, მისთვის მიუწვდომი სივრცეები უნდა დავიპყრო. ზევიდან არ მიყურებს, პირიქით, „ნიკანორიჩით“ მომმართავს და თუ კარგ გუნებაზეა, თანატოლივით მექცევა.

— მაგათი ღდინი... მზეთუნახავები! — ზღვის ლომების მისამართით იგინება, სხვანაირად ვერ გამოხატავს თავის აღტაცებას.

მზე დასავლეთისაკენ გადაქანდა, ჰორიზონტს მიღმა ეშვება. ხმელეთის ზოლს ნაცრისფერი ედება, თანდათან მუქდება და შავდება. ბოლოს მთლიანად შავ ნისლში იკარგება.

ბინდი ეშვება, ვარსკვლავები მიმოიპნევიან ცაზე და ცვივიან კუპრისფერ ტალღებში... ჩემი ბავშვობის ის წუთებიც მესხიერების შავ ტალღებში ცვივიან და ქრებიან. მესხიერება პუნქტირივითაა, ჩვენი არსებობის ცალკეულ ფრაგმენტებს თუ შემოგვინახავს.

ახლაც მახსოვს: ვერასულას კლდეზე ვდგავარ. მთელი საბავშვო სახლი კლდის ძირას შეყრილა. მიყურებენ. სახეებს ძლივს ვარჩევ... აგერ ღორჯოლა შეტრიალდა და გაიქცა.

დევი ცირდავა ხელს მიქნევს.

— ნი-კა-ნორ!

— ეჰეი! — ხელი ზე ავნიე და მივესალმე.

შევბრუნდი. ტყის ბილიკს დავადექი.

ხომ შეგვიმჩნევია, ხეზე ნაყოფი როგორ მწიფდება. თითქმის ორი თვის წინ გამოიხედა თეთრი ყვავილიდან. ცოტაცოტაობით, შეუმჩნევლად მსხვილდება, ფორმას იღებს. ბუნება სულაც არ ჩქარობა, მისი მოძრაობა შეუმჩნეველია. მერე თითქოს ახსენდება, რომ არსებობა წარმავალია, რომ თუ არ ავჩქარდით, დრო გაგვეპარება. ის ნაყოფიც აჩქარდება, უცბად იწყებს შეყვითლებას და ერთ დღეში ისეთი ხდება, თუ არ მოწყვიტე, გადამწიფდება კიდევ... მოვლენა ხშირად თანდათან, აუჩქარებლად მზადდება. დგება სიმწიფის ჟამიც და მოკლე დრო ბევრს დაიტევს.

იქნებ ვამარტივებ, ყოველივე სხვანაირად მოხდა. იმ წუთებში ხომ ტყის ბილიკს მივყვებოდი და ვერას ვნახავდი. როცა რაიმეს ვერ ვხედავთ, წარმოსახვა გვეხმარება, ჯაჭვის რგოლი აღვადგინოთ. აი, მეც ასე აღვადგენ განყვეტილ რგოლს...

ღორჯოლა მირბის საბავშვო სახლისაკენ. უცნაური გრძნობა დაუფლებია. გულზე სიმწარე აწევს. ალბათ, ამჯობინებდა, ვინმეს მართლაც გაელახა. რაღა ამ ჭკუაზეც ნიკანორ ბჟალავას გადაეკიდა. უკეთესი იქნებოდა, დევი ცირდავას მოესწრო და შეტაკებოდა. ვაჟკაცური დაკა-დაკა გაიმართებოდა. თუ ღორჯოლა მოერეოდა, სახელი შერჩებოდა, ამოდენა კაცს სძლიაო. თუ ეცემინებოდა, დიდი სირცხვილი არც მაშინ იქნებოდა. ცირდავა ხომ ასაკით უფროსი იყო, კარატეს ილეთებიც იცოდა და გამოცდილებაც მეტი ექნებოდა. ახლა რაღა?..

ჭკუით აჯობეს და გააბითურეს... გული ბოლმით ევსებოდა ღორჯოლას და არ იცოდა, რა მოემოქმედა. ამიტომ მიიყვანა ფეხებმა იპოლიტე კვირკველიას კაბინეტამდე.

თუმცა ამას დანამდვილებით ვერ ვიტყვი. საბავშვო სახლებლები ვერასულას კლდისაკენ გაიქცნენ, რაღა იპოლიტე დარჩებოდა კაბინეტში. მაშ, სად შეხვდნენ იპოლიტე და ღორჯოლა ერთმანეთს? ლობესთან... ბოსტანში... ტყისპირას... არა, კაბინეტში სჯობია! იმიტომ რომ, იპოლიტე კაბინეტში უფრო სოლიდური ჩანს, მისი სიტყვა უფრო დამაჯერებელია. კაცი შეიძლება ნამცეცა იყოს, მაგრამ კაბინეტის წონა მის ნამცეცობას ემატება. დასკვნა: მთელი საბავშვო სახლი დაცარიელებულია, იპოლიტე კი კაბინეტში ზის. მიზეზი: იპოლიტესა და ბოცო კაკულისა შუბლი შუბლზე მიუდვიათ და მაგიდაზე გადაშლილ ქალაღებს დასცქერიან, თან ხმაშენწყობით ხითხითებენ... ის ადრე იყო, ბოცო ანონიმურ წერილებს რომ წერდა დიანოზზე, იპოლიტე კი ამასხარავებდა. ახლა ვითარება შეიცვალა და იპოლიტემ ბოცოს ძმურად გადააჭვია ხელი.

— ბოცო, შე სულწაწყმედილო, ეგ რეები მოგიგონია! — აღტაცებულ იპოლიტეს კარამელი ყელში გადაუსლიპინდა და პირში ახალი ჩაიდო. — აქ ცოტა ჩაუმატე! ბავშვებზე ცუდ ზეგავლენას ახდენს-თქო, წესრიგის წინააღმდეგ აგვიჯანყა-თქო, დისციპლინა აგვირია-თქო... პატარა გოგოები უყვარს და გვეშინია ვინმე არ გაგვითახსიროს-თქო! ზედმეტია? კაი, შევეშვათ! დევდარიანთან ვხედავთ ხშირად, გოგოს თავგზა აუბნია. ვინ იცის, იქნებ უარესიც მოხდა, ჩვენ კი ყურბალიშზე გვძინავს! ეს ქალაქელები ისეთი გამოჯეკილები არიან, ოჰოჰო, მტრისას...

ბოცო არაფერს ამბობს, ბოცო უბრალოდ ხითხითებს. თეთრ ქალაღზე გაზეთიდან ამოჭრილი სიტყვები აცაბაცად დალაგებულა. კონვერტებზე მისამართებია: ერთი — გაზეთის რედაქტორს, მეორე — რაიონის ხელმძღვანელობას, მესამე — სამინისტროს...

— იკითხონ და იტეხონ თავი! — ხითხითებს იპოლიტე კვირკველია.

ღორჯოლამ მოუსწრო... არა, ბოცო უკვე გასული იყო. იპოლიტე სავარძელში ჩაიკარგა და გაყინული თვალებით კედელს

მისჩერებია. თითქოს ყველაფერი მოიმოქმედა, მეტი რაღა დარჩა?... ჰო, ღორჯოლა!.. ღორჯოლას ფეხის ბრაგაბრუგი დერეფანში ისმის, კართან ჩერდება. იპოლიტე ხვდება, რაღაცა მოხდა, თორემ ეს ბიჭი ისეთი ამაყია, თვითონ არ მოაკითხავს. შემოდის, გასძახა.

ღორჯოლა შემოდის, კართან აიტუზება. ღონიერი, დაკუნთული ბიჭია. რომ მოინდომოს, იპოლიტესაც ამოიღებს ქვეშ, მაგრამ ბრიყვია და იპოლიტე ჭკუით ჯაბნის.

— არ გინდა? — კარამელს უწვდის.

ღორჯოლა უშნოდ იჭყანება, მას ნიკანორის სისხლი ურჩევნია.

— დაჯექი! — სკამზე მიუთითებს იპოლიტე. ადგება, გაივლ-გამოივლის. ზურგსუკან ჩერდება, პირი ყურთან მიაქვს, ჩურჩულებს...

ჩურჩულის ოსტატია იპოლიტე კვირკველია. ჩურჩულით ისეთ ბადეს მოქსოვს, თავის დაძვრენა გაგიჭირდება. ჩურჩულით გაგაბრუებს, დაგაძინებს, იქნებ ვერც გამოიღვიძო...

მე ამ დროს ტყის ბილიკით ვეშვები. გამარჯვების სიხარული გამინელდა. თვით ბრძოლაა სიხარულის მომტანი, მოხვეჭით კი დაღლილობასა და შინაგან სიცარიელეს მოიხვეჭ.

იქ კი, კლდის ძირას, ბავშვები დათარეშობენ. ნიკანორის ბრძოლა ვერასულას კლდესთან სანახაობა იყო, ცირკი — ზემი გრძელდება... პატარები ყირაზე გადადიან, ერთმანეთს დარევიან. რწყილა, ჭუკია და სიკო ქვათის აგორავებენ, ძღვიკი ნაქცეულს შველის, ხან ერთს ეტაკება, ხან მეორეს... მიშიკო დუდუნას დასდევს, ჟუჟუნა — მიშიკოს... უმცროსჯგუფელმა გოგონებმა ორ ტოტს შორის რეზინი გააბეს და ზედ ხტუნაობენ... საშუალოჯგუფელებს წრე შეუკრავთ, სუმჩხვინდისათვის თვალი აუხვევიათ. მას ხელები გაუშლია, ცდილობს მოთამაშეთა ჟრიაშულში ცუცუ მარღანიას ხმა გამოიცილოს, იმისი დაჭერა ევალება, მაგრამ ამაოდ. უფროსჯგუფელები ქვებზე ჩამომსხდარან, ფანტს თამაშობენ. პატა ქეცბაია სჯის, იდეების მრავალფეროვნებით არ გამოირჩევა, სულ ერთნაირად გაიძახის, ამან იმას ჩაუტყაპუნოს, იმან ამას აკოცოსო. ცდილობს, თავისთვის სულიკო ანთელავას კოცნა მოიხვედროს,

მაგრამ ბედი არ სწყალობს, ხან პანლური ხვდება, ხან წკიპურტი შუბლზე, კოცნით კი მაინცდამაინც მანანა ჩიტაიასა და მზევარ კიტისა კოცნამ მოუნია... ეჰ, რუხ მგლებს წუთში დაავინყდათ მგლობა, ხროვის ბელადი და ამასწინანდელი თავგადასავალი, ყაყანებენ, ჭიჭყინებენ, არიან ერთ ალიაქოთში.

ტყიან ფერდობზე ვეშვები. რამდენიმე მომცრო გორაკი გადმოვიარე. შორი გზა არ უნდა მქონოდა, აქამდეც სოფლის განაპირისათვის უნდა მიმეღწია. გზას რა ამიბნევს. ეს გორაკები მთასა და ბარის საზღვარზე და საიდანაც დავეშვები, ბროლილელეს ქალაში აღმოვჩნდები. მთავარია, შიში არ ამეღვენოს. მდუმარე ტყიდან არ გამოვიდეს ჩემი წარმოსახვით დაბადებული ვილაცა, არსებულზე უფრო შიშისმომგვრელი, ტყეში გზაბნეულ ბავშვებს დადარაჯებული. იქნებ დიდი ნიკანორი მოვიხმო. შემეჩქებს ვაჟკაცობას, თუმცა შეუძლია ჩუმად ჩაიცინოს, ყალიონი აუღელვებლად გააბოლოს და მითხრას: „ეჰ, ჩემო კარგო, ვერასულას კლდე ჯომოლუნგმა არ არის, ხროვის ბელადი მგელი კი არა, ზოოპარკის ტურაა!“ მეც გავჩუმდები. ცოტა ხანში სხვა რამეზე დავინყებ ლაპარაკს. ალბათ იმაზე, დევი ცირდავა და ცისია დევდარიანი როგორ აღმოჩნდნენ გვერდიგვერდ.

შეთქმულეზივით ბრუნდებოდნენ საბავშვო სახლში. ვერასულასთან დატოვებული ბავშვები არც ახსოვდათ. შეურაცხყოფილ და დამცირებულ გოგონას გული სტკიოდა, მაგრამ სურვილი შურისძიებისა გაქრობოდა. ბილიკი ვინრო იყო და ძალაუნებურად იდაყვებით ეხებოდნენ ერთმანეთს. ცისია კრთოდა, ენა ებმებოდა. ცირდავაც, ეს ქალაქელი, გამოჯეკილი ჟურნალისტი ბავშვივით მორცხვობდა. არავისი თვალი მათ არ უყურებდა და ვერავინ აიგდებდა სასაცილოდ. ნიკანორ ბჟალავა ამოუნურავი თემა ამნაირი წყვილისათვის: ერთი ჟურნალისტი და გაზეთის მგელი, სენსაციური მასალების მომპოვებელი — აქაოდა „თორმეტი წლის ბჟალავამ დაიპყრო აქამდე აუღებლად მიჩნეული ვერასულას კლდე!“ (ადრე რომ მოესწრო, ხომ ამახევდა ყურებს!), მეორე — პიონერხელმძღვანელი, მერხს რომ გუშინ გასცილდა, მაგრამ ამ წუთას შეუძლია იამაყოს თავისი გაზრდილით, რადგან თუ არა „პიონერული წვრთ-

ნა“, რა აიყვანდა ნიკანორ ბჭალავას იმ სიმაღლეზე... ვიცი, მათს დიალოგში სულ სხვა რამ იგულისხმებოდა. მთარგმნელი ვინმე რომ არსებობდეს, ალბათ გვითარგმნიდა უთქმელ სიტყვებს: „ცისია, პატარა გოგო, შენს გვერდით თავი ბერიკაცი მგონია. რომ შეიძლებოდეს... რომ მიბრძანებდე, ხელში ატაცებულს ჩაგისუტებდი და ისე აგიყვანდი თუნდაც ვერასულას თავზე!“ ცისია კი პასუხობდა: „ძვირფასო, ნუთუ ვერ ხვდები, იდაყვით ოდნავ მეხები და ვერასულას კლდეზე მალლა მგონია თავი...“ აი, ასეთ სისულელეებს გულისხმობდნენ დევი ცირდავა და ცისია დევდარიანი, ენის წვერზე კი ჩემს სახელს ატრიალებდნენ.

არა და არ დამთავრდა ეს ბილიკი. მგონია უკვე გავივაკე, მე კი კვლავ აღმართს მივუყვები. ტყე ხან დაიბურება, მოიქუფრება, ხან გამოანათებს, მზის სხივებით აჭრელდება... დავიღალე, არაქათი გამომელია. ალბათ გზა-კვალი ამებნა, დროის სათვალავი დამეკარგა, მშია და მწყურია.

ბიჭოს! საიდანღაც ჩუმი ტყლაშუნი მესმის. ტალღის ხმაა, ნელა, აუჩქარებლად რომ ეხლება ნაპირს.

გავრბივარ. ხეებს მიღმა ლურჯი ზოლი გაკრთა.

ზღვა!.. თურმე რამდენი წამოვსულვარ!.. ფერდობზე ჩავირბინე და ქვიშაში ფეხი ჩამეფლო. ჩავჯექი. მუხლებში სასიამოვნო ჟრუანტელმა დამიარა. ზღვის ნიავი გრილად მომელამუნა. სული მოვითქვი.

შორს, სამხრეთის მიმართულებით, ზედ წყლისპირას უზარმაზარი ლოდი გდია. აქედან პატარა ჩანს, მაგრამ მე ვიცანი „ნიკანორის ქვა“, შეუპოვრად რომ გაჰყურებს შორეულ სივრცეებს.

მანქანის თუხთუხი მომესმა. მტვერი ავარდა. იქ ალბათ გზა თავდებოდა პლაჟთან. წამოვინიე. ელფეთერის ლურჯი „ნივა“ გაჩერდა და იქიდან დევი ცირდავა გადმოხტა...

დავინახე დევი ცირდავა და ხაზი გადაესვა ჩემს წარმოსახვაში შეკონინებულ სურათებს. სიმართლის წინასწარ განჭვრეტა შეუძლებელია. საკუთარი თვალი რასაც დაგვანახებს, ხშირად ისიც საეჭვოა, მე კი იმ ტყის ბილიკზე როლები ისე გავანანილე, როგორც მეპრიანებოდა. ვერასულას კლდის წვერს რომ მოვშორდი, ბავშვები ალბათ დაიშალნენ და სამეცადინო ოთახებში შეილანდნენ. ღორჯოლა სულაც არ შესულა იპოლიტესთან და დევი ცირდავა და ცისია დევდარიანი მხარიმხარ არ მისერიანობდნენ ვინრო ბილიკზე, რადგან ცირდავას საამისოდ არ ეცალა, მე მეძებდა და მიპოვა კიდეც.

— როგორ მომნახეთ, დევი ძია?

დევიმ ჩემს გვერდით ჩაიმუხლა, სათვალე გაისწორა და ზღვას გახედა.

— შენს ასაკში სათვალე არ მჭირდებოდა!

მივხვდი, იმ დროიდანვე იცოდა ყველა ბილიკი.

— მაჯობე! — ღიმილით განაგრძო. — ვერასულას კლდეზე პირისპირ არ ავსულვარ, არც მიფიქრია, თუ შეიძლებოდა! ამ გზით ავდიოდი, ზღვისპირიდან!

მანქანის სიგნალი მოისმა. ძია ელფეთერი ზურგით ძარას მიყრდნობოდა და გვიყურებდა. საჭეს სხვა ვილაცა აწვალებდა.

— მარიხია! — დევი, თითქოს ტანი შეისროლაო, ღონივრად წამოხტა.

მეც წამოვდექი.

თანაბრად ლივლივებდა ზღვის სივრცე. იქიდან, შორეული ჰორიზონტიდან უნდა გამოჩენილიყო დიდი ნიკანორი. ამაზე არაფერი მითქვამს, რადგან ჩემს გარდა მაინც ვერავინ დაინახავდა.

ძია ელფეთერმა მარჯვენა გამომინოდა. შეეცბი. რაღაც შეიცვალა მასში. რა თქმა უნდა, მის სახეზე ამ ერთ დღეში ვერ გაქრებოდა მწუხარების ღარები. თვალეებში კვლავ დარდი ედგა, მაგრამ ტუჩის კუთხეში ღიმილი გაუკრთა. იქნებ მადლიერებას მაგრძნობინებდა ამ ღიმილით, პირისახე მიმზიდ-

ველი გაუხდა. მე ხელი ტკაცანით მოვახვედრე მის ფართო ხელისგულზე. ოდნავ მომიჭირა, მომეფერა თითქოს.

მარიხმა გამოყო თავი. პატარა ბატკანსა ჰგავდა. მძივივით წვრილი კბილები გამოაჩინა.

ჩავსხედით მანქანაში და წამოვედით. ჩუმად ვისხედით, მხოლოდ მარიხი ტიტინებდა, ვითომც რალაცას გვიყვებოდა თავისი ჭკუით. დანგრეულ გზაზე მანქანა უხეშად ირყეოდა და მარიხს ამ ტიტინში ჩაეძინა.

ჯერ კიდევ დღე იყო, „სიხარულის“ ჭიშკართან რომ გავჩერდით, თუმცა ეზო მთლიანად ჩრდილს აევსო უკვე.

ძია ელეფთერმა ძრავა გამორთო და სიჩუმე ჩამოვარდა.

მანქანიდან ჩამოსვლას არ ვჩქარობდით.

ელეფთერი ორივე ხელით საჭეს ჩამოყრდნობოდა და წინ იყურებოდა. დევი მარიხის კულულს შეეხო, ხმადაბლა თქვა:

— როგორ სძინავს... დაილალა. — მერე ელეფთერს შეხედა, მხარზე მოუთათუნა: — ელეფთერ, თუ ჩემს რჩევას რამედ ჩააგდებ, ნუ აჩქარდები. მე ხომ ვიცი, გულში ჯერ არაფერი გადაგინწყვეტიათ შენ და მავრას, ჭოჭმანობთ... დატოვე ბავშვი!

ელეფთერმა ამოიოხრა. მძიმედ გადმოვიდა მანქანიდან, სავარძელი გადასწია, ჩვენ ჩამოგვიშვა. დევიმ მანქანას შემოუარა, წინა კარი გამოაღო, მარიხი ხელში აიყვანა.

მივდიოდით კორპუსისაკენ და ზურგში ვგრძნობდი ძია ელეფთერის მზერას. მერე მანქანის ხმა გავიგონე, ძია ელეფთერი წავიდა.

დევის პატარა მარიხი ჩაეხუტებინა, ფეხს ფრთხილად ადგამდა, შიშნეულად, მიუჩვევლად, იმ კაცის წესით, ვინაც მამა ჯერაც არ ყოფილა, მძიმე ყუთებსა და ტომრებს ყოჩაღად დაათრევს, მაგრამ ერთი სიფრიფანა ანგელოზის ხელში აყვანა უჭირს, თან თითქოს რცხვენია თავისი ახალი როლისა, თან ვერ მალავს, რომ სიამოვნებს.

პირველი კორპუსის პარმალზე გოგონების გუნდი გამოცვივდა.

— ვაი! — შოვნა ჩართოლანმა წამოიძახა. — მოგვეცით, მასწ!

— ჩვენ წავიყვანთ, მასწ! — ჩაერია ფუნთუშა ცქიფურიშვილი.

დევი შეყოყმანდა და უცებ მომიზა კაცის გაუწოდა. გოგონა უხმოდ იდგა კიბის თავზე, თვალბგაფართოებული შემოგვეყურებდა, წითელი, გეგონება პომადანასმულიაო, ტურები გაკვირვებისაგან ოდნავ გაეხსნა და გაჰბუშტვოდა. ისეთი მომხიბლავი იყო, შემეშინდა კიდევ. იქნებ დევიმაც იგრძნო რალაც. მაშ, რატომღა გამოარჩია ამდენ გოგონაში. მიმოზას ხომ არაფერი უთხოვნია, დევიმ კი ცნობისმოყვარე გოგონების კედელი გაარღვია და მძინარე მარიხი მიმოზას გაუწოდა. იმან ანგარიშმიუცემლად გამოუშვირა ხელები, მარიხი ზედ გადმოიგორა, გულში ჩაიკრა, თან ლოყებზე ცეცხლი მოეკიდა, თვალი დაბლა დახარა.

შებრუნდა მიმოზა კაცია და კინალამ ღორჯოლას დაეჯახა. უკვე არარსებული ხროვის ყოფილი ბელადი კარიდან გამოდიოდა. უცნაური წამი იყო. არ ვიცი, რას ფიქრობდა, მის სახეზე ჯერჯერობით გულგრილობის გარდა არაფერი იკითხებოდა. თითქოს იღვიძებდა რალაც, სიღრმიდან წამოსული, ჩვენთან მოულოდნელმა შეხვედრამ რომ შეატოკა. თვალეები გოგონებზე შერჩა, თან მეც და დევიც დაგვინახა, სიკეთე და ბოღმა ერთად დატრიალდა მის სულში. მივხვდი, მზად იყო, შუაში გავეხლიჩე, მაგრამ მიმოზას გადააწყდა და ამან წამით შეაჩერა. გოგონა კი თითქოს მიხვდა, რა ცეცხლიც ბიჭის სულში ტრიალებდა და ამ მორცხვმა, უთქმელმა, ნაზმა არსებამ მოულოდნელად ენა ამოიდგა და ცოტათი ჯიუტად, ცოტათი მოფერებით მძინარე ანგელოზი შეაჩერა — „გამომართვი, ხელები დამაწყდა!“ მანაც უნებლიეთ, უცაბედი მიმართვით სახტად დარჩენილმა, თავისი ღონიერი ტორები შეაშველა.

შიშმა შემიპყრო, კინალამ ვიყვირე. ხელები წინ გავიშვირე, თითქოს ველოდი, ამ მძულვარების გორგალმა მძინარე ბავშვი ძირს არ დაანარცხოს-მეთქი.

ღორჯოლას სახეზე განცდათა ფიერვერკმა გადაირბინა. გაფითრდა, ბაგე აუცახცახდა. მხრებში ისე მოილუნა, თითქოს მძიმეზე მძიმე ტვირთი ეჭირა. შებრუნდა და მარიხი ისე წაიყვანა, ფაიფურისა ყოფილაო. საკუთარი სითამამით შეძრული მიმოზა უკან მიჰყვა, ცალ ხელს წინ ინვდიდა, თითქოს ეხმარებოდა, ანდა უხილავი ბანრით იყო ზედ გამობმული და ველარ შორდებოდა.

ეს ყველაფერი სულ ცოტა დროში მოხდა, ჩემთვის კი ყოველივე უსასრულოდ გაიჭიმა. სიტყვები თითქმის არ დახარჯულა, ყურში კი ზრიალი ჩამესმოდა. მიმოვიხედე და გოცეზულმა აღმოვაჩინე, პარმალზე ორნი დავრჩენილვართ — მე და დევი ცირდავა. ნიკაპი ამინია, სათვალისდან ჭკვიანი თვალელები მომაპყრო და ამ მზერას ვერსად გავექეცი. თქმით არაფერი უთქვამს, მაგრამ ზედმეტი სიტყვა რა საჭირო იყო. „ეჰ, ჩემო კარგო ნიკანორ, გულს ნუ გაიტეხ! მე და შენ კი არა, მიმოზა კაციათ დაამარცხა ხროვის უძლეველი ბელადი ჩვენს თვალწინ!“ — ეს იკითხებოდა მის თვალელებში.

41

— მოიცა! — მიმოზამ ნაბიჯით გადაასწრო ღორჯოლას. ჩქარი, ქალური მოძრაობით საბანი გადასწია, ზენარი და ბალიში გაასწორა.

— მოიცა! — ახლა ფეხსაცმელები გახადა ბავშვს, იმას კი არაფერი გაუგია, გულწასულივით ეძინა.

ღორჯოლამ ფრთხილად დაანვინა.

— მომეხმარე, გია, კაბა ხომ უნდა გავხადო!

„გია!“ — ღორჯოლას თითქოს დავინწყებოდა საკუთარი სახელი და უხეიროდ გაიღმიჭა. მეტისმეტად ეუხერხულებოდა ძალათი ძიძის როლი, მაგრამ რატომღაც უხაროდა ამ უსუსურ გოგონასთან თავისი ღონისა და მოხერხებულობის გამოჩენა.

მიმოზამ კაბა გადააძრო ბავშვს, პერანგი ჩამოუწია, თეთრი, ლბილი მუცელი დაუფარა, საბანი მოახურა და წელში გაიმართა.

ახლალა შეხედა ხატიაშვილის ბიჭს. უცებ მთელი თავისი სითამამე შემოეფანტა და ზაფრანისფერი დაედო, თითქოს თუ აქამდე ხმას იღებდა, პატარა მარიხი ეგულებოდა ფარად.

— რას წითლდები ერთი! — ღორჯოლა თვითონაც თავს უხერხულად გრძნობდა.

— რა ვიცი! — ხმა მთლად ჩაუვარდა მიმოზას, წასასვლელად გაინია.

ღორჯოლა წინ გადაუდგა, განა ისე, გზა მთლად დაეკეტა, ნაბიჯი გადადგა და ეს თავისთავად გამოუვიდა, გოგონას შეშინებას არ ცდილა.

მიმოზა უსუსურად, საყვარლად შეერთა და ღორჯოლას სიცოცხლეში პირველად შეებრალა ვილაცა.

— გეშინია?

მიმოზამ ამოხედა, თვალი აუნწყლიანდა. უნდოდა ეთქვა, რა გინდათ ჩემთან, ყველანი რატომ ამეკიდენით, სხვა ვერავინ იპოვეთ?.. ღორჯოლას თვალელებში ღმობიერება იდგა და მიმოზა დანყნარდა, თუმცა ხელები მაინც უთრთოდა და ცდილობდა, ეს დაემალა.

— არა! — პასუხი შეუგვიანდა.

— მართლა არ გეშინია?

— არა! — ყოყმანით გაიმეორა მიმოზამ და უცებ: — ოღონდა ცისიას რატომ აწყენინე?

— მეც მანყენინეს! — სახე აუფორაჯდა ღორჯოლას. — არავისი გასამასხრებელი არა ვარ მე!.. დავახევ ლაყურებს!

კარისაკენ გაემართა, მაგრამ ბოლო წუთს შეჩერდა და თვალელებში კვლავ ღმობიერება ჩაუდგა.

— აი, შენ თუ ვინმემ განყენინა, მითხარი! — ხელი ისე მოიქნია, მიმოზას დამჩაგვრელს, ეტყობა, კაი დღე არ დაადგებოდა.

დერეფანი ცარიელი იყო, ბავშვები უკვე ვახშმობდნენ.

წინ ღორჯოლა მიაბოტებდა, უკან მიმოზა მიჰყვებოდა და ვერ გარკვეულიყო, შინებოდა თუ არა. ღორჯოლას ბიჭურად მომრგვალებულ მხრებში და მსხვილ, დაკუნთულ მკლავებში ძალა იგრძნობოდა.

შეჩერდა, ადრინდელ ნათქვამს მიუბრუნდა:

— დევდარიანი თვითონაა დამნაშავე! რას მეჩხირება? ჭკუის სწავლებით ტვინი მაქვს ახდილი! — ეს უკვე თავის მართლებასა ჰგავდა და გალიზიანებულმა ტრაბახი ჩააქსოვა: — მე, თუ გინდა იცოდე, ჭკუას უფროსებიც მეკითხებიან! ეგერ იპოლიტე მეთათბირება...

„ვინა?“ — იკვილა ვილაცამ მიმოზას სულში. აქამდე კედელთან მიმდგარი, თავდახრილი უსმენდა ღორჯოლას, თითით

შპალერის ნახატს აწვალებდა. მთელი არსებით ცისიას მხარეს იყო, მაგრამ ხმის ამოღებას ვერ ბედავდა. იპოლიტეს ხსენებამ ააფორიაქა, გვერდულად გახედა ღორჯოლას. ბიჭს სინათლე ზურგში სცემდა, სახეზე ჩრდილი ეფინა და მისი გამომეტყველება ვერ გაერჩია. თვითონ მიმოზას პირისახეზე სინათლემ გადაურბინა და თვალები უცნაურად გაუკრთა. სიმორცხვე და შიში გადალახა და ზიზლით მიუგლო:

— აი, შენ როგორი ყოფილხარ, ცისიას მტერი და იპოლიტეს მეგობარი!

ღორჯოლას გული ჩაუვარდა. იგრძნო სიმწარე მიმოზას ხმაში, მიზეზს ვერ ჩასწვდა, შეურაცხყოფილი კი დარჩა. სხვა დროს ამ ციცქნას ხმასაც არ ამოაღებინებდა. თვალის ერთი დაბრიალებაც კმაროდა, მიმოზას მუხლები რომ მოჰკვეთოდა, მაგრამ ღორჯოლამ იგრძნო ძალა სისუსტისა, მიხვდა, მიმოზას სინაზეს ვერ მოერეოდა, აქ ღონე და მუშტი ვერ ქრიდა და შეურაცხყოფა გადაყლაპა.

ნაძალადევად ჩაიცინა, ვითომც მიმოზას ნათქვამი გააქარწყლა, ვერ მიმხვდარიყო ქარაგმას, ამ დაპირისპირებას ცისიასა და იპოლიტეს შორის.

მაშინ მიმოზამ პირველად თავის სიცოცხლეში ხმა ამოიღო და თქვა სათქმელი.

ღორჯოლა ისმენდა პატარა გოგოს აღსარებას და გრძნობდა, გული რომ ეყინებოდა თანდათან, თანდათან, სანამ ყინულის დიდ ლოდად გადაექცეოდა.

მიმოზა გაჩუმდა. მკერდზე ხელი მიიღო. თითქოს შორეთიდან დაიძრა ყრუ ტკივილი, ცოტაცოტაობით მიუახლოვდა გულს, უცაბედად მოუჭირა. ბაგე მწარედ მოიკვნითა. უნდოდა შველა ეთხოვა, მაგრამ სირცხვილისაგან თავის აწევა არ შეეძლო და შუბლით კედელს მიეყრდნო.

სული ზიზლით ავსებოდა და ეს ზიზლი ახრჩობდა.

ღორჯოლას მოუნდა თავზე ხელი გადაესვა, დაემშვიდებინა. ველარ გაბედა. სწრაფად გაშორდა და ჰაერზე რომ გააღწია, ღრმად ჩაისუნთქა, გული მაინც ვერ დაიამა.

სასადილოდან ბავშვების ხმაური ისმოდა. ახლა ლუკმა ვერ გადაუვიდოდა პირში.

ვერულავების სახლისაკენ გაიხედა. მზერაში კვესი და აბედი რომ ჰქონოდა, ცეცხლს ნაუკიდებდა.

ნახვა არავისი ენადა, უჩუმრად გაიქცა ღობის გასწვრივ, მაგნოლიასთან მიიბრინა, ხვლიკივით ასხლტა.

ერთი ტოტი ჰქონდა მონიშნული. ზედ მოხერხებულად მოკალათდა. არსაიდან ჩანდა, თვითონ კი ხელისგულივით ხედავდა ეზოს, სოფლის შარას, ვერულავების სახლსა და ჭიშკარს.

ნავახშმევს ბავშვები ეზოში გამოცვივდნენ. კუჭმა წინკნა დაუნყო, მაგრამ ვაჟკაცურად მოითმინა.

ფუცუკა გამოეყო ბიჭებს, აქეთ-იქით დანრიალებდა, ძმას ეძებდა. ვერც წარმოიდგენდა მიზეზს, რის გამოც ადამიანს შეუძლია ვახშმის დათმობა. ეტყობა ძებნამ დაღალა და განზე მდგარ გოგონებს აუარ-ჩაუარა. ფუნთუშამ ფარშავანგივით გაშალა კუდი და ტოლ-სწორებს რაღაც ჩაულაპარაკა. ამათ ტკარცალი ატეხეს, ფუცუკას უიმედო სიყვარულს თუ დასცილოდნენ.

იქით ციციწო კორძახიამ მწარედ უჩქმიტა ღორჯო შამუგიას. ღორჯომ, ვერავინ შემამჩნიოსო და მოითმინა. რა იცოდა, ზევიდან რომ ღორჯოლა დაჰყურებდა.

ქუცნა ჭედამ პანია ცხვირი ზევით ასწია, თითქოს ჰაერს ყნოსავსო. ღორჯოლას გულში გაკრა, ჩემზე გეზი ხომ არ აიღოო. თურმე ქუცნას ძეხვის სუნი უფრო აინტერესებდა, ჭიპო კვირიკაძის ჯიბიდან რომ აღწევდა.

პირღია და პაატა ქეცბაია შუქრი ცეცხლადქს აწვალებდნენ, ეჯღანებოდნენ. ღორჯოლას არასდროს არავინ შეჰბრალებია. ახლა რატომღაც გაიფიქრა, მოვიცლი და პირღიასაც და პაატასაც მწყრებს ავუფრენო.

რალა თქმა უნდა, ხროვის წევრებს თავისი აწ გადაყენებული ბელადი აღარც ახსოვდათ და ღორჯოლა გუნებაში სათითაოდ სჯიდა მოღალატეებს.

უცებ მანანა ჩიტაია ატირდა. გუგული ჯიქიამ მონიწუნა კიკინები. დიდი ვაჟიკა გამოენთო და გუგულის სხვა რა გზა ჰქონდა, ღობეს გადაეგლო და მოკურცხლა.

ცქიფურიშვილებმა მაგნოლიის ძირას მოიყარეს თავი. აქედან ღორჯოლა მათ ვერ ხედავდა. ესმოდა ხმადაბალი ტუ-

ტუნი და უცებ ჟუჟუნამ და დუდუნამ სიცილი მორთეს. ბიჭიკომ ფუნთუშას მკაცრად გასძახა, აქეთ მოდიო... ფუნთუშა მოგვანგვალდა და ბიჭიკომ, რას დაგიფრენია პირი და ცხენივით ჭიხვინებო. საქმროს ეკეკლუცებო, ნანულიმ. კუჭუნამ კი, მაგ საქმროს ერთხელაც მოუნეეს ჟეჟვაო...

გოგონებმა „ნითელ კუთხეს“ მიაშურეს. იქ ცუცუ მარლანია უკრავდა დანჯღრეულ პიანინოზე და ცირუ, პეპელა და ნანი ხმაშენყობით მღეროდნენ სიყვარულზე, ღალატსა და უდროო სიკვდილზე, თან გულსაკლავად დასძენდნენ: „ნანა, ნანაია, ჩქიმი ცოდა!..“

ღობის კუთხეში პანანინა მოკონა ჩაცუცქდა, უმალ ნკიპურტა მოვარდა, ჩაინი, მეც მინდაო, ვითომ ამოდენა ეზოში მეტი ადგილი არსად იყო.

— ბავშვებო, „სპაკოინი ნოჩია“! — დაიძახა ტატიანა ყალიჩავამ და სკოლამდელი პატარები ტელევიზორისაკენ წაცუნცულდნენ. სხვებიც ამათ მიჰყვნენ და ეზო დაცარიელდა.

„ნითელი კუთხის“ ფანჯარასთან სუმჩხვინდი მიიპარა, შუშას ცხვირი მიაბუშტა და ჩხავილი მორთო: „მიაუ, მიაუ!..“ გოგონებმა ერთი ამრეზით გადმოხედეს და სიმღერა განაგრძეს.

სასადილოდან დეიდა ვარა გამოვიდა. ხელში მოზრდილი ჩანთა ეჭირა. დამნაშავესავით მიიხედ-მოიხედა. უკანა ეზოდან ბონდო ჭახნაკიამ აუჩქარა ფეხს, ცოლს წამოეწია და ჩანთა ჩამოართვა.

სამზარეულოში სინათლე ჩაქრა. ბნელ კართან რაღაც ამოძრავდა. ეზოში რომ გამოფართხუნდა, მაშინლა იცნო პისტი ქარდავა. გრძელზე გრძელი ხალათი ეცვა, ხელეები ჯიბეებში ჩაენყო და ეტყობა, კალთებქვეშ მძიმე ჩანთებს მოაცუნცულებდა.

სოფლის შარაზე ალათი ეჯიბია გამოჩნდა. ხელში ჯოხი ეჭირა და ეყრდნობოდა. უკვე ბინდებოდა და მანდილიდან გამოჩაჩული თმა თეთრად უბრწყინავდა.

ზარმა დარეკა, ხმაურმა საძილე ოთახებში გადაინაცვლა.

ტატიანა ყალიჩავამ ჩაიარა სწრაფი ნაბიჯით, ჭიშკართან ქმარი ელოდებოდა.

მერე დანარჩენებიც დაიძვრნენ. ვარდიკო ჩქვანავამ და ჩიტო ხუხუამ ბუზლუნ-ბუზლუნით გადაკვეთეს ეზო, ნეტავი რა არ მოენონათ. ქსენია სალაყაიამ ჯეირანივით გაისრიალა, თითქოს ეს ყოფილიყოს ყმანვილქალი, დანარჩენები კი — მოხუცებულთა თავშესაფრის კლიენტები.

ვერულავების სახლში არ ქრებოდა სინათლე... რა იყო, რა არ აძინებდათ?

ფუცუკამ გამოიხედა, ეზო მოათვალიერა. „გია!“ — ხმადაბლა გასძახა. ღორჯოლამ პასუხი არ გასცა. ფუცუკამ ღობესთან მიიბინა, თავისი ქნა და დაბრუნდა.

მინყდა ბოლო ხმები. მთლად ჩამობნელდა, აჩრდილები დაძრწოდნენ მაგნოლიის ტოტებში.

სინათლე ყველგან ჩაქრა, მხოლოდ ვერულავების ფანჯარაში კაშკაშებდა. ხანდახან ჩრდილი გაკრთებოდა, ვილაცა მიდი-მოდიოდა.

მოხერხებულად იჯდა, მაგრამ ტოტი მაგარი იყო და ჩამოსვლა დააპირა. ამ დროს ცისიას ოთახში აინთო სინათლე.

„არ სძინავს!“ — ღორჯოლას ის ლოყა აენვა, რომელზეც ცისიას თითების კვალი აჩნდა ალბათ.

გოგომ ფანჯარა გამოალო. დაჯდა, რაფას გადმოეყრდნო. სინათლე ზურგზე ეცემოდა. აქედან შორი იყო, მაგრამ ბიჭი მიხვდა, რომ ცისია ტიროდა.

„ახია მაგაზე!“ — ისე, ინერციით გაიფიქრა, მოუსვენრობამ შეიპყრო.

ცისიას მტერი და იპოლიტეს მეგობარიო!.. იმ სიფრიფანამ ისეთი კილოთი თქვა, თითქოს მის წინ გია ხატიაშვილი კი არა, რაღაც ლოქორას მაგვარი არსება იდგა... რას უშავებდა გიას ეს ცისია ბოლოს და ბოლოს. აგერ იჯდა და ჩუმად ტიროდა. არავისთვის შეუჩივლია თავისი დამცირების ამბავი. ხელი ხომ გაულანუნა ღორჯოლას, გული მაინც ვერ მოიბრუნა. ალბათ ფიქრობდა, ობოლი რომ ვარ, იმიტომ გამიბედეს, თორემ პატრონი რომ მყოლოდა, ვინ რას გამიბედავდაო.

ობოლი რომ ვარო! ეს სიტყვები ჩაებეჭდა ღორჯოლას გონებაში და ველარ ამოიგდო. ობოლი რომ იყო მიმოზა კაცია, პატრონი რომ არა ჰყავდა, იმიტომაც გამხდარიყო ბილ-

ნი ძალადობის მსხვერპლი. პატრონი რომ ჰყოლოდა, ხომ სიცოცხლე მოესწრაფებოდა ვიღაც ნაძირალას... ღორჯოლამ გულში ისეთი სიმხურვალე იგრძნო, ჰაერი არ ეყო...

მერე ცისია წამოდგა, ეზოში გადმოიხედა. იქნებ მიხვდა, მითვალთვალებენო. სწრაფად, შიშნეულად მოხურა ფანჯარა და სინათლე ჩააქრო.

ახლა მხოლოდ ვერულავების ფანჯრიდან ეფინებოდა შუქი. ღორჯოლა ფრთხილად დაეშვა ძირს. მაგნოლიის ძირას, სკამზე წამონვა. ხის ვარჯი ცას უფარავდა და თავზევით კუნაპეტი სიბნელის მეტს ვერაფერს ხედავდა.

ვერც გაიგო როდის ჩასთვლიდა. უსიზმრო ძილით ეძინა და დილის სიცივემ გამოაღვიდა.

მსუბუქი ნისლი ქრებოდა კუთხე-კუნჭულებში, ხეთა ფოთლებიდან იშვიათი წვეთი ეცემოდა წკაპუნით.

შემაცივნა, გასათბობად შეკუნტრუშდა.

ვერულავების ფანჯარაში შუქი კვლავ ენთო. „ნეტა რა ხდება?“ — გაიფიქრა ღორჯოლამ.

ნეტა მის სულში რა ხდებოდა?.. გოგონების ფანჯრებზე ვერცხლისფრად აბრჭყვიალდა დილის გრილი ციალი და ღორჯოლამ წარმოიდგინა მძინარე მიმოზა კაცია, თავის ლოგინში ფისუნიასავით ჩალულუნებული. გაჰბურძგლა.

კუტიკარმა გაიჭრიალა. ეზოში მედიკო სამუშაო შემოვიდა. აქეთკენ არ მოუხედავს, არავის ელოდა და იმიტომ. ყბების ტკაცუნით დაამთქნარა. გასაღები ააჩხარუნა, სამზარეულოს კარი შეაღო. „აბა, გვისაუზმია — პური, ხილფაფა, ჩაი, კეთილი გული!“ — გუნებაში უილაჯოდ გაიხუმრა ღორჯოლამ.

ცოტა ხანში ფეხაჩქარებით შემოვარდა ბონდო ქახნაკია, უკანა ეზოს მიაშურა, ბოსელი და სალორე ჰქონდა მისახედი.

ცოტაც და ბოცო კაკულია მოვიდა. სპორტული რეიტუზი და ბოტასები ეცვა. თავზე განუყრელი შინნაქსოვი ჩაჩი ეხურა. პარმალამდე რომ მიაღწია, შეყოვნდა, ეჭვით მიმოიხედა, ჩრდილში მდგომი ღორჯოლა ვერ შენიშნა. ფეხაკრეფით მიეპარა ცირდავას ფანჯარას. ველარა წვდებოდა და ბავშვივით ფეხის წვერებზე აინია. უცბადვე შიშნეულად გამოვარდა

უკან. პარმალამდე რომ მიცუნცულდა, მაშინდა გასწორდა წელში. „საინტერესოა!“ — გაიფიქრა ღორჯოლამ.

ადგა და კვლავ მაგნოლიაზე აცოცდა.

პისტი ქარდავამ შემოალო კუტიკარი. ისევ თავისი ფართხუნა, ქონით გაზინთული ხალათი ეცვა. თითქოს ნუხელ არც გაეხადა. კალთები ამჯერად შვეულად ეშვებოდა და პისტის გაჩხინკულ ფეხებს აჩენდა.

მარჯვნიდან და მარცხნიდან შარაზე გამოეფინნენ „სიხარულის“ თანამშრომლები. სათითაოდ არახუნებდნენ კუტიკარს, თითქოს ჯავრს მასზე იყრიდნენ.

ვარდიკო ჩქვანავამ დუდღუნით ჩაატარა თავისი გრძელი ცხვირი. სულიკო ხუბუტიამ ისე ჩაიგოგმანა, თითქოს თოკზე გადისო. ჩიტო ხუხუა ალბათ ფიქრობდა, კუტიკარიდან პარმალამდე დღეს თუ არა, ხვალამდე მაინც მივალწვევო.

მიშიკო ძაგანიამ ფეხი მოარტყა „რაფის“ საბურავებს. ნაზიბროლა წირღვავამ კი კალოშების ჩლახა-ჩლუხით მიაშურა საწყობს.

პირველი კორპუსიდან რკინაზე ჯოხის რახუნი და ბავშვების ჟრიაშული მოისმა. ეს ალათი ეჯიბია ჯოხს ურტყამდა საწოლის თავებს, ძილისგუდეებს აღვიძებდა.

მერე ბოცო კაკულიამ ჩაუსტვინა თავის სასტვენში და ვარჯიშს მონადინებულთა ჯგუფი ეზოში გამოიყვანა. არც ისე ბევრნი იყვნენ, მაგრამ დაუზარლები. უფრო ზარმაცები ფანჯრებიდან იხედებოდნენ, ან პარმალზე იდგნენ, ან საპირფარეშოსაკენ გარბოდნენ. მთლად წყალნაღებულთა ბალიშიდან აღლეტა საუზმის ზარს თუ შეეძლო.

აივსო ეზო ხმაურითა და მოძრაობით. ამ დროს ვერულავების სახლის აივანზე იპოლიტე კვირკველია გამობრძანდა. ახალთახალი შარვალ-კოსტიუმი ეცვა, სოლიდური ჰალსტუხი ეკეთა, დავარცხნილ თმაზე ბრიოლინი წაესვა და მზეზე უბრწყინავდა.

თავდაჯერებული კაცის გამომეტყველებით მოიხედა „სიხარულისაკენ“, მოკლე ხელები უკან შემოიწყო და დარბაისლური, დინჯი მიმოხვრით დაიძრა. ვერულავების ქიშკრით შარაზე გავიდა, იქ ამბაკო ცომიასა და მრავალა პაპასკირს დაელოდა და სამივენი ერთად წამოვიდნენ. ამბაკო ხელების ენ-

ერგიული ქნევით რაღაცას ყვებოდა, მრავალას სახეზე კი სიმ- შვიდე და სინყნარე ეფინა.

კუტიკართან შეფერხდნენ. მრავალა წინ გამოატარეს. იპო- ლიტემ თავი გამოიღო და ამბაკოც წინ გაუშვა. ღორჯოლა ხი- დან სწრაფად ჩამოსრიალდა. მისთვის ყურადღება არავის მი- უქცევია. სამეულმა აუჩქარებლად ჩაუარა. ღორჯოლამ საუბრის ნაწყვეტს ყური მოკრა. ნუხელ მთელი ღამე არ გვი- ნებიაო, ამბობდა იპოლიტე. თუმცა არც უძილობა ეტყობოდა, არც დიდი ნუხილი ამის გამო. ამბაკომ ამაზე თავი მნუხარედ გააქნია — „ოჰ, ოჰ!“ მრავალა მოიღრუბლა, თქმით კი არაფერი უთქვამს.

ღორჯოლას უცებ შიგნიდან რაღაცა მოანვა. ბოღმა ახრ- ჩობდა. მთელი ღამე ამ ბოღმამ გააჩერა ღია ცის ქვეშ. მიმოზა კაცისა ჩუმი აღსარება აგონდებოდა და გული გასკდომაზე ჰქონდა.

— იპოლიტე! — დაიძახა ხმამალლა.

სამეული შეჩერდა. ხმა მჭახედ გაისმა ეზოში, კუთხე-კუნ- ქულს მიაღწია და ყველას ეუცხოვა. ბოცო კაკულია „ზემკლავს“ აკეთებდა და ხელები ასევე შერჩა. ბავშვების რიგი უხმაუროდ აირია. თითქოს მაგნიტური ველი იზიდავსო, უნებლიეთ აქეთ- კენ გადმოინაცვლეს.

ამბაკომ უხერხულად დააბაკუნა ფეხები. მრავალა, თითქოს მართლაც ყინულისაგან ჩამოსხმულიაო, მთელი ტანით ბი- ჭისაკენ შემობრუნდა და ახლა ზვიადად და ცივად უყურებდა.

იპოლიტე დაბნეული იდგა, ხელებს იფშვნეტდა. ისე მოუ- ლოდნელი იყო ეს შეძახილი. არა „პატივცემულო“, არა „ბატონო“, არა „ძია“, არამედ მოკლედ და მოგუდული მრისხანებით — „იპო- ლიტე!“ რა იმალებოდა ამ წამოძახილში, უბრალო უტაქტობა ბი- ჭისა, ფერება-ფერებით რომ დაიახლოვა, თუ უფრო სერიოზუ- ლი რამ? ეს რომ გაერკვია, პასუხსაც შესაბამისს მიაგებდა, მაგ- რამ გონება წამით გამოეთიშა და ვერაფერი მოისაზრა.

ამასობაში ღორჯოლა მოშორდა მაგნოლიის ძირს, გამო- ქანდა და... ვერავინ მოასწრო გზის გადაჭრა, შეჩერება... თით- ქოს მიწას მოწყდაო, თავური პირდაპირ ცხვირ-პირში ატაკა... ისეთი ხმა გამოსცა იპოლიტეს ცხვირმა, საჭაერო ბუშტი გა-

ხეთქესო. სისხლი თქრიალით წამოუვიდა და იპოლიტე ზურგ- ზე გაიშხლართა. გონს მოსვლა არ აცალა ღორჯოლამ, ზედ შეაჯდა, ხელში ჰალსტუხი მოიგდო და წაუჭირა.

— მოკლა! — იკივლა პარმალიდან ვარდიკო ჩქვანავამ.

ამბაკო და მრავალა მიცვივდნენ გახელებულ ბიჭს, მაგრამ მის დაკუნთულ მკლავებზე ხელი უსხლტებოდათ.

— მოგვეშველეთ, ხალხო, დაახრჩო! — მრავალას შიში- საგან ხმა წაერთვა, ზვიადი ყინულეთი წამში დამდნარიყო.

ფანჯრიდან ისკუპა დევი ცირდავამ, ელვისუსწრაფესად მივარდა, დასტაცა ღორჯოლას და იპოლიტეს მოსწყვიტა.

ბიჭი ახლა ცირდავას შემოუბრუნდა, მაგრამ დევიმ ალ- ბათ სხვა რამ ილეთიც იცოდა, ამოატრიალა და მუცელზე დას- ცა, მკლავები ზურგსუკან გადაუგრიხა.

იპოლიტეს შეეშველნენ, წამოაყენეს. ცხვირ-პირი და გულ-მკერდი სისხლით მოთხვროდა, თვალებიდან უნებლიე ცრემლი სდიოდა.

არ დაუჩივლებია. ამბაკოს მკლავს დაეყრდნო და პირსა- ბანისაკენ წახანხალდა.

— გამიშვი! — ჩუმად თქვა ღორჯოლამ, მის ხმაში წელან- დელი გაავება არ იგრძნობოდა.

ცირდავამ ხელი უშვა, წამოაყენა, თავი სინანულით გა- აქნია...

იმ ღამეს დიანოზი კვლავ ცუდად გახდა. ბოლო დღეები უკეთესობის იმედი ჰქონდათ. თითქოს გამომჯობინდა, მო- იხედა, გამართულად ლაპარაკიც შეძლო. მნახველებს არ უშ- ლიდნენ მასთან შესვლას და ლაპარაკს. ოღონდ ელიკო წინას- წარ ითხოვდა, მორიდებოდნენ „სიხარულის“ ავანჩავანს. ამი- ტომაც, საბავშვო სახლს თუ ახსენებდნენ, ნაძალადევი ოპტი- მიზმით ამბობდნენ, გელოდებით, ბატონო, მალე ფეხზე წამო- დგებით და საქმეებს წინანდებურად გაუძღვებითო. ეჰ, რა დროს ჩემი საქმეებია, — იტყოდა გულისტკივილით დიანოზი,

— ახლა ჩემი საქმე ხელჯობით სეირნობა ანდა ჩრდილში ჯდო-
მა და ენის ლესვააო.

ელიკო მუდამდღე თავს დასტრიალებდა. არც სამსახური
ახსოვდა, არც საკუთარი თავი, თითქოს ახლალა მიხვდა, რას
კარგავდა. იხსენებდა ურიცხვ დანაშაულს, დიანოზის წინაშე
რომ მიუძღოდა და თავს ისჯიდა. დარწმუნებული იყო, რომ მხო-
ლოდ და მხოლოდ მან, ერთადერთმა შვილმა, მიიყვანა კაცი
ავადმყოფობამდე. დანაშაულის გრძნობა ვერ მოეშორებინა და
თვითონაც ავადმყოფს დაემსგავსა, გახდა და გაყვიტლდა.
უსიტყვო შეთანხმება დაიდო მამა-შვილს შორის. დიანოზი
არაფერს საყვედურობდა, ელიკოც გვერდს უვლიდა საჩოთირო
მოგონებებს. ერთადერთი, რაც დიანოზმა მტკიცედ მოსთხო-
ვა, ჩემს ოთახში „იმას“ ნუ შემოუშვებო. ელიკომ იპოლიტეს მი-
უკიბავ-მოუკიბავად უთხრა, შენს დანახვაზე მამიკო ნერვუ-
ლობს და ნუ ეჩვენებო. ისე იცხოვრე, ვითომც არა ხარო. იპო-
ლიტე კბილატკიებულივით დაიჭყანა, მაგრამ შეურაცხყოფა
უხმოდ გადაყლაპა. სხვაზე უფრო ისა სწყინდა, დევი ცირდავა
რომ აკითხავდა ავადმყოფს ხშირ-ხშირად. დაუჯდებოდა სას-
თუმალთან და ჩუმჩუმად ჩუჩუნებდნენ თავისთავის. არც დიანოზი
იღლებოდა და არც ცირდავას სწყინდებოდა. ელიკოსაგან რა
დაიფარებოდა, მაგრამ ბოლო დროს ქალი თითქოს განუდგა
ქმარს, არ ეთათბირებოდა და იპოლიტე გულს ასკდებოდა, თავს
ირწმუნებდა, აქ ალბათ სხვა ამბავია, ჩემს ცოლს საბოლოოდ
შევძულდი, მაგ გადამთიელზე შეუვარდა გულიო.

ჭეშმარიტებისაგან არც ისე შორს იყო იპოლიტე. ცირდა-
ვას ყოველი ხილვა ქალს სინანულის გრძნობას უღვივებდა,
თავს უბედურად გრძნობდა. სანამ სტუმარი დიანოზთან იჯდა,
ელიკო განმარტოვდებოდა, ბალიშში ჩაემხობოდა და უხმოდ
ტიროდა. ადრე ცრემლი არ იცოდა, საკუთარ, კერპ ბუნებას
ჯებირსავით ასკდებოდა, მერე თითქოს გაღხვა ეს ჯებირი,
ცრემლი გაუიოლდა. მაინც ერცხვინებოდა ქალური სისუსტის
გამომზეურობა, თვალს მოერიდებოდა და ისე ასველებდა ბა-
ლიშს. გული უმსუბუქდებოდა ამ დროს, თითქოს ცრემლებს
გარეთ გამოჰქონდა საწუხარი, გონება ეწმინდებოდა და თავს
რომ წამოსწევდა, უკვე აღარავინ სძულდა, იპოლიტეც კი...

ცირდავამ რა იცოდა ამ ფერისცვალებისა. პირიქით, ისევე
ის კერპი და თავნება ქალი ეგონა. დალლამ და უძილობამ სახ-
ის ღარები მოუმრავლა, ქალური სინაზე გაუქრო. ჭეშმარიტი
ელიკო საიდუმლო სიღრმეებში ჩაიმალა და ცირდავა მას ვერ
ხედავდა. ადრე თუ საალერსოდ წასძლევდა სული, თითქოს
გული გადაეკეტა, სმენაც დაუყრუვდა და ელიკოს სულის ძახ-
ილი ამაოდ ფოფინებდა ჰაერში.

მერე, იმ ღამეს დიანოზი ისევე ცუდად გახდა. ამჯერადაც
მავრამ დაასწრო სასწრაფოს ექიმს. რაც მავრამ თქვა, ექიმ-
მაც იგივე გაიმეორა, ადგილიდან ამისი დაძვრა არ შეიძლე-
ბაო. ყოველ ორ საათში ამოვაკითხავ და დავხედავო.

მთელი ღამე არ უძინია ელიკოს, მთელი ღამე სინათლე არ
ჩამქრალა ვერულავეების სახლში. სანოლის კიდეზე ეჯდა დი-
ანოზს და მისი დიდრონი, კოტიტა თითები თავის გამხდარ,
ფერდაკარგულ ხელში ეჭირა. დიანოზი მძიმედ სუნთქავდა,
მკერდი აუდ-ჩაუდიოდა. ლაპარაკი არ შეეძლო. ხანდახან
ხელი შეუტოკდებოდა. ამით თუ აგრძნობინებდა ქალიშვილს,
ცოცხალი ვარ, მესმის, ჩემს გამო რომ იტანჯებო.

ელიკოს ცრემლი ერეოდა, ჩუმად სხლიპინებდა, ანდა
ხმადაბლა ჩასჩურჩულებდა, საალერსო სიტყვებს იგონებდა,
თითქოს ბავშვს ეფერებო. ნეტავი თუ ესმოდა დიანოზს მისი
სიტყვები. და თუ ესმოდა, ალბათ მალამოდ ედებოდა. ბავშ-
ვობის დღეებიდან მოყოლებული მამა-შვილს შორის პირვე-
ლად დამყარდა სრული ჰარმონია, ურღვევი, წყნარი სიყვარუ-
ლით აღსავსე და იქნებ მაღლიერიც იყო დიანოზი ამ თავისი
ავადმყოფობისა, ამ თავისი ტკივილებისა, იქნებ ამიტომაც არ
სჭირდებოდა თქმა ბედის სამდურავისა და არც ხმას იღებდა,
რათა სიტყვებით არ დაეფრთხო ეს სათუთი ლაციცი.

მეზობელ ოთახში იპოლიტე თვლემდა, დაღლილობასა და
ბოღმაში ჩამძვრალიყო და ისიც ელოდებოდა, ოღონდ იმას,
ბოლოს და ბოლოს როდის მომთავრდებოდა დიანოზის ცხოვ-
რების გზა, თვითონ როდის გაეხსნებოდა საბოლოოდ ხელე-
ბი, რადგან დიანოზის თვით არსებობა არაერთგზის არწმუ-
ნებდა თავის არარაობაში.

დიახ, სიხარულსა და ტკივილებში მოდიოდა დიანოზის
დიდი ღამე...

— არ გძინავს, კაცო? — მავრამ გარიჟრაჟზე თვალი გაახილა და ელეფთერისაკენ გაიხედა. ელეფთერს ხელები თავქვემ ამოედო და ჭერს მიშტერებოდა.

ცოლის კითხვაზე პასუხი არ გაუცია, ერთი მოხედა და კვლავ ჭერს მიაცქერდა.

როდის-როდის ჩაახველა, ხმა ჩაინმინდა და უხერხულად იკითხა:

— დღეს ბავშვს გამომატანენ?
— გადაირიე, კაცო, სამუშაოზე არ მიდიხარ?
— თან წავიყვან, კაბინაში ჩავისვამ და ვატარებ! — ყოყმანით თქვა ელეფთერმა.

მავრა წამოჯდა, ჭალარაზე ხელები გადაისვა, გაისწორა.

— ელეფთერ, მიკიბე-მოკიბვის გარეშე მითხარი, რა გინდა? კაცმა ამოიოხრა. კარგა ხანს ჩუმად იწვა, მავრას ეგონა, მომიყრუაო და ამ დროს ალაპარაკდა ელეფთერი.

— მეც არ ვიცი, მავრა! მთელი ღამე არ მძინებია. მეშინია კიდევ იმ პატარა ცუცქენასი, თითქოს იქიდან მომეპარა, საიდანაც არ მოველოდი. მომეპარა და მებრძვის, სურს წამართვას რაღაცა, რასაც ასე ველოლიავენოდი.

მავრამ გაკვირვებით შეხედა. კრუსუნით გადმოაწყო ფეხები ლოგინიდან, ფლოსტები მოიძია.

ცდილობდა სიტყვა გამოეზომა. ეშინოდა, რაიმე ზედმეტი არ წამოსცდენოდა. უადგილო სიტყვით არ დაეღუპა კაცის სულში დათესილი თესლი.

— კაი ბავშვია მარიხი! — თითქოს წაიოცნებაო, ისე თქვა და სანამ ოთახიდან გავიდოდა, დაამატა: — გებრძვის? გულუბრყვილო ანგელოზია, რანაირად უნდა გებრძოლოს?

ელეფთერმა კითხვა უპასუხოდ დატოვა, თუმცა პასუხი თავში უტრიალებდა: სწორედ რომ ანგელოზია, სწორედ რომ გულუბრყვილო ანგელოზია და მისი ძალაც ამაშია.

„ჯანდაბას, გულისტქმას მოვერევი, — ასე გადაწყვიტა, — თავს ავარიდებ, შორიდან შემოვუვლი ხოლმე საბავშვო სახლს!“

ვერ შეასრულა! ვერ მოერია გულის მონოდებას. პირველსავე რეისზე, რკინიგზის სადგურზე ორი დიდი კონტინერი რომ დაუდევს, ბაზისაკენ მიმავალ გზას კი არა, სოფლის შარას დაადგა და ეს თავისი მძიმეწონიანი „კრაზი“ „სიხარულის“ ჭიშკარს მიაყენა, დააპიპინა.

საუზმე უკვე მომთავრებულყო და ბავშვები ეზოში გამოეფინნენ.

დიდხანს არ მოუწია ლოდინმა. პატარების ჯგუფს მარიხი გამოეყო. ჯერ ნელი-ნელ, გაფაციცებით მოინეცდა, ალბათ ამონმებდა, მართლა ჩემთან მოვიდნენ თუ არაო. ელეფთერმა გაუღიმა და ხელი დაუქნია. მაშინ კი გამოიქცა კისრისტებით, თავგამეტებით. ერთგან ფეხიც კი დაუცდა, წაიფორხილა. ელეფთერის გული, მარიხის სიდიდისა რომ იქნებოდა, სადღაც ჩავარდა. მარიხმა თავი შეიმაგრა და კვლავ წამობაჩუნდა.

უკან ქსენია სალაყაია გამოუდგა. ჭიშკართან მიუსწრო და ელეფთერი მაშინღა იცნო.

— უკაცრავად, ელეფთერ ბატონო, ისე გვაქვს თავგზა აბნეული...

— გამატანე, ქსენია, გავასეირნებ და სადილზე მოვიყვან! მარიხს აღმზრდელის პასუხისათვის არ დაუცდია. შეეცადა და კაბინაში აფოფხებულიყო, ოღონდ საფეხურებს ვერ მიწვდა. ელეფთერმა აიტაცა და საჭესთან დაასკუპა.

ქსენიამ თითქოს ენა გადაყლაპა, მხოლოდ თავი დაუქნია. ელეფთერი კაბინაში შეძვრა, ბავშვი მუხლზე დაისვა და გონსმოსულმა ქსენიამ მაშინღა დაუძახა:

— ელეფთერ, შენ ხომ იცი, ბავშვი სათამაშო არ არის!

ელეფთერს სახე მოექუფრა.

— ქსენია, მიცნობ მე შენ!

— გიცნობ და იმიტომ გეუბნები! ვიცი, არსად დაკარგავ, მაგრამ პატარას იმედი გაუჩნდება და... ახლა თავის ბედს შეგუებულისა, მერე გაუჭირდება!

მარიხმა საჭეს ორივე ხელი ჩასჭიდა. ვინ იცის, ხვდებოდა თუ არა ქსენიას ნათქვამის შინაარსს. „ღვ-ღვ!..“ — ვითომც მანქანას გამოაჯავრა და ოდნავ ჭირვეულად — „წავიდეთ!“

ელეფთერმა ფრთხილად ასწია, გვერდით მოისვა. ქსენია-სათვის პასუხი არ გაუცია, მანქანა ისე დაძრა.

მარიხმა სიჩქარის ბერკეტზე დაადო ხელი და ქერა კულულები ელეფთერის ღონიერ მკლავს მიაყრდნო. ელეფთერმა ტორი პანია ხელზე მოუჭირა, თან ემინოდა, არ ვატკინოო, არც იმას ეუბნებოდა, ხელი აიღეო.

მარიხის თმას რატომღაც ბზის სურნელი სდიოდა და კაცს მოუნდა ცხვირით გახახუნებოდა, შიგ თვალები ჩაეფლო, მაგრამ ეს სურვილი გაუცნობიერებლად ეწვია და თავი შეიკავა. შარაგზას მისჩერებოდა და ხელში სიჩქარის ბერკეტი და მარიხის პანია ხელი მოემწყვდია.

გოგონა სულ ტიტინებდა და ტიტინებდა. ელეფთერს მისი ნათქვამისა არა ესმოდა რა, ყურში თითქოს ნაკადულის ყლურტული ჩასდიოდა, უნანავებდა.

ბაზაში მანქანა ამწის ქვეშ დააყენა და, სანამ მტვირთავები კონტეინერებს გადმოტვირთავდნენ, საბუთების გასაფორმებლად კანტორაში შეირბინა, თან მარიხიც შეიყოლია. დისპეტჩერმა ქალმა, რომელიც დიდი ხანი არ იყო, რაც ამ რაიონში გამოთხოვდა, ელეფთერის ვარამისა არაფერი სმენოდა, გულუბრყვილოდ ჰკითხა:

— შვილიშვილია? როგორა გგავს, დახატულივითაა!

ელეფთერს ნერწყვი ყელში გაეჩხირა. თითქოს გამოითიშა. არც დაუხედავს, საბუთში რა ჩაუნერეს. მადლობა ჩაილულულა, უკან-უკან დაიხია. ოთახიდან რომ გააღწია, ჰაერი ღრმად ჩაისუნთქა, საფეხურზე ჩამოჯდა.

— მაინა!.. ვირა-ა!.. — ყვიროდნენ მტვირთავები, ამწე ზუზუნებდა, ვილაცას მანქანა ელეფთერის კრაზისათვის მიეყენებინა და პიპინებდა.

მარიხმა სახელოზე მოჰქაჩა.

— გტკივა?

ვერ მისვდა, რას ეკითხებოდნენ. ბავშვს დაავლო ხელი, ციმციმ მიაბრუნინა კაბინამდე. მანქანა ამწეს გაარიდა და ჩრდილში გააჩერა. უკანა ხედის სარკე თავისკენ მოაბრუნა. საკუთარი სახის ნაკეთებს სწავლობდა. ხანდახან კი მარიხს შეხედავდა. „მგავს?“ — ეკითხებოდა თავისთავს. არაფრითაც

არ ჰგავდა, მაგრამ ელეფთერს გულის წადილი აძებნიებდა მსგავსებას.

მარიხმა ჩაიცინა, თითქოს ჩაიჟღურტულაო. თითი ცხვირზე ატაკა, მერე თავის ცხვირზე მიიღო და ჩაუღლინა:

— ერთი ცხვირი — ერთი ცხვირი, ერთი პირი — ერთი პირი, ორი თვალი — ორი თვალი...

— რას უდგახარ, კაცო?! — კანტორის პარმალიდან ვილაცამ უხეშად შეუძახა.

იქითკენ არ გაუხედავს, არ შეპასუხებია, დაქოქა მანქანა და დაიძრა.

გულს ვერ დაუდებდა დღეს მუშაობას.

— გშია? — ბავშვს შეეკითხა, იმან თავი გააქნია. — ნაყინიც არ გინდა?

მარიხს თვალები აუციმციმდა.

სადგურის მოედანზე, სანაყინესთან გაჩერდნენ. ნაყინის გამყიდველმა ქალადის ჭიქა და თხელი ფირფიტა გამოუნოდა, თან, ხურდას რომ უბრუნებდა, ღიმილით ჰკითხა:

— შვილიშვილია?

ელეფთერმა თავი დაუქნია, ხურდა ხელში შეატოვა.

— ბაბუას დამსგავსებია! — დაასკვნა ნაყინის გამყიდველმა.

ელეფთერმა მუხლებში სისუსტე იგრძნო. სკამზე ჩამოჯდა და დაელოდა, სანამ მარიხი ნაყინს შესვლეპდა.

— მეტი არ შეიძლება, ყელი გეტკინება! — დაყვავებით უთხრა.

უკვე მანქანაში, როცა „სიხარულში“ ბრუნდებოდნენ, ენამოჩლეკით შეეკითხა:

— დიდი რომ გაიზრდები, ვინ უნდა გამოხვიდე?

მარიხმა სერიოზულად შემოჰხედა.

— ვინ უნდა გამოვიდე? ვინ და დედიკო უნდა გამოვიდე!

ელეფთერი ასეთ პასუხს არ მოელოდა. „დედიკო უნდა გამოვიდე!“ — მთელი გზა ჩაესმოდა ბავშვის ნათქვამი. ისევ და ისევ იხსენებდა დისპეტჩერისა და ნაყინის გამყიდველის სიტყვებს, თითქოს ეს სიტყვები ბეჭდიანი საბუთი ყოფილიყოს.

მარიხი მანქანიდან გადმოსვა და სანამ გოგონა ქსენია სალაყაიასთან მიიბრუნდა, თვალი არ მოუშორებია.

მავრა შინ თუ ეგულებოდა, სადილად მაშინლა მოვიდოდა. მანქანა ჭიშკართან გააჩერა. ეზოში, ონკანთან ხელი დაიბანა და მაგიდას უსიტყვოდ მიუჯდა. მავრას ვერ მოეცალა და წელანდელი სადილის ნარჩენი გაეცხელებინა. წინ დაუჯდა ქმარს და უხმოდ შეაცქერდა. ელეფთერი უგემურად იღეჭებოდა, მერე უცებ ჩანგალი დააგდო, ხელსახოცზე ხელი შეინმინდა, მაცივრის წყალი დაისხა და იკითხა:

— ბავშვები როგორ სადილობენ თქვენთან?

მავრამ ამოიხვნეშა, პასუხად სულ სხვა რამ უთხრა:

— დიანოზი ძალიან ცუდადაა, ან გადარჩება, ან არა!

კარგა ხანს დუმდნენ. მავრას გულხელი დაეკრიფა და ქმარს თვალს არ აშორებდა. ელეფთერი თითს წყნარად უკაკუნებდა მაგიდაზე. მერე თავი აიღო და მძიმედ თქვა:

— მარიხი უნდა ავიყვანოთ!

მავრამ ამოიოხრა. დიდი ხანია ამას ელოდა და უნდა გაჰხარებოდა, მაგრამ შეეშინდა... დიანოზი კვდება, ვინ იცის, „სიხარული“ ვის ხელში აღმოჩნდება.

— ამირანის სახელზე გავაფორმებთ! — ეს რომ თქვა, ელეფთერს თვალეში უცნაური შუქი ჩაუდგა. — ამირანის ასული, მარიხ ლაგვილავა!

მავრამ ჩაისხლიპინა, თვალი მოისრისა, სისველე შერჩა თითზე.

— არ გიხარია, დედაკაცო?

— დიანოზი ცუდადაა! — გაიმეორა მავრამ. — იპოლიტე კი...

უნდოდა ეთქვა, იპოლიტეს სცემესო, მაგრამ ბოლომდე არ უთქვამს. ელეფთერს თვალეში ცივი გაუხდა:

— იმ შენს იპოლიტეს... — და ხელი ხელზე ისე მოუსვა, თითქოს შუაში იპოლიტე გამოემწყვდია და სრესო. — სანყალი დიანოზი! — დასძინა უცებ. მავრა მიხვდა უთქმელ შინაარსს: სანყალი, არა იმიტომ, რომ კვდება, არამედ იმიტომ, მისი მონაგარი იპოლიტეს რომ რჩება. — ახლა იქ ძალდი პატრონს ვერა ცნობს, წადი და ბავშვი გამოარიდე, საბუთებს მერეც გავაფორმებთ...

ჩაბნელებული იყო. მქრქალი შუქილა აღწევდა ფარდებით შებურვილი ფანჯრიდან.

დიანოზ ვერულავას მალალ ბალიშზე მიედო თავი. მძიმედ სუნთქავდა. ლაპარაკი აღარ შეეძლო. ჭერს მისჩერებოდა. კაცი იფიქრებდა, ვერაფერს ხედავს და არაფერი ესმისო. დიანოზს კი ყოველი ჩქამი ესმოდა. გრძნობდა, რომ ოთახში ორნი იყვნენ. აგერ, სასთუმალთან დევი ცირდავა ზის. ხანდახან ხმადაბლა ჩაეკითხება: „დიანოზ, ხომ გესმის ჩემი? დიანოზ...“ დიანოზ, რომ ესმოდა დიანოზს, მაგრამ არ შეეძლო თავი მოებრუნებინა, საპასუხოდ შეხმობებოდა... „მამიკო, გესმის ჩემი ხმა?“ — წამდაუნუმ ეკითხება ელიკო, ცრემლს ძლივს იკავებს, ყელში ბურთი გასჩრია. ყველაფერი ესმოდა დიანოზს, ყოველი ფაჩუნი... ბევრი კი არა ჰქონდა სათქმელი. ვაჟს ანგლობით დაუგდებდა: „ცირდავას ბიჭო, ჩემო გაზრდილო, აღარ დაგჭირდება ჯიხურის აგება დიანოზისათვის, განთავისუფლებ მაგ პირობისაგან!“ შვილს კი — „ელი, პატარა გოგო, დამირჩი და გულს ნუ დაიჩაგრავ!“

— მამიკო, გესმის?.. ხომ არაფერი გტკივა, მამიკო? — ეკითხებოდა ელიკო.

ესმოდა დიანოზს, არც არაფერი სტკიოდა. ჟამი ტკივილისა წავიდა. ტკივილი სიცოცხლეა, დიანოზს კი სიცოცხლე არ შეეძლო. ცივმა ოფლმა დაასხა მოულოდნელად. მიხვდა, სიკვდილის ოფლი იყო, შვების მომტანი... ბაგე შეარხია უკანასკნელად, თვითონ არ გაუგონია თავისი ხმა.

— დამირჩით! — აშკარად თქვა დიანოზმა და თვალი გახელილი დარჩა.

და მოეჩვენა დიანოზს. შავ ცხენზე შავი მხედარი მოვარდა. შავი მოსასხამი უფრიალებდა. იქ, სადაც თავი უნდა ჰქონოდა, შავი ღრუბელი იბოლქვებოდა. იმ ღრუბელში გამოიხედა მახინჯმა სიკვდილმა... თითქოს გაიქროლაო, დიანოზის სხეულში გაიარა, გამსჭვალა, დაეუფლა ბინიერებისა და ხრწნის ბუდეს.

დიანოზმა კი საოცარი სიმსუბუქე იგრძნო. ამჩატდა, მოწყადა საკუთარ ხორციელ არსს, ზევიდან დახედა. თეთრ სანოლზე ჯერაც ფეთქავდა დიანოზის დიდი სხეული. ხედავდა დევი ცირდავას, რომელიც ცდილობდა ხმა მიეწვდინა მისთვის, ხედავდა ელიკოს, სასონარკვეთით რომ დამხობილიყო მამის ნეშტზე. მაგრამ თვით დიანოზი უკვე შორს იყო, ვერა ხმა იმას ვერ მისწვდებოდა. მის წინ გადაიშალა უკიდევანო თეთრი ეთერი და სადღაც სიღრმეში გაიელვა ფრთაფარფატა ანგელოზმა, ჩვილის სხივნათელი პირისახე მოაბრუნა... „ელი, ელი!“ — შეჰკვივლა დიანოზმა და სივრცეში გაფრენილ ანგელოზს მიჰყვა...

45

მიმოზა კაცია გადამიდგა გზაზე. ნეტავი რა ათამამებს ყველაზე მორცხვ გოგოსაც? კლასში ხომ სულ ერთადა ვართ და მთელი ჩვენი ნაცნობობის მანძილზე მისგან ორი სიტყვა არ მსმენია. ახლა კი გადამიდგა, ლოყები მორცხვად შეებრანა, თავი ჩალუნა და სათქმელი ამოშაქრა:

— ნიკანორ, კარგი ბიჭი ხარ!

კი ვარ კარგი ბიჭი, ეს მე სხვაზე უკეთ ვიცი, მაგრამ ქება სულაც არ გამხარებია. როცა გაქებენ, არცთუ სასიამოვნო საქმე უნდა დაგაკისრონ, ცხადია.

— გაბრაზებული ხარ გიაზე, ხომ?

გვიან მივხვდი, ვინ გიაზე მელაპარაკებოდა. გია ხატიაშვილს რამდენი ხანია ღორჯოლად ვიცნობდი.

— იქ, ტყეში, მშიერია...

მინდოდა მეთქვა, აიღე და საგზალი წაუღე-მეთქი. ენა დროზე მოვიკვნიტე, რადგან დიდი ნიკანორი ამ სიტყვებს არ მაპატიებდა, ჭეშმარიტ ჯენტლმენს ქალის სისუსტე ვერ გააკვირვებსო, მეტყოდა...

— არ მოკვდება... — მინდოდა დამემატებინა, „ძალი შიმშილით“, მაგრამ გულღრძოდ გამომივიდოდა.

შევბრუნდი და სასადილოს მივაკითხე.

— დეიდა ვარა!

ვარვარას თვალები დასწითლებოდა. ხალათის ჯიბიდან წამდაუნუმ ცხვირსახოცი ამოჰქონდა. ისე შემომხედა, თითქოს ვერ მიცნო და ტირილით შემომჩივლა:

— წამდვილი მამა იყო ჩემი!

— დეიდა ვარა! პური, ყველი და „კეთილი გული“ მინდა!

ჩემს ამ უსიხარულო გახუმრებას ყურადღება არ მიაქცია. პური მომიჭრა, ყველის ნაჭერი კი საკუთარი ჩანთიდან ამოიღო. მაინცდამაინც არ გვანებივრებდნენ სულუგუნებით.

ტყისკენ გავიქეცი. ჯერ ის ადგილი მოვიწახლეთე, სადაც „ხროვა“ იკრიბებოდა. ღორჯოლა იქ არ იყო, მაგრამ მე რას გამაცურებდა. მივხვდი, ის, რაც საიდუმლო გვეგონა, ღორჯოლასათვის საიდუმლო არ იქნებოდა და ჩვენს ეკვდერზე უკეთეს ადგილს დასამალავად ვერსად იპოვიდა.

რამდენჯერმე წრე დავარტყი, ყოველმხრივ დავზვერე. ბოლოს ტყის სიღრმეში, სუროთი შებურულ კედლებს მივალწიე. ჩამიჩუმი არ ისმოდა და ეჭვი შემეპარა, იქნებ შევცდი-მეთქი.

წელში მოხრილი მივიპარე. შევიჭვრიტე. არც შიგნით იყო ვინმე. შევედი და კუთხის ქვაზე ჩამოვჯექი.

ფოთოლიც არ გაფაჩუნებულა, მაგრამ ვიგრძენი, ვილაცა მითვალთვალებდა.

— ჰა, გამოდი, კუკუდამალობანას ნუ მეთამაშები!

კედლის ნარღვევში ღორჯოლას თავი გამოჩნდა. ეჭვით მიყურებდა.

— საჭმელი მოგიტანე!

— საჭმელი?

— ჰო, არა გშია?

პური და ყველი ქვაზე დავდევი. ხელებზე აინია და გადმოხტა. ისიც გავიფიქრე, ისეა გამწარებული, იქნებ მეცეს და მეც მიმბეგვოს-მეთქი. ადგილიდან არ დავძრულვარ. ხომ მასწავლიდა დიდი ნიკანორი, მამაცი ის კი არაა, ვისაც არაფრის ეშინია. მამაცი ისაა, ვისაც ეშინია და მაინც უკან არ იხევს.

წელ-წელა მომიახლოვდა, თითქოს უფრთხოდა, ხაფანგს არ წავანყდეო.

მართლაც მოშივნოდა. სტაცა ხელი და პირი გამოიტენა. იდგა და გამგელებული ჭამდა, მე კი ვიჯექი და უხმოდ შევცქეროდი. ისე უცებ მოათავა, თვითონაც გაუკვირდა.

ახლალა გამისწორა თვალი.

— რა ხდება იქ?

— დიანოზი მოკვდა! — ისე ვთქვი, სიკვდილ-სიცოცხლის ჭეშმარიტი საზრისი ჯერ თვითონაც ვერ განმეჭვრიტა.

ლორჯოლა კი... ვინ იყო გიასთვის დიანოზი? ბოლო დროს იგი ერთი დალლილი ბერიკაცი გახლდათ და, არც ვიცი, მოიცალა თუ არა ხატიაშვილების სატკივარისათვის. უნამლა რაიმე წამლით, თუ ხატიაშვილებიც ერთნი ათასთაგანნი იყვნენ და მეტი არაფერი? ამ კითხვებზე პასუხი მე არა მქონდა, მაგრამ ჩემს თვალწინ საოცარი რამ მოხდა. ლორჯოლას თითქოს მუხლებმა უმტყუნესო, ჩაცუცქდა, სახე დაემანჭა და ორივე ხელი აიფარა.

— ცუდად ხომ არა ხარ? — შეშინებულმა ვკითხე.

არაფერი მიპასუხა. იყო ასე ჩაცუცქეული და დუმდა. მე კი არ ვიცოდი, რა მეკეთებინა. ავდექი და მთლად უხმოდ რომ არ გავცლოდი, შევეკითხე:

— რას აპირებ? ნავედი მე!

თავი ასწია, უცხო, მშრალი თვალეებით შემომხედა.

— ნიკანორ, წადი... — ისედაც მივდიოდი, მაგრამ ამ სიტყვებმა შემაყოვნა. — წადი და ცირდავას ჩასჩურჩულე, შენთან ლაპარაკი სურს-თქო!

წამოვედი. სამივე კორპუსი შემოვირბინე, ძია დევი ვერსად ვიპოვე. ბოლოს ვერულავების ეზოში შევიჭვრიტე. სახლის ლაფაროში, გრძელ სკამზე ისხდნენ ის და ცისია დევდარიანი.

დუმდნენ. თითქოს წელან აღმართი აირბინესო, სუნთქვა-შეკრულნი, განითლებულნი პირდაპირ შემომყურებდნენ და ვერა მხედავდნენ.

მივხვდი, სათქმელი ნათქვამი იყო. ამქვეყნად სხვა ყველაფერი დავინწყებოდათ და ერთმანეთის არსებობით ტკბებოდნენ.

— აჰ, ნიკანორ! — წამოიძახა დევიმ, თითქოს ზმანებიდან გამოაღწიაო.

— ძია დევი, ერთი ვილაცა გიბარებს, ოღონდ არ ვიცი ვინ, არ ვიცი სად, არ ვიცი როდის!

ცისიაც ძლივს გამოერკვა, შერცხვა და პირი განზე მიაბრუნა. დევიმ მოუბოდიშა:

— რა გაეწყობა, უნდა ნავეყვე ამ „არვიციას“, იქნებ გავარკვიოთ ვინ, სად და როდის!

ბევრი მიეთმოეთი რა საჭიროა, ძია დევი მიხვეულ-მოხვეული გზებით ეკვდერში მივიყვანე. ლორჯოლა ადგილზე დაგვხვდა, იქვე იჯდა, სადაც დავტოვე.

წამოდგა. ძია დევი გაჩერდა, სახეზე ფითრმა გადაუარა. ახლალა მივხვდი, ყველაფერი იცოდა. იქ, იმ სკამზე გული გადაუხსნა ცისიამ, არ დაუმალა, რაც ვერასულას კლდესთან გადახდა, და ახლა მზად იყო ლორჯოლასათვის აქვე აეგო წესი, მაგრამ თავს მოერიდა.

— გისმენ! — მის ხმაში სიძულვილი არ ისმოდა.

ლორჯოლაც მიხვდა ყველაფერს. შეცბუნდა. არც ისე ამაყი და თამამი ჩანდა, როგორც მენახა. რალაცნაირად მოტეხილი მეჩვენა. გადმომხედა. აშკარად არ ენადა ჩემი იქ ყოფნა. ვერ ვიტყვი, ცნობისმოყვარეობა არ მანუხებს-მეთქი, მაგრამ დიდი ნიკანორის ქცევის კოდექსში ისიც ეწერა, სადაც არ გეპატიუებინან, ცხვირს ნუ შეყოფო. შევბრუნდი, მივიხედ-მოვიხედავ-მეთქი, და ისინი ერთმანეთს შევატოვე.

დიდხანს ველოდე ლელისპირას. რა ჰქონდათ ამდენი სალაპარაკო? ბოლოს გამოჩნდნენ. ძია დევი შუბლშეჭმუხვნილი მოდიოდა, ლორჯოლას თავი დაეხარა.

— ნიკანორ! — სანდომიანი კილოთი მითხრა ძია დევიმ. — გიამ გადანყვიტა თვითონ მივიდეს უბნის რწმუნებულთან. ამაზე ნურავის ეტყვი რამეს. მეც ნავეყვები და მალე მოვბრუნდები!.. ხომ იცი, — თითი ასწია, — ეს სამხედრო საიდუმლოებაა!

— ჯერ დიანოზის გვამი არ გაციებულა და... — ამოიოხრა ქსენია სალაყაიამ.

რა ჰქონდა მხედველობაში? ცხოვრება რომ თავისი გზით მიდიოდა. ვერულავების სახლის სინყნარეში ელიკოს მოთქმა-ჩივილი ისმოდა, ჩვენთან კი ალიაქოთი იდგა.

შაბათობით მშობლები ჩამოდიოდნენ ხოლმე, ვისაც ჰყავდა, იმათი, რა თქმა უნდა.

ამ დღეს სევდა დაერეოდა პაპუჩი ეძგვერადეს, თვალები ნალველით ავესებოდა. სადმე კუთხეში მიჯდებოდა და, რაც უნდა გეთქვა, პასუხს არ გაგცემდა.

მამუკა გიორგაძეც მოიწყენდა. მნახველს არავის ელოდა, მაგრამ იქნებ მამის წერილი მაინც მიეღო. ხომ შეიძლებოდა, კაცის დაავადებულ გონებაში შვილის ხატი გაცოცხლებულიყო და აკანკალებული ხელით ორიოდ აცაბაცა სიტყვა მოეწერა.

არც არავის ელოდა მიმოზა კაციაც. „სიხარულში“ ყოფნის მანძილზე მხოლოდ ერთხელ შეეხვეწა მავრა ექთანს, წამიყვანე, თვალი მაინც შევაგლო ჩემს დამბადებელ დედასო. მავრა ექთანმა წამიყვანა, მაგრამ დედამ შვილი ვერ იცნო. იჯდა ხის დაბალ ტაბურეტზე, წინ და უკან ქანაობდა და ხმადაბლა ღიღინებდა. ისეთი დაბერებული და გალეული ჩანდა, მიმოზამ ძლივს დაიჯერა, რომ ეს ქალი მისი დედა იყო. გაშრა გოგონა, თვალთ დაუბნელდა, მავრა ექთანის მხარს ჩამოეყრდნო. საავადმყოფოს კედლებს მიღმა მოეგო გონს, ტირილი აუტყდა. იმ დღიდან დასჩემდა ეს მტკივნეული გულის ჩხვლეტა. შუბლი ოფლით ეწინკლებოდა, თვალთ უბნელდებოდა. მკერდში ჩაბუდებულ ჩიტის გულზე კი თითქოს მატარებელი გადადიოდა გრიალით.

მეტი არასოდეს უთხოვია, დედა მიჩვენეთო.

თემო ხატიაშვილი სულ სხვა წუხილს შეეპყრო, დაკარგულივით დაბორილობდა, ხან სად აეყუდებოდა და ხან სად ფუნთუშა რომ ფუნთუშაა, იმისკენაც არ იხედებოდა.

აგერ ლორჯგო შამუგიას მამა — დიდი ლორჯგო მოადგა ჭიშკარს. ხელში ბადურა უჭირავს. შიგ ხილი და ტკბილეული ჩაუნყვია. რა დროს ტკბილეულია, - ფიქრობს ბიჭი, — ცოლის შერთვას ვეპირებიო. აი, სეირი! დიდი ლორჯგოს გვერდით გოდორა ქალი მოდის. იმასაც ბადურა მოაქვს. იმ ბადურაშიც ხილი და ტკბილეულია. რა თქმა უნდა, ციციხო კორძახიას დედიკოა. მოდიან და მუსაიფობენ. ამათ დანახვაზე ელამი და ჩხინკა მზევარ კიტია გადაირია, დიდ ლორჯგოს კორძახიას ქალის

ტრფობა შეყრიაო, ნახეთ, ლორჯგოსა და ციციხოს სიყვარულს რანაირი საფრთხე მოეღისო. უფრო იმიტომ ირეოდა საბრალო გოგო, მის მოსანახულებლად რომ არავინ მოვიდოდა.

— დანყნარდი! — ძლივს ამოთქვა სულიკო ანთელავამ. დედამისი სადღაც ზღვისპირეთის გასტროლებზე ბრძანდებოდა, ფულიან ბიძებს აგიჟებდა, რაზეც სულიკო დიდად არ ნალვლობდა.

ახალი ბავშვი მოიყვანეს, მარინე ტორონჯაძე. ცხვირსახოცს ჭმუჭნიდა და გოგოებს უყვებოდა:

— მამიკომ მიგვატოვა... ჰო, მიგვატოვა! ჩვენ, იცით ცხრან ვართ, ღარიბად ვცხოვრობთ, მამიკო კი ყოველდღე თვრებოდა... დედამ უთხრა, წაეთრიე, ჩემმა თვალებმა აღარა გნახონო. იჩხუბეს, იჩხუბეს და მამიკო წავიდა. ნაილი, რაილი, ლაილი და ციალა დედასთან დარჩნენ, ციციხო, ცუცუნა, ციცი და ცაცა მამიკომ წამიყვანა... მე შუაში ხომ არ გამჭრიდნენ?

ძმებ ღურწკაიებამდე მისი ჭიჭყინი ვერ აღწევს. განმარტოებით სხედან მაგნოლიის ქვეშ, ჩუმჩუმა პუტუნებენ თავისთვის. ავარიში დაღუპულ მშობლებს იხსენებენ, წვრილად იგონებენ ყოველ სიტყვას, შემოხედვას, ალერსს... სულს რაც ცხოვლად დააჩნდება!

ცქიფურიშვილებს უფროსმა და-ძმამ ჩამოაკითხა. კალათიდან ვაშლები და ჩურჩხელები ამოაწყვეს. უმცროსებმა სანოლზე ჩამოსვეს დაღლილი სტუმრები და გარს შემოუსხდნენ. ფუნთუშა და კუჭუნა, ნანული და ჟუჟუნა, დუდუნა და დათუჩი... სათქმელს ერთმანეთს არ აცლიან, მხიარულად კისკისებენ და ჭიხვინებენ. ბიჭიკო ცოტათი განზე ზის, ჩუმად უსმენს. როცა მოუბრუნდებიან, შენ რას გაჩუმებულხარო, — მამიკო როგორააო, — ამასლა კითხულობს.

დიდმა ვაჟიკამ შემოიხედა. ბიჭიკომ ჩურჩხელა გაუნოდა, იმან კი ვაჟიკა-ცქნაფას წაუცუნცულა.

თათრის ბიჭი მურადი ღობის ძირას დამჯდარა, ბალახზე, და დაბალი ხმით მხოლოდ მისთვის ნაცნობ მარტოობის ბაიათს ღიღინებს. ჩამოიარა შუქრი ცეცხლაძემ, მორიდებით დაახველა და უთხრა:

— ე, რა გამღერებს? არ იცი, დიანოზი რომ მოგვიკვდა!

თათრის ბიჭმა თავი ასწია, შავ თვალებში ცრემლმა გაიბრწყინა.

ჭიპო კვირიკაძემ ჯიბიდან ორცხოობილა ამოაძვრინა, უხმოდ გაუნოდა. ქუცნა ჭედია კი, ეშმაკის კერძმა და ოხრის ერთმა, უცებ მოიწყინა, რაც იყო, იმაზე მოცუცქნული გახდა, თათრის ბიჭს ფეხმორთხმით მიუჯდა.

— იმდერე, მურად, ვის რას უშლის შენი სიმღერა!

ოთხმოცდაათი წლის ბებიამ ცირუ ბედიას კვლავ შემოუთვალა, ჭკუით იყავი და უფროსებს დაუჯერეო. ცირუ გამხიარულდა, ალბათ იმიტომ, ბებია ჯერაც ცოცხალი მყოლიაო.

ზაზა დევიძის მამა კი ამასწინათ თეთრი „ვოლგით“ მოგრიგადა. მთელი „სიხარული“ ცქერად გადაიქცა. გადმოვიდა კარგად ნაჭამ-ნასვამი, ლოყებლაჟლაჟა კაცი, ერთი გემოზე დააბოყინა და ბრძანა: „ხომ ხართ აქ კარგად?! იცოდეთ, ღერი თმა არ ჩამოუვარდეს ჩემს შვილს თავიდან, თორემ...“ ზაზას უცებ ტირილი აუტყდა, ამხანაგებისა შერცხვა.

ცუცუ მარღანიამ ბოლოს და ბოლოს მიიღო წერილზე პასუხი. არ იკითხავთ, საიდან? დედამინის მეორე მხრიდან! ვინრო და გრძელ კონვერტში ესპანურად დაწერილი ბარათი იდო. ცისია დევდარიანმა რაიონული ბიბლიოთეკიდან ლექსიკონი მოარბენინა. მთელი დღე ჯახირით თარგმნიდნენ. მიახლოებით მაინც გაიგეს. პატარა გოგო ინერებოდა, მეც ობოლი ვარ, მამიკო კატასტროფაში დამელუპაო. ცუცუმ ის ლექსიკონი დაიტოვა და ყოველდღე ათ-ათ სიტყვას იზეპირებდა, ვისწავლი და პასუხს მივწერო.

მაყვალა და კახა შონიებმა კვლავ იჩხუბეს. მაყვალა ატირდა. კახამ უყურა, უყურა და თვითონაც ატირდა. მაყვალას გაეცინა. კახამ ერთი გამოხედა და ამასაც გაეცინა.

— აი, გიჟები! — განაცხადა თავდიდამ.

სუმჩხვინდმა თამუნა ქარჩავას ლამაზ თმაზე ხელი ჩამოუსვა და ბედზე გადარჩა, ხვიჩა თურქიამ და ოთოია თავცეცხლამ კინალამ ბეთქეს.

ყველა თავის საქმიანთა გართული და ცალი თვალი მაინც ჭიშკრისკენ უჭირავთ. მე არავის ველოდები, მაგრამ მეც ხანდახან მზერა გამეპარება.

უცებ გული თითქოს მიჩერდება. ნაცნობი, მანქანა ჩრდილს მოადგა და გაჩერდა. დგას და იქიდან არავინ გამოდის. ნუთუ ერიდებათ?.. ვერ ბედავენ?..

ეთერ იოსავამ გამოიარა ტანის ამაყი რხევით. მანქანასთან რომ გაიარა, გააჩერეს. სარკმელთან დაიხარა, ელაპარაკებინა. ალბათ, კითხულობენ, რა ხდებაო. ისიც, ცხადია, ეტყვის, დიანოზი მოგვიკვდაო. ეუხერხულეხათ მანქანიდან გადმოსვლა. იქნებ ჩემი ერიდებათ? ველარ ძლებენ უჩემოდ, თქმით კი ვერ მიბედავენ. ვიცი, შორიდან მითვალთვალეხენ. საკმარისია, მივირბინო ღობესთან, გავუცინო და გაიხარებენ, მომცვივდებიან, ხელს მტაცებენ და წამიყვანენ... მე კი ჯიუტად ვზივარ ერთ ადგილას. გული ამოვარდნაზე მაქვს, მაგრამ ფეხს არ ვიცვლი. ვიცი, მათ არავინ უნდათ ჩემს გარდა, მაგრამ ვერა და ვერ მიპატიებია იმ დღეების საშინელი ღალატი.

მანქანა დაიძრა, ნელინელ გაგორდა შარაზე და მიიმალა.

ეთერ იოსავამ გაიარა, გამიცინა, წვრილი კბილები გამოაჩინა.

— ნიკანორ, იცი, ვის ველაპარაკებოდი?

— ვიცი! — გულცივად შევეპასუხე.

ნირშეცვლილი გამშორდა.

სევდა შემრჩა, ალბათ იმიტომ, გულისაშვილები მანქანიდან რომ არ გადმოვიდნენ და ისე გაბრუნდნენ; ან იმიტომ, რომ დიანოზ ვერულავა ასვენია აი, ამ სახლში და ელიკო მოთქვამს გულსაკლავად; იმიტომ, რომ დიანოზი ამიერიდან ვერასოდეს გადაჭრის ამ ეზოს, ღმობიერი თვალებით ვერ შემომხედავს და ფარული სიხარულით ვერ მეტყვის — „აჰა, ნიკანორი დაგვიბრუნდა!“ ან იქნებ იმიტომაც, რომ „სიხარულის“ გაუხარელი აღსაზრდელები შაბათ დღეს ჭიშკარს მივჩერებევართ, ვინმე ხომ არ გაგვიხსენებსო. კანტი-კუნტად მოსული სტუმარი თავს თვითონაც უხერხულად გრძნობს, რაკი ყოველი მხრიდან ზვერავენ გამომცდელად. იმათ, ვისაც ბედნიერი ნუთი დაუდგა, რცხვენია თავისი ბედნიერებისა და ცდილობს ტოლ-სწორთა შურიან მზერას თვალი აარიდოს.

სწორედ ამ დროს სოფლის ცენტრიდან ორი „ვოლგა“, დაიძრა, ერთი შავი და ერთი რძისფერი. ნელა მოდიან, თითქოს

მოცურავენ, დინჯად უვლიან ორმოებს. ჩვენთან ასეთი მანქანებით არავინ მოვა. ჩვენ კარგად ვიცით „ჩვენი“ მანქანები. სტუმრები ტაქსის ქირაობენ რაიცენტრში ხუთ მანეთად, უკან კი სოფლის ავტობუსს მიჰყვებიან. თვალი მაინც იქითკენ გვაქვს და აი, „ვოლგებმა“ ერთმანეთის მოყოლებით ცხვირები ჩვენკენ მოაბრუნეს და ჭიშკარს მოაბჯინეს. რვავე კარი ერთად იღება, აქეთ-იქიდან ძიები და დეიდები გამოდიან. ტანსაცმელს დარბაისლურად ისწორებენ, ხმადაბლა საუბრობენ, თითქოს ყოყმანობენ, ერთმანეთს აქეზებენ, ვინ პირველი გაბედავს ამ ჭიშკარში შესვლასო. შოფრები მანქანებთან რჩებიან, კარებს ხათქა-ხუთქით მიკეტავენ, ძარას ჩამოეყრდნობიან და სიგარეტს გააბოლებენ. დანარჩენები — ოთხი ქალი და ორი მამაკაცი, ეზოში შემოდიან, მიხვრა-მოხვრა ბატონკაცური აქვთ, მაგრამ სითამამე აკლიათ.

— სალამი, პატივცემულო! — ეს, რა თქმა უნდა, ქუცნა ჭედიია, ცხვირწინ დაერჭობა უმაღვე.

პასუხად თავს უქნევენ. ამასობაში არარსებული ტელეფონი თუ ამოქმედდა, იპოლიტე კვირკველია ამოძვრა მიწიდან. ფაციფუცით ეგებება ძვირფას სტუმრებს. ძალიანაც ცდილობს, დალილავებულ ცხვირ-პირზე ხელი აიფაროს, მაგრამ ამის დამალვა შეუძლებელია და სტუმართაგან სითამამითა და, ალბათ, თანამდებობითაც პირველი ხელებს გაკვირვებით შლის:

— აუჰ, ეგ რა დაგმართნია, კაცო!

იპოლიტეს პასუხი არ მესმის, მაგრამ ვიცი, იტყუილება, ნავიქეცი, სიფათით ასფალტს დავასკდიო და ამისთანები.

წინ მიუძღვის სტუმრებს. რაკი კაბინეტში ვერ დაეტევიან, პირდაპირ მეორე კორპუსისაკენ მიაქანებს, მეორე სართულის ხალვათ ოთახში შეიყვანს. მანამდე კიბეა ასასვლელი და თავპატიჟით ერთმანეთს აწვალევენ, არა, ბატონო, წინ შენ მიბრძანდიო...

ცნობისმოყვარეობა გვწვავს — ვინ არიან? რა უნდათ?.. ჰაერში დაირხა სასწაულმოქმედი და შიშისმომგვრელი სიტყვა — „კომისია“. ვინ თქვა პირველად, ვინ გადაისროლა — ნიავივით კი გადაუარა დიდ-პატარას. მაშინ გავიფიქრე, ბოცო კაკუ-

ლიას მცდელობა მთლად ტყუილად არ დახარჯულა-მეთქი. ანონიმურმა წერილებმა ამდენ ძიას და დეიდას დაატოვებინა რბილი სავარძლები, ფართო და ლამაზი კაბინეტები და აიძულა რძისფერი და შავი „ვოლგებით“ მტვრიან გზას დასდგომოდნენ, სადაც ყოველ ნაბიჯზე ორმოა და ამორტიზატორები ფუჭდება...

ჩვენს „ოხოტსკს“ ლუზა აქვს ჩაშვებული. ზღვაზე რძისფერი ნისლი ჩამონოლილა. აქა-იქ ნისლიდან ზღვის ლომივით თავს წამოყოფს შავი მეჩეჩი. სადღაც, ნისლს მიღმა, სანაპიროზე კლდეთა რიგი ჩამომწკრივებულა... მთელი დღე ვიყურები, იქნებ თვალი მოვკრა რაიმეს. მხოლოდ ერთხელ, უცაბედად, რძისფერი ნისლიდან მრისხანე კბოდე წამოიმართა, შავად შემომხედა და იგი „ნიკანორის ქვას“ მივამსგავსე... ნისლი იფანტება, უფრო თვალნათლივ იკვეთება კლდოვანი გრაგნილი, რომელიც აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ ზღვაში განოლილა...

47

— ექსპედიციიდან რომ დავბრუნდებით, „მორეხოდკაში“ მოგცემთ რეკომენდაციას! — კაპიტნის პირველ თანაშემწეს ლაბადა მჭიდროდ შეუკრავს, ხელებს იფშენეტს. ჰაერი ნესტითაა გაჯერებული, ცივა. — ამაზე უკვე ვიმსჯელებთ!

რა მეთქმის! ხმის ამოღებას არ მაცლის, მანყვეტინებს.

— ახლა მიდი, საქმეს მიხედე!

დანიშნულ ადგილს მივალწიეთ. უდაბურ, კლდოვან ნაპირზე გეოდებისტებისა და გეოლოგების ექსპედიცია უნდა გადავსხათ. „ოხოტსკი“ სანაპიროდან რვა საზღვაო მაილის მანძილზე დგას. მარჩხი და მეჩეჩიანი წყალია, უფრო ახლოს ვერ მივცურდებით.

კიჩოს მხრიდან ისმის ხმაშენწყობილი ძახილი — „მაინა!“ „ვირა-ა!“ წყალში კატარღას ვუშვებთ. თეთრი კატარღა ფოლადის ბაგირზე ჰკიდა. მზის პირველი, ალმაცერი სხივები სპილენძისფრად ბზინავს კორპუსზე.

ნელინელ ეშვება კატარლა, ტალღები მოუთმენლად იყალყებიან. ნუთიც და ფსკერით წყალში ჯდება, აქანავდება, აღმადამა ირწევა...

აუჩქარებლად ვშორდებით დედა-ხომალდს, მეჩეჩსა და მეჩეჩს შორის მივიკვლევთ გზას. ტალღა ტალღას მოსდევს, მეჩეჩებს გადაუვლის, გეგონება, ზღვის ლომები ჭყუმპალაობენო.

ნისლიდან იკვეთება ქვიშიანი ზოლი, ერთმანეთს ახორავებული ლოდები, შავი კბოდები.

— სდექ!

რეზინის გასაბერ ნავზე უნდა გადავსხდეთ, ბარგიც გადავზიდოთ. ნავი ფართოდ გაფლაშტულა, ტალღას აჰყვება და ჩაჰყვება. ბარგი სწრაფად გადაგვაქვს, კატარლას ვშორდებით, ნიჩბებით ვმუშაობთ.

ნაპირამდე ათიოდე მეტრია. ტალღა ხან წინ წაგვწევს, ხან უკან გვაბრუნებს. წელამდე ყინულოვან წყალში ვხტებით. „ვაშა-ა!“ — ნავს ნაპირისაკენ მივაქანებთ, ქვიშაზე ავასრიალებთ.

შემალლებულზე, კლდის ძირას, კარავი უნდა დავდგათ. ექსპედიციის წევრები თბილად მოეწყობიან. გეოლოგები ნახევარკუნძულის სიღრმისკენ გასწევენ, გეოდეზისტები კი კონცხისა და ზღვის ჭიდილს უთვალთვალევენ. ზღვა ხან კლდის ძირს მოაწყდება, პლაჟს დაიპყრობს, ხან უკან იხევს, ვრცელ, ლოდებით ჩახერგილ ყურეს ტოვებს. მეჩეჩზე ხანდახან მძინარე სელაპი ამ ზღვის ლომი რჩება, წვანან და ელოდებიან, წყალი როდის მობრუნდება.

აქ ზაფხულშიც ცივა. ხეობებში თოვლის ჯიშთი ჩაჭედოდა. ფერდობები კი მწვანეს დაუფარავს. აქა-იქ ჯუჯა არყისა და ფიჭვის კორომებია, მინისპირზე გართხმულან. ღამლამობით ცა ვარსკვლავებით მოიჭიქება, ბნელა, ორ ნაბიჯზე არაფერი ჩანს. ბურდღუნით ჩამოივლის მურა დათვი, ქვიშაზე კვალს ტოვებს. მგლები გადმოდგებიან სერზე, მთელი ღამე ყმუიან. ნუნკი მელა მოცუნცულდება კარავთან, თევზის სუნს იკრავს, ცდილობს ნანადირევი ანაპნოს.

ზღვა კი მიდი-მოდის. უზარმაზარი კონცხი იუყნი განოლილა. შავი, მონგრეული ლოდებით ჩახერგილა ზღვისპირე-

თი. კლდეები დაუსერია წვიმებსა და ქარიშხლებს. ქარაფებში თოლიებს დაუდევთ ბინა, ჰკვივიან, ყეფენ, ყაშყაშებენ, წივნივებენ, ზღვისა და ქარის ხმებს აჯავრებენ.

ნაშუადღევს ვერტმფრენი მოფრინდა პალანიდან. მთელი თვის ფოსტა ჩამოგვიტანა. ჩემთვისაცაა ერთი წერილი — პაპური ეძგვერადისა...

— დაავიანდა? ბოდიში, ჩირიმე, საკმე ბევრი იკო! — ეს ისევ ვარვარა მორბის ქოშინით. ფეხდაფეხ პისტი ქარდავა მოინმანება, ზღურბლს გადმოაბიჯებს და კარის ძგიდეს აეყუდება. ვარვარა მონწევას არ ელოდება, მთელი ოთახი უნდა გადაჭრას, ვილაც-ვილაცა მისწი-მოსწიოს და მაინცდამაინც თავის ბონდოსთან დასკუპდეს.

არცთუ დიდი დრო გასულა წინა კრებიდან. თანამშრომლები თავთავიანთ ადგილას სხედან, თითქოს სკამებიც წინასწარ გაუნანოლებიათო. მხოლოდ დიანოზი აკლიათ. მის ადგილას იპოლიტე ზის, პირზე ცხვირსახოცს იფარებს. მის გარდა წითელი მაგიდის უკან „კომისია“ ჩამომწკრივებულია. ორი მანდილოსანი რაიონის მასშტაბის ხელმძღვანელი ბრძანებულია. ქალი და კაცი დედაქალაქიდან გახლავთ მოვლინებული. კიდევ ქალი და კაცი, დედაქალაქიდან მოვლინებულთა მეორე ნახევრები ყოფილან, სუფთა ჰაერის ჩასასუნთქად გამოყვინენ მეულლეებს... ამათგან ხუთნი შეიძლებოდა საერთოდ არ გვეხსენებინა, ამით არაფერი დაშავდებოდა, სიზუსტის გარდა, რადგან „კომისიის“ მთელი ფუნქცია თავის თავზე აელო სტუმართაგან პირველს — ბატონ ნანატრის.

დევი ცირდავა კუთხეში მიმჯდარა. ამჯერად პრეზიდენტში არავის მიუპატიჟებია. როცა შემოვიდა, ბატონმა ნანატრიმ როყოდ იკითხა — „ესაა?“ და მეტი იქითკენ არ მოუხედავს.

ბატონ ნანატრის ნაცრისფერი, სადა კოსტიუმი აცვია. მრგვალი პირისახე უდროოდ შეპარულ მელოტს დაუგრძელებია. სქელი ტუჩები, მსხვილი ცხვირი და პუტკუნა ლოყებში ჩაფლული ცისფერი თვალეები აქვს. ცოცხლად, ენერგიულად

ირჯება და თავს შინაურულად გრძნობს (ალბათ, არა მარტო საბავშვო სახლებში!).

იპოლიტე ოფლად გაიღვარა, ნერვულობს. ამ წუთამდე თითქოს ყველაფერი აწყობილი ჰქონდა, ოღონდ მისმა მონგრეულმა ცხვირ-პირმა ბატონ ნანატრიზე მძიმე შთაბეჭდილება მოახდინა და კვირკველიას ბიჭს ვერ გაურკვევია, სასწორის პინა საითკენ გადაიხრება.

— ბოდიში უნდა მოვიხადო! — აუღელვებლად ბრძანა ბატონმა ნანატრიმ. — აქეთ რომ მოვდიოდით, არაფერი ვიცოდით დიანოზის გარდაცვალების შესახებ. ცხადია, ჩვენ სათანადო პატივს მივაგებთ მიცვალებულს. დაე, მისმა ახლობლებმა გვაპატიონ, საქმეებზეც თუ ვილაპარაკებთ. ახლა კი წუთიერი ღუმლით პატივი ვცეთ დიანოზის ხსოვნას!

სკამი გასწია და წამოდგა. აქამდე წყნარად მსხდომი თანამშრომლები წამოდგნენ, სკამები მისნი-მოსნიეს და ოთახში წუთიერი მდუმარება ჩამოვარდა.

ამ სიჩუმეში შორი კუთხიდან ხმადაბალი ქვითინი მოისმა, ბოცო კაკულია ტიროდა.

— გაჩუმდი, ბოცო! — გასძახა ქსენია სალაყაიამ. — ცოცხალს სისხლს უშრობდი და ახლა ნუ იხეთქავ გულს!

ბოცომ ხმა ჩაიგდო, სტუმარმა კი იმ მხარეს მიიხედა და კვლავ იკითხა:

— ესაა?

იპოლიტე ალაპარაკდა ნაჩქარევად, სულსწრაფად. დიანოზს ბაძავდა, მასავით შეეცადა სტუმრებისათვის სათითაოდ წარედგინა თანამშრომლები. მრავალა პაპასკირით დაიწყო („ვიცნობთ!“ — შეეხმიანა ბატონი ნანატრი) და ცისია დევდარიანით დაამთავრა.

— ესაა? — მესამედ იკითხა სტუმარმა და ცისიას შეხედა. ქალიშვილი განითლდა, ბონდო ჭახნაკიას ზურგს ამოეფარა.

— ვატყობ, ჩვენს სტუმარს უკვე ჰქონია გარკვეული ინფორმაცია! — აუღელვებლად თქვა მრავალა პაპასკირმა. — ნუ მიწყენს ბატონი ნანატრი და ინფორმაციის წყარო, ვეჭვობ, კვლავ ანონიმური წერილებია, წლების მანძილზე რომ მოსვენებას არ გვაძლევს.

— ქალბატონო მრავალა! — სტუმრის ცისფერი თვალები წამით გაიყინა, მერე ეტყობა, თავს მოერია და დაყვავებით, როგორც ბავშვს უხსნიან, ისე განაგრძო: — ანონიმური წერილი ჩვენთვის სანდო საბუთი არ არის, მაგრამ ხანდახან ხდება, დაჩაგრულ ადამიანს სხვა გამოსავალი არა აქვს.

— ბოცო, შენ ხარ ისევე ის დაჩაგრული? — ქსენია სალაყაია წამოხტა და მუჭი მოუღერა. — შე ვირთხა, შენა, ვის გადაასხი ტალახი, ადექი და თვითონ თქვი!

ბოცო კაკულია თითქმის იატაკში ჩაძვრა და იქიდან სუსტი ხმა მოაწვდინა:

— ქსენია, არ გიხდება ჩემი ლანძღვა! იცი შენ, მართალი კაცი ვარ მე!

— მაგ სიმართლით გველოს კუბოს კარამდე! — მიანყევლა ქსენიამ და დაჯდა.

სწორედ ეს წუთი იყო, უბნის რწმუნებული შემოიძურნა, მიმოიხედა, კარის ძვიდესთან აყუდებულ პისტის გვერდი აუქცია და კუთხეში თავისუფალი სკამი მონახა. ქსენიას გამობტომით გამონვეული ზუზუნი ჯერ არ ჩამქრალიყო და უბნის რწმუნებულის შემოსვლა ბევრს არ შეუმჩნევია. იპოლიტემ მოიხედა. რწმუნებული შენუხებული ჩანდა და იპოლიტეს რატომღაც არ მოეწონა, წინათგრძნობამ გულ-მუცელი აუშლვრია.

ამასობაში ბატონი ნანატრი დინჯად ქარგავდა:

— სანამ დიანოზი მაგრად იდგა, სანიმუშო საბავშვო სახლი გქონდათ. ახლა ისეა არეული, მტყუანისა და მართალის გარკვევა ჭირს. საქმეები მიშვებულა, დისციპლინა დაეცა. ასეთ ვითარებაში უსინდისო კაცი ხელს მოითბობს და ყველანი გავილანძღებით. „სიხარულს“ მტკიცე ხელი სჭირდება, ადრე რომ დიანოზი იყო, ისეთი. კადრები კი გვყავს, შეგვიძლია გარედანაც მოვიყვანოთ ვინმე, მაგრამ, ვფიქრობ, აქაურ სპეციფიკაში ჩახედული კაცის დანიშვნა აჯობებს...

— მრავალა პაპასკირი! — ხელი ასწია ამბაკო ცომიაიმ.

— რა თქმა უნდა! — ბატონმა ნანატრიმ აღმაცურად გახედა ამბაკოს. — ქალბატონი მრავალა დიდი ხანია მუშაობს

სისტემაში, გამოცდილი მუშაკია, მაგრამ, რამდენადაც ვიცი, დირექტორობაზე არ დაგვთანხმდება!

მრავალას ლოყები შეეფაკლა.

— ბატონი ნანატრი მართალი ბრძანდება, მე არასოდეს მიფიქრია დირექტორობაზე. თვითონ ბატონმა ნანატრამ შემომთავაზე ადრე, მაგრამ ვიუარე. მოდით, მოვეშვათ ინილობინილოს და სათქმელი პირდაპირა ვთქვათ. ჩვენი საყვარელი დირექტორი დიანოზი მინისთვის არ მიგვიბარებია და იქნებ უხერხულია მის სავარძელზე კონკურსის გამოცხადება, მაგრამ რაკი შევიყარენით, ბარე გადავწყვიტოთ ეს საკითხი. ბატონი ნანატრი და სხვა სტუმრები მეორეჯერაც ხომ ვერ ჩამობრძანდებიან. არ ვიცი, ვის ვუმალავთ, ყველამ ვიცით, „სიხარულის“ დირექტორობის ორი მაძიებელი გვყავს — იპოლიტე კვირკველია და დევი ცირდავა! ამათ უნდათ...

— უნდათ კაია! — გაანყვეტინა ბატონმა ნანატრამ და ლიბლურად ჩაიციინა. — ჩვენთან, ამხანაგებო, საკუთარ კანდიდატებს არავინ აყენებს, სხვებმა უნდა დაგვასახელონ. ამხანაგი იპოლიტე წლების მანძილზე მუშაობდა აქ დირექტორის მოადგილედ, ცირდავა კი მხოლოდ სტუმარია. მე თუ მკითხავთ, საკადრისი არაა, შეთქმულების გზით თანამდებობის ხელში ჩაგდება!

ცირდავა მოსხლეტით წამოდგა, ბატონ ნანატრის მზერა გაუსწორა:

— სიტყვა „შეთქმულება“, ბატონო ნანატრი, იმის სინდისზე იყოს, ვინც ყურში ჩაგანვეთათ! რაც შეეხება საკითხს, მაქვს თუ არა უფლება, ჩემი კანდიდატურა წამოვაცენო ამ თანამდებობაზე, უნდა მოგახსენოთ, რომ ამისი კონსტიტუციური უფლება მაქვს...

— კონსტიტუციური კი, მაგრამ ზნეობრივი?

— რაც კონსტიტუციურია, ის ზნეობრივიცაა! — მტკიცედ განაცხადა ცირდავამ. — თანაც მე თვით დიანოზ ვერულავას კანდიდატი გახლავართ. მინდა იცოდეთ, რომ ამ თანამდებობიდან არაფერს გამოველი, გარდა სულიერი კმაყოფილებისა!

— თქვენ ისე ლაპარაკობთ, თითქოს უკვე დანიშნული იყოთ ამ თანამდებობაზე! — ბატონ ნანატრის ხმაში გაოცება ისმოდა.

— დიახ, ნუ გაგიკვირდებათ და ისიც მჯერა, როცა ყველაფერს აწონ-დაწონით, მხარს მე დამიჭერთ!

დამსწრენი აზუზუნდნენ. ზოგს მოეწონა ცირდავას სითამამე, სხვებმა მეტიჩრობად მიიჩნია მისი სიტყვები.

— კი, ბატონო! — წამოხტა იპოლიტე კვირკველია. — ნურავინ იფიქრებს, იპოლიტე თანამდებობას ებლაუჭებაო. დანიშნეთ, ვინც გინდათ, მაგრამ უნდა საჯაროდ განვაცხადო, — და აქ იპოლიტემ თითი გაიშვირა ცირდავასაკენ, — რომ ეს კაცი საშიშია!

ხმაური დაცხრა, სიჩუმე ჩამოვარდა. ცირდავა ფეხზე იდგა და იპოლიტეს შეჰყურებდა.

— ეს კაცი საშიშია! — გაიმეორა იპოლიტემ. ხმა ნერვულობისაგან ჩახლეჩოდა. — თქვენ მას არ იცნობთ, ეს კაცი ყველას დაგვლუპავს!

— ბრძანე, იპოლიტე! — ბატონი ნანატრი შეაწუხა იპოლიტეს სიფიცხემ.

— ჯერ ერთი, მოსვლის დღიდანვე ხელზე დაიხვია ჩემი საწყალი სიმამრი. დიანოზი ღირსეული კაცი იყო, მაგრამ ბოლო დროს სიბერე მოერია. ეს კი მელასავით შეუძვრა. ვინ იცის, რეები ჩასჩურჩულა. დიანოზი რომ ცოცხალი იყოს, თვითონვე ახდიდა ნილბს... ოჯახზე გული აუცრუა, საკუთარი სიძე-ქალიშვილი შეაძულა!.. ეს არ იკმარა! აქეთ პატარები დაიხლოვა, თავგზა აუბნია. დისციპლინით სახელი გვქონდა განთქმული, ახლა იძულებულნი ვართ ბავშვების ჭკუაზე ვიართო!.. ა, ბატონო, — თითი თვალზე მიიდო, — გია ხატიაშვილი მომისისინა და იმ ყმანვილს საციხოდ გაუხადა საქმე. აგერ გვესწრება უბნის რწმუნებული, ის გვეტყვის მაგაზე... — უბნის რწმუნებული წამოიწია, მაგრამ იპოლიტემ შეაჩერა: — მაცალე, თუ ძმა ხარ! ესეც არ იკმარა...

— ბევრი ხომ არ არის ერთი კაცისათვის, ჩემო იპოლიტე! — ცივად ჩაურთო მრავალამ.

— შენ რისთვის იცავ, ნეტავი?! — შეუღრინა იპოლიტემ. — არ თქვა ახლა, ანგელოზი ვარო, დავიჯერო, თვალში არ მოგდის თუ?!

მრავალას ქალაქის ფერი დაედო, ბაგე მოკუმა და მზე-
რა გაეყინა.

— რას ბედავ, კაცო, შენ! — იყვირა ამბაკო ცომიამ. —
რა შენი საქმეა, ვითომ...

— აცალე, ამბაკო! — შეაჩერა ქსენია სალაყაიამ. — მაგი
ისეთ ორმოს ითხრის, შიგ თვითონ ჩავარდება!

— მე კი ვაცხადებ, რომ ეს კაცი ამორალური პიროვნებაა!
— ვერ დაცხრა იპოლიტე, გრძნობდა, ზედმეტი მოსდიოდა, მაგ-
რამ თავს ვერ იკავებდა. — აქეთ ჩემს ცოლს უგებდა ხაფანგს!..
ვერ მივართვი...

აირია მონასტერი. აყაყანდნენ, აჩურჩულდნენ, აქეთ-იქი-
დან წამოვიდა რეპლიკები, იპოლიტეს კი მხოლოდ უწყვეტი
ზუზუნის ესმოდა და უფრო ფიცხდებოდა.

დევი ცირდავა გულხელდაკრეფილი იდგა. ბაგეზე ღიმილი
შერჩენოდა. იპოლიტეს სიტყვები ბუმერანგისგან თვით
მთქმელს უბრუნდებოდა და ცირდავა არც აპირებდა თავის მარ-
თლებას. იპოლიტემ კი ყველაზე შხამიანი ისარი ბოლოსათვის
შემოინახა.

— ეს კიდევ არაფერი! — თითქოს დაწყნარდაო, ნელა და-
მარცვლა იპოლიტემ. — ყველაზე უარესი ისაა, რომ ჩვენს
თვალწინ ჩვენი თვალის სინათლეს, ჩვენს აღზრდილს ყვარობს...

— იმას? — იკითხა უცებ ბატონმა ნანატრიმ და ცისია
დევდარიანისკენ გაიხედა.

— ვაიმე! — ამოიოხრა ცისიამ და სადაც იჯდა, იქ გათავ-
და... გალურჯდა, გალურჯდა...

ალათი ეჯიბია ეჯდა გვერდით, ხელი შეაშველა. ჩაიხუტა
და თავისი დანჯღრეული ხმით გასძახა:

— იპოლიტე, ამას რაიმე არ დაემართოს, თორემ ამ ჯოხს
გადაგამტვრევ თავზე!

ისეთი აურზაური ატყდა, იფიქრებდით მეორედ მოსვლა-
აო. კაცები ცალკე ყაყანებდნენ. ქალებს თითქოს ისტერიკა
დაემართათ. ადგილებიდან წამოცვივდნენ. გაუგებარი იყო,
ვინ უნდა მოესპოთ, იპოლიტე თუ დევი ცირდავა. მხოლოდ
მრავალა პაპასკირი გამოსთიშოდა ამ ხმაურს, თითქოს თავის
ყინულეთში შებრუნებულიყო, თეთრ უდაბნოეთში და მარ-
ტოდმარტო მიაბიჯებდა.

ბატონმა ნანატრიმ მუშტი დაჰკრა მაგიდაზე, სახე რისხ-
ვით აენტო.

— იპოლიტე ბატონო, კაცად გიცნობდი და ვერ გამოგივი-
და კარგად! ან შენი სიტყვები სიცრუეა და აქ გასაჩერებელი
არა ხარ, ან ეს კაცი ნაძირალაა და მისი ადგილი ციხეშია!

ცირდავამ ხელი მოწაფურად ასწია. ახლა ყველანი მას მის-
ჩერებოდნენ.

სრული სიჩუმე ჩამოვარდა. მხოლოდ ცისიას უხმო, შიმ-
ნეული ტირილი ისმოდა გულსაკლავად.

— რაც აქ, ამ ბატონმა, — იპოლიტეზე აჩვენა, — ბრძანა,
ერთი პროცენტიც რომ იყო მართალი, თავს მოვიკლავდი!
ერთადერთი სიმართლე, რაც შევეცადე ყველასაგან დამემა-
ლა და ველარ დავმალე, იმდენად ველარ დავმალე, რომ აგერ,
ამ კაცმაც იყნოსა... აქ ჩამოსვლის დღიდანვე საკუთარ თავს
ვერ ვუმჯღავნებდი ამას. ალბათ, ბევრს უკვირდა, ამ კაცს ვინ
მისცა ამსიგრძე მივლინებაო. გამოგიტყდებით, მივლინება
ათლიანი მქონდა, მერე კუთვნილი შევბუღება გავიფორმე,
მერე უფასო... გვიან მივხვდი, მიზეზთ მიზეზი ცისია იყო!

კრებას კვლავ გადაუარა ზუზუნმა.

— თუმცა არაფრით, — განაგრძო ცირდავამ, — არც ერთი
სიტყვით, ან მოძრაობით არ გამიმჯღავნებია ცისიასთვის...
გუშინდლამდე! ახლა კი ყველაფერი გარკვეულია! თქვი, ცისია!

დევი ცირდავა ქალიშვილისაკენ დაიძრა, სკამებს შორის
გაიარა და გაიმეორა:

— თქვი, ცისია!

გოგონას ბაგე უთრთოდა, ხმა ვერ ამოელო. მიმოიხედა,
დამფრთხალ შველსა ჰგავდა.

— გაბედე, ცისია! — გასძახა ქსენია სალაყაიამ.

— მიდი, შვილო, თქვი, რაც სათქმელია! — მსუბუქად უბი-
ძგა ალათი ეჯიბიამ.

ცისია გაუბედავად წამოდგა და სახე უცებ ვაჟის მკერდში
ჩამალა.

ცირდავამ მხარზე ხელი მოჰხვია, კარისაკენ გაიტაცა.

კარგა ხანს იდგა სიჩუმე, ხმა ვერავის ამოელო.

მრავალა პაპასკირმა თვალი დახუჭა, საფეთქლებზე სისხლი მოანვა. გონს რომ მოეგო, ბატონი ნანატრი ჭიქას უწვდიდა და თანაგრძნობით შეჰყურებდა:

— ქალბატონო მრავალა, ინებეთ წყალი!

იპოლიტე განბილებული იდგა, არ იცოდა რა ექნა, დამჯდარიყო თუ კრებიდან გასულიყო.

უბნის რწმუნებულმა ჩაახველა. მისი არსებობა მთლად დავინყებოდათ. ნამოდგა, კიტელი გაისწორა და იპოლიტესაკენ წამოვიდა.

— ჩემთან გაქვთ საქმე? — ჰკითხა იპოლიტემ.

უბნის რწმუნებულმა ქალაღი გაუნოდა.

— პროკურორის ორდერი მაქვს, თქვენ დაპატიმრებული ხართ!

49

კვირას დიანოზ ვერულავას ვასაფლავებდით.

საფლავი ჩვენ თვითონ გავთხარეთ, ეზოში, მაგნოლიის ძირას — მე, დევი ცირდავამ, ბონდო ჭახნაკიამ, ამბაკო ცომიამ, მიშიკო ძაგანიამ და უფროსჯგუფელმა ბიჭებმა. ერთი მეტრის სიღრმეზე ადგილი ქვალორღიანი აღმოჩნდა, სათითაოდ ამოგვქონდა დიდრონი ქვები. მერე ერთი მანქანა ქვიშა მოვზიდეთ. საფლავიდან ამოღებული მიწაც გავცხრილეთ, რათა დიანოზის სამარადისო სასახლეს რბილი მიწა დაჰფენოდა... განა ყველა დაგვთანხმდა თავიდან. სოფლის თავკაცებმა, რას შვებით, სასაფლაოზე საუკეთესო ადგილი გამოგიყავითო. ცირდავამ, დიანოზი ამიერიდან სამუდამო დარაჯად აქ უნდა იწვესო. ვერაფერი გვიპასუხეს. რაიონიდან ჩამოსულებმაც თავი გააქნიეს, ერთმა ისიც ჩაიდუღლუნა, იქნებ თქვენი დიანოზი ანგელოზი იყო, მაგრამ ყაჩაღები რომ ეხვია, რატომ ვერ შეამჩნიათ. მოულოდნელად ბატონმა ნანატრამ (გასვენების დღემდე ისურვა დარჩენა!) ვეებერთელა ცხვირსახოცი დააძრო და ცისფერ თვალეზე მიიჭმუჭნა. მერე სიტყვა წარმოთქვა, მადლიერი ბავშვების ჟივილ-ხივილი შენამდეც ჩააღწევსო.

იმდენი ხალხი მოვიდა, ტევა არ იყო.

საბავშვოსახლელები საგანგებოდ მოვემზადებით, განსაკუთრებით უმცროსები მოვკაზმეთ. გოგონებს თეთრი, ფარფატი კაბები ეცვათ, ბიჭუნებს — თეთრი პერანგები და შავი შორტები. საშუალო და უფროსჯგუფელებს ჩვეულებრივი ტანსაცმელი გვეცვა, მაგრამ ყველა „სიხარულელს“ მკერდზე შავი ლენტის გვებნია.

სხვაზე უწინ დიანოზის კუბოსთან პატარები მივიდნენ. დანყვილებულნი მოგოგმანებდნენ — დათუჩის მოკონა მოჰყავდა, ზვიადს — თეონა, ვაჟიკა-ცქნაფას — გოგუცა, ლაშას — მამისთვალა, ნუკრის — ნაილი, სოსიკას — სვეტა, ნკიპურტას — ეთერიკო, ვასიკოს, სერიოჟას და ყურპარტყუნას გოგონები ვერ ეყოთ, მაგრამ ამაზე დიდად არ დარდობდნენ. თითო მიხაკი ეჭირა ყველას, კუბოზე დადეს და მალე დიანოზის სასახლე მიხაკებით დაიფარა.

საშუალო და უფროსჯგუფელები ვერულავების ეზოში, კიბიდან ჭიშკრამდე ჩავმწკრივდით, ერთ მხარეს გოგონები, მეორე მხარეს — ბიჭები.

გრიგოლ დეღეყვამ მთელი სკოლა მოიყვანა. შარაზე ორ რიგად დაენყვნენ სოფლელი გოგო-ბიჭები, ცოცხალი დერეფანი შექმნეს ვერულავების ჭიშკრიდან „სიხარულის“ ჭიშკრამდე.

ელიკო გულსაკლავად მოთქვამდა. შავი მანდილით თავწაკრული ქალები ქვითინით აჰყვებოდნენ ხოლმე, იდგა გლოვა და ზარი.

ოთხ საათზე დიანოზი გამოვასვენეთ. კუბო „სიხარულელ“ ბიჭებს მოგვექონდა, სხვას არავის დავანებეთ... თემო ხატიაშვილი, ბიჭიკო ცქიფურიშვილი, ცოტნე და ბაკურ ლურწკაიები, თათრის ბიჭი მურადი, ლორჯგო შამუგია, დიდი ვაჟიკა, გუგული ჯიქია, ჭიპო კვირიკაძე, შუქრი ცეცხლაძე, პაატა ქეცბაია, ნუგზარ მელაძე, მამუკა გიორგაძე, პირლია და ქუცნა ჭეღია ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ და დიდი დიანოზის კუბო მიცურავდა ადამიანთა თავზევით.

გავიარეთ ცოცხალი დერეფანი და „სიხარულის“ ფართო ეზოში შევედით.

ამიერიდან დიანოზ ვერულავა ნაწილი გახდა ამ მიწისა...

რამდენი წელი გავიდა მას შემდეგ, რამდენი რამ შეიცვალა... მრავალა პაპასკირმა მეორე დღესვე დაგვტოვა, მშობლები დამიბერდნენ და უნდა მივხედო.

ელიკო მარტო დარჩა. შავებში ჩაცმული, კუმტი და გაუხარელი ხანდახან თუ გამოჩნდებოდა სამსახურში. თავაუნველად მოილევდა საქმეს და შინ ბრუნდებოდა. იპოლიტე რამდენიმე წელი არ გამოჩენილა. ამბობდნენ, დაბრუნება მოინდომა, მაგრამ ელიკომ ცივი უარი შეუთვალაო. ერთადერთი საზრუნავი მამის საფლავილა დარჩა. ღობეში პატარა კუტიკარი გამოაჭრევინა და გვიან ღამემდე იჯდა მაგნოლიის ძირას, დიანოზის საფლავს ეფერებოდა. ორი-სამი წლის შემდეგ კი გოგონა იშვილა, იმასაც ელი შეარქვა და ცოტათი გაიხარა.

წლისთავზე ცისიასა და დევი ცირდავას გოგონა შეეძინათ, თეთრი, ქათქათა, ბუნჩულა ბავშვი. სახელად თუთა შეარქვეს. ცირდავამ აქვე, ალათი ეჯიბიასაგან იქირავა ოთახი და იქ ცხოვრობდნენ. გაზეთთან ურთიერთობა არ გაუწყვეტია. ხანდახან ანალიტიკურ წერილებს აქვეყნებდა პედაგოგიკის საკითხებზე. ცისია დაუსწრებელ ფაკულტეტზე ჩაერიცხა პუშკინის ინსტიტუტში და სწორედ აქ გამოადგათ ცირდავებს თბილისური ერთოთახიანი ბინა (და არა მარტო ცირდავებს, „სიხარულელი“, ვინც კი უმაღლესში ჩაერიცხა, იქ ატარებდა სტუდენტობის წლებს). წუთითაც არ უნანია ცოლ-ქმარს სოფელში დარჩენა. იოლი როდი იყო ხვედრი ობლების დირექტორისა, მაგრამ უძლებდა.

ტატიანა ყალიჩავას ტყუპები შეეძინა, გოგო-ბიჭი. ქმარმა შინ დასვა, აგერ საკუთრები გყავს და ამათ მოუარეო.

ბოცო კაკულიამაც დაგვტოვა. მის ანონიმურ წერილებს ყურადღებას არავინ აქცევდა და იძულებული გახდა სხვა ასპარეზი ეძია.

პისტი ქარდავას ერთ დღეს ახალმა დირექტორმა მაკრატლით ჯიბეები დააჭრა და სამსახურში ჩანთებით გამოცხა-

დება აუკრძალა. პისტი ისე დაშინდა (სხვებიც!), სადილობის ჟამს, პური რომ მოეფინჩხა, კარისაკენ იყურებოდა, ვინმემ არ შემომისწროსო.

წავიდნენ ძველი ბავშვები, ახლები მოვიდნენ...

მამუკა გიორგაძემ საშუალო „სიხარულში“ დაამთავრა, ახლა უნივერსიტეტის სტუდენტია, აღმოსავლურ ენებს სწავლობს.

ლორჯოლა უკან არ მოგვიბრუნეს, სხვაგან გადაიყვანეს და ფუცუკაც თავის ძმას გაეკიდა.

ცხოვრება ათასი წვრილმანისაგან შედგება, მეხსიერება ყველაფერს ვერ დაიტევს, მაგრამ ამ წვრილმანებმა შეავსეს ჩემი არსებობა...

ახლა, როცა ამ ბოლო სტრიქონებს ვწერ, მე — ნიკანორ ბჟალავა, დიდი ნიკანორის შვილობილი, ვზივარ ლოდზე, შორეული კამჩატკის მიწაზე, ოხოტის ზღვის სანაპიროზე და გავყურებ სივრცეს... ჩემს უკან ფერდობი არბის, ტუნდრის ჯუჯა არყითა და ფიჭვით დაფარული. ხელმარჯვნივ მიიგრანება კონცხი იუჟნი, კლდოვანი კბოდეებით ზღვა შეუხგრევია და შორს განოლილა, ყურე ჩახერგილია შავი ლოდებითა და მეჩეჩებით.

ზღვამ უკან დაიხია, გაგვექცა და ახლა მოქცევას ველოდებით, რათა „ოხოტსკიზე“ დავბრუნდეთ.

„ოხოტსკი“ კი ზედ ჰორიზოტზე დგას, მზეზე თეთრად ბრწყინავს.

ხელში პაპუჩი ეძგვერადის წერილი მიჭირავს, ახლა უნდა გავხსნა. ვიცი, უამრავ ცინცხალ ამბავს გავიგებ. საერთო მეგობრებზე მომიყვება. არ გვაფიქვდება ერთმანეთი, ობლის კვერი ვისაც გვიგემნია. თავის ოჯახზეც მეტყვის, დაცოლმვილდა და პატარებს ისე დაჰკანკალებს, ისე სათუთად ზრდის, თითქოს ამით საკუთარ იარებს იშუშებსო.

გავხსენი კონვერტი და პაპუჩის ცნობისმოყვარე და სანდომიანი სახე წარმომიდგა. აგერ ტექსტში გაკრთა მიმოზა კაციას გვარ-სახელი. შევყოვნდი, არ ვჩქარობ წაკითხვას. თვალეზე ბინდი მეფინება, გული უცნაურად მიძგერს... სად არის ახლა მიმოზა კაცია, რას აკეთებს?

წარმოსახვაში ვაცოცხლებ მომავლის სურათს:

აი, მე — ნიკანორ ბჟალავა, უკვე თმაშევერცხლილი, თუმცა ჯერაც ახალგაზრდა შორეული ნაოსნობის კაპიტანი, დედამინის ირგვლივ მოგზაურობიდან ვბრუნდები. ჩემი საოკეანო, თეთრი ხომალდი ბოსფორსა და დარდანელს გაივლის, შავ ზღვას გადაჰყვით და ლუზას ნაპირიდან ორი საზღვაო მაილის მანძილზე ჩაუშვებს. აქ ნავსადგური არ არის და თეთრ იახტაზე გადავდივარ. ვდგავარ ბოგირზე, გაფაციცებით ვათვალიერებ ნაპირს. აგერ, პლაჟის ქვიშიდან ამოზიდულა „ნიკანორის ქვა“, მრისხანედ შემომყურებს, მაგრამ მე მისი არ მეშინია. მე უკვე დიდი ნიკანორი ვარ, მრავალ ჭირგადახდილი, მრავალნაცადი... ქვეყნიერება მოვიარე, უამრავი ნაცნობ-მეგობარი გავიჩინე და მაინც მარტოობა მიხრავს გულს, ჩემი ბავშვობიდან ამოტივტივებული ხატი მასულდგმულებს... გადავდივარ ნაპირზე. პლაჟზე ბავშვები ერთობიან. „ვისი ხართ, პატარებო?“ — ვეკითხები. „სიხარულელები ვართ!“ თეთრი კოტეჯიდან გამოდის თეთრხალათიანი აღმზრდელი. მეცნობა. გული უცნაურად მიტოკავს. ხელს ვუწვდი: „ნუთუ ვერ მიცანი, მიმოზა?“

არა, მსგავსი არაფერი მოხდება!

პაპუჩი ეძგვერადის წერილს ცრემლის კვალი ამჩნევია. მიმოზა კაცია დაგველუპაო, მწერს, ჩვენი ლამაზი დაიკოო... ღორჯოლაზე შეუვარდა თურმე გული, აღარ ჩამოშორდა. ხატიაშვილის ბიჭსაც ყვარებია, გიჟდებოდა, ისე... ყველაფერი იცოდა და არც არაფერს აყვედრიდა. ხელისგულზე ატარებდა თურმე, თვალებში შესცივინებდა. ისე გამოიცვალა გია, მონყალებასავით იჭერდა თავისი მბრძანებლის ღიმილს. ერთგულ დარაჯად ედგა მის სიმშვიდეს, ცდილობდა დაეცვა წარსულის ტკივილებისაგან, თითქოს დააჯერა კიდევ, რაც გადაგხდა მხოლოდ ბოროტი სიზმარი იყო. ამიერიდან განკურნებული ხარ, ოქროს საქონწინო სარეცელი უნდა გიყიდო და წითელი და თეთრი ვარდებით მოვფინოო... არ დასცალდა!.. ვედარ გაუძლო ჩიტის გულმა... თითქოს მატარებელმა გადაუარაო, ისეთი სიყვარულით ყვარებიათ ერთურთი. ნუთუ სიყვარულიც ჰკლავსო? — მეკითხებოდა პაპუჩი ეძგვერადი...

იმ წუთს მინდოდა თავი მომეკლა და თავი ლოდს ვახალე. მომცვიდნენ მატროსები, გამქაჩეს. ქართულად ესენი ვერ კითხულობდნენ, არ იცოდნენ, რა ეწერა იმ დასაწვავ წერილში. მე კი ცრემლად ვიღვრებოდი, გულს ვასკდებოდი, ვიხვეწებოდი — „დამანებეთ, დამანებეთ თავი!“ დამანებეს თავი, შორიდან მითვალთვალებდნენ.

ვეგდე იმ ლოდზე და თავქვეჩამხობილმა გამოვიტირე ჩემი ბავშვობის გატაცება. მეგონა, დაწყდა ყველა ძაფი, რაც მშობლიურ სანახებთან მაკავშირებდა. არ ვიცი, რამდენ ხანს გაგრძელდა ასე. ტალღების ჩუმი შხუილი მომესმა. ზღვას კვლავ დაეფარა მიტოვებული ყურე. მოქცევას გადაეყლაპა ლოდნარი. აქა-იქ შავ მეჩერს თუ ამოეყო თავი. „ოხოტსკიდან“ უკვე მოდიოდა თეთრი კატარლა. ექსპედიციას აქ ვტოვებდით, ეკიპაჟის წევრები კი გემზე ვბრუნდებოდით.

თითქოს გული გადამემინდა. წერილი დაგვეცე და ჯიბეში შევინახე.

წინ მრავალი თავგადასავალი მელოდა. არაერთხელ გამამწარებდა ცხოვრების რთული გზა, მაგრამ ხანდახან იქნებ ჩემთვისაც ეწილადებინა ბედნიერების მისხალი.

შორეული მოგზაურობიდან დაბრუნდებოდა ჩემი საოკეანო ლაინერი. მე კი — დიდი ნიკანორი, ლუზას ჩავუშვებდი ნაპირიდან ორ საზღვაო მაილზე, „ნიკანორის ქვის“ პირისპირ. წყალში ჩავუშვებდი თეთრ იახტას. პლაჟის ქვიშაზე წამოიმართებოდა ჩემი ქვადქცეული სეხნია, მრისხანედ შემომხედავდა.

ნაპირი სავსე იქნებოდა პატარებით. „საიდანა ხართ?“ — შევეკითხებოდი. „სიხარულიდან!“ — მიპასუხებდნენ. თეთრი კოტეჯიდან გამოცქრიალდებოდა ქერათმიანი, ცისფერთვალეა ქალიშვილი, რომელიც ოდესღაც, დიდობანას თამაშის დროს, ერთხელ უკვე ვიშვილე... მოვარდებოდა, გაკვირვებით შემომხედავდა, პატარა ხელს გამომინვდიდა და მეტყოდა: „ნიკანორ, ვერ მიცანი? მე ხომ მარიხი ვარ, ელეფთერის ქალიშვილი!“

